

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA-AKŞEHİR VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARI
VE UYGULAMALARININ FENOMENOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

İpek KORUCU

Danışman
Prof. Dr. Ali İHSAN YİTİK

2025

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA-AKŞEHİR VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARI
VE UYGULAMALARININ FENOMENOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

İpek KORUCU

Danışman
Prof. Dr. Ali İHSAN YİTİK

2025

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : IPEK KORUCU
Öğrenci No : 2002800930
Tez Başlığı : Konya-Akşehir Ve Çevresi Halk İnanışları Ve Uygulamalarının Fenomenolojik Açıdan Değerlendirilmesi

Savunma Tarihi : 29/04/2025
Danışmanı : Prof.Dr. Ali İhsan YİTİK

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr. Ali İhsan YİTİK	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Elif Hilal KARAMAN	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr. Muhammed YEŞİLYURT	-İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

IPEK KORUCU tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zehra Nilüfer KARACASULU
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Konya-Akşehir Ve Çevresi Halk İnanışları Ve Uygulamalarının Fenomenolojik Açıdan Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

20.5.2025

İpek KORUCU

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Konya-Akşehir Ve Çevresi Halk İnanışları Ve Uygulamalarının Fenomenolojik

Açıdan Değerlendirilmesi

İpek KORUCU

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Halk inançları, toplumların kültürel kimliklerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve bu inançlar, kuşaktan kuşağa aktarılmak suretiyle zaman içerisinde evrim geçirir. Türkiye'nin zengin kültürel mozağı içerisinde yer alan Akşehir ilçesi, halk inançları açısından dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışma, Akşehir'in yerel halk inançlarının incelenmesi ve bu inançların toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamda nasıl şekillendiğinin anlaşılması amacıyla hazırlanmıştır. Tezin amacı, Akşehir ilçesindeki halk inançlarını dinler tarihi perspektifinden inceleyerek, bu inançların kökenlerini, İslamiyet ile etkileşimlerini ve günümüzdeki durumlarını ortaya koymaktır. Tezin kapsamı, belirli bir coğrafi alan olan Akşehir ile sınırlıdır. Bu durum, halk inançlarının yerel özelliklerini vurgulamakta ve bölgenin sosyo-kültürel dinamiklerine ışık tutmaktadır.

Çalışmada, halk inançlarının tarihsel kökenleri, toplum üzerindeki etkileri ve günümüzdeki uygulamaları detaylı bir biçimde ele alınacaktır. Akşehir'deki halk inançları, sadece dini ritüellerden ibaret olmayıp, aynı zamanda toplumsal hayatın her alanında kendini gösteren unsurlardır. Bu nedenle, inançların sosyal, kültürel ve psikolojik boyutları da incelenerek, halk inançlarının toplum içindeki yerini anlamaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akşehir, Gelenekler, Halk inançları, Deyişler.

ABSTRACT

Master's Thesis

A Phenomenological Evaluation of Folk Beliefs and Practices in Konya-Akşehir and Its Surroundings

İpek KORUCU

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Sciences

Philosophy and Religious Sciences Program

Folk beliefs constitute an integral part of the cultural identity of societies, and these beliefs evolve over time as they are transmitted from generation to generation. The district of Akşehir, situated within Turkey's rich cultural mosaic, serves as a remarkable example of folk beliefs. This study aims to examine the local folk beliefs of Akşehir and to understand how these beliefs have been shaped within their social, cultural, and historical contexts. The aim of this thesis is to examine the folk beliefs in the district of Akşehir from a historical perspective on religions, elucidating their origins, interactions with Islam, and their contemporary status. The scope of the thesis is limited to the specific geographical area of Akşehir. This focus emphasizes the local characteristics of folk beliefs and sheds light on the socio-cultural dynamics of the region.

The study will comprehensively address the historical origins of folk beliefs, their effects on society, and their contemporary practices. The folk beliefs in Akşehir are not limited to religious rituals; they also manifest in various aspects of social life. Therefore, the social, cultural, and psychological dimensions of these beliefs will be examined to better understand their place within society.

Keywords: Akşehir, Traditions, Folk beliefs, Sayings.

**KONYA-AKŞEHİR VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARI VE
UYGULAMALARININ FENOMENOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
HALK İNANÇLARI'NIN DİNSEL HAYATTAKİ
YERİ VE ÖNEMİ**

1.1. HALK İNANÇLARININ KÖKENLERİ	5
1.1.1. Tarihsel Arka Plan	5
1.1.2. Kültürel Çeşitlilik	8
1.1.3. Sözlü Gelenek	9
1.2. HALK İNANÇLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ	10
1.2.1. Pratik Faydaya Yöneliktir	10
1.2.2. Sembolik Dil Kullanır	11
1.2.3. Ritüeller Yoluyla Yaşatılır	13
1.3. HALK İNANÇLARININ TEMEL İŞLEVLERİ	14
1.3.1. Kimlik Oluşturma	14
1.3.2. Krizi Yönetme	16
1.3.3. Sosyal Bağları Güçlendirme	17

İKİNCİ BÖLÜM
AKŞEHİR'İN EKOLOJİK VE SOSYO-KÜLTÜREL
YAPISI

2.1. DOĞAL YAPISI	20
2.2. TARİHİ	21
2.3. TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILAR	25
2.3.1. Ev ve Mekânlar	26
2.3.1.1. Mahalleler	26
2.3.1.1.1. Geleneksel Akşehir Evleri	28
2.3.1.1.2. Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi	31
2.3.1.2. Köyler	33
2.3.2. Cami ve Mescidler	34
2.3.2.1. Akşehir Ulu Cami	34
2.3.2.2. Hasan Paşa (İmaret) Camii	36
2.3.2.3. Ferruhşah Mescidi	38
2.3.2.4. İplikçi Cami	40
2.3.3. Türbeler	41
2.3.3.1. Nasreddin Hoca Türbesi	41
2.3.3.2. Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi	43
2.3.3.3. Üç Kızlar Türbesi	48
2.3.3.4. Sinaneddin Külahduz-Meyyitzade (Soğan Dede)	49
2.3.3.5. Yağlı Dede	51
2.3.3.6. Nimetullah Nahçıvani	53
2.3.3.7. Kesik Baş Abdülvahhab Gazi Hz. Türbesi	55
2.3.3.8. Seyyid Yunus Hazretleri	57
2.3.3.9. Mustafa Turabi	59
2.3.3.10. Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi	60
2.3.3.11. İğdeli Dede	63
2.3.3.12. Yarenler Mezarlığı	65
2.4. AKŞEHİR'E HAS YEMEKLER	66
2.5. GÜNLER	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GEÇİŞ EVRELERİ AÇISINDAN AKŞEHİR'DEKİ GELENEKSEL HALK
İNANIŞ VE UYGULAMALARI

3.1. DOĞUM	73
3.1.1. Doğum Öncesi Uygulamalar	74
3.1.1.1. Kısırlık Ve Alınan Önlemler	74
3.1.1.2. Hamilelik ve Aşerme Süreci	76
3.1.1.3. Cinsiyet Tayini	78
3.1.2. Doğum Sonrası Uygulamalar	80
3.1.2.1. Bebeğin, Tuzlanması, Yıkanması ve Toprağa Belenmesi	80
3.1.2.2. Bebeğin İsminin Belirlenmesi	81
3.1.2.3. Göbek Bağı ile ilgili Uygulamalar	82
3.1.2.4. Kırk Basmayı, Kırklanma, Kırk Uçurma ve Kırk Hamamı	84
3.1.2.5. Albasması, Alkarısı	87
3.1.2.6. Aydaş Olma	89
3.1.2.7. Boş Beşik Sallanması	91
3.1.2.8. Bebeğin Tırnağının ve Saçının Kesilmesi	92
3.1.2.9. Diş Çıkarma ve Gölle Uygulaması	93
3.1.2.10. Köstek Kesme-İp Kesme uygulaması	94
3.1.2.11. Bazı Hastalıklara Karşı Çocuğun Korunması	94
3.1.2.12. Öksürük Taşı	96
3.1.2.13. Nazara Karşı Koruma Uygulamaları	97
3.1.2.14. Sünnet Uygulaması	99
3.2. ASKERLİK	100
3.2.1. Askerlik Öncesi Hazırlıklar	101
3.2.1.1. Perşembe Pazarı' na Çıkarak Harçlık toplama geleneği	101
3.2.1.2. Asker Kınası Geleneği	101
3.2.2. Akşehir'de Görülen Bazı Asker Uğurlama Uygulamaları	103
3.2.2.1. Asker Uğurlama Törenleri	104
3.2.2.2. Asker Yolu ve Toplanma	105
3.2.2.3. Asker Yemekleri ve Misafir Ağır lama	105

3.2.3. Askerlik Sürecindeki Uygulamalar	106
3.2.3.1. Mevlit Okutmak	106
3.2.3.2. İnanç ve Semboller	107
3.2.4. Askerden Dönüş ve Kutlamalar	108
3.2.4.1. Karşılama Töreni	108
3.2.4.2. Asker Yemekleri ve Kutlamalar	108
3.2.4.3. Hediyeleşme ve Ziyaretler	109
3.3. EVLENME	109
3.3.1. Kız İsteme, Kadınlar Dönürü, Erkekler Dönürü	110
3.3.2. Nişan	112
3.3.2.1. Kadınlar Şerbeti	113
3.3.2.2. Erkekler Şerbeti	115
3.3.3. Düğün Merasimi	116
3.3.3.1. Düğün Öncesi Hazırlıklar	116
3.3.3.1.1. Çeyiz	116
3.3.3.1.2. Kalın Bozma, Keten Biçme, Baş Bozma	117
3.3.3.1.3. Dürü, Bayrak Dikme	119
3.3.3.2. Kına Gecesi	120
3.3.3.2.1. Kız Kınası, Kız Ağlatma	120
3.3.3.2.2. Erkek Kınası	123
3.3.3.3. Düğün Günü	124
3.3.3.3.1. Gelin Alma Uygulamaları	124
3.3.3.3.1.1. Kız Evinde Görülen Uygulamalar	125
3.3.3.3.1.2. Erkek Evinde Görülen Uygulamalar	126
3.3.3.3.1.2.1. Saçı Uygulaması	127
3.3.3.3.1.2.2. Koç Kurban Etme, Koyun Postuna Bastırma	128
3.3.3.3.1.2.3. Eşik Uygulaması	129
3.3.3.4. Düğün Gecesi	130
3.3.3.4.1. Erte Uygulaması	130
3.3.4. Tefçi Kadınlar Geleneği	132
3.4. ÖLÜM	138
3.4.1. Ölüm Öncesi	139

3.4.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler	139
3.4.1.2. Ölüm Döşegindeki Kişiyeye Yapılan Uygulamalar	141
3.4.2. Ölüm Sonrası	142
3.4.3. Ağıt	146
3.4.4. Mezar Taşları	147

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKŞEHİR'DEKİ DİĞER GELENEKSEL HALK İNANIŞ VE UYGULAMALARI

4.1. NASREDDİN HOCA TÜRBESİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	151
4.1.1. Türbede İslami Özellikler Var İnanışı	153
4.1.2. Bu Kilitli Türbeye Gülünür İnanışı	153
4.1.3. Yeni Doğan Bebeğin Göbek Bağını Türbe'ye Gömmeye İnanışı	154
4.1.4. Türbe Çocuğun Ömrünü Uzatır İnanışı	155
4.1.5. Hocayı Düğüne Davet Etme İnanışı	155
4.1.6. Türbeyi Ziyaret Etmemek Günah İnanışı	156
4.1.7. Türbeye Bez Bağlama İnanışı	157
4.1.8. Türbeye Para Atma İnanışı	158
4.1.9. Yolculuk Öncesi ve Sonrası Ziyaret	158
4.1.10. Nasreddin Hoca Türbesi'nde Yağmur Duası	159
4.1.11. Nasreddin Hoca Türbesi'nin Hastalıklara Şifa Olacağı İnanışı	160
4.1.12. Türbeden Çocuk Dileme İnanışı	161
4.1.13. Türbedarlar ile İlgili İnanışlar	162
4.2. SIRA YARENLER GELENEĞİ	162
4.2.1. Yarenlikte Hiyerarşi ve Görev Dağılımı	166
4.2.2. Yaren Topluluğunun Sosyal İşlevleri	168
4.2.3. Yarenlik Kuralları ve Tüzükler	168
4.2.4. Yarenlikte Eğlence, Müzik ve Oyun	170
4.3. DEYİŞLER VE FIKRALAR	171
4.3.1. Deyişlerde Doğa ve İnsana Yansıyan İnançlar	172
4.3.2. Fıkralarda İyilik ve Kötülük Teması	173
4.3.3. Fıkralarda Düşünce ve Gözlem	174

4.3.4. Kıssalar ve Eğitim	175
4.3.5. Geleneklerin Yaşatılması	176
SONUÇ	179
KAYNAKÇA	182
EKLER	

KISALTMALAR

AKSOS	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
bkz.	Bakınız
BOZİFDER	Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
çev.	Çeviri
Ed.	Editör
ERZSOSDE	Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Folk/ed. Dergisi	Folklor-Edebiyat Dergisi
FÜİF	Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
HÜTAD	Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi
Hız.	Hazreti
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
m.	Miladi
M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
Nşr.	Naşır
ö.	Ölümü
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
s.a.v.	Sallallahu aleyhi ve sellem
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
thk.	Tahkik
Tsh.	Tashih
Turkish Studies	Turkish Studies-Economics, Finance, Politics
TÜDAD	Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi
Yay.	Yayınlar

GİRİŞ

Önem;

Halk inançları, toplumların kültürel kimliklerinin ayrılmaz bir parçasıdır ve kuşaktan kuşağa aktarılırken evrim geçirir. Bu inançlar, bireysel deneyimlerin ötesinde toplumsal dinamikleri, gelenekleri ve tarihsel süreçleri de yansıtır. Dolayısıyla, halk inançlarının incelenmesi, toplumun kolektif hafızasını, değerlerini ve normlarını anlamamıza katkı sağlar.¹ Halkbilimi alanında sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, “halk inancı” ve “halk inancı” kavramları anlam bakımından birbirinden farklılık gösterir. “Halk inancı”, bir toplumun tarih boyunca oluşturduğu ve kuşaktan kuşağa aktardığı, çoğunlukla resmi dinlerin öğretilerine dayanan, köklü inanç sistemlerini ifade eder. Bu yönüyle halk inancı, toplumun ortak hafızasında yer edinmiş ve toplumsal davranışları yönlendiren kalıcı bir yapıya sahiptir. Öte yandan “halk inancı”, daha çok belirli bir dönemde ya da bölgede ortaya çıkan, bazı topluluklar ya da bireyler tarafından benimsenmiş olan çeşitli ritüel ve uygulamaları içerir. Bu tür inanç ve uygulamalar, daha çok anlatılara ve sözlü geleneğe dayalı olup, geçici ve değişken özellikler taşıyabilir. Dolayısıyla, halk inancı daha sistemli ve yerleşik bir yapı sunarken, halk inancı, daha esnek ve yerel bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, çalışmamızda kuramsal çerçevenin çizildiği birinci bölümde “halk inancı” kavramı tercih edilirken, Akşehir’deki yerel uygulamaların ele alındığı üçüncü bölümde, “inanç” kavramı kullanılacaktır.

Bu çalışma, Akşehir ilçesindeki halk inanç ve uygulamalarını fenomenolojik bir perspektiften ele alarak, halk inançlarının kökenlerini, İslamiyet ile etkileşimini ve halk inançlarının Akşehir ilçesi’nde günümüzdeki durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Halk inançları, bireylerin gündelik yaşamlarında ve geçiş dönemlerinde (doğum, evlilik, ölüm gibi) önemli bir rol oynar ve yerel kimliğin korunmasında işlevseldir. Akşehir gibi tarihsel ve kültürel zenginliğe sahip bir bölgede halk inançları, hem İslam öncesi hem de İslam sonrası unsurlar taşıyarak dini ve kültürel sürekliliği sağlamaktadır.

¹ Metin, Eren, "Halk İnancı Çalışmalarına Teorik ve Metodolojik Yaklaşımlar", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 3, Cilt: 17, 2013, s. 27.

Akşehir, köklü tarihi, zengin kültürel dokusu ve Anadolu'nun manevi mirasıyla iç içe geçmiş yapısıyla halk inançları açısından son derece önemli bir merkezdir. Bu tezde Akşehir halk inançlarının ele alınmasının temel nedeni, yöre insanının gündelik yaşamını, toplumsal ilişkilerini ve kültürel kimliğini şekillendiren bu inançların, hem sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılması, hem de yerel kimliğin inşasında oynadığı belirleyici roldür. Ayrıca, Nasreddin Hoca gibi sembolik figürlerin halk inançlarıyla iç içe geçmiş anlatıları ve Sıra Yarenler Geleneği gibi unsurlar, Akşehir özelinde geleneksel dünya görüşünün anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Akşehir örneği üzerinden halk inançlarının kültürel süreklilik ve dönüşüm süreçlerine nasıl aracılık ettiğini ortaya koymak hedeflenmiştir.

Amaç;

Bu çalışmada, halk inançlarının dinler tarihi içerisindeki yeri ve resmi dinlerle ilişkisi de ele alınmıştır. Bu bağlam üzerinden bakıldığında, Akşehir'de tespit edilen halk inanç ve uygulamaları, İslamiyet ile senkretik bir yapı kazanmış ve yerel halkın dini hayatında önemli bir yer edinmiştir. Yerel halkın inanç ve uygulamaları, tarihsel süreç içerisinde toplumsal bazı değişimlerle ve İslamiyet ile etkileşim sonucunda değişmiş, bazı unsurlar dini pratiklere eklemlenirken bazıları ise zamanla silinip gitmiştir. Yöredeki halk inançları, tüm bu süreçler sonucunda, kendine özgü bir yapı kazanarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu süreçte, Akşehir'de halk inançlarının modern toplumun beklentileriyle nasıl şekillendiği, bazı geleneksel ritüellerin günümüzde nasıl yorumlandığı ve halk inançlarının toplumsal yapı içindeki rolü ile, yerel kimliğin korunmasına katkısı da incelenmiştir.

Yapılan çalışma ile, Akşehir ilçesinde görülen bazı halk inanç ve uygulamalarının insanın geçiş evreleri perspektifinde incelenmesi suretiyle, Akşehir'in sosyo-kültürel yapısına ışık tutması hedeflenmektedir. Bir çalışmanın perspektifini, insan evreleri üzerinden oluşturmanın çeşitli gerekçeleri olabilir. Özellikle; fenomenolojik, antropolojik, sosyolojik veya dinî araştırmalarda, insanın doğumdan ölüme kadar geçirdiği süreçler toplumsal, kültürel ve bireysel anlamlar açısından zengin bir çerçeveye sunar. İnsan hayatı doğum, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi evrelerden oluşur. Halk inançları; ritüeller, mitler ve sosyal pratikler çoğu zaman bu evrelerle iç içe geçmiştir. Çalışmada, insan evreleri üzerinden bir

perspektif oluşturmak, bu fenomenlerin zamansal sürekliliğini ve dönüşümünü anlamaya yardımcı olmak açısından büyük önem arz etmektedir.

Yöntem;

Bu tezde Akşehir ilçesinde görülen halk inanış ve uygulamaları, dinin yaşayan ve halk arasında biçimlenen yönü üzerinden ele alınmıştır. Akşehir; tarihî geçmişi, kültürel birikimi ve manevi mirasıyla Anadolu üzerinde, halk inanış ve uygulamalarının önemli bir kesitini sunar. Bu inançlar, yalnızca bireysel ibadet pratikleriyle sınırlı kalmayıp, toplumsal ilişkilerden gündelik yaşam pratiklerine kadar geniş bir alanda etkisini sürdürmektedir. Özellikle sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan bu pratikler, dinin halk arasında nasıl yaşandığını, nasıl yorumlandığını ve yerel kültürle nasıl bütünleştiğini anlamamıza olanak tanır. Bu nedenle Akşehir örneği, halk inançlarının dinî düşünceyle olan etkileşimini ve yerel düzeydeki tezahürlerini incelemek açısından anlamlı bir zemin sunmaktadır. Yapılan çalışmada, doğrudan gözlem metodu kullanılmış, halkın çeşitli inanış ve uygulamaları bizzat yerinde gözlemlenmek suretiyle, çeşitli ritüeller etrafındaki halk uygulamalarının içerik ve anlamına vakıf olunmaya çalışılmıştır.

Tez dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, halk inançlarının genel çerçevesi çizilmiş, bu inançların dinler tarihindeki yeri ve genel yapısı ele alınmıştır. İkinci bölümde, Akşehir'in tarihi ve kültürel arka planı ile bu alanda öne çıkan tarihi ve kültürel yapılar incelenmiş; bu bağlamda, Akşehir'in tarihi, coğrafi ve kültürel mirası üzerinden halk inançlarının kökenleri değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, Akşehir'de yerel halk inanış ve uygulamaları üzerine örnek çalışmalar sunularak, günümüzde hâlâ varlığını sürdüren çeşitli ritüel ve uygulamalar, insan yaşamının geçiş evreleri olan; “Doğum”, “Evlenme” ve “Ölüm” başlıkları altında belirli örnekler üzerinden analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde ise; Akşehir'de Nasreddin Hoca' nın manevi şahsiyeti etrafında şekillenen çeşitli halk inanış ve uygulamaları ile, Akşehir'de köklü bir gelenek olarak varlığını günümüze kadar sürdüren “Sıra Yarenler Geleneği” ele alınmıştır. Son olarak, sözlü geleneğin önemli unsurlarından olan “Deyişler ve Fıkralar” bölümünde, Akşehir' de tarihsel süreç içinde halkın ortak deneyim ve bilgeliklerinden doğan deyimler ele alınmış, halkın kültürel hafızasında önemli yeri olan fıkralar ise, Nasreddin Hoca perspektifi üzerinden incelenmiştir.

Literatür;

Metodolojik olarak çalışma, birincil ve ikincil kaynaklara dayalı olarak yürütülmüştür. Birincil kaynaklar arasında, Akşehir Belediyesi'nin destekleriyle yayımlanan eserler ve Akşehir ile ilgili akademik çalışmalar yer alırken, ikincil kaynaklar arasında ise, ritüellerin ve davranışların medya kaynaklı gözlemlenmesine dayalı çeşitli veriler bulunmaktadır. Akşehir ilçesiyle ilgili olarak, sosyal medya kaynakları üzerinden yöreye ait halk inanış ve uygulamalarına dair çeşitli örneklerin sunulmasının, bu çalışmaya ayrı bir canlılık kattığı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada, Gökhan Tarıman Cenikoğlu, Haşim Karpuz, Mehmet Koç, Kamil Balcı gibi Akşehir' e gönül veren ve hizmet eden isimlerin, bölgeye dair kaleme aldıkları çeşitli akademik ve bireysel çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Neticede; ortaya konulan bu çalışma ile, Akşehir'deki halk inanışlarının toplumsal yapıya etkisi ile, bu pratiklerin tarihsel süreçte geçirmiş olduğu dönüşüm üzerine elde edilen verilerin, bu alandaki akademik literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK İNANÇLARI'NIN DİNSEL HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Halk inançları, toplumlar üzerinde oldukça etkili olan ve resmi dinlerin dışında, ancak onlarla kimi zaman iç içe geçmiş, kimi zaman onlara paralel veya onlardan bağımsız olarak sürdürülen inanç, ritüel ve uygulamaları kapsar. Bu inançlar, bireylerin günlük yaşamlarında ve sosyal ilişkilerinde büyük önem taşır.² Resmi dinlerin dogmalarından farklı olarak halk inançları; yerel, kültürel, sosyal ve coğrafi birçok faktörden etkilenir ve çoğu zaman sözlü olarak aktarılır.³ Nitekim resmi dinler genellikle yazılı kutsal metinlere dayanırken ve merkezi bir otorite tarafından şekillendirilirken halk inançları, daha çok sözlü geleneklere, yerel deneyimlere ve ritüellere dayanır.⁴

1.1. HALK İNANÇLARININ KÖKENLERİ

Halk inançları, insanlığın varoluşu ile birlikte ortaya çıkan ve toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen derin köklere sahiptir. Bu inançların kökenleri; tarihsel, kültürel ve coğrafi bağlamlarda şekillenmiş ve zamanla evrim geçirmiştir. İnsanlar, çevrelerini anlamak, doğa olaylarına yanıt vermek ve varoluşsal sorulara cevap aramak amacıyla çeşitli inanç sistemleri geliştirmiştir.⁵

1.1.1. Tarihsel Arka Plan

Halk inançları, insanlığın tarihsel serüveni boyunca yaşadığı deneyimlerden zengin bir şekilde beslenmiştir. Bu inançların kökenleri, insanın doğayla olan ilişkisini anlamaya çalıştığı ilk dönemlere kadar uzanır. İlk insanlar, çevrelerindeki doğal unsurları gözlemleyerek ve bu unsurlarla etkileşimde bulunarak yaşamsal stratejiler geliştirmiştir. Doğa olaylarının gizemini çözme çabası, halk inançlarının oluşumunda

² Eren, s. 27.

³ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halk Bilimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976, s. 21.

⁴ Nejat Birdoğan, **Anadolu'nun Gizli Kültürü: Alevilik**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020, s. 211.

⁵ Fatih Kandemir, "Halk İnançlarının Psiko-Sosyal Nedenleri ve Türkiye'deki Halk İnançlarının Tarihi Temelleri", **ERZSOSDE**, Sayı: 9, Cilt: 1, 2016, ss. 103-105.

temel bir rol oynamıştır. İnsanlar, yağmurun ya da güneşin gelişini öngörmek için gözlemler yapmış ve bu gözlemler doğrultusunda çeşitli ritüeller ve dualar geliştirmiştir.⁶

Tarım toplumlarına geçiş, halk inançlarının evrimi açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Halk inançları, insanların doğa olaylarıyla başa çıkma çabalarının bir yansıması olarak tezahür etmiştir. Tarım toplumlarında insanlar; mevsim değişiklikleri ve hava koşullarının etkilerini gözlemleyerek, bu olayların tarımsal üretim üzerindeki etkilerini çözmeye çalışmışlardır. Bunun akabinde bazı eylemlere ve ritüellere yönelmişlerdir. Örneğin belirli mevsimlerde yapılan dua ve ritüeller, toplulukların doğayla uyum içinde yaşamak amacıyla yaptığı uygulamalardır. Bu inançlar, bireylere hem psikolojik hem de pratik bir güvence sunarak, onlar üzerinde bir rahatlama sağlamıştır. Sadece tarımsal faaliyetlerle sınırlı kalmayan bu inançlar, aynı zamanda toplumsal normların ve değerlerin oluşumuna da katkıda bulunmuştur. Ortak inançlar ve ritüeller, bireylerin toplumsal kurallara uyum sağlamalarına yardımcı olurken, aynı zamanda bu uygulamalar, toplumun birlik ve beraberliğini de perçinleyerek toplumsal dayanışmayı arttırmıştır. Zor zamanlarda topluluk üyeleri, ortak inançlar etrafında birleşerek, dayanışma ruhu ile birbirine kenetlenmiştir.⁷

Tarım toplumlarına bakıldığında halk inançları; toplumsal yapının dönüşüm ve değişimine bağlı olarak evrim geçirmiştir. Sanayileşme, şehirleşme, bilimsel ilerlemeler ve modernleşme süreçleri, halk inançlarının biçimini ve işlevini değiştirmiş, ancak tamamen ortadan kaldırmamıştır. Halk inançları, sanayi devrimiyle birlikte yeni toplumsal dinamiklere uyum sağlayarak, farklı biçimlerde varlığını sürdürmüştür. Tarım toplumunun ardından gelen feodal dönemde halk inançları, toplumsal yapının katı hiyerarşik düzeni içerisinde yeniden şekillenmiştir.⁸ İslam dünyasında da benzer bir süreç yaşanmıştır. Halk inançları, tasavvuf ve tarikatlar aracılığıyla dini hayatın içine entegre edilmiştir. Evliya kültü, türbe ziyaretleri ve keramet inancı, halk arasında yaygın bir şekilde benimsenmiş ve toplumun manevi

⁶ Örnek, s. 28.

⁷ Metin Eren, "'Halk İnancı' Kavramının Sınırları ve Sınırlılıkları Üzerine Bir İnceleme", **Turkish Studies**, Ankara, 2013, s. 862.

⁸ Muzaffer Bakırcı, "Kırsal Türkiye; Tarihsel Gelişim, Sorunlar ve Kırsal Kalkınma Yaklaşımları", **Coğrafya Dergisi**, Sayı: 11, İstanbul, 2003, ss. 78-79; Özlem Genç, "Ortaçağ Avrupasının Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri: Duplex Legationis Edictum", 10 Ocak 2025, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/781255>, s. 39.

dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Osmanlı döneminde halk inançları, medrese geleneğiyle sentezlenerek dinî ve kültürel yapının bir parçası haline gelmiştir.⁹

Sanayi Devrimi ile birlikte şehirleşme ve bireyselleşme süreçleri hız kazanmış, halk inançları kırsaldan kente taşınmıştır. Modern bilim ve teknolojinin yükselişiyle birlikte doğa olaylarını açıklama ihtiyacı azalsa da halk inançları, farklı biçimlerde yaşamaya devam etmiştir. Bu dönemde halk inançları, daha çok gündelik hayatın içine sızmış; batıl inançlar, uğur ve nazar gibi kavramlar şehirli kesimlerde de yaygın olarak görülmüştür. Örneğin fabrika işçileri arasında bazı ritüeller ortaya çıkmış, çalışma hayatında bereket getireceğine inanılan objeler: şans getiren taşlar, muskalar, tılsımlar kullanılmaya başlanmıştır.¹⁰

Günümüzde halk inançları, dijitalleşme ve küreselleşme ile birlikte yeni bir dönüşüm geçirmektedir. Sosyal medya, internet ve dijital platformlar, halk inançlarının yayılmasında yeni bir araç haline gelmiştir. Astroloji, burçlar, enerji taşları ve spiritüel pratikler, modern toplumlarda popülerlik kazanmış ve yeni halk inançları biçimleri ortaya çıkmıştır. Özellikle alternatif tıp, meditasyon ve yoga gibi uygulamalar, geleneksel halk inançlarının modern versiyonları olarak görülmektedir. İnsanların bilinçaltında geçmişten getirmiş oldukları bazı inanç ve ritüellerin hâlâ yerini koruduğu görülürken, modern bilim ve teknolojinin etkisiyle söz konusu uygulamaların, farklı bir çerçevede yorumlanarak yeniden hayat bulduğu gözlemlenmektedir. Bilim ve rasyonalite çağında bile insanların belirsizlik karşısında bazı mistik veya irrasyonel açıklamalara yönelmesi, halk inançlarının insan psikolojisi üzerindeki kalıcı etkisini göstermektedir.¹¹

Neticede, tarım toplumlarından sonra halk inançları, toplumsal yapıya ve çağın koşullarına bağlı olarak farklı biçimlerde varlığını sürdürmüştür. Feodal dönemden modern çağa kadar halk inançları, değişen yaşam tarzlarına uyum sağlamış ancak, özünde; bireylerin ve toplumların belirsizlik karşısında güven ve anlam arayışına hizmet etmeye devam etmiştir. Günümüzde halk inançları, geleneksel biçimlerinden

⁹ Muammer Ak, "Türk Halk Dindarlığı ve Evliya İnancı: Sosyolojik Bir Yaklaşım", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 86, Yaz-2018, s. 96.

¹⁰ Ünver Günay, "Modern Sanayi Toplumlarda Din: 1", 15 Ocak 2025, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/66859>, ss. 53-54.

¹¹ Ahmet Tacetdin Hallaç ve Mehtap Müçük Kotan, "Halk İnançlarının Aktarılmasında Sosyal Medyanın Etkisi", **Kuramsal Yaklaşımlar Işığında Kent Folkloru**, Çizgi E-Kitap, Ekim-2023, ss. 156-157.

uzaklaşarak modern yaşamın içine entegre olmuş, dijital çağda yeni formlar kazanmıştır. Halk inançları, geçmişin bir mirası olarak varlığını sürdürmeye devam etmekte ve insanlığın kolektif bilinçaltında önemli bir yer tutmaktadır.

1.1.2. Kültürel Çeşitlilik

Farklı coğrafyalarda yaşayan toplumlar, kendi çevresel koşullarına ve sosyal yapılarına bağlı olarak çeşitli halk inançları geliştirmişlerdir. Bu inançlar; doğa olayları, mevsimler ve hava durumu gibi unsurlarla yakından ilişkilidir ve doğanın güçleriyle başa çıkma ve dengeyi sağlama çabalarıyla birlikte kendini göstermektedir. Örneğin, deniz kenarındaki topluluklar deniz tanrıları ve su ruhlarına yönelik inançlar geliştirirken, dağlık bölgelerde yaşayan topluluklar dağların ruhlarına ve güçlerine saygı gösteren ritüeller oluşturmuşlardır. Bu çeşitlilik, halk inançlarının zenginliğini gösterirken, kültürel kimliklerin şekillenmesini de sağlar.¹²

Neticede halk inançlarının merkezinde, doğa olayları önemli bir yer tutar. Hava durumu ve mevsim döngüleri gibi unsurlar, halk inançları ile anlamlandırılır. Özellikle tarım toplumlarında, mevsimlerle bağlantılı ritüeller ve dualar, bereket ve mahsul koruma amacı taşır. İlkbaharda tohum ekimi öncesi yapılan kutlamalar veya hasat sonrası gerçekleştirilen şükür ritüelleri, topluluğun doğanın döngülerine duyduğu saygıyı ve toplumsal dayanışmayı göstermesi açısından önemlidir. Doğa ile ilgili halk inançları, bireylerin çevreye olan duyarlılığını artırır ve doğanın korunmasına katkıda bulunur. Örneğin, doğanın ruhlarına saygı göstermek ve çevresel dengeleri korumak amacıyla gerçekleştirilen ritüeller, sürdürülebilir yaşam biçimlerini teşvik eder. Bu tür inançlar, yerel ekosistemlerin korunmasına ve insanların doğayla uyum içinde yaşamalarına yardımcı olur. Hava durumu ve doğal afetlerle ilgili halk inançları da toplumların doğayla olan ilişkisini yansıtır. Doğal afetler karşısında yapılan dualar, muskalar ve koruyucu semboller, bireylerin kendilerini ve ailelerini güvende hissetmelerine yardımcı olur. Afet sonrasında ise topluluklar, dayanışma içinde hareket ederek, ruhsal ve sosyal destek sağlarlar. Neticede, farklı coğrafyalarda yaşayan toplumlar, geçirdikleri zorlu dönemleri ve kriz ortamlarını, kendi çevresel

¹² Hilmi Savur ve Rabia Gökçen Kayabaşı, "Türbelerin Dağ ve Mağara Kültü Bağlamında Türk Kültüründeki Yeri: Adana Örneği", **Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 2, Cilt: 6, 2023, s. 501.

koşullarına ve sosyal yapılarına göre geliştirdikleri çeşitli halk inanç ve uygulamalarından beslenerek karşılaştıkları sorunları aşarlar.¹³

1.1.3. Sözlü Gelenek

Halk inançları, kültürel ve sosyal yapıları şekillendiren önemli unsurlardan biridir ve genellikle yazılı kaynaklara dayanmadan, kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılır. Sözlü gelenek, halk inançlarının canlılığını korur ve kültürel kimliğin korunmasına katkı sağlar. Masallar, efsaneler, atasözleri ve deyişler gibi anlatılar; toplumların tarihini, değerlerini ve normlarını yeni nesillere aktarır. Bu anlatılar, bireyler arasında bir aidiyet duygusu yaratırken, toplumsal kimliği de pekiştirir. Sözlü gelenekler, sadece kültürel mirası korumakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da artırır. Kırsal alanlarda düzenlenen bayramlar ve geleneksel etkinlikler, insanların bir araya gelip toplumsal bağlarını güçlendirdiği önemli sosyal olaylardır. Bu bağlamda halk inançları, toplumların kimliklerini oluştururken, bireyler arasında da güçlü sosyal bağların oluşmasını sağlar.¹⁴

Halk inançlarının aktarımı, sadece geçmişin korunmasıyla sınırlı değildir, bu inançlar zamanla evrim geçirir. Modern unsurlar ve dijital teknolojinin etkisiyle halk inançları, yeni formlar alarak daha geniş kitlelere ulaşır. Sosyal medya platformları, bu anlatıların ve ritüellerin daha geniş toplumlar arasında paylaşılmasına olanak sağlar. Ancak bu süreçte, orijinal anlatımların özünü koruma konusunda oldukça hassas ve dikkatli olunması gerekmektedir.¹⁵

Sonuç olarak halk inançları; sözlü geleneklerin korunması ve aktarılması aracılığıyla toplumların kültürel kimliğini koruyan ve güçlendiren dinamik bir yapıdır. Bu inançlar, bireylerin toplumsal bağlarını pekiştirirken, geçmişle bugünü birbirine bağlayan önemli bir köprü görevi görür. Sözlü geleneğin dijital çağda yaşatılması ise, hem kültürel mirasın korunması hem de modern dünyada daha geniş kitlelere ulaşılması açısından büyük bir fırsat sunar.

¹³ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s. 34.

¹⁴ Pertev Naili Boratav, **Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği**, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 144.

¹⁵ Ed. Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu, **Halk İnançları**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s. 20.

1.2. HALK İNANÇLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Halk inançları, bir toplumun kültürel kimliğini ve toplumsal yapısını şekillendiren önemli unsurlardır. Genellikle yazılı belgelerden bağımsız olarak, nesilden nesile sözlü olarak aktarılan bu inançlar, toplulukların tarihine, değerlerine ve yaşam biçimlerine derinlemesine nüfuz eder. Halk inançlarının dinamik yapısı, kültürel çeşitliliğin ve toplumsal bağların korunmasına katkı sağlar. Bu bölümde, halk inançlarının temel özelliklerini ele alarak, bu inançların toplumlar üzerindeki etkilerini, sembollerle ilişkisini ve zaman içinde nasıl evrim geçirdiğini inceleyeceğiz. Halk inançlarının, bireylerin kimliklerini pekiştirmekten toplumsal dayanışmayı güçlendirmeye kadar pek çok işlevi vardır. Bu bağlamda halk inançları, temel özellikleri sebebiyle, kültürel mirasın korunmasında ve toplumların sürekliliğinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

1.2.1. Pratik Faydaya Yöneliktir

Halk inançları, toplumların günlük sorunlarını çözmeye ve bireylerin güvenliğini artırmaya yönelik pratik amaçlarla şekillenir. Bu inançlar, kötü ruhları uzaklaştırma, hastalıklara karşı korunma, bereket sağlama ve aile içi huzuru temin etme gibi işlevler görür. Halk inançlarının temelinde yatan bu unsur, insanların doğal ve toplumsal zorluklarla başa çıkma çabalarının bir yansımasıdır.¹⁶ Kötü ruhlardan korunma, halk inançlarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Nazar boncuğu, muska gibi semboller kötü enerjileri uzak tutma amacıyla kullanılır. Bu tür korunma inançları, bireylerin kendilerini ve ailelerini güvende hissetmelerini sağlar. Ayrıca, toplumsal ritüeller aracılığıyla bu uygulamalar, bireyler üzerinde psikolojik bir rahatlama yaratırken, toplum nezdinde de bir dayanışma ruhu oluşmasına katkı sağlar. Toplu dualar veya ritüeller, topluluk üyeleri arasında güven duygusu oluşturarak toplumsal kimliği pekiştirir.¹⁷

Halk inançları, sağlık sorunlarına karşı korunma ve iyileşme süreçlerinde de önemli bir rol oynar. Geleneksel bitkilerin şifa verici özelliklerine olan inançlar,

¹⁶ Eren, 2013, s. 29.

¹⁷ Nilgün Çıblak, "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar", **TÜBAR**, Sayı: XV, Bahar-2004, s. 105.

toplumların fiziksel ve ruhsal sağılığını koruma amacı güder. Nane, zencefil, sarımsak gibi bitkiler, halk arasında şifa kaynağı olarak kabul edilir ve sağılık ritüelleriyle birleşerek bireylerin hastalıklara karşı korunmalarına yardımcı olur. Ayrıca, hastalık dönemlerinde yapılan dualar ve ritüeller, bireylerin iyileşme sürecine manevi destek sağılar.¹⁸

Bireylerin kişisel sağılığını sağılama inançları, toplumun genel huzur ve istikrar arayışının önemli bir parçasıdır. Kapılara asılan nazar boncuğı veya muska gibi semboller, kötü ruhlara karşı korunma amacı güder. Bu nesneler, sadece fiziksel bir korunma aracı değıl, aynı zamanda bireylerin ruhsal dengelerini korumak amacıyla kendilerine fayda sağıladığına inanılan sembolik anlamlar içerir.¹⁹

Aile içindeki huzuru sağılama yönünde gelişen çeşitli ritüel ve uygulamalar da, halk inançlarında önemli bir yer tutar. Aile üyeleri arasındaki ilişkilerin dengeli ve sağılıklı bir şekilde sürdürölmesi, toplumsal yapı açısından kritik önem taşır. Aile içi sorunları çözmek amacıyla yapılan ritüeller, aile bağlarını güçlendirirken, toplumsal uyum ve huzurun korunmasına da yardımcı olur. Bu tür inançlar, ailelerin bir araya gelip manevi destek bulmasına olanak tanır ve sosyal ilişkilerde denge sağılar.²⁰

1.2.2. Sembolik Dil Kullanır

Halk inançları, hayvanlar, bitkiler ve nesneler gibi sembollerle doludur; bu semboller ise, toplumların kültürel ve sosyal yapılarını yansıtır. Semboller, insanların dünyayı anlamlandırma biçimlerinin bir parçasıdır ve her sembol, bulunduğu toplumun değıerleri ve normlarıyla derin bir bağ taşır. Örneğın, belirli bir hayvanın kutsal sayılması, o hayvanın toplum açısından taşıdığı sembolik anlamı ortaya koyar. Anadolu'da tilkinin kurnazlığı ve zekâsını simgeleyen efsaneler, bu hayvana atfedilen özellikleri gösterir. Bu tür semboller, toplumların doğa ve çevreyle kurduğu ilişkiyi ve bu ilişkinin taşıdığı derin anlamları yansıtır.²¹

¹⁸ Süleyman Lokmacı, "Türk Halk Hekimliğinde İnanç ve Uygulamalar: Tarihsel ve Kültürel Bir İnceleme", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Sayı: 11, Cilt: 4, 2024, s. 2033.

¹⁹ Lokmacı, s. 2023.

²⁰ Çıblak, s. 122.

²¹ Oğuz Duman ve İbrahim Dilek, "Türk Dünyası Destanlarında Tilki Sembolizmi", **Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 6, Cilt: 2, 2023, s. 399.

Hayvan sembolleri, halk inançlarında önemli bir yer tutar. Kartal, özgürlüğün ve gücün simgesi olarak birçok kültürde cesaret ve zaferi temsil ederken baykuş; bilgelik ve bilgiyle ilişkilendirilir. Antik Yunan'da baykuş, bilgelik tanrıçası Athena'nın sembolü olarak bilinir ve bu kuş, strateji ile zekâyı temsil eder. Bu tür semboller, toplumların kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmada önemli bir işlev görür. Bitki sembolleri de halk inançlarında güçlü anlamlar taşır. Örneğin, zeytin ağacı, barış ve dayanışmanın bir sembolü olarak kabul edilirken gül ise aşk ve tutkunun simgesi olarak kabul edilmektedir. Kırmızı gül tutkulu aşkı simgelerken, beyaz gül, saflık ve masumiyetle ilişkilendirilir. Ayrıca, nane ve adaçayı gibi bitkiler; kötü ruhları uzaklaştırma ya da hastalıklara karşı koruma gibi inançlarla günlük yaşamda yer bulur. Bu tür bitkiler, toplulukların doğayla olan bağıını ifade ederken, sağlık ve berekete yönelik inançlarını da yansıtır. Nesne sembolleri de halk inançlarında önemli bir yer tutmaktadır. Nazar boncuğu ve muska gibi nesneler, kötü enerjilerden korunma amacıyla kullanılır. Özellikle nazar boncuğu, birçok toplumda yaygın bir koruyucu sembol olarak, bireylerin inanç sisteminde derin bir anlam taşır. Tütsü yakma gibi ritüeller, kötü ruhları uzaklaştırmak ve ruhsal temizliği sağlamak amacıyla uygulanır. Bu tür uygulamalar, toplumsal güveni artıran ve bireylerin bir arada yaşama biçimlerini şekillendiren önemli kültürel unsurlar olarak kabul edilir.²²

Semboller, toplumların değerlerini ve kültürel mirasını nesilden nesile aktarmada kritik bir rol oynar. Örneğin, masallarda kullanılan hayvan sembolleri, çocuklara cesaret ve dostluk gibi ahlaki değerleri öğretir. Tavşan ve kaplumbağa gibi figürlerin yer aldığı masallar, sabır ve azmin ödüllendirildiği sembolik anlatılara güzel bir örnektir. Toplumların çocuklara aktarmak istedikleri değerleri pekiştiren önemli unsurlar olarak görülen semboller, aynı zamanda toplumların tarihsel ve kültürel mirasını koruma işlevi de taşır. Bayramlar ve düğünler gibi ritüellerde kullanılan semboller, bireylerin toplulukla olan bağlarını güçlendirirken, toplumsal dayanışmayı da artırır. Semboller, bireylerin kimliklerini tanımlamalarında önemli bir araç olurken, toplumsal normların korunmasını da sağlamaktadır. Ayrıca, farklı kültürel bağlamlarda sembollerin anlamları da değişiklik gösterebilir. Bir toplumda kutsal

²² Necla Gül Ercan, "Türk Halk Kültüründe Baykuş", **Artuklu Humanities**, Sayı: 16, 2024, ss. 65-75; Elif Tuğçe Tecir, "Çift Başlı Kartal Motifinin Sembolik Anlamları ve Tekstillerde Kullanımı", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Sayı: 46, Cilt: 17, 2024, s. 951; Metin Sert, "Mitolojide 'ölmez ağaç' zeytin ağacı efsaneleri ve mucizeleri", 29 Aralık 2024, https://ekolojibirli.org/mitolojide-olmez-agac-zeytin-agaci-efsaneleri-ve-mucizeleri-metin-sert/?utm_source=chatgpt.com. (01 Mart 2025)

sayılan bir bitki ya da hayvan, başka bir kültürde daha farklı veya bambaşka bir anlam taşıyabilir.²³

1.2.3. Ritüeller Yoluyla Yaşatılır

Ritüeller ve gelenekler, insan yaşamında önemli bir yere sahiptir ve bireylerin yanı sıra toplumların da kimliklerini şekillendirir. Doğum, evlilik ve ölüm gibi yaşam döngüsünün belirleyici anlarında gerçekleştirilen bu uygulamalar, topluluk üyeleri arasında sosyal bağları güçlendirir ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur. Örneğin, doğum törenleri, yeni bir hayatın başlamasının sevinciyle birlikte ailenin ve topluluğun yeni bireyle olan bağını pekiştirir. Modern bir yansıma olarak nitelendirilebilecek “baby shower” etkinlikleri, anne adayının topluluk desteğini hissetmesini sağlar. Doğum sonrası ritüeller, bebeğin topluma kabulünü sembolize eder ve aile ile topluluk arasındaki bağı güçlendirir. Ad verme törenleri ve ilk banyo gibi uygulamalar, toplumsal dayanışmayı artırırken aynı zamanda ailenin mutluluğunu paylaşan yakınların katılımıyla anlam kazanır.²⁴

Evlilik törenleri, sadece iki bireyin birleşimini değil, aynı zamanda iki ailenin ve topluluğun bir araya gelmesini simgeler. Türk kültüründe nişan ve kına gecesi gibi ritüeller, ailelerin kaynaşmasını sağlarken, toplumsal dayanışmayı da pekiştirir. Bu ritüeller, çiftin ve ailelerin sosyal rollerini belirlemelerine yardımcı olurken, toplumsal değerlerin aktarılmasına da olanak tanır. Ölüm ve yas ritüelleri de, topluluklar üzerinde derin etkiler yaratır. Cenaze törenleri, kaybı paylaşarak toplumsal dayanışmayı artırırken; anma günleri ve yemekleri gibi ritüeller, yas sürecinde bireylerin birbirlerine destek olmalarını sağlar. Bu tür ritüeller, bireyler arasındaki empatiyi güçlendirirken topluluğun birbiriyle olan bağlarını da pekiştirir.²⁵

Ritüeller, toplulukların kültürel miraslarını gelecek nesillere aktarma işlevi görür ve toplumsal normların ve değerlerin korunmasına katkıda bulunur. Genç nesiller, bu ritüeller aracılığıyla kimliklerini tanımlar ve ait oldukları topluluğun

²³ Fahri Dağı ve diğerleri, "Türk Dünyası Hayvan Masallarında Tespit Edilen Değerler", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 43, 2018, s. 235.

²⁴ Recep Yüner, "Alevî Geleneğinde Doğum Ritüelleri", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, Cilt: 10, 2021, s. 3794.

²⁵ Şirin Yılmaz, "Kına Gecesi Ritüellerinde Anlamsal İşleyiş: Çağrışımlar, Düşünyapılar, Dönüşümler", **Milli Folklor**, Cilt: 16, Sayı: 125, 2020, s. 163.

değerlerine bağlanır. Örneğin, sünnet düğünü gibi bir gelenek, sadece bir ritüel değil; aynı zamanda çocuğun toplumsal kimliğinin kendisine hatırlatılması ve çocuğun bunu anlaması için bir fırsattır. Bu ritüeller, aynı zamanda bayramlar ve ortak kutlamalar aracılığıyla bireyleri bir araya getirir ve paylaşılan deneyimlerle toplumun sosyal dokusunu kuvvetlendirir. Ayrıca, ritüellerin sürekliliği, toplulukların kültürel miraslarını koruyarak gelecek nesillere aktarmalarına olanak tanır.²⁶

1.3. HALK İNANÇLARININ TEMEL İŞLEVLERİ

Halk inançları, insan toplumları üzerinde, toplumun kültürel dokularını oluşturan ve tarihi süreç içerisinde şekillenen önemli unsurlardır. Bu inançlar, bireylerin sosyal bağlarını güçlendirirken toplulukların kimliğini ve kültürel mirasını koruma işlevi de görür. Halk inançları, yalnızca bireysel inanç sistemleri olmanın ötesinde; toplumsal dayanışmayı artıran, kriz anlarında umut ve güven sunan dinamik bir yapıyı temsil eder.²⁷ Bu bölümde, halk inançlarının temel işlevlerini ele alarak, bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini inceleyeceğiz. Kimlik oluşturma, krizi yönetme ve sosyal bağları güçlendirme başlıkları altında inceleyeceğimiz bu unsurlar, halk inançlarının toplumdaki rolünü ve önemini belirleyen başlıca faktörler arasındadır. Bahsedilen her bir unsur, bireylerin ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak, toplumsal dayanıklılığı ve bir arada yaşama kültürünü destekler. Bu bağlamda, halk inançlarının kültürel çeşitliliği ve toplumsal bütünlüğü nasıl sağladığını anlamak, günümüz dünyasında bu inançların neden hâlâ geçerliliğini koruduğunu açıklığa kavuşturacaktır.

1.3.1. Kimlik Oluşturma

Halk inançları, toplumların kültürel kimliğini ve tarihini yansıtan önemli unsurlardır. Bu inançlar, bölgesel farklılıklar ve yerel kültürel unsurlarla birleşerek, toplulukların kimliğini ve özgün karakterini oluşturur. Halk inançları, sadece bireylerin yaşamlarını değil, aynı zamanda toplulukların geçmişten günümüze

²⁶ Sünnet Düğününde Neler Yapılır?, 18 Aralık 2024, https://weddingpalace.com.tr/sunnet-dugununde-neler-yapilir/?utm_source=chatgpt.com.

²⁷ Arık, Eroğlu, s. 20.

taşıdıkları değerleri, gelenekleri ve kimliklerini de koruma işlevi görür. Bu inançlar, toplumsal normların ve değerlerin oluşumuna katkıda bulunurken; toplum üyeleri arasında dayanışmayı sağlayan ve sosyal bağları güçlendiren bir yapı olarak da işlev görür. Halk inançları, toplumsal ritüeller ve törenlerle desteklenir ve bu ritüeller topluluğun kültürel mirasını aktarmada önemli bir rol oynar. Düğün, cenaze ve hasat kutlamaları gibi sosyal etkinlikler, topluluk üyelerini bir araya getirerek ortak bir kimlik ve dayanışma duygusu yaratır. Bu tür etkinlikler, toplumsal bağların güçlenmesine yardımcı olurken bireylerin sosyal rollerini ve topluma olan aidiyetlerini daha derinden anlamalarını sağlar.²⁸

Halk inançlarının korunması, toplulukların tarihsel süreçlerde yaşadığı önemli olaylar ve deneyimlerle doğrudan bağlantılıdır. Bu inançlar, nesiller boyunca aktarılacak kültürel mirasın korunmasına ve toplumsal hafızanın güçlenmesine katkıda bulunur. Bireyler, bu inançlar aracılığıyla geçmişle bağlarını sürdürürken, toplumsal değerleri ve normları yeni nesillere aktarırlar. Bu süreç, aynı zamanda bireylerin toplumsal kimliklerini oluşturmalarına ve sosyal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanır.²⁹

Modernleşme ve küreselleşme süreçleri, halk inançlarının toplumsal yapılar üzerindeki etkisini değiştirmiştir. Yerel kimliklerin korunması zorlaşsa da, birçok topluluk halk inançlarına sarılarak kültürel miraslarını koruma çabasına devam etmektedir. Kültürel festivaller, geleneksel ritüeller ve halk dansları gibi etkinlikler, toplulukların kimliklerini korumasına ve sosyal bağlarını güçlendirmesine yardımcı olmaktadır. Bu süreçte halk inançları, modern dünyada da toplumsal dayanışmayı artıran ve bireylerin kültürel kimliklerini pekiştiren önemli bir işlev görmektedir.³⁰

Halk inançları, sosyal hiyerarşinin ve rol dağılımının belirlenmesinde de önemli bir rol oynar. Ritüellerde yer alan liderlik pozisyonları, bireylerin toplum içindeki statülerini pekiştirirken toplumsal normların ve düzenin korunmasına da yardımcı olur. Bu inançlar, bireylerin sosyal rollerini anlamalarına ve toplumsal

²⁸ Hilal Taşkın ve Tuğçe Boran, "Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynağı Olarak Düğün Törenlerinin Kuşaklar Arası Uzlaşısı Unsuru Şemsiyesinden Gözlemlenmesi", **IBAD Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 17, 2024, s. 106.

²⁹ Tuğçe Coşkun, "Kars Balıklı Göl Etrafındaki Halk İnançları ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", **Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi**, 2024, s. 48.

³⁰ Berkant Atasoy ve Füsün Öztürk Kuter, "Küreselleşme ve Spor", **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Bursa, 2005, s. 15.

sorumluluklarını yerine getirmelerine destek olur. Toplumlar arasında bu şekilde oluşan sosyal düzen ve dayanışma, halk inançlarının toplumsal yapıyı nasıl güçlendirdiğini ve sürdürülebilir hale getirdiğini gösterir.³¹

Toplumun kimlik oluşturma sürecinde halk inançları, bireylerin “biz” kimliğini “ben” kimliğinin önüne koymalarını sağlar. Ortak inançlar etrafında birleşen bireyler, kendilerini daha güçlü hisseder ve topluluğun bir parçası olarak daha sağlam ilişkiler kurar. Bu bağlamda halk inançları, sadece bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda topluluğun kültürel ve sosyal yapısını koruyarak dayanışmayı da güçlendirir.³²

1.3.2. Krizi Yönetme

Halk inançları, toplumsal dayanışmayı teşvik eden ve bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendiren önemli bir kültürel unsurdur. Toplum üyeleri, bu inançlar ve ritüeller aracılığıyla kimlik ve aidiyet duygularını pekiştirir. Düğünler, cenazeler ve hasat kutlamaları gibi ritüeller, topluluk üyelerinin ortak deneyimler yaşamasına olanak tanır ve sosyal bağları güçlendirir. Bu ritüeller, bireylerin kültürel değerlerini yaşatmalarına ve topluluk normlarını koruyarak bu değerlerin devamını sağlamalarına katkıda bulunur.³³

Özellikle zor dönemlerde, toplumsal dayanışmayı artıran özelliğiyle karşımıza çıkan halk inançları, bireylerin toplu destek mekanizmaları oluşturmalarını sağlar. Ölüm, hastalık veya zor zamanlarda yapılan ritüeller, bireylerin yalnızlık hissetmeden toplumsal destek bulmasına olanak tanır. Bu süreçte, halk inançları toplumsal yapıların güçlü kalmasına yardımcı olurken, bireylerin kimliklerini derinlemesine tanımlamalarına ve toplumsal rollerini içselleştirmelerine de katkıda bulunur. Düğün ve cenaze gibi ritüeller, hem kişisel hem de toplumsal bağları güçlendirir; düğünler yeni sosyal ilişkiler yaratırken cenazeler, yas sürecinde toplumsal bir araya gelişin bir simgesi olur. Hasat kutlamaları ise, toplulukların doğayla olan ilişkisini pekiştirir ve sosyal birlikteliği güçlendirme işlevi görür. Bu ritüeller, sadece bireylerin değil, aynı

³¹ Enes Yalçın, "Toplumsal Tabakalaşma Sistemlerinin Genel İncelemesi", **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt: 8 Sayı: 20, 2019/1, s. 160.

³² Kabay, s. 781.

³³ Abdurrezzak, s. 157.

zamanda toplulukların kültürel kimliğini de pekiştirir. Ortak ritüeller, bireylerin geçmişle bağ kurmalarına, toplumsal hafızayı beslemelerine ve bu değerleri geleceğe aktarmalarına olanak tanır.³⁴

Halk inançlarının bir diğer önemli işlevi, kriz anlarında toplumda sosyal hiyerarşi ve rol dağılımını şekillendirmesidir. Ritüellerde yer alan liderlik rolleri, bireylerin toplumsal statülerini belirler ve toplumsal organizasyonu pekiştirir. Örneğin, dinî liderler veya şamanlar ritüellerde merkezi bir rol üstlenir ve hem manevi hem de sosyal bir otorite kazanırlar. Bu durum, topluluk içindeki sosyal normların korunmasını ve sosyal yapının devamını sağlar.³⁵

Sonuç olarak, halk inançları ve ritüeller, toplulukların kültürel kimliklerini korumalarında ve sosyal bağlarını güçlendirmelerinde önemli bir role sahiptir. Özellikle kriz anlarında bu inançlar, toplumsal normların korunmasını sağlarken, bireyler arasındaki dayanışmayı da pekiştirir. Ritüeller, bireylerin geçmişle bağ kurmalarına ve toplulukların kültürel mirasını sürdürmelerine yardımcı olur. Modern dünyada halk inançları, toplumsal kimliğin korunması ve sosyal ilişkilerin güçlenmesi açısından önemli bir işlevi yerine getirmeye devam etmektedir.

1.3.3. Sosyal Bağları Güçlendirme

Halk inançları, toplumsal dayanışmayı teşvik eden ve bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendiren önemli bir unsur olarak işlev görür. Toplum üyeleri, ortak inanç ve ritüeller aracılığıyla bir araya gelerek kimlik ve aidiyet duygusunu pekiştirir. Düğünler, cenazeler ve hasat kutlamaları gibi ritüeller, topluluk üyelerinin ortak deneyimler yaşamasını sağlar ve sosyal bağları derinleştirir. Bu ritüeller, sadece bireylerin değil, aynı zamanda topluluğun kültürel değerlerini ve normlarını da koruma ve devam ettirme işlevi görür.³⁶

Toplumsal ilişkilerde önemli bir rol üstlenen bu inançlar, özellikle zorlu zamanlarda topluluklar arasında dayanışmayı artırır. Bireyler, bu inanç ve ritüeller

³⁴ Kasım Kahraman, "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 21, Mayıs 2010, s. 233.

³⁵ Karaman, s. 231.

³⁶ İrem Kabay, "Düğün Gelenekeleri Bağlamında Damat Etrafında Şekillenen Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme: Bandırma Örneği", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 39, 2022, s. 779.

aracılığıyla kendi kimliklerini daha derinlemesine tanımlar ve toplumsal rollerini içselleştirir. Cenaze ve düğün gibi ritüeller, işlevleri sayesinde toplumsal yapı üzerinde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin bağlar kurar. Bir düğün, sadece iki kişinin birleşmesi değil, aynı zamanda aileler ve topluluklar arasında yeni sosyal bağların kurulması için bir fırsattır. Cenazeler ise, yas sürecinde toplulukların bir araya gelmesini sağlar ve bu durum, sosyal destek mekanizmasını işlemesini mümkün kılar. Aynı şekilde, hasat kutlamaları gibi etkinlikler de toplulukların doğa ile olan bağlarını güçlendirir ve emeklerinin kutlandığı sosyal birliktelik anları yaratır.³⁷

Halk inançları ve ritüellerin toplum içindeki bir diğer önemli işlevi, kültürel kimliği pekiştirmektir. Toplumun norm ve değerlerinin korunmasını sağlayan bu ritüeller, bireylerin sosyal kurallara uyum sağlamalarına ve toplumsal aidiyet duygularını güçlendirmelerine olanak tanır. Ritüeller, bireylerin geçmişleriyle bağ kurmasına yardımcı olurken, toplumsal hafızayı da besler ve bu değerleri gelecek nesillere taşır. Örneğin, yerel kutlamalar ve bayramlar, toplumsal normların somutlaştığı ve toplumsal değerlerin paylaşıldığı önemli anlar sunar.³⁸

Neticede halk inançları ve ritüeller, toplulukların kültürel kimliğini koruma ve sosyal bağlarını güçlendirme işlevi gören temel unsurlardır. Bu inançlar, toplumsal normların korunmasına yardımcı olurken, bireyler arasındaki dayanışmayı da pekiştirir. Geçmişle bağ kurarak toplulukların kültürel mirasını sürdüren bu ritüeller, modern dünyada da toplumsal kimliğin korunması ve sosyal ilişkilerin güçlenmesi açısından önemli bir rol oynamaktadır.

³⁷ Şenay Sayın Aslan, "Türk Kültüründe Ölüm Olgusu ve Ölüm Sonrası Ritüelleri", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 37, 2022, s. 180.

³⁸ İmran Gündüz Alptürker ve Hakan Alptürker, "Gelenekten Geleceğe Yöresel Kültürün Taşınmasında Festivallerin Rolü", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2021, s. 1410.

İKİNCİ BÖLÜM

AKŞEHİR'İN EKOLOJİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Akşehir, gerek demografik yapısıyla gerekse ulaşım ve ekonomik faaliyetlerindeki canlılığıyla tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de dinamik bir şehir kimliği taşımaktadır. Batı ve Orta Anadolu'nun kesişim noktasında yer alması, bölgenin stratejik konumunu ön plana çıkarmaktadır. Aynı zamanda ilçe, tarihi geçmişi boyunca doğal güzellikleriyle geniş bir tanınırlığa sahiptir.³⁹ XIX. yüzyılın sonlarına dair bilgiler veren Konya Vilayeti Salnamesi'nde, Akşehir'in o dönemdeki durumu hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Buna göre, Akşehir, düz bir ovada kurulmuş, bağları ve bahçeleriyle manzarası son derece güzel bir şehir olarak tarif edilmiştir. 1882 yılında Konya vilayetine bağlı bir kaza olmuştur.⁴⁰

Akşehir ilçesinin bilinen en eski adları, Thymbrion, Phomelium veya Philomelion'dur; bu isimler, "Elma ve Balsevenler Şehri" anlamına gelir. Emeviler döneminde, Hicri 85 (Miladi 704) yılında Halife Abdülmelik'in önderliğinde İslam orduları Akşehir'i kuşatmıştır. Bölgeye ulaşan askerler, yemyeşil çam ağaçları arasında, adeta beyaz kuş yuvalarını andıran evleri görünce hayran kalmış ve bölgeye "Belde-i Beyza" veya "Şehr-i Beyza" (Akşehir) adını yani, "Beyaz Şehir" adını vermiştir. Bir başka rivayete göre, Arapların, bembayaz çiçekler açan elma, erik, ağaçlarının içindeki şehirle karşılaşmaları sonucu, çiçeklere atfen şehre "Belde-i Beyza" dedikleri rivayetleri de vardır. Ayrıca, Saltukname'de şehir, "Akyanus" ismiyle anılmaktadır.⁴¹

1648 yılında Akşehir'i ziyaret eden Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde şehirden şöyle bahseder: "Bolvadin'den sekiz saatlik bir yolculuğun ardından Kale-i Şebin-Hisar'a ulaştık. Burası, halk arasında yanlış söylenerek 'Akşar' olarak anılmaktadır. Kimileri ise buraya 'Ahir Şehir' adını vermektedir. Bazıları ise tamamen 'Akşar'

³⁹ Seyit Taşer, "Akşehir'de Sul Tan Orhan Bey'in Torununun Mezarı ve Bazı Tarihi Eserler Hakkında", **1. Uluslararası Selçuklu'dan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri Dergisi**, Akşehir, 2008, s. 185.

⁴⁰ Taşer, s. 186.

⁴¹ Muharrem Bayar, **Akşehir Tarihi**, Akşehir Matbaası, Akşehir, 2018, s. 27.

olarak ifade eder. Şehrin kurucusunun, Kayser-i Rum'un kızı Sine olduğu rivayet edildiğinden, bölgedeki Rumlar buraya 'Sine-Hisar' adını vermiştir."⁴²

2.1. DOĞAL YAPISI

Konya ilinin batısında yer alan Akşehir ilçesi, coğrafi özellikleriyle dikkat çeker. Doğusunda Konya'nın Ilgın ilçesi, kuzeydoğusunda Tuzlukçu, kuzeyinde Akşehir Gölü ve Afyonkarahisar'ın Sultandağı ilçesi bulunur. Batısında ve güneybatısında Isparta ili, güneyinde ise yine Konya'ya bağlı Doğanhisar ilçesi yer alır. İlçe, doğusunda ve kuzeyinde geniş ovalarla, batısında ise Sultan Dağları'nın dik yamaçlarıyla çevrilidir. Akşehir ilçe merkezi, Afyon-Konya karayolu ve demiryolu güzergâhında, Sultan Dağları'nın kuzeydoğu eteklerine kurulmuştur. İl merkezine uzaklık açısından, Akşehir'in Konya'ya 132 km, Afyonkarahisar'a ise 100 km mesafede olduğu bilinmektedir. Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği ise 1020 metre civarındadır.⁴³

Konya'nın batı sınırında yer alan Akşehir Ovası, Türkiye'nin önde gelen tarım bölgelerinden biridir. Sultan Dağları'ndan beslenen akarsuların ve zengin yeraltı su kaynaklarının katkısıyla, büyük ölçüde alüvyal ve kolüvyal topraklarla kaplı olan bu ova, verimli yapısıyla her dönem güçlü bir tarımsal üretim potansiyeline sahip olmuştur.⁴⁴ Bu doğrultuda, Akşehir Ovası üzerinde pek çok kırsal yerleşim birimi oluşmuş ve tarımsal faaliyetler kesintisiz olarak günümüze kadar devam etmiştir. Ovadaki kırsal yerleşimlerin düzenlenmesi ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanması, Akşehir ilçesi tarafından üstlenilmiştir. Bu durum, Akşehir kırsalı ile ilçe merkezi arasında güçlü bir bağ kurmuş ve her iki tarafın gelişimini karşılıklı olarak desteklemiştir.⁴⁵

Geçtiğimiz yüzyılda gerçekleşen idari değişiklikler sonucunda, Akşehir ilçesinin sınırları sürekli daralmış ve köy sayısında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Bu

⁴² Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Yapı Kredi Yayınları, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, Cilt: 3, İstanbul, 2011, s.15.

⁴³ Sevil Sargın ve Hamza Akengin, "Akşehir Kırklarında Nüfus, Yerleşme ve Arazi Kullanımı", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:19, Mayıs 2009, s. 151.

⁴⁴ Recep Bozyiğit ve Şenay Güngör, "Konya Ovasının Toprakları ve Sorunları", **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 24, Temmuz-2011, s. 183.

⁴⁵ Sargın ve Akengin, s. 152.

mekânsal daralma, nüfusun da azalmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, ülke genelinde yaygın olarak görülen kırdan kente göç olgusu, nüfus kaybında önemli bir rol oynamış ve oynamaya devam etmektedir. Özellikle genç nüfusun göç etmesiyle, Akşehir kırsalındaki demografik yapı, giderek yaşlı nüfus lehine değişmiştir. Göç nedeniyle kırsal alanların boşalması, yani köylerin küçülmesi, kırsaldan aldığı güçle varlık gösteren Akşehir ilçesinin sosyo-ekonomik yapısını da olumsuz yönde etkilemektedir.⁴⁶

2.2. TARİHİ

Akşehir, tarih boyunca pek çok medeniyetin yuvası olmuş, stratejik konumu nedeniyle daima önemli bir yerleşim merkezi olarak öne çıkmıştır. İç Anadolu'nun batısında, Sultan Dağları'nın doğu eteğinde yer alan bu şehir, coğrafi avantajları ve uygun doğal çevre koşullarıyla farklı kültürlerin ve devletlerin tercih ettiği bir bölge olmuştur. Akşehir'in tarihi; Makedonya Krallığı'ndan başlayarak Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine kadar uzanmış; ticaret, tarım ve askeri strateji gibi çeşitli alanlardaki önemiyle her dönemde dikkat çekmiştir.⁴⁷

Akşehir'in bilinen tarihi, Makedonyalı Prens Philomelos'un MÖ 3. yüzyılda şehri kurmasıyla başlar. O dönemde şehir "Philomelion" adıyla anılmaktaydı ve bu isim, Makedonyalı Prens'in adını taşımaktadır. Akşehir, Roma İmparatorluğu döneminde önce "Asia", daha sonra da "Pisidia" eyaletinin sınırları içinde yer almıştır. Roma İmparatorluğu döneminde Akşehir, özellikle ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle önemli bir merkez haline gelmiştir. Roma'nın gelişmiş yol ağı sistemi sayesinde Akşehir, bu dönemde ekonomik olarak da güçlenmiş ve bir ticaret merkezi olarak ön plana çıkmıştır.⁴⁸

Akşehir'in Roma dönemindeki bu stratejik önemi, Roma İmparatorluğu'nun düşüşüne kadar devam etmiştir. Özellikle ticaret yolları üzerinde bulunması, şehri farklı kültürlerle etkileşime açık hale getirmiştir. Roma döneminden kalan çeşitli yapılar ve tarihi kalıntılar, bu dönemin Akşehir'in tarihinde ne kadar önemli olduğunu

⁴⁶ Sargın ve Akengin, s.149-168

⁴⁷ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1971, s. 162.

⁴⁸ İbrahim Hakkı Konyalı, **Akşehir Nasreddin Hoca'nın Şehri**, Numune Matbaası, İstanbul, 1945, s. 43.

gösteren izlerdir. Roma İmparatorluğu'nun zayıflaması ve Bizans'ın hâkimiyetine geçişle birlikte Akşehir, bölgedeki diğer şehirlerle birlikte Bizans kültürüyle daha fazla etkileşime girmiştir.⁴⁹

Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına giren Akşehir ilçesi, Bizans döneminde de ticaret ve askeri açıdan önemli bir konumda kalmıştır. Ancak Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla birlikte Anadolu'ya yayılan Türk akınlarıyla şehir, Türk egemenliğine girmeye başlamıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin genişleme süreciyle birlikte Akşehir, Selçuklu Devleti'nin kontrolüne girmiştir. Anadolu'nun Türkler tarafından fethiyle birlikte ilçe; "Akşehir" adıyla anılmaya başlamış ve bu dönemde şehir önemli bir ticaret, kültür ve tarım merkezi haline gelmiştir.⁵⁰

Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Akşehir ve çevresi, geniş bir tarımsal art bölgeye sahip olduğu için, sultanlara yakın kişiler ve emirler tarafından yönetilmiştir. Bu dönemde Akşehir, Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'ya olan yakınlığı sayesinde, hem stratejik hem de ekonomik açıdan önem kazanmıştır. XIII. yüzyıl Selçuklu kaynakları, Akşehir'in büyük bir ticaret merkezi olduğunu ve şehir çevresindeki köylerin bile şehir özelliklerine sahip olduğunu belirtmektedir. Özellikle tarım ve hayvancılık, Akşehir'in ekonomik temelini oluşturmuş ve şehirde ticaretin gelişmesini sağlamıştır.⁵¹

Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve Moğol akınlarının etkisiyle Akşehir; önce Eşrefoğulları, daha sonra da Hamidoğulları Beyliği'nin kontrolüne girmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin genişleme süreciyle birlikte Akşehir, 1381 yılında Osmanlılar tarafından Hamidoğulları Beyliği'nden satın alınmıştır. Bu satın alma sırasında; Beyşehir, Isparta, Yalvaç gibi önemli yerleşim yerleri de Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁵²

Osmanlı döneminde Akşehir, tekrar bir ticaret ve kültür merkezi olarak ön plana çıkmıştır. Osmanlı yönetimi altında, Akşehir'in tarımsal potansiyeli ve ticaret yolları üzerindeki konumu, şehrin önemini artırmıştır. Akşehir bu dönemde, Osmanlı Devleti'nin batıdaki askeri seferleri için de stratejik bir nokta olarak kullanılmıştır.

⁴⁹ İlhan Şahin, "Akşehir", **Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İstanbul, 1989, s. 298.

⁵⁰ Turan, s. 210.

⁵¹ Şahin, s. 299.

⁵² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 146.

Özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminde Akşehir, batıya yönelik askeri seferler sırasında bir üs ve geçiş noktası olarak kullanılmıştır.⁵³

Evliya Çelebi'nin Seyahatname 'sinde Akşehir'e geniş yer verdiği bilinmektedir. 17. yüzyılda Akşehir'i ziyaret eden Evliya Çelebi, şehrin iki katlı tahtadan yapılmış evleri, medreseleri, tekkeleri ve ticaret merkezlerinden bahsetmiştir. Bu dönem, Akşehir'in sadece ticaret ve tarım merkezi olarak değil, aynı zamanda önemli bir kültürel merkez olduğunu da göstermektedir. Akşehir'de yaşayan tüccarlar, sanatkârlar ve işçiler, şehri sosyal ve ekonomik açıdan canlı tutmuştur.⁵⁴

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında Akşehir, Karamanlı Beyliği ile Osmanlı Devleti arasında birçok kez el değiştirmiştir. Karamanlılar, Akşehir'in stratejik önemini fark etmiş ve bu bölgeyi kontrol altına almak istemişlerdir. Bu nedenle Osmanlılar ve Karamanlılar arasında uzun süre Akşehir üzerinde çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalar, Osmanlı Devleti'nin Karamanlı Beyliği'ni tamamen ortadan kaldırmasıyla sona ermiş ve Akşehir, kesin olarak Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir.⁵⁵

1465 yılında Yapaoğlu Ali Bey'in Akşehir'e Osmanlı subaşı olarak atanmasıyla birlikte, Akşehir'de Osmanlı hâkimiyeti kesinleşmiştir. Akşehir'in Osmanlılar tarafından tamamen kontrol altına alınması, şehrin Osmanlı yönetimi altında istikrar kazanmasını sağlamıştır. 1476 yılında Osmanlı Devleti'nin tam hâkimiyeti sağlanmış ve bu tarihten itibaren Akşehir, Osmanlı Devleti'nin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.⁵⁶

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Akşehir, yüzyıllar boyunca maruz kaldığı yağma ve istila dönemlerinin sona ermesinin ardından, ticaret yollarının kesişme noktasında bulunmasının sağladığı avantajla, önemli bir konuma kavuşmuştur. Yavuz Sultan Selim'in, Safevi Hükümdarı Şah İsmail üzerine düzenlediği sefer sırasında, Akşehir'de 8 yıl konakladığı bilinmekte, ayrıca; IV. Murad'ın Bağdat Seferi sırasında Akşehir'e uğradığı, ünlü gezgin Evliya Çelebi'nin aktarımlarından anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi, bu ziyaretin izlerini İmarek Camii'nin son cemaat yerinde bulunan sütun bileziğine kazınmış yazılarla kayıt altına almıştır.⁵⁷ Osmanlı döneminde Akşehir,

⁵³ Uzunçarşılı, s. 224.

⁵⁴ Evliya Çelebi, s. 155.

⁵⁵ Uzunçarşılı, s. 300.

⁵⁶ Şahin, s. 298.

⁵⁷ Kahraman, ss. 121-122, 127.

ticaretin yanı sıra askeri ve stratejik önemiyle de öne çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme döneminde, Kavalalı Mehmet Ali Paşa komutasındaki Mısır Ordusu, Akşehir üzerinden Konya'ya kadar ilerlemiş ve ordunun bir kısmı kışı Akşehir'de geçirmiştir. Bu durum, Akşehir'in Osmanlı döneminde de ticaret yolları üzerinde stratejik bir konuma sahip olduğunun ve önemli bir ticaret merkezi olarak öne çıktığının bir göstergesidir. Bu tarihsel olaylar, şehrin askeri ve ticari öneminin Osmanlı dönemi boyunca sürdüğünü ortaya koymaktadır.⁵⁸

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte Akşehir, Türkiye Cumhuriyeti'nin İç Anadolu Bölgesi'nde önemli bir yerleşim merkezi olmaya devam etmiştir. Ancak 1950'lerden sonra Akşehir, hem alan hem de nüfus açısından küçülmeye başlamıştır. Bunun nedenlerinden biri, idari sınırların yeniden düzenlenmesiyle birlikte bazı bucakların Akşehir'den ayrılarak ilçe yapılmasıdır. Örneğin, 1953 yılında Yunak, 1957 yılında Doğanhisar ve 1990 yılında Tuzlukçu Akşehir'den ayrılmış ve ilçe haline getirilmiştir. Bu idari değişiklikler, Akşehir nüfusunun azalmasına ve ilçe sınırlarının küçülmesine neden olmuştur. 1950'li yıllardan itibaren Akşehir'deki kır yerleşimlerinin sayısında da belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. Şehir merkezine yakın olan bazı köyler, şehrin mekânsal gelişimi sonucunda mahalle statüsüne geçmiştir. Örneğin Kuruçay ve Kozagaç köyleri, zamanla Akşehir'in mahalleleri haline gelmiştir. Bu süreç, şehirleşmenin hızlanması ve kırsal nüfusun azalmasıyla sonuçlanmıştır.⁵⁹

Akşehir, tarihi geçmişi boyunca ticaret yolları üzerinde bulunması ve konumu sebebiyle, bir ticaret merkezi olarak öne çıkmıştır. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Akşehir, ticaret yollarının kavşağında yer almış ve tarım potansiyeli ile bölgesel bir ekonomik merkez olmuştur. Akşehir ovası, verimli tarım alanlarıyla zengin bir tarımsal potansiyele sahip olmuştur. Özellikle Osmanlı döneminde, bu tarımsal potansiyel, Akşehir'in ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır.⁶⁰

Kültürel olarak Akşehir, Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Nasreddin Hoca gibi önemli şahsiyetlerin etkisinde kalmış ve bu şahsiyetlerin öğretilerinin yayıldığı bir merkez olmuştur. Özellikle halk arasında sevilen "Hoca" figürü, Akşehir'in kültürel

⁵⁸ Muhammed Hanefi Kutoğlu, "Kavalalı Mehmed Ali Paşa", **Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 25, Ankara, 2022, s. 62.

⁵⁹ Sargın ve Akengin, s. 157.

⁶⁰ Tuncer Baykara, **Türkiye Selçukluları Zamanında Konya ve Çevresi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985, s. 109.

kimliğini oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Nasreddin Hoca'nın mizahi hikâyeleri, sadece Akşehir'de değil, tüm Türkiye'de ve hatta dünyada tanınmış ve Akşehir, bu kültürel mirasın bir parçası olarak kabul edilmiştir.⁶¹

Tarih boyunca stratejik konumu, ticaret yolları üzerindeki rolü ve zengin tarımsal potansiyeliyle öne çıktığını gördüğümüz Akşehir, Makedonya Krallığı döneminde kurulduktan sonra, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde her zaman önemli bir merkez olma özelliğini korumuştur. Cumhuriyet dönemiyle birlikte Akşehir, modern Türkiye'nin bir parçası olarak gelişmeye devam etmiş, ancak idari değişiklikler ve kırsal yerleşimlerinin azalması nedeniyle nüfus kaybı yaşamıştır. Buna rağmen Akşehir, tarihî ve kültürel mirasıyla önemli bir kent olarak varlığını sürdürmektedir.⁶²

2.3. TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILAR

Akşehir, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan bir yerleşim merkezidir. Eşrefoğulları, Hamitoğulları, Karamanoğulları, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok devletin egemenliği altında bulunmuştur. Ayrıca; Osmanlılar ile Karamanoğulları arasındaki ilişkilerde de stratejik bir rol oynayan şehir, bu yönüyle bölgenin tarihî zenginliğine katkıda bulunmuştur. Bu özellikleriyle, geçmişin izlerini günümüze taşıyan ilçelerden biri olarak Akşehir, tarihî ve kültürel birikimiyle, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde tarihi vesikalarda geçen birçok önemli olay ve kişiye ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Orhan Bey'in torunu, Şehzade Süleyman Paşa'nın kızının mezarının Akşehir'de bulunması, şehrin Osmanlı tarihindeki önemini göstermektedir. Şehir, aynı zamanda bazı devlet adamlarının sürgün yeri olarak da kullanılmıştır. Selçuklu ve Karamanoğulları ailelerine ait birçok mezar taşının burada yer alması bunu kanıtlamaktadır. Selçuklu Sultanı I. Keyhüsrev döneminde, esir alınan Hristiyanların Akşehir'e yerleştirilerek toprak ve ziraat aletleriyle üretici olmalarının sağlanması, şehrin farklı kültür ve medeniyetlerden izler taşımasına katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait geçmişin izlerini

⁶¹ Mehmet Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar ve Halk İnançları**, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2013, s. 110.

⁶² Sargın ve Akengin, ss. 157-158.

taşıyan birçok önemli yapının Akşehir’de bulunması, şehrin geçmişi hakkında bizlere önemli ipuçları vermektedir.⁶³

Selçuklu veya Osmanlı dönemine ait eserlerin büyük bir kısmının, zaman içinde ya tahrip olduğunu veya tamamen yıkıldığını görmekteyiz. Selçuklu döneminin en dikkat çekici mimari eserleri arasında; Sahip Ata Fahrettin Ali’nin yaptırdığı “Taş Medrese” ve “Hasan Medresesi” yer almaktadır. Bu yapılar, Selçuklu mimarisinin ihtişamını yansıtırken, Osmanlı’nın son dönemlerinde tamir edilmeye çalışılmış ancak, kaynak yetersizliği nedeniyle bu çalışmalar sınırlı kalmıştır. Akşehir’de günümüze ulaşmış ve mimari değeri olan mezarların bazılarının tanınmış şahsiyetlere ait olması, şehrin tarih boyunca önemli bir merkez olduğunu kanıtlamaktadır. Bazı tarihi vesikalarda, Şehzade Süleyman Paşa’nın kızının mezarının Taş Medrese’ye nakledildiği ifade edilmektedir. Günümüze kadar ulaşamayan bazı tarihi eserlerin yanı sıra, ayakta kalabilmeyi başaranların ise, bakıma alınarak korunmaya çalışıldığını görmekteyiz.⁶⁴

2.3.1. Ev ve Mekânlar

2.3.1.1. Mahalleler

Osmanlı döneminde mahalleler, şehirlerin temel idarî birimleri olarak kabul edilmekte ve genellikle bir mescidin etrafında oluşan evlerden meydana gelmekteydi. Bu mahalleler, Osmanlı şehir yapısının en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmaktaydı. Akşehir’de mahallelerin, benzer şekilde işlev gördüğü ve şehrin sosyal ve dini hayatını ve yaşayışını yansıtan yerler olduğu görülmektedir.⁶⁵

Akşehir’de araştırma verilerine göre, 1466 yılında 41 mahalle bulunmaktayken bu sayı 1500’de 40’a inmiş, 1539’da 42’ye yükselmiş, 1584’te tekrar 41 olmuştur. Bu dönemde mahalle sayısında önemli bir artış ya da azalma yaşanmamış, bu da bize, şehrin Osmanlı hâkimiyetinden önce şekillendiğini göstermektedir. Mahalleler genellikle mescitler etrafında şekillenmiş olup, 1466’da şehirde 35 mescit bulunduğu kaydedilmiştir. Mahallelerin isimleri, çoğunlukla mescitler ve bu mescitlerin

⁶³ Taşer, s. 186.

⁶⁴ Taşer, s. 194.

⁶⁵ İlber Ortaylı, **Osmanlı Toplumunda Aile**, Kronik Kitap, Ankara, 2020, s. 88.

vakıflarını kuran kişilerle bağlantılıydı. Örneğin, “Ahi Reis” ve “Çaylı” gibi mahalle adları zaman içinde değişiklik göstermiştir. Ayrıca, mahalle isimleri arasında; meslek grupları, ticaret merkezleri veya köy menşeyini işaret eden isimler de yer almaktadır. “Balıkpazarı”, “Bezirhane” gibi mahalle isimleri bu çeşitliliği göstermektedir.⁶⁶

Akşehir’de mahalleler, Osmanlı toplumunda sadece fiziki birer yerleşim birimi olmayıp, aynı zamanda sosyal ve dini yapılanmalarda da işlev görmektedir. Mahalleler arasında yer alan “Ahi Yedigâr” ve “Seydi Mahmud Hayran” mahallelerinde hem Müslümanlar, hem de Hristiyanlar birlikte yaşıyordu. Bu durum, Osmanlı’daki mahallelerin dini ve etnik açıdan farklılık gösterdiğini kanıtlamaktadır. Ancak, tarihi kaynaklarda geçen bilgiler neticesinde; Akşehir’de Hristiyan nüfusun daha sınırlı olduğu da bilinmektedir.⁶⁷

Bazı mahalleler, o dönemdeki önemli dini ve sosyal figürlerle bağlantılı olarak adlandırılırdı. Örneğin; Seydi Mahmud Hayrani Mahallesi, Osmanlı dönemi Akşehir’indeki manevi şahsiyetlerden olan; Seydi Mahmud Hayrani’nin ismini taşımaktadır. Şehirdeki “Ahi” ünvanlı mahalleler ise bize, o mahallelerdeki ahi teşkilatının gücünü ve etkisini göstermektedir.

Osmanlı döneminde vakıflar; şehirlerin gelişiminde çok önemli rol oynamışlardır. Vakıf destekli mescitler, zaviyeler, hamamlar ve imaretler, mahallelerin oluşumunda etkili olmuş ve bu oluşum, şehirleşmeyi teşvik etmiştir.⁶⁸ Örneğin, Hasan Paşa tarafından yaptırılan imaret, etrafındaki mahalleye nüfusu çekerek o bölgenin canlanmasına sebep olmuş ve bölgenin gelişimine katkıda bulunmuştur. Vakıflar bu alanda, boş ve harap olan alanların ve toprakların canlandırılması için hizmet ederek, şehre yeni yerleşim alanları kazandırmıştır.

Akşehir’deki mahallelerin sosyal yapısı, dini ve mesleki ünvanlara dayanmaktaydı. Mahalle isimlerinde “Ahi”, “Hacı”, “Hoca” gibi ünvanların bulunuşu, toplum tarafından saygın kabul edilen ve manevi kimlikleriyle öne çıkan kişilerin, mahalleler üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ahi teşkilatının güçlü olduğu Akşehir’de bu ünvanların varlığı, Ahi teşkilatının şehir merkezindeki etkisini kanıtlamaktadır. Aynı zamanda büyük tüccarların ve müteşebbislerin de mahallelerde

⁶⁶ Mehmet İpşirli, **Osmanlı Dönemi Akşehir Mahalleleri ve Toplumsal Yapı**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2004, ss. 30-33.

⁶⁷ Konyalı, s. 438.

⁶⁸ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Çalışmalar”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Sayı: 23, No: 1-2, İstanbul, 1963, s. 239.

yer alması, mahallelerin sosyal ve ekonomik yapısını etkileyen unsurlar arasında görülmektedir.⁶⁹

Osmanlı döneminde belirlenen mahalleler, modern dönemde de varlıklarını sürdürmüştür. Ancak 21. yüzyılda Akşehir'deki mahalle sayısı 21'e düşmüş ve şehrin genişleme alanlarında yeni mahalleler kurulmuştur. Yeni mahalleler, şehrin genişlemesiyle birlikte kurulan yerleşim yerlerini temsil etmektedir. Eski mahallelerin bir kısmı aynı adlarını korumuş, bir kısmı ise yeni mahallelere entegre olmuştur.⁷⁰

Osmanlı döneminde mahalle sayısında fazla bir değişiklik olmamasına rağmen şehir nüfusu; 1466-1584 yılları arasında %28,32'lik bir artış göstermiştir. Ancak, mahallelerin fiziksel büyüme ve küçülmeleri, demografik dalgalanmalara göre değişiklik göstermiştir. Günümüzde Akşehir'in mahalle yapısı, modern şehirleşme süreçlerine paralel olarak gelişmiş ve eski mahalleler, şehrin çekirdek kısmını oluşturmaya devam etmiştir.⁷¹

Akşehir'in Osmanlı dönemindeki mahalle yapısı, şehrin sosyal, dini ve ekonomik yapısını yansıtan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirleşmenin Osmanlı döneminden önce başladığı, mahalle sayısındaki istikrarla gözlemlenmekte olup, 19. yüzyıl ve sonrasında şehrin mahalle yapısının, modern şehirleşme süreçlerine göre şekillendiğini görmekteyiz.⁷²

2.3.1.1.1. Geleneksel Akşehir Evleri

Akşehir'deki ilk yerleşimin, Neolitik Çağ'a kadar uzandığı, bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıyla ortaya konulmuştur. Antik dönem coğrafyacısı Strabon, *Coğrafya* adlı eserinde, kentin bulunduğu bölgeyi "Phrygia Paroreia" olarak tanımlayarak, Akşehir'in bu dönemde de önemli bir yerleşim alanı olduğuna işaret etmiştir. Bu durum, şehrin tarihsel sürekliliğini ve kültürel derinliğini gözler önüne sermektedir.⁷³ Strabon, eserinde bölgeyi şöyle tanımlamaktadır: "Bu bölge, doğudan

⁶⁹ Doğan Yörük, "XV-XVI. Asırlarda Akşehir Kent Merkezinin Nüfus Yapısı", **Bilig Dergisi**, S. 45, Bahar/2008, s. 171.

⁷⁰ Yörük, s. 170.

⁷¹ Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki "Mahalle"nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, İstanbul, 1984, ss. 72-73.

⁷² Yörük, s. 167.

⁷³ Derya Mert Kahraman, "Bir Kültürel Miras Örneği Olarak Akşehir Evleri Cephe Düzeninde Ahşap Elemanlar", **Journal of Academic Tourism Studies** Cilt: 2, No: 2, 2021, s. 120.

batıya doğru uzanan bir dağ silsilesine sahiptir ve bu dağların eteklerinde her iki yöne geniş bir ova uzanır. Ovanın yakınlarındaki kentler kuzeye doğru Philomelion (Akşehir) ve diğer tarafta Pisidia, yakınındaki Antiokheia (Yalvaç) olarak bilinir. Philomelion tamamen bir ovadır.” Günümüzde Akşehir’in bulunduğu konum, Sultan Dağları’ndan gelen erozyon tabakasının üzerine kurulu olduğu için, dağ eteği görünümü sergilemektedir. Helenistik Çağ’da, Galat halkının bu bölgeye yerleşmesiyle yöreye Galatia adı verilmesine rağmen, tarihsel bir alışkanlık olarak “Phrygia” adı kullanılmaya devam edilmiştir. Bu durum, bölgenin kültürel ve tarihsel sürekliliğini yansıtan önemli bir ayrıntıdır.⁷⁴

Köklü tarihi ve zengin sosyal yapısıyla Akşehir, kültürel mirasın önemli bir örneği olarak dikkat çekmektedir. Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin tarihî güzergâhlarının kesişim noktasında yer alması, şehre farklı dönemlerin izlerini taşıyan bir kültürel zenginlik katmıştır. Bu etkileşimlerin sonucu olarak Akşehir’in geleneksel dokusu ve mimarisi, kendine has ve özgün bir biçimde şekillenmiştir. Bu karakteristik özellikler, yerel halkın yaşam tarzını ve değerlerini yansıtarak, kültürel kimlik hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Örneğin, geleneksel evlerin giriş kapısında yer alan “kimgeldi” pencereleri, gelen kişinin kim olduğunu güvenli bir şekilde öğrenmeyi sağlamak ve misafirlerin güvenle karşılanmasına olanak tanımaktadır. Akşehir’in özgün cephe tasarımları ve mimari elemanları, şehri ziyaret edenler için görsel bir çekim merkezi oluşturur. Ahşap yapı elemanlarında ise; dönemin yöresel mimari tarzını yansıtan ince detaylar, şehrin kültürel ve estetik mirasını gözler önüne sermektedir.⁷⁵

Eski Akşehir evleri çoğunlukla, ilk yerleşim bölgesi olan Sultan Dağları’nın eteklerindeki mahallelerde yoğunlaşmış olup, şehrin tarihi dokusunu zenginleştiren mimari özellikleriyle dikkat çekmektedir. Sit alanında yer alan bu yapılar, mimari üsluplarına göre üç ana grupta incelenebilir. Birinci grup, klasik Anadolu mimarisine sahip olup 1-2 katlı, düz toprak damlı ve kerpiçten yapılmış erken dönem evlerden oluşmaktadır. Bu yapılar, sadelikleriyle Anadolu’nun geleneksel mimari anlayışını yansıtır. İkinci grupta, Osmanlı dönemi mimarisine ait 2-3 katlı, kırma çatılı, kiremit kaplı, cumbalı ve taş subasmanlı evler bulunmaktadır. Bu evler, Osmanlı şehir

⁷⁴ Kahraman, s. 120.

⁷⁵ Kahraman, s. 44.

estetiğinin Akşehir'deki önemli temsilcilerindendir. Üçüncü grup ise, geç döneme ait Barok tarzı etkiler taşıyan yapılardan oluşur. Bu evlerde, yuvarlak ve süslemeli pencere ile kapı düzenleri, üçgen alınlıklar ve kırma çatı detayları ön plana çıkar. Bu farklı mimari gruplar, Akşehir'in kültürel mirasına zenginlik katarak, şehrin tarih boyunca yaşadığı mimari dönüşümlerin izlerini günümüze taşımaktadır.⁷⁶

Geleneksel Akşehir Evleri'nde taş, toprak, tuğla, ahşap ve kerpiç gibi doğal malzemeler yapı malzemesi olarak öne çıkmaktadır. Cephelerde ise; taş, tuğla, ahşap ve ferforje demir parmaklıklar, korkuluklar gibi dekoratif öğeler dikkat çeker. Yardımcı eleman olarak sac malzeme kullanımı ve farklı renklerin uyumlu bir şekilde bir araya getirilmesi, cephelerde hareketli ve dinamik bir görünüm oluşturur. Bu zengin malzeme çeşitliliği ve tasarım detayları, Akşehir evlerine özgün bir karakter kazandırmaktadır.⁷⁷

Akşehir Evleri'nde plan düzenleri, tek odalı sofa tipinden başlayarak yan sofa ve orta sofa etrafında şekillenen odalarla zenginleşir. Üst katlarda yan ve orta sofaların çevresine dizilen odalar, bir yandan sokağa cumbalar aracılığıyla açılarak sosyal etkileşimi desteklerken, diğer yandan bahçe veya avluya yönelerek doğayla bütünleşir.⁷⁸ Ayrıca evlerde at ağılı, samanlık, serpin ve kiler gibi işlevsel alanlar da bulunur. Eski Akşehir evlerinin iç mimarisi zengin ve ayrıntılıdır. Ahşap malzemenin yoğun kullanıldığı iç mekân düzeni, gündelik yaşam ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Dolaplar, sedirler, oymalı yüklükler, büyük bir özenle işlenen ahşap detaylarla zenginleştirilmiştir. Ustalar, ahşabı adeta dantel gibi işleyerek eserlerine, estetik bir zarafet katmışlardır. Uzun yıllar çadır yaşamına alışkın olan Türkler, yerleşik düzene geçtiklerinde bu mirası, evlerinin iç süslemelerinde de yaşatmışlardır. Ahşap işlemeli kuşaklar ve dolap üzerindeki dekoratif süslemeler, çadır yaşamındaki süsleme anlayışının yerleşik düzene uyarlanmış bir uzantısıdır. Odalardaki dolaplar, yüklükler, sedirler ve ocak, her odada uyumlu ve bütünleyici bir düzen oluşturur.⁷⁹

⁷⁶ Kahraman, s. 122.

⁷⁷ Kahraman, s. 45.

⁷⁸ Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 6, Ankara, 1999, s. 111.

⁷⁹ Kahraman, s. 46.

2.3.1.1.2. Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

Rüştü Bey Konağı olarak da anılan Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi; Anıt Mahallesi, Ulu Cami Sokak'ta yer almaktadır. Müze; ikiz yapı formunda inşa edilmiş olmasıyla dikkat çeken önemli bir sivil mimari örneğidir. Simetrik bir plan ve cephe düzenlemesine sahip olan yapı; bodrum, zemin ve iki üst kat olmak üzere toplam üç katlıdır. Yapımında taş ve ahşap malzeme kullanılmış olup, ön ve yan cepheleri yol ile diğer iki cephesi ise bahçeyle çevrilidir. Üzeri kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla örtülmüştür. 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği düşünülen bu tarihi yapı, gerçekleştirilen bakım ve onarım çalışmalarından sonra müze binası olarak hizmete açılmıştır.⁸⁰

Rüştü Bey Konağı, Akşehir'de tarihî ve mimari açıdan çok önemli bir yapıdır. Konağın sahibi olan Rüştü Bey, Akşehir'de sorgu hâkimi (mustantık) olarak görev yapmıştır. 1904 yılında inşa edilen Rüştü Bey Hanı ve I. Dünya Savaşı başlarında yapımına başlanan Rüştü Bey Konağı olmak üzere, Akşehir'de kendisine ait iki önemli yapı bulunmaktadır Konağın yapım süreci, babasına ait olan evin yıkılmasıyla başlamış ve yapının inşasında Ermeni ustalar, sonrasında ise Türk ustalar çalışmıştır. Bu kültürel çeşitlilik, konakta da gözlemlenen karma bir mimari dokuyu ortaya çıkarmıştır.⁸¹

Ahşap taşıyıcı sistemle yapılmış olan konak, kerpiç ve taş malzemelerle inşa edilmiştir. Konağın bir kısmında Rüştü Bey'in oğulları, diğer kısmında ise kendisi yaşamıştır. Akşehir'in tarihî yapısında olduğu gibi, bu konakta da farklı kültürlerin izlerini görmek mümkündür. Rüştü Bey Konağı, geleneksel Türk evlerinden bazı farklılıklara sahip olmakla birlikte, Akşehir'in kozmopolit yapısını ve etnik çeşitliliğini yansıtan en önemli eserlerden biri olarak görülmektedir.⁸²

1985 yılında Kültür Bakanlığı Yüksek Kurulu'nun kararıyla tescil edilen konak, 1989 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kamulaştırılmış ve 1992 yılında onarılmaya başlanmıştır. Onarımın ardından konak; 2007 yılında "Nasreddin

⁸⁰ Bayar, s. 473.

⁸¹ Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi - Konya, 09 Kasım 2024, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecek/yer/aksehir-nasreddin-hoca-arkeoloji-ve-etnografya-muzesi-rustu-bey-konagi> (22 Şubat 2025).

⁸² Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Köroğlu Matbaası, Akşehir, 2012, s.107.

Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi” olarak ziyarete açılmıştır. Müze olarak düzenlenen Rüştü Bey Konağı, özgün mimari yapısını koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır.⁸³

Rüştü Bey Konağı, bodrum katı üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir ve toplamda altı odadan oluşmaktadır. Giriş katı idari birimler için kullanılmakta olup ayrıca, etnografik ve arkeolojik eserlerin depolandığı bir depo da bu katta bulunmaktadır. Konağın bu bölümünde idari işlevlerin yanı sıra müze işleyişine yönelik birimler de mevcuttur. İkinci kat ise, tamamen arkeolojik eserlerin sergilendiği bir sergi alanıdır. Bu katta, iki bölümde toplam altı oda yer almakta olup her oda farklı dönemlere ayrılmış ve eserler kronolojik olarak teşhir edilmektedir. Bu düzenleme, ziyaretçilere tarihî dönemlerin sırayla ve detaylı bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Üçüncü kat, etnografik eserlerin sergilendiği alandır. Bu katta, Nasreddin Hoca’nın fıkralarının betimlendiği bir oda ve Akşehir’in kültürel geleneklerinden olan sıra yarenleri ile Akşehir’e ait bir gelin odası sergilenmektedir. Ayrıca bu katta, etnografik nitelikteki diğer eserler de ziyaretçilere sunulmaktadır. Konağın orta salonunda ise, 13. yüzyıla ait ahşap işçiliğinin güzel bir örneği olan Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi’nin kapısı ile Şeyh Eyüb Türbesi’ne ait sanduka sergilenmektedir.⁸⁴

Rüştü Bey Konağı, sadece Akşehir’in mimari dokusuna katkıda bulunan bir yapı değil, aynı zamanda Osmanlı döneminde Akşehir’deki etnik ve kültürel çeşitliliğin yansımaları göstermesi bakımından ayrıca önem arz etmektedir. Konağın inşasında hem Ermeni hem de Türk ustaların görev alması, farklı kültürel etkilerin bir arada bulunduğunu göstermektedir. Bu karma yapı, Osmanlı şehirlerinde sıkça rastlanan kültürel ve mimari etkileşimlerin bir göstergesidir. Konağın sahip olduğu ahşap işçiliği, kerpiç ve taş yapı unsurları, Geleneksel Türk Evleri’nin bazı öğelerini yansıtsa da, yapıdaki diğer farklılıklar Akşehir’deki kültürel çeşitliliğin somut bir örneğini sunmaktadır.⁸⁵

“Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi” olarak işlev gören konak, bölgenin hem kültürel hem de tarihî mirasının korunması ve sergilenmesi açısından

⁸³ Bayar, s. 423.

⁸⁴ KONYA ABİGEM, **Akşehir’i Dünyaya Tanıtıyoruz**, Konya, <https://aksehirtso.org.tr/uploaded/dosya/Ak%C5%9Fehiri%20D%C3%BCnyaya%20Tan%C4%B1t%C4%B1yoruz%202019.pdf>, (7 Şubat 2025), s. 93.

⁸⁵ KONYA ABİGEM, s. 94.

büyük bir öneme sahiptir. Ziyaretçilerine Akşehir'in tarihî ve kültürel geçmişini aktaran müze, konağın özgün mimari yapısını ve Osmanlı döneminin şehir hayatını da gözler önüne sermektedir.⁸⁶

2.3.1.2. Köyler

Akşehir'e bağlı 11 belde ve 23 köy bulunmaktadır. Akşehir'in köyleri, Anadolu'nun geleneksel yaşam biçimini koruyabilmiş yapısı ve atmosferiyle öne çıkan, tarihî, coğrafi ve kültürel özellikleriyle ayakta kalmayı başaran yerleşim yerleri olarak dikkat çeker. Konya iline bağlı olan Akşehir ilçesi, gerek merkezinde gerekse kırsalında köklü bir geçmişe ve zengin bir kültürel dokuya sahiptir. Köylerin doğal yapısının büyük oranda korunduğu görülmekle beraber halk, geçimini temin etmek için özellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır.⁸⁷

Akşehir'e bağlı köyler, ova ve dağlık alanlara dağılmış şekilde konumlanmıştır. Bazı köyler daha çok tarıma elverişli düzlüklerde bulunurken, bazıları da dağ eteklerinde kurulmuş ve yaylacılık faaliyetleriyle öne çıkmaktadır. Bu köylerin önemli bir kısmı, kadim yollar üzerinde bulunmaları sebebiyle tarih boyunca birçok medeniyetin etkisinde kalmış, bu da köylerin sosyal ve kültürel yapısına yansımıştır.⁸⁸

Köylerde aile yapısı genellikle geniş aile şeklinde olup, dayanışma kültürü güçlüdür. Düğünler, cenazeler, hasat zamanları ve dini bayramlar ve düğünler gibi toplumsal olaylarda köy halkı bir araya gelir, ortak yardımlaşma ve imece usulüyle hareket eder. Geleneksel el sanatları, yöresel yemekler ve halk müziği gibi unsurların, Akşehir'in köylerinde halen yaşatıldığı görülmektedir. Özellikle kadınlar arasında örgü, kilim dokuma gibi el işi faaliyetleri yaygındır.⁸⁹

Akşehir'in köylerindeki bazı camiler, çeşmeler, mezarlıklar ve bazı türbeler tarihî nitelik taşır. Bazı köylerde halk arasında; evliya yatır ve türbe olarak bilinen kişilerin mezarları ziyaret edilmekte ve söz konusu ziyaret yerleri bazı inanç ve uygulamalarla öne çıkmaktadır. Bu tür ziyaretler, köy halkı için hem manevi bir bağ

⁸⁶ KONYA ABİGEM, s. 94.

⁸⁷ Akşehir Belediyesi, "Mahalle Muhtarları", <https://www.aksehir.bel.tr/kurumsal/mahalle-muhtarları>, (14 Nisan 2025).

⁸⁸ Sargın ve Akengin, s. 151.

⁸⁹ Bayar, s. 292.

hem de sosyal bir buluşma vesilesi olarak işlev görürken, köylerde etkisi çok güçlü hissedilen çeşitli halk inanış ve uygulamaları, doğumdan ölüme kadar yaşamın her evresinde görülmektedir.⁹⁰

Eğitim ve altyapı imkânları bazı köylerde sınırlı olmakla birlikte, ulaşım ağı bakımından Akşehir'e olan yakınlığı sayesinde birçok köy, şehir merkeziyle bağlantısını sürdürebilmektedir. Ancak yine de genç nüfusun büyük kısmı, eğitim veya iş imkânı nedeniyle ilçe merkezine veya büyük şehirlere göç etmektedir.⁹¹ Neticede Akşehir'in köyleri, Anadolu'nun geleneksel yaşam kültürünü, doğayla iç içe bir yaşam tarzını ve güçlü toplumsal bağlarını günümüze kadar taşıyan nadide alanlardır. Hem tarihi hem de kültürel olarak önemli birer yerleşim birimi olan bu köyler, yerel değerlerin korunmasında ve yaşatılmasında büyük rol oynamaktadır.⁹²

2.3.2. Cami ve Mescidler

2.3.2.1. Akşehir Ulu Cami

Akşehir'in merkezinde yükselen Ulu Cami, yüzyıllar boyunca bu kentin yalnızca bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda dini, kültürel ve sosyal yaşamın da kalbi olmuştur. 1220 yılında Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad'ın emriyle yaptırılan bu cami, Selçuklu mimarisinin incelikli ve zarif detaylarını taşıyan önemli bir eser olarak öne çıkar. Akşehir'in derin tarihini ve kültürünü yansıtan Ulu Cami, etkileyici mimarisi ve manevi atmosferi ile yüzyıllardır varlığını sürdürmektedir. Tarih boyunca birçok kez restore edilen Akşehir Ulu Cami, her dönemde kendine özgü bir karakter taşımıştır. Osmanlı döneminde eklenen bazı unsurlar, camiye daha klasik bir hava katarken, Selçuklu mimarisinin belirgin özellikleri, yapının özünü korumaktadır. Bu restorasyonlar, caminin hem Selçuklu hem de Osmanlı dönemlerine ait izler taşıyan bir sanat eseri olarak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.⁹³

⁹⁰ Bayar, s 305.

⁹¹ Sargın ve Akengin, s. 166.

⁹² Muharrem Bayar, **Akşehir Tarihi-Anadoluda bir Selçuklu Şehri Akşehir**, Akşehir Matbaası, Akşehir, 2018, ss. 292-294.

⁹³ Akşehir Belediyesi Ulu Cami, 01 Kasım 2024, https://aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_camii_ve_mescitleri/ulu_cami/?utm_source=chatgpt.com, (22 Aralık 2025).

Hicri 881 / Miladi 1477 tarihli vakıf kaydına göre, Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat, minareye bitişik halde bulunan küçük mescidi yıktırarak yerine bu camiyi inşa ettirmiş ve caminin etrafında çeşitli vakıflar kurmuştur. Bu nedenle eser, arşiv belgelerinde, “Alaaddin Camii” adıyla anılmaktadır.⁹⁴

Cami, taş ve ahşap işçiliğinin muazzam uyumuyla Selçuklu sanatının inceliklerini sergiler. İlk inşa edildiği dönemde sade ve işlevsel bir yapıya sahip olan Akşehir Ulu Cami, sonraki dönemlerde yapılan restorasyonlar ve eklemelerle bugünkü görünümünü kazanmıştır. Avlusunda yer alan, silindirik altı sütun tarafından taşınan geniş şadırvan, caminin mimari yapısına ayrı bir estetik katmaktadır.⁹⁵

Camide yer alan iç süslemeler ve ahşap işçiliği, Selçuklu sanatkarlarının ustalığını gözler önüne serer. Cami, özellikle ahşap minberiyle dikkat çeker. Geometrik desenler ve bitkisel motiflerle süslenmiş bu minber, İslam sanatının özgünlüğünü ve sadeliğini yansıtır. Ahşap işçiliği, detaylı ve titizlikle yapılmış olup, caminin mimari bütünlüğünü tamamlar.⁹⁶

Geçmişte Ulu Cami’ nin avlusunda bir hazire bulunduğu, ancak yaklaşık 100 yıl önce gerçekleştirilen bir onarım sebebiyle bu hazirenin kaldırıldığı bilinmektedir. Sonrasında ise, hazirenin bulunduğu alan son cemaat yeri olarak düzenlenmiştir.⁹⁷

Akşehir Ulu Cami'nin içinde yer alan şadırvan, ibadet öncesi ritüellerin merkezi olmuştur. Camiye gelen insanlar, şadırvan başında abdest alırken, manevi olarak da arındıklarına inanmaktadırlar. Bu şadırvan, yalnızca suyun kaynağı olarak değil, ibadete hazırlık sürecinin simgesi olarak da derin bir anlam taşır. Akşehir’in sıcak yaz günlerinde, cami avlusundaki bu şadırvandan akan serin su, cemaat üzerinde, hem fiziksel hem de ruhsal bir ferahlık sağlar.⁹⁸

Tarihi kayıtlarda, Ulu Camii’nin geçmişte, bulunduğu mahallenin merkezi olarak işlev gördüğü bilinmektedir. Cami, mahallenin idari merkezi olarak kabul edilirken, imamlar da burada bir nevi bu işleri yürüten ve koordine eden kişiler olarak öne çıkmaktadır. Bu husus, camilerin sosyal bir kurum olarak işlev gördüğünü

⁹⁴ Bayar, ss. 427-428.

⁹⁵ Gönül Öney, “Akşehir Ulu Camisi”, **Anadolu/Anatolia Dergisi**, Sayı: 9, 1965, ss. 179-180.

⁹⁶ Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Ulucami (Akşehir Ulucamii)”, **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 42, İstanbul 2012, s. 84.

⁹⁷ Bayar, s. 429.

⁹⁸ Yekta Demiralp, **Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, ss. 14-15.

göstermesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Akşehir'in tarihi geçmişinde, cami yakınlarına kıraathaneler inşa edilerek, her caminin yanında, cemaatin namaz vakitleri arasında dinlenip sohbet edebileceği mekânlar oluşturulduğu bilinmektedir. 10. yüzyılda Yemen'den kahvenin getirilmesiyle birlikte kahvehaneler açılmaya başladığında insanların, iki namaz arası bu mekânlarda cemaatle oturup kahve eşliğinde sohbet ederek namaz vakitlerini bekledikleri rivayet olunmuştur. Akşam ve yatsı namazı arasında kıraathanelerde halk hikâyecileri; Hamzanâme, Battal Gazi ve Hz. Ali Cenkeri gibi eserlerin anlatıldığı, yatsı namazının ardından ise, meddahlar ve saz şairlerinin dinlenildiği tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Akşehir Ulu Cami ve İplikçi Cami çevresinde de kahvehanelerin bulunduğu bilinmektedir. Kahvehaneler genellikle, hanların müstemilatında yer alırdı. Çeşitli tarihi vesikalardan ve hatıratlardan elde edilen bilgilere göre bu mekânlarda, en çok saz şairleri bulunur ve buralarda sözlü halk hikâyeleri anlatılırdı.⁹⁹

Ulu Cami, geçmişten günümüze bir köprü vazifesi görerek, İslam kültürünün ve Akşehir'in tarihinin canlı bir şahidi olmuştur. Akşehir Ulu Cami, sadece ibadet edenlerin değil, aynı zamanda tarih ve kültür meraklılarının da dikkatini çeken bir yapıdır. Yüzyıllardır Akşehir'in ruhunu yansıtan bu cami, şehrin manevi ve tarihi dokusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Avlusundan, şadırvanından, iç süslemelerinden ve mimarisinden yayılan tarih, burayı ziyaret eden herkesin gönlünde derin bir iz bırakır.¹⁰⁰

2.3.2.2. Hasan Paşa (İmaret) Camii

Hasan Paşa(İmaret) Camii, Akşehir ilçesinin merkezinde, Nasrettin Hoca'nın mezarına yakın bir konumda olup, II. Bayezid döneminde Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından 1510 yılında inşa edilmiştir. Cami, zaman içinde çeşitli dönemlerde tamirat ve tadilat görmüştür.¹⁰¹ İlk tamirat, 1753 yılında yapılmıştır. 1833 yılında cami mütevellisi Ahmet Ağa tarafından daha kapsamlı bir onarım gerçekleştirilmiş, 1894'te ise Konyalı Ali Usta'nın önderliğinde cami yeniden bakıma alınmıştır. 1908 yılında

⁹⁹ Bayar, s. 427.

¹⁰⁰ Çobanoğlu, s. 84.

¹⁰¹ M. Ferit ve M. Mesut, **Selçuklu Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri**, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1934, s. 86.

caminin şadırvanı tamir edilmiş ve bu süreçte Konya'dan evkaf nezareti devreye girmiştir.¹⁰²

Hasan Paşa (İmaret) Camii, Akşehir'de Osmanlı döneminde inşa edilen en güzel camilerden biri olarak kabul edilir. Cami geçmişte bir külliye olarak inşa edilmiş ve bünyesinde bir imaret de yer aldığı için halk arasında "İmaret Camii" olarak da anılmaktadır. Yapının doğusunda Nasreddin Hoca Mezarlığı, batısında ise Akşehir Kalesi'nin "Koca Kapı" olarak adlandırılan girişi bulunmaktadır. Tarihi kayıtlarda geçmişte, Konya yolunun, caminin önünden geçtiği de belirtilmektedir. Caminin bahçesinin, zamanında büyük bir mezarlığa ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. 1931 yılında kaldırılan hazirede, Sultan Orhan Gazi'nin torunlarından Efendire Hatun'un mezarı da bulunuyordu. 1312 / 1895 yılında meydana gelen büyük Akşehir Depremi sırasında, caminin son cemaat yerinin sol tarafında bulunan kubbe yıkılmıştır. Onarımı, Müftü Salim Efendi'nin desteğiyle Konyalı Ali Usta tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu tamirat sırasında ve şadırvanın yapımında, mezarlardan sökülen sandukalar ve mermer lahitler malzeme olarak kullanılmıştır. 1945 yılında ise, Akşehir'in meşhur fırtınası caminin kubbesindeki kurşun kaplamaları sökmüştür. Caminin müezzin mahfili, dönemin en zarif nakışlarıyla süslenmiş olup, alt kısmında on pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin ahşap kapılarında hadis-i şerifler, vecizeler ve Kelime-i Şahadet yazılıdır.¹⁰³

Caminin taç kapısının ana nişinde, enine dikdörtgen biçimindeki mermer pano üzerine yazılmış olan Allah lafz-ı celalinin hemen altında, on satırdan oluşan bir inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabenin üçüncü satırında, camiye yaptıran Hasan Paşa'nın ismi bulunurken, sekizinci satırda ise "Ve hiye beytü'l-imaretü'l-hamidin" ifadesi yer almaktadır. Ebced hesabıyla çözümlenen bu yazı sonucunda, caminin inşa tarihinin H. 916 / M. 1510 olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁴

Caminin son cemaat mahalline girişte, sol tarafta yer alan birinci sütunun tunç bileziği üzerinde, Evliya Çelebi'nin kendi el yazısıyla şu cümlelerin kazındığı görülmektedir: "Fakir Mehmet, Sultan Murad Han'ın -Allah kendisini teyit etsin- askeriyle beraber buraya geldi. Bunu 1048 yılı Muharrem ayının 26. günü yazdı."¹⁰⁵

¹⁰² Rıfki Melül Meriç, "Akşehir Türbe ve Mezarları", **Türkiyat Mecmuası**, Türkiyat Enstitüsü Yayınları, Cilt: 5, İstanbul 1936, s. 142.

¹⁰³ Bayar, s. 440-441.

¹⁰⁴ **Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**, s. 37.

¹⁰⁵ Bayar, s. 442.

Hasan Paşa (İmare) Camii; sadece dini işleviyle değil, aynı zamanda stratejik bir uğrak yeri olmasıyla da önem arz etmektedir. IV. Murat' ın Bağdat seferi sırasında 1638'de, Akşehir'de iki gün konakladığı arşiv kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu sebeple caminin çevresi, Osmanlı ordularının konaklama yeri olarak da bilinmektedir.¹⁰⁶

2.3.2.3. Ferruhsah Mescidi

Seyyid Mahmud-ı Hayranî Türbesi ile aynı bahçede yer alan Ferruhsah Mescidi, Akşehir'in tarihî dokusunu yansıtan önemli yapılardan biridir.¹⁰⁷ Akşehir'de, Anıt Mahallesi'nin Türbe Sokağı'nda, Seyyit Mahmut Hayrani Türbesi'nin güneydoğusunda bulunan bu mescit, halk arasında Seyyit Mahmut Hayrani Mescidi olarak da bilinir. Kareye yakın bir plana sahip olan yapı, tek bir kubbeyle örtülmüş kübik bir gövdeye sahiptir. Mescidin güney ve batı cephelerinde, Roma ve Bizans dönemlerinden kalma figüratif taşlar ve kitabeler gibi devşirme malzemeler kullanılmıştır. Bu özellik, yapının tarihî dokusuna ayrı bir değer katmakta ve bölgenin geçmişten gelen çok kültürlü mirasını yansıtmaktadır. Pencerele tuğla ile örülmüş, duvarların üst kısmında moloz taş kullanılmıştır. Kuzey ve doğu cephe duvarlarında yapı, özgün halinden uzaklaşarak sıva ve boya işlemine tabi tutulmuştur. Bu bölümlerde, devşirme taşlar ile irili ufaklı farklı boyutlarda ve renkte taşlar kullanıldığı görülmektedir. İç kısımdaki kubbeye geçiş tromplarla sağlanmış olup, kubbenin kendisi de tuğladan yapılmıştır.¹⁰⁸

Yapının batı cephesinde, güney uçta dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Alt kısmı dikdörtgen, üst kısmı ise sivri kemerli olan bu pencerenin tasarımı, simetrik olarak güney cephede de yer alır. Batı cephesinin kuzey ucundaki kapı, mescide girişi sağlar. Kapının üzerinde, aynı boyutlarda sivri kemerli bir pencere daha bulunmaktadır. Kemer köşeliklerinde, yatay ve dikey olarak yerleştirilmiş tuğlalarla yapılan süslemeler dikkat çeker. Pencerele alınlık kısmında, üç sıra halinde yer alan çini süslemeler göze çarpar; altta sekiz firuze çanak dizisi, ortada sekizgen yıldız ve

¹⁰⁶ Konyalı, ss. 320-321.

¹⁰⁷ Ferruhsah Mescidi, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

¹⁰⁸ Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, s. 52; Ferruhsah Mescidi, 06 Kasım 2024, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

haç benzeri şekillerden oluşan motifler, üstte ise eşkenar dörtgen ve dairelerden oluşan bir çerçeve görülür.¹⁰⁹

Mescidin özgün ahşap kapısı, bugün Akşehir Müzesi'nde sergilenmektedir. Orijinalinde çift kanatlı olan ahşap kapı, kaybolan parçaları nedeniyle sonradan birleştirilmiştir. Üç panoya ayrılmış olan kapı, yazılar, geometrik desenler ve rumi motiflerle süslenmiştir. Kapının üst kısmındaki yazı kuşağında, Farsça bir beyitte: “Felekten iyilik beklenmez; çünkü feleğin iyiliğe bağlılığı pek azdır” ifadesi yer almaktadır. Basit bir niş şeklindeki mihrabı, geçmişte gördüğü hasar nedeniyle orijinal görünümünü kaybetmiştir.¹¹⁰

Mescidin inşa kitabesi, batı cephesinde yer alan sivri kemerli pencereler arasında bulunmaktadır. Selçuklu sülüsü ile yazılmış olan Arapça kitabe, şu anlamı taşımaktadır: “Bu mescidin yapımı, halifenin kesin delili, din ve dünyanın yücəsi Sultan Keyhüsrev oğlu Alâeddin Keykubat döneminde, Allah'ın rahmetine muhtaç Konyalı Kulu oğlu Ferruhsah'ın eliyle, 621 Rebiyülevvel ayının ilk günü (23 Mart 1224) tamamlanmıştır.” Mescidin altında, türbelerdeki mezar hüccresine benzeyen bir oda bulunmaktadır. Rivayete göre, Ankara Savaşı sonrasında Timur'a esir düşen Yıldırım Bayezid, (28 Temmuz 1402) yaklaşık sekiz ay kadar bu hüccrede kalmış ve vefatının ardından naaşı geçici olarak burada muhafaza edilmiş, daha sonra Bursa'ya nakledilmiştir. 2006 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sırasında, bu alt kat ortaya çıkarılmış ve batı cephesinden inen bir merdivenle bu kata erişim sağlanmıştır. Restorasyon kapsamında, batı ve güney cephedeki pencereler ve çevresindeki çini süslemeler yenilenmiş, mescidin çatısı kaldırılarak kubbesi kurşunla kaplanmış ve iç mekân tamamen elden geçirilerek ibadete uygun hale getirilmiştir. Bu çalışmalar, mescidin tarihî ve mimari değerinin günümüze kadar korunmasında önemli bir katkı sağlamıştır.¹¹¹

¹⁰⁹ Ferruhsah Mescidi, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

¹¹⁰ Ferruhsah Mescidi, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

¹¹¹ Bayar, ss. 431-432; Ferruhsah Mescidi, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

2.3.2.4. İplikçi Cami

1201 yılında Tebrizli Ebü'l-Fazl Abdülcebbar tarafından Akşehir'in Kuşçu mahallesinde inşa ettirilen caminin mimarı, kesin olarak bilinmemektedir. Camii, Konya'da yapılan ilk Selçuklu eseri olarak kabul edilmektedir. Çarşı içinde bulunan İplikçi Camii, etrafında iplikçi dükkânlarının bulunmasından dolayı bu isimle anılmaktadır. H. 881 / M. 1476 tarihli Fatih dönemi kayıtlarında cami, "Ambardar Kerim Camii" olarak geçmektedir. Akşehir'in tarihi dokusunu yansıtan en önemli eserlerden biri olan İplikçi Camii halk arasında, "Ambardar Kerim Ağa" tarafından yapıldığı bilindiği için, bu isimle anıldığı da rivayet olunmaktadır. Akşehirli Şair Haki'nin şiirinde ise cami, "Yeni Cami" olarak anılmaktadır:

"Yeni cami de kıl taat irişür avn-i Rahman,
Cemaat kesretin anda görüp bula safa canın,
İrişe himmet-i âli o Sultan Süleyman'ın."¹¹²

Dikdörtgen planlı olan cami, zaman içinde çeşitli onarımlar geçirmiştir. H. 1312 / M. 1894 yılında meydana gelen büyük yangında, cami ve etrafındaki dükkânlar yanmış ve caminin kubbesi çökmüştür. Müftü Salim Efendi'nin önderliğinde cami onarılarak, tekrar kullanılabilir hale getirilmiştir. 1955 ve 1990 yıllarında ise, cami üzerinde küçük çaplı tamiratlar yapılmıştır.¹¹³

Caminin, güney, batı ve doğu duvarlarının bir bölümü sıvalıdır. Sıvasız kalan kısımlar ise, üç sıra tuğla ve bir sıra düzgün kesme taşın dönüşümlü olarak kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Cami duvarları sonraki dönemlerde yükseltilmiş ve yapı, kırma çatıyla örtülmüştür. Batı cephesindeki girişin üzerinde yer alan 1337 tarihli kitabe, caminin bu tarihte tamamlandığını göstermektedir. 1630 yılında Hacı Ebubekir tarafından gerçekleştirilen büyük onarım sırasında, mihrabın sağ ve solundaki bölümler eklenmiş, ancak orijinal Selçuklu mozaik çini mihrabı yıkılmış ve yerine bugünkü mihrap inşa edilmiştir. Mevlâna ailesinin, Konya'ya geldiğinde ibadet etmek için bu camiyi kullandığı ve caminin çevresindeki mekânlarda konakladığı bilinmektedir. Cami, mimari özellikleri ve tarihî dokusuyla Konya'nın Selçuklu

¹¹² Bayar, s. 438, 573.

¹¹³ Bayar, s. 439.

mirasını yansıtan önemli tarihi eserlerden biri olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.¹¹⁴

Şehrin tam ortasında adeta bir gerdan gibi yükselen bu Cami, geçmişten günümüze, hem ibadet hem de kültürel mirasın korunması adına büyük bir rol oynamıştır. Osmanlı mimarisinin zarif ve sade çizgilerini taşıyan İplikçi Cami, halk arasında manevi bir merkez olarak kabul edilmektedir. Ambardar Kerim Ağa'nın adını yaşatan bu cami, inşa edildiği dönemde sadece bir ibadet mekânı olmanın ötesine geçmiştir. Cami, etrafındaki mahallelerin sosyal yaşamının da merkezinde yer almıştır. Camiye gelen insanlar, sadece namaz kılmak için değil, aynı zamanda bir araya gelip sohbet etmek, toplumsal sorunları tartışmak ve manevi huzur bulmak amacıyla da bu kutsal mekâna yönelmiştir.¹¹⁵

Caminin sade ve zarif mimarisi, insanın huzur bulmasını sağlayan bir atmosfer yaratır. Kubbesi ve minaresi, şehrin simgesi haline gelmiştir.¹¹⁶

Caminin inşasında kullanılan malzemeler ve yapı tekniği, dönemin mimari anlayışının en güzel örneklerinden biri olup, caminin avlusunda yer alan şadırvan, camiye gelenlerin ibadet öncesi arındıkları bir mekân olarak dikkat çeker. İplikçi Cami, Akşehir'in tarihi ve kültürel zenginliğini temsil eden en önemli yapılardan biridir.¹¹⁷

2.3.3. Türbeler

2.3.3.1. Nasreddin Hoca Türbesi

Nasreddin Hoca'nın yaşadığı dönem, doğum ve ölüm yılı, tarihî kişiliği ve ailesine dair bilgiler kesin olmamakla birlikte tartışmalıdır. Ancak, Akşehir'deki türbesi, soyundan geldiği söylenen bazı kişilere ait mezar taşlarının varlığı ve adına kurulmuş vakıfla ilgili Fatih Sultan Mehmed döneminden kalma bir arşiv belgesi, onun

¹¹⁴ Türkiye'nin Tarihi Eserleri, Akşehir-İplikçi Camii -Konya, <https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=2341>, (09 Ocak 2025).

¹¹⁵ Akşehir'in İplikçi Camisi, <https://www.pusulahaber.com.tr/aksehirin-iplikci-camisi-5590yy.htm>, (06 Kasım 2024).

¹¹⁶ Akşehir Belediyesi İplikçi Camii, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_camii_ve_mescitleri/iplikci_camii/, (08 Kasım 2024).

¹¹⁷ KONYA ABİGEM, s. 58.

yaşamına ve dönemine dair önemli kanıtlar arasında yer almaktadır. Kaynaklara göre Nasreddin Hoca, 1208 yılında Sivrihisar'ın Hortu köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, köyün imamı olan Abdullah'tır ve Nasreddin Hoca'nın, imamlık vazifesini babasından devraldığı bilinmektedir. Hoca, ilerleyen yıllarda Akşehir'e göç etmiş, burada kadılık yapmış ve 1284 yılında vefat etmiştir. Türbesi, günümüzde de Akşehir'de ziyaret edilmekte ve esprili ve bilge kişiliğinin hatırası olarak halen yaşatılmaktadır.¹¹⁸

Nasreddin Hoca'nın Akşehirli olduğu ilk kez, Evliya Çelebi'nin şu ifadelerinde belirtilmiştir: “Akşehir ulema ve sulehası, ayan ve sipahisi libası fakire giyerler. Muhteşem adamları vardır. Cümle tüccar ehli hizmet, ehli sanat, garip dost adamlardır. Evvela şehrin canibi kıblesi haricindeki hıyaben içre ulema-i din, simürği ehli yakın el-mevli Hazreti eş-Şeyh Hoca Nasreddin medfundur. Kendisi Akşehir'lidir.”¹¹⁹

Türbe, Kileci Mahallesi'ndeki Nasreddin Hoca Mezarlığı içinde yer almaktadır. Kitabeye göre türbe, 1906 yılında Konya Valisi Faik Bey tarafından onarılmıştır (H. 1324 / M. 1906). Yapının, 1945 yılında bir onarım daha geçirdiği bilinmektedir. İç içe iki kısımdan oluşan yapının dış bölümü, 12 sütun tarafından taşınan piramidal külahlı bir mimariyle inşa edilmiştir. Sütunlar, sivri kemerler ile birbirlerine bağlanırken, iç kısmı ve asıl türbe kısmı ise daire kemerler ile birbirine bağlanarak altı sütun tarafından taşınan bir kubbe ile örtülmüştür. Piramidal külahın üstü yeşil renkte olup, metal levhalar ile kaplanmıştır. Türbenin dış kısmındaki kapı kuzeyde yer alırken, asıl türbenin kapısı doğudadır. İçerideki mermer sanduka, Nasreddin Hoca'ya aittir.¹²⁰

Hortu köyünde, eskiden Nasreddin Hoca'ya ait olduğu rivayet edilen bir evin kalıntıları ve hocanın soyundan geldiği iddia eden kişilerin bulunduğu, tarihi vesikalarda belirtilmektedir. Ayrıca, Sivrihisar'a yakın Sultana köyünde Nasreddin Hoca'nın oğullarına ait mezar taşlarının bulunması, Sivrihisar'da bulunan başka bir mezar taşının ise, Hoca'nın kızlarından birine ait olduğu varsayıldığında, bu ipuçlarının bilgiyi destekleyen önemli bulgular arasında yer aldığı düşünülmektedir.

¹¹⁸ Ahmet Yaşar Ocak, “Nasreddin Hoca'nın Yaşadığı Sosyal Çevre”, I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu Bildirileri, **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara 1990, (İPK), s. 275.

¹¹⁹ **Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**, s. 4.

¹²⁰ Bayar, s. 466.

Bu kalıntılar ve mezar taşları, Nasreddin Hoca'nın ailesi ve yaşadığı yerlerle ilgili tarihî bağların izlerini günümüze kadar taşımaktadır.¹²¹

Nasreddin Hoca'nın yanları açık olan ve kapısında büyük bir kilit bulunan kabri, pek çok ziyaretçinin ilgisini çekmektedir. Türbenin içinde yer alan altı sütun arasında, bir demir kapı ve kilit bulunur; tüm tarafları açık olmasına rağmen yalnızca bir kapının kilitli olması, Hoca'nın mizah anlayışının bir yansıması olarak yorumlanmaktadır.¹²²

2.3.3.2. Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi

Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, I. Keyhüsrev'in oğlu Alaeddin Keykubad döneminde, 1223 (H. 620) yılında inşa edilmiştir. Selçuklu mimari tarzını yansıtan bu türbe, Akşehir'in batısında, Sultandağı'nın eteklerinde yer almakta olup, günümüzde Anıt Mahallesi Türbe Sokak'ta yer almaktadır. Selçuklu dönemi mimarisinin bölgede bıraktığı önemli izlerden biri olan türbe, tarihi ve manevi boyutuyla öne çıkmaktadır.¹²³

Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi, Türk çadır hayatının İslami dönem mimarisine yansıyan şekliyle öne çıkan önemli bir yapıdır. Türk insanı, çadır hayatını unutmamış ve bu geleneksel yaşam biçimini mimarisine taşımıştır. Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi, bu mimari anlayışın en güzel örneklerinden biridir. Yapının çadır formunu andıran tasarımı, özellikle Türkler'in çadır kültürünü yaşatan bir sembol olmuştur. Türbe, Akşehir'deki bu benzersiz mimarisiyle, Türk kültürünün köklerine olan bağlılığını ve geçmişten gelen yaşam tarzının izlerini taşımaktadır.¹²⁴

Seyyid Mahmud-ı Hayranî, Anadolu'nun XIII. yüzyıl mutasavvıflarının önde gelenlerinden biri olarak, İslam'ın tasavvufi yönünü halkla buluşturan önemli bir figürdür. Akşehir'de türbesi bulunan bu zat, hem yaşadığı dönemde hem de sonrasında geniş bir saygı görmüş ve bölgedeki dini hayatın şekillenmesine katkıda bulunmuştur. XIII. yüzyılın başlarında doğduğu tahmin edilen Seyyid Mahmud-ı Hayranî, Selçuklu

¹²¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Nasreddin Hoca: Tarih ve Efsaneler Işığında*, MEB Yayınları, İstanbul, 1980, s. 10.

¹²² Gölpınarlı, s. 12.

¹²³ Nihat Altuğ, *Akşehir'deki Selçuklu Mimarisi: Seyyid Mahmud-ı Hayranî Türbesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 58.

¹²⁴ Bayar, s. 467.

dönemi devlet adamlarından Mahmud Paşa'nın oğludur ve Sadat'tan (Peygamber soyundan gelen) bir kişi olarak kabul edilmektedir. İslami ilimlerde derinleşmiş ve bu ilimleri tasavvufi bir bakış açısıyla harmanlayarak Akşehir ve çevresinde önemli bir manevi lider olmuştur.¹²⁵

Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin tasavvufi meşrebi tam olarak bilinmemekle birlikte, Hacı Bektaş-ı Veli ve Mevlânâ Celâleddin Rûmî gibi dönemin büyük mutasavvıflarıyla aynı çağda yaşadığı ve onlarla fikir alışverişinde bulunduğu bilinmektedir. Ancak, Fuad Köprülü'ye göre Seyyid Mahmud-ı Hayranî, Hacı Bektaş-ı Veli'den önce Anadolu'ya gelmiş ve bu topraklarda şöhret kazanmıştır. Buna rağmen, onun Bektaşî ya da Mevlevî tarikatlarına doğrudan bağlı olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda Bektaşî menkıbelerinde, Hacı Bektaş-ı Veli ile münasebetlerinden bahsedilse de, bu ilişkinin onun Bektaşîlikle bağlantısını kurmakta yetersiz kaldığı belirtilir. Aynı şekilde, Mevlevî dervişleriyle ilişkili olduğu da aktarılmakla birlikte, onun Mevlevî tarikatına mensup olduğuna dair bir kayıt da bulunmamaktadır.¹²⁶

Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin Akşehir'deki manevi etkisi, onun çevresinde oluşan mürid halkasıyla daha da güçlenmiştir. İslam dünyasında büyük saygı gören bu mutasavvıf, Akşehir'de kurduğu tekke ile halkın dini ve sosyal yaşamına yön vermiştir. Akşehir'de türbesinin bulunması, onun bu bölgede ne denli önemli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.¹²⁷

Seyyid Mahmud Hayranî' nin, Nasreddin Hoca ile olan ilişkisi dikkat çekmektedir. Fuad Köprülü'nün belirttiği üzere, Nasreddin Hoca, Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin vakfiyesine tanık olarak imza atmıştır. Bu vakfiyede Hoca'nın imzasının yer alması, Nasreddin Hoca'nın, Seyyid Mahmud-ı Hayranî ile yakın bir ilişkiye sahip olduğunu ve büyük ihtimalle ondan manevi rehberlik aldığını göstermektedir. Dahası, Nasreddin Hoca'nın Hortu köyündeki imamlık görevini bırakarak Akşehir'e

¹²⁵ Ahmet Yaşar Ocak, **Anadolu'da İslam'ın Yayılışı ve Mutasavvıfların Rolü**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, (KZB), s. 125; Gölpınarlı, s. 135; Nihat Altuğ, **Akşehir'in Manevi Mimarları ve Seyyid Mahmud-ı Hayranî**, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2005, ss. 78-80.

¹²⁶ Mehmet Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar ve Halk İnançları**, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 45-47; Mehmet Yavuz, **Anadolu'da Bektaşî Kültürünün Tarihsel Gelişimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 85-87.

¹²⁷ Altuğ, s. 58.

yerleşmesinin, Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin etkisiyle gerçekleşmiş olabileceği tahmin edilmektedir.¹²⁸

Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin vefatından sonra, Akşehir'de kurduğu tekke, Rufaî tarikatı mensupları tarafından kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum, Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin Rufai tarikatıyla olan ilişkisini de düşündürmektedir. Zira, kendisinin torunu Seyyid Ali b. Muhammed'in kabrine; “er-Rifâî” ibaresinin düşülmesi, bu bağlantıyı kuvvetlendiren bir unsurdur. Rufailiğin Akşehir'de kök salması, Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin tasavvufi mirasının devam ettiğini göstermektedir.¹²⁹

XVIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise, Seyyid Mahmud-ı Hayranî Tekkesi'nin Bektaşiler tarafından sahiplenildiği anlaşılmaktadır. Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı şeyhi eş-Şeyh Abdüllatif'in İstanbul'a gönderdiği bir arzuhalde, Akşehir'deki bu tekkenin Bektaşiler'e ait olduğu belirtilmektedir. Bu belgeden yola çıkarak, Seyyid Mahmud-ı Hayranî Tekkesi'nin zamanla tarikatlar arasında el değiştirdiği sonucuna varmak mümkündür.¹³⁰

Seyyid Mahmud-ı Hayranî, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de büyük bir mutasavvıf olarak kabul edilmiştir. Osmanlı padişahlarının kendisine büyük saygı duyduğu ve onun adına türbeler ve tekkeler yaptırdığı bilinmektedir. Özellikle, Yıldırım Bayezid Akşehir'de vefat ettiğinde, cesedinin Seyyid Mahmud-ı Hayranî Türbesi'ne konulması, bu saygının bir göstergesidir. Ancak, Yıldırım Bayezid'in naaşı, vasiyeti üzerine Bursa'ya taşınmıştır.¹³¹

Osmanlı arşiv belgelerinde Seyyid Mahmud-ı Hayranî'den sıklıkla, “Kutbü'l-Arifin” (Ariflerin Kutbu) olarak bahsedilmektedir. Bu ünvan, onun Osmanlı sultanları nezdinde ne kadar yüce bir kişi olarak görüldüğünü göstermektedir. Ayrıca, Hac yolculuğu yapan birçok kişinin Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin Akşehir'deki türbesini ziyaret etmeden geçmemesi, kendisine duyulan özel sevgi ve hürmeti göstermektedir.¹³² İstanbul'dan Konya'ya ve oradan da Mekke'ye doğru ilerleyen hac kabileleri, Konya'da Mevlânâ'nın türbesini ziyaret etmeden önce Akşehir'de, Seyyid

¹²⁸ Köprülü, s. 53; Gölpınarlı, s. 35.

¹²⁹ Köprülü, s. 67.

¹³⁰ Altuğ, s. 142.

¹³¹ Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı'da Tasavvuf ve Mutasavvıflar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003, (FYZ), s. 155; Bayar, s. 467.

¹³² Ocak, (FYZ), s. 215.

Mahmud-ı Hayranî'nin türbesine uğramayı ihmal etmemişlerdir. Bu ziyaretler, onun manevi gücüne duyulan saygının bir göstergesidir.¹³³

Halk arasında ulu bir kişi olarak kabul edilen Seyyid Mahmud-ı Hayranî'nin, Osmanlı döneminde de büyük bir manevi otorite olarak kabul görmesi, onun hem yerel hem de geniş bir coğrafyada ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Şair Nabi'nin, *Tuhfetü'l-Harameyn* adlı eserinde Seyyid Mahmud-ı Hayranî'den "irfan dairesinin kutbu" olarak bahsetmesi, onun Osmanlı dönemindeki saygınlığını göstermektedir.¹³⁴

Sekiz asırlık uzun bir geçmişe sahip olan türbe, zaman içinde çeşitli sebeplerle yıprandığı için belirli dönemlerde onarımdan geçmiştir. Türbenin bilinen ilk yenileme çalışması, 1409 yılında Seyyid Mahmud'un torunu Seydi Muhiddin'in talimatıyla gerçekleştirilmiştir.¹³⁵

1223 yılında inşa edilen Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, Musul'dan gelen Ahmed bin Abdullah tarafından restore edilerek çinilerle süslenmiştir. Türbenin giriş kapısı, güney cephesinin sol tarafında yer almakta olup, ceviz ağacından yapılmıştır. Ancak zamanla bu kapı çatlamış, kırılmış ve yıpranmıştır. Üzerinde bulunan çiviler, halkalar ve ek tahtalar, geçmişte yapılan tamir çalışmalarının izlerini taşımaktadır. Türbe, zaman içinde harap duruma geldiği için, 20. yüzyılın başlarında yeniden onarılması gündeme gelmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan bir belgeye göre, 1908 yılında türbenin restorasyonuna dair çalışmalar yapılmış ve yapının korunması amacıyla müze yönetimi tarafından bir muhafız görevlendirilmiştir. Bu girişimler, türbenin tarihi ve kültürel değerinin korunmasına yönelik önemli adımlardan biri olarak kaydedilmiştir.¹³⁶

Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi'nin kapı kenarları ve pencere kapakları, Arapça ve Farsça yazılarla süslenmiş olmakla birlikte, yeterince iyi korunamadığı için zamanla yıpranmıştır. Türbede bulunan dört mezarın üzerinde yer alan dört sandukadan birinin çalındığı, diğerlerinin ise muhafaza edilmek üzere Akşehir'in Taş bedestenine nakledildiği rivayet edilmiştir. Arşiv belgelerinde, türbenin mescit

¹³³ Nihat Altuğ, "Hac Yolu Üzerinde Anadolu'da Manevi Duraklar", *İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 2005, s. 90.

¹³⁴ Ocak, (FYZ), s. 198.

¹³⁵ Konyalı, 1945, s. 423.

¹³⁶ Muharrem Ergin, *Anadolu'daki Selçuklu Mirası ve Türbe Onarımları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 74.

kısımında yapılan tamiratlardan da bahsedilmektedir. Ayrıca, söz konusu belgelerde türbede Yıldırım Bayezid soyundan kişilerin olduğuna dair ifadeler yer almakta, bu durum, türbenin tarihî bağlamına ayrı bir önem katmaktadır. Bu bilgiler, türbenin hem mimari hem de manevi açıdan ne denli değerli olduğunu gözler önüne sermektedir.¹³⁷

Yıldırım Bayezid, Ankara Savaşı'nın ardından Timur'a esir düşmüş ve bu süreçte Timur, Osmanlı Beyliği de dâhil olmak üzere diğer devlet ve beyliklerle mücadelesini sürdürmüştür. Eğirdir'in fethi sırasında Bayezid hastalanmış, bu durum üzerine Timur, Bayezid'i tedavi ettirmek için Akşehir'e göndermiştir. Bayezid'in tedavisinde, İzzeddin Mesud-ı Şirazi ve Celalettin Arabi adlı hekimler görevlendirilmiştir. Ancak bazı rivayetlerde, Bayezid' in parmağındaki yüzük taşının altına sakladığı zehri içtiği ve sağlığının daha da kötüye giderek 9 Mart 1403 Perşembe günü Akşehir'de hayatını kaybettiği rivayet edilmiştir. Ölümünden sonra Bayezid'in naaşı, geçici olarak Seyyid Mahmud-ı Hayranî Türbesi'ne konulmuştur.¹³⁸

Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi'nin yanındaki mezarlıkta pek çok Selçuklu şehzadesi ve prensesinin mezarı vardı. 1930'larda Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi çevresindeki mezarlık, "Çocuk Bahçesi" yapılmak üzere kaldırılmış, mezar taşları ise farklı alanlarda değerlendirilmiştir. Birçok mezar başlığının ise kaybolduğu bilinmektedir. 1983 yılında türbe koruma altına alınarak kapsamlı bir restorasyon sürecinden geçmiştir.¹³⁹

Türbenin içinde dört sanduka bulunmaktadır. O dönemde, Konya'da görev yapan Alman Konsolosu'nun teşvikiyle, Anadolu-Bağdat Demiryolu Genel Müdürü olan Hugne, demiryolu çalışanlarından Ermeni asıllı Efkaryan aracılığıyla sandukalardan birini Almanya'ya götürmek üzere çaldırılmış, ancak Efkaryan kaçıışı sırasında yakalanmıştır. 1914 yılında, bu dört sandukadan üçü ile üzerlerinde bulunan hörgüçlü tabutlardan ikisi, Türk İslam Eserleri Müzesi'ne teslim edilmiştir. Dördüncü sandukanın ise Almanya'da olduğu bilinmektedir. Türbede bulunan sandukaların, Seyyid Mahmut Hayrani'nin kardeşi Necmeddin Ahmed ve torunu Ali'ye, birinin de Şeyh Hacı İbrahim'e ait olduğu bilinmektedir. Türbede son olarak, 24 Ocak 2006 tarihinde Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından yeni bir restorasyon çalışması

¹³⁷ Taşer, s. 193.

¹³⁸ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 25-26.

¹³⁹ Bayar, s. 470.

başlatılmış ve türbenin korunmasına yönelik adımlar atılmıştır. Bu süreç, türbenin tarihî ve manevî değerinin gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir girişim olmuştur.¹⁴⁰

2.3.3.3. Üç Kızlar Türbesi

Anadolu'nun derin tarihsel ve kültürel yapısı, halk inançlarının zenginliğiyle şekillenmiştir. Bu inançların önemli merkezlerinden biri, Akşehir ilçesinde Taş Medrese yanında yer alan Üç Kızlar Türbesi'dir. Bu türbe, Sahibi Ata Ali'nin genç yaşta vefat eden üç kızına ev sahipliği yapmaktadır ve özellikle genç kızlar tarafından ziyaret edilerek dua edilen bir mekân olarak öne çıkmaktadır. Akşehir halkı, bu ziyaretlerin feyz ve bereketinden istifade etmek amacıyla, çeşitli dilek, adak ve hacetlerle türbeyi ziyaret etmektedir.¹⁴¹ Genç kızlar, türbeye giderek mum yakar, evlilik kismetlerinin açılması ve mutlu bir yuva kurma dileğiyle burada dualar ederler. Üç Kızlar Türbesi, yalnızca kismet ve evlilik dileklerinin gerçekleştirildiği bir ziyaret yeri olmasının ötesinde, Anadolu halkının manevî yaşamında derin bir anlam taşımaktadır.¹⁴²

Türbe, medrese girişinin sol tarafında yer almaktadır. Kare plan üzerine inşa edilen yapının güney duvarında, revaklı avluya açılan basık kemerli bir kapı bulunmaktadır. Bu kapının üst kısmına ise, sivri kemerli bir pencere konumlandırılmıştır. Türbenin alt bölümünde mumyalık kısmı yer almakta olup, buraya ulaşım yan tarafta bulunan hücredeki merdiven aracılığıyla sağlanmaktadır. Kare planlı olan mumyalığın üzeri, yıldız tonozlarla kapatılmıştır. Zemini doğal toprak olarak bırakılmıştır. Bazı arşiv belgelerinde bu alanda üç sandukanın bulunduğu ifade edilmektedir; ancak bunlar günümüze kadar korunamamıştır.¹⁴³

Günümüzde türbe içerisinde herhangi bir mezar ya da sanduka yer almamaktadır. Halk arasında “Üç Kızlar Türbesi” olarak bilinen bu yapının ismini

¹⁴⁰ Taşer, s. 193; Meriç, s. 142; Konyalı, s. 424; Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, **Restorasyon Proje Dosyası**, Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, 2006.

¹⁴¹ Arık, Eroğlu, s.88.

¹⁴² Yaşar Kalafat, **Anadolu' da Ulu Kadın Kişiler Ve Halk İnançları**, Hacı Bektaş Veli Araştırma Derneği, 2004/32, s.40; Mehmet Yavuz, **Akşehir'de İnanç Turizmi ve Halk İnançları**, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2010, s. 41.

¹⁴³ <https://dunyaherberi.blogspot.com/2013/03/uc-kzlar-turbesi-aksehir-konya.html>, (12 Mart 2025).

yaşatmak amacıyla, Müze Müdürlüğü tarafından üç kadına ait mezar taşları sergilenmektedir. Bu mezar taşları; Nasreddin Hoca'nın kızı Fatma Hatun, Orhan Gazi'nin torunu Efendire Hatun ve Şeyh Bedrettin'in kızı İvaz Hatun'a aittir. Türbenin iç bölümünde, kubbede yer alan orijinal tuğla örgü ve kubbenin merkezindeki çini süsleme dışında, günümüze ulaşan başka bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.¹⁴⁴

2.3.3.4. Sinaneddin Külahduz-Meyyitzade (Soğan Dede)

Arşiv belgelerinde Yakupzade Sinaneddin olarak geçen, halk arasında ise Soğan Dede adıyla bilinen zatın yattığı türbe, Akşehir'de halkın özel hürmet gösterdiği türbelerden biridir. Selçuklu döneminde yaşadığı ve Sinaneddin Dede olarak da bilinen bu değerli âlim, Akşehir'in Yahdan Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Annesi, hamileliği sırasında vefat etmiş ve cenazesi Akşehir mezarlığına defnedilmiştir. Birkaç gün sonra mezarlık görevlisi mezardan bebek ağlaması duyunca, durumu birkaç kişiyle birlikte kontrol etmek üzere mezarı açmış ve ölü annesinin göğsünden süt emen bir bebekle karşılaşmıştır. Bebek mezardan çıkarılarak hayırsever bir aileye verilmiş ve ona Sinaneddin ismi verilmiştir. İyi bir eğitim alan Sinaneddin, ticaretle meşgul olmuş ve büyük bir servet edinmiştir. Nasreddin Hoca Mezarlığı'nın kuzey kısmında, Akşehir Lisesi çevresinde bir kervansaray ile çeşitli hayır kurumları inşa ettirmiştir. Annesinin ölümünden sonra mezarda dünyaya geldiği için, bazı kaynaklarda "Meyyitzade" ismiyle de anılmaktadır.¹⁴⁵

Şeyh Sinaneddin Külahduz' un, Hz. Mevlana'ya derin bir sevgiyle bağlı olduğu ve her Konya ziyaretinde onun sohbet meclislerine katılmaktan geri durmadığı bilinmektedir. Mevlana ve çevresindekileri konu alan Eflaki Dede, Menakibü'l Arifin adlı eserinde Şeyh Sinaneddin Külahduz'dan övgüyle söz eder. Onu, "Ariflerin övdüğü, sırların kaynağı, basiret ehli, Abdalların sultanı, Akşehirli Şeyh Sinaneddin" ifadeleriyle tanımlar.¹⁴⁶

Günümüzde türbe, 24 Ağustos İlköğretim Okulu olarak kullanılan eski Akşehir Lisesi ile Seyyit Mahmut Anadolu Lisesi'nin bahçesinde yer almaktadır. Akşehir halkı, konuşmada geciken ya da tuvalet ihtiyacını ifade edemeyen çocukları bu kabrin

¹⁴⁴ <https://www.facebook.com/groups/1182207285755895/posts/1495044301138857/>, (28 Ocak 2024).

¹⁴⁵ Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, ss.16-17

¹⁴⁶ Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, ss.16-17.

üzerinden geçirmek suretiyle çocukların şifa bulacağına dair bir inanış ve uygulama içindedir. Kabir etrafında dua ve adak adayan bazı kişilerin, ellerine aldıkları soğanları çevreye atarak bu ritüeli gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Türbede gerçekleştirilen ritüel sonrası, rahatsız olan çocukların şifa bulduğu yönünde bazı inanışlar mevcuttur.¹⁴⁷

Halk arasında saygı gören ziyaret yerleri ile, bu mekânlarda medfun olduğuna inanılan manevi şahsiyetler hakkında tarihî kaynaklarda çok sınırlı bilgiye rastlanmaktadır. Çoğunlukla, bu kişilere dair anlatılagelen efsane ve menkıbeler, tarihî gerçeklerin çok ötesine geçer ve adeta onları efsanevi bir kimliğe büründürür. Bazı ziyaret noktalarında ise, kutsal sayılmalarının dışında ne tarihsel ne de efsanevi herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkündür. Anadolu’da bu tarz yerler genellikle “eren”, “evliya” ya da “dede” adlarıyla anılır ve çoğu zaman açık bir arazide ya da mezarlık içinde konumlandırılmışlardır. Başlangıçta bu ünvanların Anadolu’da halk arasında, saygı gören milli kahramanlar ve din büyüklerine verildiği bilinmektedir. Türkçe’de “dede” kelimesi, baba, cet, ihtiyar, amca veya dayı gibi anlamları karşılamakta iken, Orta Asya Türk topluluklarında ise; halkı yönlendiren, bilge ve tecrübeli kişilere verilen “ata” ya da “baba” sözcükleriyle benzer anlamda kullanılmıştır. Bu nedenle, Anadolu’nun birçok kutsal ziyaret noktasında “dede” ismine rastlamak mümkündür.¹⁴⁸

Akşehir halkı tarafından Soğan Dede ismiyle anılan ve geniş çevrede tanınan bir evliya olarak bilinen Şeyh Sinaneddin’in, keramet sahibi biri olduğuna inanılmaktadır. Türbesi, Akşehir’de çeşitli dileklere ve adaklara konu olan, manevi bir ziyaret noktası olarak görülür. Özellikle soğan üretimiyle uğraşan çiftçiler ve tarımla ilgilenenler arasında, Soğan Dede’nin bolluk ve bereket getirdiğine dair güçlü bir inanış bulunmaktadır. Bu türbe, halkın sıkça ziyaret ettiği, dualarla anılan kutsal bir yer niteliğindedir.¹⁴⁹

Akşehir’de, altını ıslatan ya da tuvalet ihtiyacını dile getirmekte zorlanan çocukların şifa bulması umuduyla, aileleri tarafından türbeye getirildiği ve burada adak adadığı söz konusu uygulama, bizzat yerinde gözlemlenmiştir. Ziyaret esnasında çeşitli dualar okunmakta, türbeye soğan bırakılmakta ve ardından soğanlı pide

¹⁴⁷ Kamil Balcı, 14.06.2013, <https://www.pervasiz.com.tr/seyyit-mahmut-hayran-hayrani-sultan-hazretleri>, (15 Şubat 2025).

¹⁴⁸ Arık, Eroğlu, ss.87-88.

¹⁴⁹ Yavuz, s. 55.

yaptırılarak halka hayır niyetiyle dağıtılmaktadır. Bu uygulamalar, Akşehir halkı arasında sürdürülen geleneksel ritüellerin bir parçasıdır. Bu doğrultuda, yaptığımız fotoğraf çekimlerinde mezar çevresinde, çocuk bezleri ile soğan ve soğan kabuklarının yer aldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, halk arasında sıkça anlatılan rivayetlere göre, türbenin Akşehir Lisesi'nin bahçesinde bulunması nedeniyle, okul inşaatı sırasında mezarın başka bir yere taşınmak istendiği, ancak bu girişimlerin her defasında manevi bazı işaretlerle engellendiği aktarılmaktadır. İş makinelerinin arızalanması, kepçelerin havada asılı kalması, grayderlerin bıçaklarının kırılması ya da çalışan işçilerin ani bel ağrıları gibi çeşitli olayların bu durumu engellediği yönünde, birçok anlatı mevcuttur.¹⁵⁰

2.3.3.5. Yağlı Dede

Kızılca Mahallesi'nde, okul sokağı üzerinde küçük bir bahçenin ortasında yer alan türbe, halk arasında “Yağlı Dede Türbesi” olarak bilinmektedir. Bu isim, türbenin ahşap sandukasının çamur ve yağ ile sıvanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Türbenin çevresinde, eski mezarlıktan kalan mezar taşları bulunmaktadır.¹⁵¹

Türbe, Karamanoğulları dönemine aittir. Kare planlı bu yapının üzeri, dıştan çinko levhalarla kaplanmış piramidal bir külahla örtülüdür. Türbenin inşasında moloz taşla birlikte bol miktarda devşirme malzeme kullanılmıştır. Yapıya giriş, kuzey cephesinde yer almakta olup, diğer üç cephenin ortasında birer mazgal pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki girişin üst kısmı, ahşap bir kiriş ile desteklenmiştir. Türbenin ahşap sandukası günümüzde, Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya müzesinde korunmaktadır.¹⁵²

Şeyh Eyyüp(Yağlı Dede), sandukasındaki tarihe göre Hicri 769 (Miladi 1367) yılında vefat etmiştir. Halk arasında “Dede” olarak bilinen ve oldukça yaşlı iken hayatını kaybeden bu zatın gerçek adı Şeyh Eyyüp'tür. İbrahim Hakkı Konyalı'ya göre

¹⁵⁰ https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=2783542405097003&id=437245429726724, (28 Ocak 2024).

¹⁵¹ Bayar, s. 474; Akşehir Belediyesi Şeyh Eyyüb (Yağlı Dede) Türbesi, 18 Aralık 2023, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/yagli_dede_-_seyh_eyyub_turbesi/, (13 Aralık 2024).

¹⁵² Bayar, s. 471; Yağlı Dede-Şeyh Eyyüb Türbesi, 18 Aralık 2023, <https://gokonya.com/tr/yagli-dede-seyh-eyyub-turbesi>, (13 Aralık 2024).

babasının adı Hasan Çelebi, dedesinin adı ise Eyyüp'tür. Şeyh Eyyüp, küçük yaşlardan itibaren kendisini çok iyi yetiştirmiş, özellikle geceleri sürekli ibadet ederek manevi anlamda kendisini çok iyi terbiye etmiş bir veliydi. Çok kitap okurdu, bu nedenle evindeki kandiller sabaha kadar yanardı ve sürekli kandil yağına ihtiyaç duyardı. Bu alışkanlığı nedeniyle halk arasında “Yağlı Dede” olarak tanınmıştı. Vakıf kayıtlarında ise Şeyh Eyyüp, “Kazaz Şeyh” olarak geçmektedir ki, bu da onun aynı zamanda ipek dokuma ile uğraştığını ve özellikle ipek havlular ürettiğini göstermektedir. Yağlı Dede (Şeyh Eyyüp) Hazretleri'nin yaşadığı dönemde, Akşehir'de büyük bir kuraklık meydana gelmişti. Geceleri evinde kandillerin sabaha kadar yandığını gören ve Şeyh Eyyüp'ün sürekli ibadet ettiğine inanan bazı insanlar, aralarında şöyle demişlerdi: “Bu mübarek bir zat olmalı, onun yanına gidelim ve yağmur duası etsin.”¹⁵³ Bunun üzerine Akşehir'in ileri gelenleri, duasını almak için Şeyh Eyyüp'ün kapısını çalmaya karar verirler. Ancak Şeyh Eyyüp'ün, “Bende evliyalık yok” diyerek kendisini geri çektiği, sonrasında ise bir testi haşhaş yağı alıp mahallelerde, “Yağ, yağ” diye bağırarak dolaşmaya başladığı rivayet olunmuştur. Bunun üzerine Nuh tufanı gibi bir yağmur yağmaya başlar ve yağmur. o kadar çok yağar ki, aynı kişiler bu sefer Şeyh Eyyüp Hazretleri'ne gidip: “Bu sefer de Allah'a dua et de, yağın yağmur dursun” dedikleri rivayet olunur. Ancak Şeyh Eyyüp Hazretleri yine: “Bende evliyalık yok” diyerek onları geri çevirir. Ardından sırtına bir çuval leblebi alıp, mahallelerdeki çocuklara “Yağma, yağma” nidalarıyla leblebi dağıtmaya başlar. Henüz leblebi bitmeden, gökyüzü aydınlanır ve yağmur diner.¹⁵⁴

Halk, evliya olarak kabul edilen kişilere çeşitli üstün vasıflar atfeder. Halk inançlarına göre veliler, hem yaşamları boyunca, hem de ölümlerinin ardından sıkça keramet gösterirler. Bu kerametler, onların veliliklerinin bir göstergesi olarak kabul edilir. İnsanlar, bu kerametleri bizzat gözleriyle gördüklerini düşündüklerinden veya anlatılagelen olaya kutsiyet atfettiklerinden, veli kabul ettikleri kişilerin vefatlarının ardından, onların medfun olduğu mekânları da özel kabul ederek ziyaret ederler. Ziyaretçiler, kendi inançları, mantıkları, düşünce yapıları ve hayal güçleri

¹⁵³ Mehmet Koç, Tarih Sayfalarında Akşehir, 12 Kasım 2014 Çarşamba, <https://tarihsayfalarindaaksehir.blogspot.com/2014/11/aksehirde-bir-eren-seyh-eyyub-yagli-dede.html>, (18 Aralık 2024).

¹⁵⁴ Mehmet Koç, Tarih Sayfalarında Akşehir, 12 Kasım 2014 Çarşamba, <https://tarihsayfalarindaaksehir.blogspot.com/2014/11/aksehirde-bir-eren-seyh-eyyub-yagli-dede.html>, (18 Aralık 2024).

doğrultusunda bu yerleri kutsal kabul ederler. Akşehir ilçesinde geniş bir üne sahip olan Yağlı Dede, ölümünden sonra ziyaretçileri tarafından pek çok ritüele ev sahipliği yapmıştır. Bu durum, halkın ona yüklediği derin anlamların bir yansımasıdır.¹⁵⁵

Şeyh Eyyüp'ün, Nakşibendî tarikatının bir halifesi olduğu belirtilir, ancak kaynağına dair bir bilgi verilmez. Şeyh Eyyüp'ün evinin, günümüzdeki türbenin yakınlarında olduğu rivayeti vardır. O dönemde, bu evin bulunduğu mahalle Tercüman Mahallesi olarak biliniyordu. Şeyh Eyyüp, evinin yakınlarına bir zaviye, yani küçük bir tekke yaptırmıştı. Bu zaviyenin varlığını sürdürebilmesi için bir vakıf kurmuş ve vakfa, evini, ağaçlarla çevrili bahçesini, ipek dokumalarının satıldığı dükkânını ve Hıdırlık'taki bağ ve meyve bahçesini bağışlamıştır. Yıllarını ilim öğrenmekle geçiren Şeyh Eyyüp için, Şair Haki Akşehir Medhiyesi'nde şu ifadeyi kullanmıştır:

“Veliler içinde ‘Gevher İmre’ mahallidir olsa yekdane,
Erenler içinde ‘Şeyh Eyyüp’ yaraşır olsa merdane,
Ziyaret edersen ‘Hızır’ı hayat bulur o dem cane.”

Bu dizelerde Şeyh Eyyüp için: “mertçe söylemek gerekirse o, iyi yetişmiş bir erendir” anlamına gelen bir ifadede bulunulduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁶

Akşehir'de derin bir manevi şöhrete sahip olan Yağlı Dede' nin türbesi, sağlık ve şifa arayanlar tarafından sıkça ziyaret edilir. Özellikle bedensel rahatsızlıklar ve ağrılara karşı Yağlı Dede'nin türbesinde yapılan duaların kabul olduğuna inanılır. Türbeye giden ziyaretçiler, sağlık ve şifa dilemek amacıyla adaklar adarlar. Yağlı Dede'nin türbesi, halk arasında manevi bir koruma ve iyilik arayışının bir sembolü olarak görülmektedir.¹⁵⁷

2.3.3.6. Nimetullah Nahçıvani

Osmanlı döneminde ün kazanan Baba Nimetullah, Mahmud adlı bir Türk'ün oğludur. Asıl adı Nimetullah b. Mahmud Şeyh Alvan'dır. Tarih boyunca özellikle Akşehirliiler arasında Şeyh Alvan, Nimetullah Nahçıvani, Baba Nimetullah, Baba Nimet ve Nimetullah Sultan gibi isimlerle anılan bu büyük Türk-İslam âlimi ve velî,

¹⁵⁵ Arık, Eroğlu, s. 87.

¹⁵⁶ Mehmet Koç, Tarih Sayfalarında Akşehir, 12 Kasım 2014 Çarşamba, <https://tarihsayfalarindaaksehir.blogspot.com/2014/11/aksehirde-bir-eren-seyh-eyyub-yagli-dede.html>, (18 Aralık 2024).

¹⁵⁷ Yavuz, s. 45.

çocukluk yıllarından itibaren doğum yeri Nahçıvan'da saygın âlimlerden dersler almıştır.¹⁵⁸

15. yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycan'ın, Türkistan bölgesinde yer alan Nahçıvan şehrinde doğmuştur. Net doğum tarihi bilinmemekle birlikte ölümünün, miladi 1514 (hicrî 920) yılında gerçekleştiği kabul edilmektedir. Nimetullah Nahçıvani, Hanefî mezhebine mensup ve Nakşibendî tarikatına bağlı bir âlimdir. Hayatının bir bölümü, ilim tahsili amacıyla gittiği Tebriz'de geçmiştir. 1498 yılına kadar burada kalan Nahçıvani, bu dönemde büyük emek verdiği Kur'an tefsirini tamamlamıştır. 1498'den sonra İstanbul'a gelmiş ve bir süre sonra Akşehir'e yerleşerek burada bir tekke kurmuştur. Akşehir'de geçirdiği 15 yıl boyunca bu tekke öğrenci yetiştirmiş ve kendisine "Ahvan'ül Akşehri" (Akşehir'in Övüncü) ünvanı verilmiştir. Bu dönemde 12 eser kaleme almış, ayrıca ona atfedilen 10 eser daha bulunmaktadır.¹⁵⁹

Nahçıvani, Akşehir'de 15 yıl yaşamış olup kabri günümüzde, Çimenli (Köyceğiz) Mahallesi'nde, Tekke Köyü yolunun solunda, Akşehir Deresi'nin sağ kıyısında bulunmaktadır. Kabri açık türbe niteliğinde olup, mermerden yapılmış bir sandukaya sahiptir ve 1989 yılından sonra etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiştir. Akşehirîliler'in eğlenceli zamanlar geçirdiği ve dinlendikleri geniş bir mesire alan içerisinde bulunan açık türbenin etrafında, Hızır-İlyas Şenlikleri'nin düzenlendiği bilinmektedir.¹⁶⁰

Nimetullah Nahçıvani, tefsir alanında derin bir bilgi birikimine sahip olup, eserlerinde Hanefî ve Maturidî mezheplerinin görüşlerini esas almaktadır. Hicri 901'de kendi el yazısıyla yazdığı *Fevâtihu'l İlâhiyye* adlı eseri, bugün Topkapı Sarayı III. Ahmet Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir. Söz konusu eserin, Ali İhsan Türcan tarafından 2014 yılında beş cilt halinde Türkçe'ye çevirisi de yapılmıştır.¹⁶¹ Osmanlı yönetimi, ölümünden sonra da Nimetullah Nahçıvani'nin eserlerine büyük değer vermiştir. Akşehir'de ismini yaşatmak adına yaptırılan bir İmam Hatip

¹⁵⁸ Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, s. 9.

¹⁵⁹ Mehmet Koç, Tevfik Ulema, Akşehir Din Alimlerinden Bir Demet, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Nasreddin Matbaası, 2023, s.11-13

¹⁶⁰ Mehmet Koç, Tevfik Ulema, **Akşehir Din Alimlerinden Bir Demet**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, s. 17; Bayar, s.475; Koç, s.19.

¹⁶¹ https://www.kitaptakipcileri.com/urun/nahcivani-tefsiri-kuran-kerim-aciklama-el-fevatih-turkce-tercumesi-nimetullahmahmud?srsId=AfmBOop_I8CBdkfyRfjFhQndAuomKyBIO8TeyxpDWimIn8Slk8AiH4EQ, (13 Nisan 2025).

Ortaokulu ve cami bulunmaktadır. Nahçıvani, tefsir ve tasavvuf alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmasının yanı sıra hadis, islam felsefesi, kelâm ve akaid alanlarında da kendini ispatlamış önemli bir ilim adamıdır.¹⁶²

Akşehir'in bilinen ermişlerinden kabul edilen Nimetullah Nahçıvani'nin türbesi, manevi ziyarette bulunmak isteyenlerin ve dualarına bir karşılık arayanların uğrak yeridir. Nimetullah ismi Akşehir'de, özellikle bolluk ve bereket dilekleri ile anılmaktadır. Halk arasında onun kabri başında yapılan duaların, bereket ve nimet getirdiğine inanılmakta, bu amaçla türbesi günümüzde de halk tarafından ziyaret edilmektedir.¹⁶³

2.3.3.7. Kesik Baş Abdülvahhab Gazi Hz. Türbesi

Hz. Peygamber'in sancaktarı olan Sahabe-i Kiram'dan Kesik Baş Abdülvahhab Gazi Hz. Türbesi halk arasında kısaca, "Kesik Baş Türbesi" olarak bilinir ve Akşehir halkının manevi dünyasında önemli bir yer tutmaktadır. Türbenin yeri, eski Yarenler Mezarlığı'nda olup günümüzde Akşehir Garnizon Komutanlığı içerisinde koruma altındadır. Hikâyesiyle halk arasında yaygın bir bilinirliğe sahip olan bu türbe, bireyler tarafından özellikle korkulardan ve kötü niyetli ruhlardan korunmak amacıyla ziyaret edilmektedir.¹⁶⁴ Anlatıya göre Abdülvahhab Gazi, savaşta kendisinden çok daha üstün kuvvetteki düşman askerlerine karşı savaşmak zorunda kalmıştır. Rivayete göre, başı kılıç darbesi ile kesilince, kopan başını sol eliyle alarak koltuğunun altına koyduğu, sağ eliyle ise düşman ile savaşmaya devam ettiği ve göstermiş olduğu kahramanlıkla zaferin kazanılmasına ve yine kendisinin gayret ve himmetiyle Akşehir'in Müslüman Türk egemenliğine girdiğine inanılmaktadır. Halk arasında, "Şaklaman" olarak bilinen özel bir çiçeğin türbesinin etrafında yetiştiğine ve bu çiçeğin başka hiçbir yerde yetişmediğine dair bir inanış bulunmaktadır.¹⁶⁵ Kesik Baş'ın yaşamı ve ölümü ile ilgili

¹⁶² Hayrettin İvgin, "Türkiye/Akşehir'de Medfun Mutasavvıf Ni'metullah Nahçıvani ve Türbesi", **Bilimsel Eksen Dergisi**, Sayı: 19, 2016, s. 39.

¹⁶³ İvgin, s. 38.

¹⁶⁴ Arık, Eroğlu, s. 88.

¹⁶⁵ Akşehir Sosyal Medya, 10 Kasım 2019, <https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya/posts/peygamberimizle-ya%C5%9Fami%C5%9F-ak%C5%9Fehirde-%C5%9Fehit-olan-islam-komutanihazreti-peygamberimiz/122336655858781/>, (13 Mart 2025).

anlatılan halk hikâyeleri, onu halk gözünde daha da kutsal ve güçlü bir figür haline getirmiştir.¹⁶⁶

Abdülvahhab Gazi hakkında, Taberi, İbnu'l-Kesir, İbnu'l-Cevzi gibi ün yapmış kaynak kitaplarda, Battalname, Museyyebname, Danişmendname, Mirkatu Cihat ve Saltukname gibi destanlar ve halk hikâyelerinde, geniş bilgiler bulunmaktadır. Bu kaynaklara göre Abdülvahhab Gazi, Peygamberimiz'in döneminde yaşamıştır. Ancak doğum tarihi ve yeri hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yine bu eserlerde, Abdülvahhab Gazi'nin uzun boylu, güzel yüzlü ve pehlivan yapısında bir yiğit olduğu ifade edilmektedir. Peygamberimizin sancaktarı, Sahabe-i Kiram'dan olan Abdülvahhab Gazi' nin türbesinin, Bolvadin, Akşehir, İznik, Sivas, Elazığ, Malatya ve Bayburt gibi Anadolu'nun farklı şehirlerinde de yer aldığı bilinmektedir. Her bölge, elindeki bazı belgelere dayanarak türbenin kendi şehirlerinde olduğunu iddia etmektedir. Bazı kaynaklarda ise, Abdülvahhab Gazi'nin türbesinin Akşehir'de bulunduğu belirtilmektedir.¹⁶⁷

Battal Gazi'nin; Hz. Ali'nin soyundan gelen Hüseyin Gazi'nin oğlu olduğu belirtilir. Son derecede güçlü ve zeki bir kişi olarak tanımlanan Battal Gazi, çocuk yaşlarda dini ilimleri öğrenmeye başlamıştır. Abdülvahhab Gazi'nin, Seyyid Battal Gazi'ye getirdiği emanetler arasında, Peygamberimizin tükürüğü, mektubu ve mühr-i şerifi yer almaktadır. Kaynaklarda, Abdülvahhab Gazi'nin en yakın arkadaşları olarak, Seyyid Battal Gazi ve Ahmet Turani'nin adı geçmektedir.¹⁶⁸ Abdülvahhab Gazi'nin Hz. Peygamber'i gördüğü, meclisinde bulunduğu ve mübarek tükürüğünü alarak emanet olarak Seyyid Battal Gazi'ye ulaştırdığı, Hz. Peygamber'in tükürüğü sayesinde, Seyyid Battal Gazi'nin her dili konuşma yeteneğine sahip olduğu rivayeti, konuya ilişkin kaynaklarda yer almaktadır.¹⁶⁹

Bazı kaynaklar, Abdülvahhab Gazi'nin sahabe değil, Tabiin kuşağından olduğuna dair görüşler de öne sürmüştür. Menakıb türündeki eserler, onun sahabi olduğunu belirtse de, tüm tarih ve biyografi kitapları, onu Tabiin arasında saymaktadır. Ayrıca, son sahabinin 110/729 yılında vefat ettiği ve Abdülvahhab Gazi'nin ölüm

¹⁶⁶ Kesikbaş Hz. (Abdul Vahap Gazi), <https://www.turbeler.org/detay/952-kesikbas-hz-abdul-vahap-gazi>, (22 Aralık 2024); Arık, Eroğlu, s. 84.

¹⁶⁷ Bayar, s. 476.

¹⁶⁸ Mücahit Yüksel, "Bizans Topraklarında Bir Mücahit Abdülvehhab Gazi, Mütefekkir", **Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 10, Aralık 2018, ss. 9, 463-475.

¹⁶⁹ Bayar, ss. 476-477.

tarihinin ise 113/732 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Hz. Peygamber'den doğrudan bir hadis rivayet etmediği de bilindiği için, bazı araştırmacılar onun Tabiin'den kabul edilmesinin daha doğru olacağını belirtmişlerdir.¹⁷⁰

Hz. Peygamber'in; “Bir belde de sahabemin kabri veya makamı varsa, onu ziyaret etmeyen, Hac için gelip de benim kabrimi ziyaret etmemiş gibi olur.” şeklindeki hadisin varlığından hareketle, Akşehir'de Abdülvahhab Gazi Hazretleri'nin önemli bir manevi etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Şair Haki O'nu:

“Ol Abdülvahhap Gazi ki çeker payine yaranı

Alemdar-ı Resullah dürür bil sen o sultanı

Makamın hem ziyaret et tilavet eyle Kur'anı” mısraları ile anlatmaktadır.¹⁷¹

2.3.3.8. Seyyid Yunus Hazretleri

Seyyid Yunus, Akşehir'de bulunan türbesindeki kitabeye göre H.820/M.1417 yılında vefat etmiştir. Bu tarihe göre Seyyid Yunus' un, 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın başlarında Akşehir'de yaşadığı varsayılmaktadır. Doğum yeri Dimaşk (Şam) olup, 1391 yılında Akşehir'e geldiği bilinmektedir. Bundan 565 yıl kadar önce, Şam'da babası Şeyh Nasrullah'ın vasiyeti üzerine, Anadolu'da Medine-i Münevvere'nin mahallesi diye anılan Akşehir'e hicret etmesi kendisine vasiyet edildiği için, Seyyid Yunus Hazretleri' nin bu vasiyeti yerine getirdiği ve 790 (M.1388) yılında Akşehir'e vasıl olduğu bilinmektedir. Seyyid Yunus, herkese hürmet ve muhabbet gösteren, kendisi de aynı yönde herkesin hürmet ve muhabbetini kazanan bir velidir. Arşiv kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla, Seyyid Yunus Hazretleri' nin günümüzde mevcut bulunan türbesinin bitişiğinde bulunan mütevazı evi ve dergâhında Akşehirililere feyiz verdiğine inanılmaktadır. Bugün ise hala kabrinde ziyaretçileri, onun manevi ikliminden beslenmek amacıyla çeşitli ritüeller yerine getirmektedir.¹⁷²

Seyyid Yunus Hazretleri'nin Akşehir'den evvel meşhur konağının Karaman'da olduğu ve gösterdiği kerametler sebebi ile Karaman hükümdarı Mehmet Bey'i kendisine teşhir ettiği rivayet olunmaktadır. Rufai Tarikatı'nın önderi Seyyid Mahmut Hayrani'nin torunu Seyyid Muhiddin' in Seyyid Yunus'a, bilinen bir çağrısı vardır.

¹⁷⁰ Yüksel, s. 473.

¹⁷¹ Bayar, s. 476.

¹⁷² Koç, s. 26; Bayar, s. 476.

Bu çağrıda:“ Gel artık, burada senin hasretinle yanıp yakılanlar var, aşk kıvamını buldu, gölge arayan ve manevi susuzluktan dudakları şehrem şehrem yarık bağı yanıklara su serp, tütmeden yanan ey kâmil, ocaklara ışık, güzelden getirdiğin güzellikle Akşehir’i güzelleştirir” diye davette bulunduğu rivayet olunmuştur.¹⁷³

Seyyid Yunus Zaviyesi'nde, her yaş grubundan insanların, dini ilimleri öğrenmek ve yaşamak için buraya geldikleri rivayet olunur. Zaviye'ye gelen bir misafir, eşyaları ve hayvanları yerleştirildikten sonra önce hamama alınarak güzelce yıkanır, ardından bir odaya alınıp, yiyecek ve içecek ikram edilirdi. Akşam namazının ardından zaviyede Kur'an-ı Kerim okunur ve gece teheccüd namazına kalkılırdı.¹⁷⁴

Eskiden kabrinin üzerinde türbesinin bulunduğu ve sonrasında burayı Akşehirli Tacettin Yaltırık’ ın satın aldığı ve türbenin üzerini açtığı rivayet olunmuştur. Türbesinin kapısının üzerindeki yazıda mealen: “Bu kıymetli türbe, mefahiri sadat, seyyidlerin bal tacı, efendilerin öğündüğü kutbü-l aktab Seyyid Yunus Hazretlerindir. Vefatı 820/1417’dir.” Kitabede, Seyyid Yunus Hazretlerinin, Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) soyundan geldiği anlaşılmaktadır. Anadolu’da, özellikle halk arasında, Hz. Muhammed ve Hz. Ali’nin soyundan gelen kişiler, evliya ve eren olarak kabul edilmekte ve onlara bu doğrultuda özel anlamlar yüklenmektedir.¹⁷⁵

Türbede dört yatır daha vardır. Bunlardan birisi, Seyyid Yunus’ un eşi Zarife Hanım, diğerleri de oğulları Seyyid Cuma ve oğlu Seyyid Ali ve kardeşlerinin çocukları Musa ve halefleridir. Türbenin yanında daha birçok mezar vardır. Bunların hepsinin, aynı sülâleye ve pek nadir olarak da Seyyid Yunus Hazretlerine komşu olma isteğiyle teberrüken defnini isteyen zevata ait olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁶

Seyyid Yunus'un hayatı hakkında ne yazık ki yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak onun yaşamı hakkında bilgi veren üç ana kaynak vardır. Bunlardan biri, Peygamberimizin soyundan geldiğini belirten türbesindeki kitabe, diğeri ise Akşehirli Şair Haki'nin “Akşehir Medhiyesi” adlı eseridir. Bu eserde:

“O Seyyid Yunus’u görsen gezer sancağı şahane

¹⁷³ Koç, s. 29.

¹⁷⁴ Mehmet Koç, “Akşehir’de Evliyaların En Büyüklerinden Biri: Seydi Yunus” , <https://www.pervasiz.com.tr/aksehirde-evliyalarin-en-buyuklerinden-biri-seydi-yunus>, (18 Aralık 2024).

¹⁷⁵ Arık, Eroğlu, s. 73

¹⁷⁶ Koç, s. 30.

Eğer şah u eğer bende otağın kurdu meydane
O nesl-i ism-i ahsen kim oturmuştur emirane”

“O Seyyid Yunus ki şahane sancağın altında gezmektedir. O’nu gören şahlar, kullar hemen yanına gelip, çadırlarını kurar, O’nun gölgesinde, himayesinde otururlar. O’nun güzel ismi gönüllere yer etmiştir. Nesli bu şöhreti devam ettirmektedir.” Seyyid Yunus hakkında diğer bir kaynak ise, vakıf defterleridir. Bu kayıtlarda, Seyyid Yunus’un adının bazen “Şeyh Yunus” olarak geçtiği, büyük bir vakfı olduğu ve bu vakfın Akşehir merkezindeki Seyyid Yunus Zaviyesi için kurulduğu anlaşılmaktadır.¹⁷⁷

Akşehir halkının, türbeye belirli gün ve zamanlarda özel ilgi gösterdiği ve türlü hayırlarda bulunduğu müşahade edilmiştir. Seyyid Yunus türbesinin önünde, belirli saatlerde hayır sahipleri tarafından ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere askıda ekmek hayrının yapıldığı da gözlemlenmiştir.

2.3.3.9. Mustafa Turabi

“Turabi” mahlasını kullanan Mustafa Efendi, Akşehirli Pir Ali Efendi’nin oğludur. “Toprağım, memleketim” anlamına gelen “turabi”, tasavvuf dilinde “toz olmak” şeklinde bir anlam taşımaktadır.¹⁷⁸ Bu ünvanla tanınan zat, Konya ve Akşehir medreselerinde eğitim almış ve dönemin büyük âlimlerinden Sadi Efendi’nin derslerine katılmıştır. Kendini çok iyi yetiştiren Mustafa Efendi, ilk olarak Ağras müderrisliğine atanmış, ardından H.980/M.1576’da Halep Müftülüğü’ne yükseltilmiş ve sonrasında Akşehir’e, “Halkalı Medrese” olarak bilinen Sahip Ata (Taş) Medresesi’ne müderris olarak atanmıştır. Âlim ve fazilet sahibi bir zat olan Mustafa Turabi, 990/1582 yılında vefat etmiştir.¹⁷⁹

Mustafa Turabi’ye ait olan türbe, Akşehir’in Altunkalem Mahallesi’nde, Eski Afyon Caddesi üzerinde, Sahip Ata Medresesi külliyesinin içinde yer almaktadır. 16. yüzyılda Akşehir’de yetişen ünlü bilim insanlarından biri olan Mustafa Turabi’nin

¹⁷⁷ Mehmet Koç, 11. 2014, <https://www.pervasiz.com.tr/aksehirde-evliyalarin-en-buyuklerinden-biri-seydi-yunus> (18 Aralık 2024); Mehmet Koç <https://tarihsayfalarindaaksehir.blogspot.com>, (18 Aralık 2024).

¹⁷⁸ Mehmet Koç, 11. 2014, <https://www.pervasiz.com.tr/pek-cok-muftu-cikaran-bir-aksehirli-aile-turabi-ailesi>, (18 Aralık 2024).

¹⁷⁹ Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, s. 7.

türbesi, halk arasında “Kazan Dede Türbesi”, “Kayıhan Baba Türbesi”, “Turhan Baba Türbesi” ve “Türaban Baba Türbeleri” gibi çeşitli isimlerle de anılmaktadır. 2007 yılında yapılan restorasyon çalışması ile türbe yenilenmiş ve korunmaya alınan bu türbe, hem tarihi hem de manevi açıdan bölgenin önemli yapılarından birini oluşturmaktadır.¹⁸⁰

Mustafa Turabi türbesi, moloz taşlarla inşa edilmiş kübik bir gövdeye sahip olup, üzeri, sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile örtülmüştür. Yapının süslemeleri, kalıp baskı tekniğiyle yapılmış ve bitkisel motiflerden oluşan iki süs şeridiyle bezeli bir tasarımdan ibarettir. İç mekânda, yeni yapılmış üç ahşap sanduka bulunmaktadır. Türbede herhangi bir kitabe yer almasa da, yapının süsleme tarzı, Osmanlı döneminin 16. yüzyıl sonlarında inşa edilen eserlerle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle, türbenin 16. yüzyılın sonlarına ait olduğu öngörülmektedir.¹⁸¹

Mustafa Turabi'nin, aynı zamanda başarılı bir hattat ve şair olduğu da bilinmektedir. Kendi el yazısıyla yazdığı “Hidaye” adlı eserinin üzerinde, yine kendi el yazısıyla şu beyit eklenmiştir:

“Kimsesiz hiç kimse yok, her kimsenin var kimsesi,
Kimsesiz kaldım, meded ey kimsesizler kimsesi.”

Mustafa Turabi'ye ait olan bu beyit edebiyatımızda, meşhur ve anlamlı beyitlerden biri olarak yerini almıştır.¹⁸²

2.3.3.10. Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi

Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi'ne çeşitli kaynaklarda farklı farklı isimlerin verildiği bilinmektedir. Bunlar arasında, “Hacı İbrahim Sultan Türbesi”, “Hacı İbrahim Türbesi”, “Mâruf Tekkesi”, “Şih Hasan Hüsamettin Türbesi” ve “Şeyh Hasan İbrahim Sultan Türbesi” gibi isimler bulunmaktadır.¹⁸³

¹⁸⁰ Akşehir Belediyesi, "Mustafa Türabi Türbesi", 13 Aralık 2024, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/mustafa_turabi_turbesi/, (18 Aralık 2024).

¹⁸¹ Bayar, s. 474, GoKonya, "Mustafa Turabi Türbesi", 13 Aralık 2024, <https://gokonya.com/tr/mustafa-turabi-turbesi>.

¹⁸² Konyanın Velileri ,Alimleri ve Hocaları, “Akşehirli Mustafa Türâbî” <https://konyaninalimvehocalari.konyacami.com/aksehirli-mustafa-turabi/>, (18 Aralık 2024).

¹⁸³ Yekta Demiralp, “Akşehir-Maruf (Alanyurt) Köyü Şeyh Hasan Türbesi”, **Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s. 5.

Anadolu'nun İslamlaşmasında önemli yer tutan kahramanlar, veliler ve erenler, halk arasında büyük bir saygı ve sevgiyle anılmış ve mezarları, türbeleri sıklıkla ziyaret edilmiştir. Bu tür ziyaretler, bireyler için hem dini hem de manevi bir anlam taşır ve genellikle dua etme, dilek dileyip adak adama veya şifa arama amacıyla yapılır. Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi de, bu tür manevi arayış içerisinde bulunan kişiler için önemli merkezlerden biridir. Halk arasında “tekke” olarak bilinen ve tarikatta yüksek mertebelere ulaşmış kişilerin yattığı yerler, dini bir gelenek olarak ziyaret edilir ve çeşitli ritüellere ev sahipliği yapar. Bu tür türbeler, halkın ruhsal ihtiyaçlarına hitap ederken aynı zamanda, türbede yatan kişilerin manevi etkisini ve mirasını da yaşatmaya devam eder. Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi, halk tarafından kutsal kabul edilerek, ziyaretçilerin maneviyatını güçlendirdiğine, dua ve dileklerle adeta bir nevi şifa vesilesi olacağına dair bir inanışla ziyaret edilmektedir. Bu tür ziyaret yerleri, kişilerin maneviyatları üzerinde etkili olduğu gibi, aynı zamanda tarihsel ve kültürel mirasın yaşatılması hususunda da çok önem arz etmektedir.¹⁸⁴

Akşehir'in 3 kilometre kuzeyinde, Maruf Köyü sınırlarında yer alan türbe, oldukça geniş bir bahçe içerisinde inşa edilmiştir. Bu alanda geçmişte mescid, zaviye, türbe, mezarlık, hamam, çeşme, misafirhane, aşevi ve depolar gibi pek çok yapı bulunmaktaydı. Ancak, zamanla bu yapılar tahrip olmuş ve günümüze yalnızca türbe ulaşabilmiştir.¹⁸⁵ Maruf Köyü'ndeki türbe, moloz taşla çevrilmiş bir alanda bulunmaktadır ve kare planlı bir yapıya sahiptir. Türbenin dış duvarları düzgün mermer bloklarla kaplanmış olup, taş işçiliği oldukça dikkat çekicidir. Yapının üst kısmı, konik bir kubbe ile örtülmüştür. Mermer malzeme ile yapılan süslemeler özellikle taç kapı ve güney cephede yoğunlaşmaktadır. İç kısımdaki kalem işi süslemeler ise orijinaldir. Türbe, taş işçiliği ve süslemeleriyle dikkat çeken önemli bir tarihî yapı olarak günümüze kadar varlığını sürdürmeye devam etmektedir.¹⁸⁶

Tarihi belgelerde türbenin, Hacı İbrahim Sultan tarafından, H.771/M.1379 yılında yaptırıldığı kaydedilmektedir. Türbenin içinde, üç kişinin mezarının bulunduğu rivayet edilmektedir. Bunlardan ilki, Hacı İbrahim Sultan'ın babası Şeyh Hasan, ikincisi Şeyh Hasan'ın eşi Ecem Sultan, üçüncüsü ise Hacı İbrahim Sultan'ın

¹⁸⁴ Arık, Eroğlu, s. 76.

¹⁸⁵ Bayar, s. 472.

¹⁸⁶ GoKonya, **Seyh Hacı İbrahim Veli Turbesi**, 13 Aralık 2024, <https://gokonya.com/tr/seyh-haci-ibrahim-veli-turbesi>, (23 Ocak 2025).

kendisidir. Bugün, türbedeki mevcut sandukaların orijinal olmadığı ve çalındığı belirtilmektedir. Ayrıca, mevcut iki basit tahta sandukanın sonradan yerleştirildiği ifade edilmektedir. Hacı İbrahim Veli'ye ait olan işlemeli ve kitabeli ahşap sandukanın kaçırıldığı ve Berlin Asya İslam Sanatları Müzesi'ne götürüldüğü bilinmektedir. Türbenin içinde ayrıca beylikler dönemine ait olduğu bilinen iki hörgüçlü mezar taşı bulunmaktadır.¹⁸⁷

Hacı İbrahim Sultan ve babası Şeyh Hasan'ın mezarlarının, Akşehir'e bağlı Maruf köyünde yer alan zaviyede bulunduğu dair vakıf arşivlerinde çeşitli vesikalar bulunmaktadır.¹⁸⁸

Hacı İbrahim Sultan, XIV. yüzyılda Anadolu'da, özellikle Hamidoğulları devrinde yaşamış önemli bir Anadolu erenidir. Akşehir'e bağlı Maruf köyünde, dedesi Hacı İbrahim'in XIII. yüzyılda başlattığı irşad faaliyetlerini devam ettirmiş ve bu şekilde günümüze kadar varlığını sürdüren bir manevi mirasın oluşmasına öncülük etmiştir.¹⁸⁹

Hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Hacı İbrahim Sultan, Hacı İbrahim'in torunu olup, babası Şeyh Hasan'dan devraldığı zaviyede, XIV. yüzyılda Maruf (Alanyurt) Köyü'nde, bölge halkına İslamiyet'i anlatan önemli bir gönül eri olarak tanınmaktadır. Bu dönemde Hacı İbrahim Sultan, Maruf Köyü ve çevresinde Anadolu halk İslam'ının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, türbenin karşısında bulunan Tekke Höyüğü'nün, Hacı İbrahim Sultan'ın faaliyetlerini yürüttüğü Maruf Köyü'nün eski yerleşim yeri olabileceği düşünülmektedir. Osmanlı tarihi bağlamında ise, Hacı İbrahim Sultan, Hamidoğulları Beyliği'nin Orhan Gazi (1324-1362) ve I. Murad (1362-1389) dönemlerini yaşamış bir şahsiyet olarak kabul edilmektedir. Arşiv kayıtlarında ise kendisi, “Eizze-i Kiramdan ve Kutbu'l Arifin” (ileri gelen azizlerden ve ariflerin kutbu) olarak anılmaktadır.¹⁹⁰

Arşiv kayıtlarında, Hacı İbrahim Sultan tarafından kurulan vakıf ve bu vakfa bağlı müesseselere dair birçok kayda rastlanmaktadır. Hacı İbrahim Sultan, kısa sürede tekkeyi geliştirerek onu külliye haline getirmiş ve bu külliyenin vakfiyesini kurmuştur. H.770/M1368 tarihli Vakfiyename, vakfın faaliyetleri ve mallarına dair geniş bir

¹⁸⁷ Bayar, ss. 472-473; Demiralp, s. 8.

¹⁸⁸ Ali Kozan, “XIV. yüzyıl Akşehir’inde Bir Sufi: Hacı İbrahim Sultan ve Manzumesi”, **Vakıflar Dergisi**, 41-Haziran-2014, s. 3.

¹⁸⁹ Kozan, s. 1.

¹⁹⁰ Kozan, s. 2.

şekilde bilgi vermektedir. Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde Akşehir'in en zengin vakıflarından biri olarak öne çıkan Hacı İbrahim Sultan Vakfı, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.¹⁹¹

Şeyh Hacı İbrahim Veli'nin tarikat mensubiyeti ile ilgili olarak, Rufailik, Mevlevilik ve Bektaşilik gibi tarikatların ön plana çıktığı görülse de, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakıf Kayıt Arşivi ve diğer çeşitli kayıtlarda Hacı İbrahim Sultan'ın tarikat mensubiyetini kanıtlayan herhangi bir belge bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Velayetname (Hacı Bektaş Veli adına yazılan eser) içinde; Hacı Bektaş Veli'nin halifesi olarak belirtilen İbrahim Hacı'nın, Hacı İbrahim Sultan'ın dedesi olduğu ve dedesinin müridi olan Sultan'ın da Hacı İbrahim Sultan olduğu dikkate alındığında, Bektaşilik tarikatıyla olası bir bağlantısı olabileceği varsayımlar arasındadır.¹⁹²

2.3.3.11. İğdeli Dede

Akşehir'in Çay Mahallesi, Boğaz Sokağı'nda, Akşehir çayına paralel bir yol kenarında geniş bir alanda bulunan mezarlık, moloz taş duvarlarla çevrilmiş ve üzeri dikenli teller ile korunmaktadır. Mezarlıkta, büyüklü küçüklü toplamda 12 mezar yer almaktadır. Mezarlığın dışında yer alan, yol kenarında çevrili bölüm "İğdeli Dede Mezarı" olarak bilinir ve mezarlık halk arasında, "İğdeli Dede Mezarlığı" ismiyle anılmaktadır. Mezar kaidesinin üzerinde, esas mezara ait olduğu düşünülen sandukanın yarısının kırılmış olduğu gözlemlenmiştir. Mezarın üzerindeki kitabe, buranın Hacı Nurettin oğlu Mehmet'e ait olduğunu ortaya koymaktadır. Mezarlık ve mezar, Akşehir'de, bölgenin tarihî ve manevi kimliğinin önemli bir parçası olarak dikkat çekmektedir.¹⁹³

Halk inançlarına göre, türbeler, yatırlar ve diğer ziyaret yerleri, keramet beklenen ve bereketli kabul edilen mekânlar olarak görülür. Halk arasında, velilerin hayatları süresince çevrelerindeki insanlara karşı gösterdikleri kerametlerin, öldükten sonra da mezarlarında veya geride bıraktıkları eşyalarda devam ettiğine dair bir inanış

¹⁹¹ <http://www.seyhhaciibrahimsultan.com/> (23 Ocak 2025); Kozan, s. 1.

¹⁹² Kozan, s. 3.

¹⁹³ **Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**, s. 6; Akşehir Belediyesi, İğdeli Dede, 13 Aralık 2024, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/igdeli_dede/.

bulunmaktadır. İnsanlar, bu tür mekânları ziyarete giderek, bu kutsal yerlerden feyz ve bereket almak isterler. Ziyaretler, genellikle dilek dilemek, adaklar sunmak ve çeşitli hacetleri yerine getirmek amacıyla yapılır. Ayrıca, dinen özel kabul edilen gün ve gecelerde gerçekleştirilen ritüeller, halk için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu ritüeller, ziyaret yerlerinden alınacak manevi kazanç duygusu ve hissiyatıyla birlikte, titizlikle uygulanır.¹⁹⁴

Akşehir halkı, Hıdırellez gününü her yıl 5-6 Mayıs tarihlerinde kutlamaktadır. Bu özel gün için kutlamalar genellikle yeşillik alanlarda, ağaçlık bölgelerde, su kenarlarında ya da bir türbe veya yataının çevresinde yapılmaktadır. Akşehir’de Hıdırellez kutlamalarının özellikle, Nimetullah Nahçıvani ve İğdeli Dede Türbesi çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. Akşehirli’lerin, Hıdırellez kutlamaları için İğdeli Dede Türbesi’ne uğrayıp, orada çeşitli dualar okudukları bilinmektedir. 5 Mayıs akşam üzeri, özellikle Akşehir Evi’ne yakın olan İğdeli Dede Türbesi’ne, kalabalık bir şekilde ziyaretçi akını olduğu bilinmektedir. Türbenin yola uzanan duvarında büyük bir kaya bulunur ve dileklerinin gerçekleşmesini isteyen insanlar, taş parçalarını tükürükleriyle ıslatarak bu kayaya yapıştırmaya çalışırlar. Bu gelenek, halk arasında dileklerin kabul olacağına dair bir inanışla yerine getirilmektedir. Hıdırellez kutlamaları sebebiyle türbenin ön kısmının, kalabalıktan, Akşehir çayının kenarlarına kadar insan akınına uğradığı rivayetleri vardır. Çocuğu olmayanların beşik, evi olmayanların ev, okulda başarılı olmak isteyenlerin bir diploma dileğiyle kâğıda yazı yazıp dua ettikleri, arabası olmayanların ise, dört taşın üstüne bir teneke parçası koyup araba yaptıkları ve bu yönde çeşitli inanış ve uygulamalar olduğu bilinmektedir. Ayrıca, gül ağacının dalına bozuk para asma geleneğinin de oldukça yaygın olduğu, ağaca asılan paraların ertesi sabah erken saatlerde toplanıp, bir sonraki Hıdırellez’e kadar “bereket parası” olarak para cüzdanında saklanması uygulamasının bulunduğu bilinmektedir.¹⁹⁵

Günümüzde Akşehir halkının halen, gerçekleşmesini dilediği dilek ve dualar için, dinen özel kabul edilen gün ve gecelerde İğdeli Dede türbesi önünde bazı hayırlar yaptığı gözlemlenmiştir. Bu gelenek, halkın manevi ihtiyaçlarını karşılamak için

¹⁹⁴ Arık, Eroğlu, ss. 87-88.

¹⁹⁵ Arık, Eroğlu, s. 90.

başvurduğu uygulamalardan olup, bölgenin kültürel mirasının da önemli bir unsurudur.¹⁹⁶

Akşehir halkının Hıdrellezi nasıl kutladığı, yazarın kendi dilinden şu şekilde ifade edilmiştir: “Çocukluğumda hıdrellez kutlamaları için Tekke’ye giderken İğdeli Dede’ye mutlaka uğrar bildiğimiz birkaç duayı okur; duvarlarına dilek taşları yapıştırırdık. Hatırladığım, Spor Toto kuponlarından, minyatür bez beşiklere kadar; birçok umudun yatırını çevreleyen duvarlara ve üzerindeki dikenli tellere asıldığıdır. İnanmak batıl da olsa insanı yaşama bağlayan en büyük güç olsa gerek.”¹⁹⁷

2.3.3.12. Yarenler Mezarlığı

Akşehir’de köklü bir gelenek olarak yaşatılan yarenlik geleneğinin var oluşunda rol alan yarenler, toplumun maddi ve manevi kalkınmasında, sosyal ve kültürel anlamda Akşehir halkına pek çok katkı sunmuşlardır. Yarenler, birbirine destek olan, dostluk ve kardeşlik bağlarıyla birbirlerine kenetlenmiş güçlü bir topluluk olarak göze çarpmaktadır. Yarenlik geleneği, zamanla Akşehir kültürünün önemli bir parçası haline gelmiş ve bu geleneği sürdüren kişilerin mezarları halk arasında büyük bir saygıyla anılmaya başlamıştır. Halen yarenlik felsefesi ve yarenlerin anıları, Akşehir halkının manevi yaşamını şekillendirmeye ve bireyler üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.¹⁹⁸

Roma dönemine ait izlerin bulunduğu ve Vakıf defterlerindeki bilgilere göre, 140 dönümlük bir araziye kaplayan bir bölümde bulunan “Yarenler Mezarlığı”nın, Selçuklu döneminde de kullanıldığı bilinmektedir. Yapılan konutların temel kazıları sırasında ortaya çıkan kabirlerin varlığı, mezarlığın Askeri Depo’nun aşağısındaki yerleşim alanına kadar uzandığını göstermektedir. Bu durum, bölgenin uzun bir

¹⁹⁶ <https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya/posts/ak%C5%9Fehir-i%C4%9Fdeli-dedet%C3%BCrbesinde-hidirellez-h%C4%B1d%C4%B1rellez-5-6-may%C4%B1s-tarihlerindekiutl/6918772689047>, (29 Ocak 2025).

¹⁹⁷ Nebi Akgüngör, “Akşehir Deresi Suskun Akar”, https://www.izedebiyat.com/yapit/aksehir_deresi_suskun_akar, (29 Ocak 2025).

¹⁹⁸ Yavuz, s. 45, **Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**, s. 34.

tarihsel geçmişe sahip olduğunu ve farklı dönemlerde kullanıldığını ortaya koymaktadır.¹⁹⁹

Bu mezarlık, günümüzde Askeri Depo'nun bulunduğu noktadan D-300 Karayolu'na kadar uzanmaktadır. Son yıllarda, Askeri Depo altına inşa edilen birçok evin temel kazılarında, zaman zaman mezar taşları ortaya çıkmıştır ve bu durumun devam edeceği de düşünülmektedir. Belediye Evleri olarak bilinen alanda gerçekleştirilen temel kazılarında; Roma dönemine ait çok sayıda eser bulunmuştur ve bu eserlerin çoğu koruma altına alınmıştır. Mezarlıkta, Roma dönemi izlerini taşıyan tarihi eserlerin yanı sıra, Selçuklu dönemi mezar başlıklarına da rastlanmıştır.²⁰⁰

2.4. AKŞEHİR'E HAS YEMEKLER

Akşehir mutfağı, yüzyıllardır süregelen geleneksel yemekleri, hamur işleri, tatlıları ve pide çeşitleriyle zengin bir yemek kültürüne sahiptir. Bu bölgeye özgü yemekler, lezzeti ve doğallığıyla dikkat çekerken, halk arasında bayramlarda, düğünlerde ve özel günlerde geleneksel olarak büyük sofralar kurularak hazırlanır ve misafirlere ikram edilir.²⁰¹

Akşehir, geleneksel yemeklerin hâlâ yaygın bir şekilde yaşatıldığı ve bu kültürün devam ettirildiği nadir yerlerden biridir. Akşehir halkı tarafından özellikle pazar sabahları gerçekleştirilen “Herse günleri”, bu geleneğin en güzel örneklerinden biridir. Akşehir mutfağında un, sebze ve et gibi malzemeler yoğun olarak kullanılır. Bunun yanı sıra ilçede helvacılık sanayinin oldukça gelişmiş olduğu bilinmekte ve Akşehir, ülke genelinde helva üretiminde önemli bir yere sahiptir.²⁰²

Akşehir'e özgü geleneksel tatlardan bazı örnekler vermek gerekirse:

Herse: Özellikle düğün ve bayram sofralarının başyemeği olan herse, Akşehir’de kuzu eti veya tavuk ile buğdayın uzun süre pişirilmesiyle yapılır. Oldukça uzun saatler ağır ağır pişirilen bu yemek, yoğun lezzeti ve doyuruculuğuyla bilinir.

¹⁹⁹ İlhan Şahin, “Konya İli ve İlçelerinin Tarihi Süreç Çerçevesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği”, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Alioğlu Matbaası, İstanbul, Nisan 2023, s. 45.

²⁰⁰ Dursun Solmaz, 02 Mayıs 2020, <https://www.pervasiz.com.tr/aksehir-mezarliklari-olu-gomme-adetleri>, (23 Ocak 2025).

²⁰¹ Akşehir ve Yöresel Yemekleri, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015, ss. 12-15.

²⁰² Haşim Karpuz, “Akşehir Halk Kültürü”, Konya Ansiklopedisi, <https://www.konyapedia.com/makale/406/aksehir>, (09 Şubat 2025).

Bulamaç (Kakırdaklı): Un, su ve süt ile yapılan bulamaç, içine eklenen kavrulmuş et parçaları (kakırdak) ile tatlandırılır. Genellikle kış aylarında, sıcak olarak tüketilir.

Garın Çorbası: Akşehir mutfağında sıklıkla yapılan bu çorba, genellikle hayvansal organlarla (karın) yapılan bir yemektir. Baharatlarla zenginleştirilmiş bu çorba, soğuk havalarda tercih edilmektedir.

Düğün Çorbası (Toğa): Düğünlerde ve bayramlarda sıkça yapılan bu çorba, kuzu eti, yoğurt, nohut ve un karışımıyla hazırlanır. Lezzetli ve besleyici olan bu çorba, Akşehir mutfağının vazgeçilmezlerindendir.

Zülbiye: Yöresel bir sebze yemeği olan zülbiye, domates, patlıcan ve et ile yapılır. Hem sebze hem de etin lezzetini birleştiren bu yemek, özellikle yaz aylarında tercih edilir.

Tirit: Bayat ekmeklerin et suyu ile ıslatılması sonucu yapılan tirit, kuzu etiyle birlikte servis edilir. Tirit, Akşehir'de misafir sofralarının başında gelmektedir.

Sakala Sarkan: Küçük köftelerle hazırlanan ve bol sarımsaklı yoğurtla servis edilen bir yemektir. Üzerine tereyağı dökülerek sunulur.

Hamam Aşı: Çeşitli sebzeler ve etin bir araya gelmesiyle yapılan hamam aşısı, Akşehir sofralarının geleneksel yemeklerinden biridir.

Göveç: Toprak kaplarda yapılan göveç, kuzu eti, sebzeler ve baharatlarla fırınlanır. Çok ağır ateşte, uzun saatler pişirildiği için oldukça lezzetli bir yemektir.

Sulumantı: Hamur işlerinden olan mantı, genellikle yoğurtla servis edilir. Akşehir'de sulumantı, bol soslu ve yoğurtlu olarak sunulur.

Gapuska (Lahana Yemeği): Lahana ve etle yapılan bu yemek, özellikle kış aylarında sofralarda yerini alır.

Bıkla (Küçük Soğanlı, Yumurtalı): Küçük soğanlar ve yumurta ile yapılan bu basit ama lezzetli yemek, genellikle kahvaltılarda veya ara öğünlerde tercih edilir.

Akıtma (Mısır Unlu): Mısır unuyla hazırlanan akıtma, ince bir şekilde pişirilir ve genellikle kahvaltılarda tüketilir.

Gara Helva (Unla Yapılan): Un, şeker ve tereyağının birleşimiyle yapılan bu helva, özellikle kış aylarında tercih edilir.

Tatlı Çorba: Akşehir'e özgü bu tatlı, süt ve şekerle yapılan bir çorba çeşididir. Sıcak olarak servis edilir.

Peynir Baklavası: Akşehir’e özgü peynirli baklava, ince açılmış hamur katmanları arasında özel Akşehir peyniri ile yapılır.

Ev Şekerlemesi: Şeker, un ve tereyağı ile yapılan bu basit ama lezzetli şekerleme, özellikle çocuklar için bayramlarda hazırlanır.

Peynirli Pide: Akşehir’in meşhur peynirli pidesi, taze peynir ve ince hamurla hazırlanır. Özellikle kahvaltılarda tercih edilir.

Yoğurtlu Pide: Fırında pişirilmiş pidenin üzerine yoğurt ve tereyağı dökülerek hazırlanan bu pide, bölgeye özgü bir lezzettir.

Sucuklu, Pastırmalı Pide: Baharatlı sucuk ve pastırmayla hazırlanan pide, özellikle kış aylarında sıklıkla tercih edilir.

Kakırdaklı Pide: Kakırdak olarak bilinen kavrulmuş et parçaları, pideye eklenerek yapılır. Lezzetli ve doyurucu bir pide çeşididir.

Kalın Börek: Kalın açılmış hamurla yapılan börek, iç harcına göre peynirli, kıymalı ya da ıspanaklı olarak hazırlanmaktadır.

Şebit Böreği: İnce yufkaların üst üste serilerek pişirilmesiyle yapılan bu börek, hafif bir lezzette oluşuyla öne çıkmaktadır.

Su Böreği: Akşehir mutfağında sıkça yapılan su böreği, kaynar suda haşlanan yufkaların kat kat dizilerek pişirilmesiyle hazırlanır.

Mercimekli Bükme: Haşlanmış mercimek, ince açılmış hamura sarılarak yapılır. Hem kahvaltılarda hem de ara öğünlerde tüketilen pratik bir yiyecektir.

Sütlü Ekmek: Sütle yoğrulan hamurdan yapılan sütlü ekmek, özellikle kahvaltılarda tüketilen yumuşak bir ekmek türüdür.

Dilim Gayganası: Akşehir’e özgü olan bu hamur işi, ince dilimler halinde kesilerek servis edilir.

Bişi: Mayalı hamurun yağda kızartılmasıyla yapılan bişi, genellikle sabah kahvaltılarında tüketilir.

Haşhaşlı Ekmek: Haşhaş ezmesiyle yapılan bu ekmek, Akşehir’in kendine has hamur işlerinden biridir.

Yağlı Kuşlu: Özel bir hamur ve iç malzemesiyle yapılan yağlı kuşlu, Akşehir’in nadir bulunan hamur işlerinden biridir.

Akşehir mutfağının bu lezzetleri, bölgenin kültürel zenginliğini ve Anadolu'nun tarihsel mirasını yansıtmaktadır. Hem yerel halk, hem de dışarıdan gelen ziyaretçiler için bu yemekler, unutulmaz bir damak şöleni sunar.

Akşehir ilçesinde, halk arasında yemek kültürü etrafında da çeşitli inanış ve uygulamalar gelişmiştir.²⁰³ Bu inanış ve uygulamalar üzerinden bazı örnekler vermek gerekirse:

Akşehir’de ekmek kutsal sayılır ve yere düşen ekmek hemen yerden alınıp öpülerek yüksek bir yere konulur. Bu inanış, yoksulluk dönemlerinde ekmeğin ne kadar değerli olduğunu hatırlatan ve bereketin simgesi olarak görülen bir uygulamadır. Ekmeklerin çöpe atılması ise büyük günah olarak kabul edilmektedir.

Yeni bir eve taşınan ya da yeni bir iş kuran kişiler, Akşehir’de ilk yemeklerini pişirdikten sonra bereket duası yaparlar. Bu dua, o evde veya iş yerinde bolluk ve bereketin daim olması amacıyla gerçekleştirilir. Özellikle düğünlerde ve özel cemiyetlerde bu tür bereket dualarının yapıldığı görülür. Akşehir’de yemeklerden sonra dua etmek, halk arasında yaygın bir uygulamadır. Bu, yemeğin bolluğu ve Allah’ın verdiği nimetler için şükran duygusunu ifade eder. Özellikle toplu yemeklerde bu dua gerçekleştirilmeden sofradan kalkılmaz. Akşehir’de kurban kesildiğinde, kesilen kurbanın etinin dağıtılması esastır. Kurban eti veya kurban etinden yapılan yemekler, komşulara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Bu paylaşımın, evdeki bereketi artıracığına ve ev üzerinden kötü enerjileri uzaklaştıracağına inanılmaktadır.²⁰⁴

Akşehir’de yeni doğan bebeklere ilk önce süt verilir. Anneler bebeğe süt verirken, “Bu sütle büyü, nasibin bol olsun” şeklinde dualar ederler. Bu inanış, çocuğun ömür boyu bereketli ve sağlıklı bir hayat sürmesine yönelik bir temenni olarak kabul edilir. Kandil geceleri de Akşehir’de büyük bir öneme sahiptir. Bu özel gecelerde pişi, helva, lokma ve diğer tatlılar yapılarak, komşulara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Pişi ve helva dağıtılması geleneği, bolluk ve bereket getirdiğine inanılarak uygulanan bir ritüeldir.²⁰⁵

Halk arasında, nazarın değmemesi için bazı yemeklerin üzerine üflenerek dua edilir. Özellikle, hamur işleri ya da tatlıların yapımında, pişen yiyeceklere nazar

²⁰³ Akşehir ve Yöresel Yemekleri, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015, ss. 12-15.

²⁰⁴ Akşehir ve Yöresel Yemekleri, ss. 12-15.

²⁰⁵ Akşehir ve Yöresel Yemekleri, ss. 12-15.

değmemesi amacıyla çeşitli dualar okunmaktadır. Bu, yiyeceklerin lezzetli olmasına ve onları yiyenlerin sağlık bulmasına yönelik bir inanışla yerine getirilir. Akşehir'deki gözlemlerimizde, yapılan yemeklerin, öfke ile yapılmaması gerektiğine dair bir uygulama olduğu görülmektedir. Aksi takdirde, o yemeği yiyenlerin hastalanacağına veya yemeğin, yiyen kişileri gaflete düşüreceğine inanılmaktadır.²⁰⁶

Akşehir, hem zengin mutfak kültürü, hem de köklü halk inançlarıyla Anadolu'nun kültürel mirasında önemli bir yere sahiptir. Yöresel yemekler, yalnızca damak zevkine hitap etmez, aynı zamanda halkın inanç dünyasında da özel anlamlar taşır. Bu yemekler, toplumsal dayanışmayı, paylaşmayı ve bereketi simgelerken, halk inançları da bu süreçleri manevi bir boyutla zenginleştirir. Akşehir'de yemek ve yemek kültürü etrafında gelişen çeşitli inanış ve uygulamalar, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak kuşaktan kuşağa aktarılan değerler arasında görülmektedir.

2.5. GÜNLER

Akşehir'de tarihsel süreç içerisinde günlere farklı isimlerin verildiğini görmekteyiz. Bu isimlendirmenin, ilçe ve ilçenin çevresinde kurulan diğer pazarlara göre yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu pazarlar, hem ekonomik hem de sosyal bir işlev görerek yerel toplulukları bir araya getirir ve yöresel ürünlerin paylaşılmasını sağlar. Ilgın ve çevre bölgelerde kurulan “Pazar” günleri, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak, ticaret yapmak ve sosyalleşmek için haftayı iple çekerek insanların bir araya geldikleri geleneksel alanlar olarak büyük önem taşır. Her pazar günü, farklı bir ilçede veya kasabada düzenlenerek, yöresel ürünler satışa sunulur ve halk bu pazarlara akın ederek hem ihtiyaçlarını giderir hem de sosyalleşme fırsatı bulur.²⁰⁷

Ilgın Pazarı (Pazartesi): Ilgın ilçesinde, her pazartesi kurulan bu pazar, yerel üreticilerin sebze, meyve, kıyafet ve çeşitli ihtiyaç maddelerini sattıkları önemli bir alışveriş noktasıdır. Ilgın pazarında taze ürünler bulmak mümkündür ve yerel halk bu pazara yoğun ilgi gösterir.

²⁰⁶ Akşehir ve Yöresel Yemekleri, ss. 12-15.

²⁰⁷ Gürbüz, s. 80.

Aralık Pazarı (Salı): Salı günleri kurulan Aralık Pazarı, genellikle civar köylerden gelen üreticilerin katkıda bulunduğu bir pazardır. Sebze, meyve, el işi ürünler ve kıyafetler burada satılır. Aralık Pazarı, yerel ticaretin merkezi haline gelir.

Dernek Pazarı (Çarşamba): Çarşamba günleri düzenlenen Dernek Pazarı, daha çok küçük esnafların ve köylülerin ürünlerini sattığı bir pazar olarak bilinir. İnsanlar burada ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda sosyal olarak bir araya gelirler.

Akşehir Pazarı (Perşembe): Akşehir’de her perşembe kurulan pazar, bölgenin en büyük pazarlarından biridir. Akşehir Pazarı, sadece yerel halk için değil, çevre ilçelerden gelen alıcılar ve satıcılar için de büyük bir alışveriş ve sosyalleşme fırsatı sunar. Sebze, meyve, giyim eşyaları, ev eşyaları ve daha birçok ürün burada bulunabilir.

Cüme Pazarı (Cuma): Cuma günleri kurulan Cüme Pazarı, küçük yerleşimlerde önemli bir alışveriş noktasıdır. Cüme Pazarı’nda taze ürünlerin yanı sıra geleneksel el sanatları ve yöresel lezzetler de bulunur.

Saklı Pazarı (Sultandağı) (Cumartesi): Sultandağı ilçesinde cumartesi günleri kurulan bu pazar, yerel halkın haftalık alışverişini yaptığı önemli bir pazar alanıdır. Sultandağı’nda taze ürünler, el yapımı yiyecekler ve tekstil ürünleri gibi çeşitli eşyalar bulunabilir.

Gire Pazarı (Pazar): Pazar günleri düzenlenen Gire Pazarı, haftanın son alışveriş günlerinden biridir ve bölge halkı için hem alışveriş hem de sosyalleşme açısından önemli bir rol oynar. Burada genellikle köylülerin getirdiği taze sebze ve meyveler, süt ürünleri ve çeşitli el yapımı ürünler yer alır.

Akşehir ilçesinde halk arasında, günler etrafında gelişen bazı inanış ve uygulamaların da varlığı bilinmektedir. Bu uygulamalar, insanların günlük yaşamlarını etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Örneğin, “Pazartesi iş yap, cuma dua et” deyiimi, halk tarafından bu günlerin nasıl değerlendirildiğine dair önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Pazartesi, yeniliklerin ve başlangıçların günü olarak görülürken, Cuma günü, ibadetlerin yoğunlaştığı ve toplumsal dayanışmanın arttığı bir gün olarak kabul edilir. Pazartesi günü bireyler için, haftanın ilk günü olması sebebiyle, yeni projelere başlamak, iş ve eğitim hayatına güçlü bir giriş yapmak için ideal bir zaman olarak algılanır ve Pazartesi günü, enerji ve motivasyonun yüksek olduğu bir gün olarak değerlendirilir. İnsanlar, pazartesi gününü, hafta boyunca

yapacakları işleri planlamak ve hedeflerine ulaşmak için bir fırsat olarak görürler. Cuma günü ise, dini açıdan özel bir gün olarak halk arasında büyük bir öneme sahiptir. Müslümanlar için Cuma namazı bireylere, toplumsal açıdan bir araya gelme ve ibadet etme fırsatı sunar. Cuma günü aynı zamanda dostluk, yardımlaşma ve dayanışmanın da pekiştiği bir zaman dilimi olarak öne çıkar. Halk arasında, Cuma gününün insanlara huzur ve dinginlik getirdiğine, manevi açıdan ferahlık sağladığına inanılmaktadır.²⁰⁸

Belirli günlerin uğursuz kabul edilmesi de halk arasında yaygındır. Özellikle Salı ve Çarşamba gibi günler, bazı inanç sistemlerinde uğursuz kabul edilmekte ve bu günlerden kaçınılmaktadır. Bahsedilen günlerde önemli işler yapmaktan kaçınmak, halk arasında yaygın bir tutum olarak öne çıkmaktadır. Bu tür inançlar, toplumların tarihsel süreçlerinde şekillenen kültürel mirasın bir parçası olarak karşımıza çıkar. Halk inançları, bu tür günlerin değerlendirilmesinde farklı kültürlerde, çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Örneğin, bazı bölgelerde Perşembe günü uğurlu kabul edilirken, bazı yerlerde bu inanç tersine işleyebilir. Bu farklılıklar, toplumun geçmişi, gelenekleri ve yaşam biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Belirli günlerin uğurlu veya uğursuz olduğuna dair inançlar, insanların yaşam tarzlarını ve sosyal etkileşimlerini derinden etkileyen unsurlardır. Bu inançlar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir anlam taşır ve toplumların kültürel dokusunu zenginleştirir.²⁰⁹

²⁰⁸ Kerim Yılmaz, “Uğursuzluğun Psiko-Sosyal Sebepleri ve Kur’an’da Uğursuzluk Olgusu”, **Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 16, Cilt: 8, 2019, s. 277.

²⁰⁹ Yılmaz, s. 278.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEÇİŞ EVRELERİ AÇISINDAN AKŞEHİR'DEKİ GELENEKSEL HALK İNANIŞ VE UYGULAMALARI

Akşehir, tarih boyunca pek çok kültür ve inanç sisteminin kesiştiği önemli bir Anadolu kentidir. Kültür coğrafyamızın maddi ve manevi zenginlikleriyle yüzyıllarca şekillenen bu kent, halk arasında inançlar ve ritüellerle zenginleşmiş bir kültürel mirasa sahiptir. Akşehir'deki halk inançları, doğa olaylarından sağlık ve bereket temennilerine kadar geniş bir yelpazede, günlük yaşamla iç içe geçmiştir. Bu inançlar, yalnızca bireysel ihtiyaçları değil, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren söylem ve ritüelleri de kapsar. Yarenlik, evliya türbelerine yapılan ziyaretler, bereket dilekleri, doğum, düğün, ölüm gibi gelenekler, Akşehir'in toplumsal hafızasında önemli bir yer edinmiş, günümüzde de halkın manevi ve sosyal hayatını yönlendiren köklü değerler olarak varlığını sürdürmektedir.²¹⁰

3.1. DOĞUM

İnsan hayatında değişikliklere yol açan önemli dönemler vardır. Bu dönemlerde insanlar için yeni bir evre başlar ve bu evrelerde geleceğe dair ümit ve kaygılar daha belirginleşir. Yeni bir döneme geçiş olduğu için bu evrelere “geçiş dönemleri” denir. Geçiş dönemlerinde yalnızca birey değil, çevresindekilerin de beklentileri canlanır ve zenginleşir. Bu dönemler, genellikle kişilerin hayatlarında tedirginlik ve belirsizlik yaratabilir. İnsanlar, yeni bir döneme geçerken kendilerini veya çevresindekileri çeşitli tehlikelere karşı savunmasız hissedebilirler. Bu yüzden geçiş dönemleri, toplumsal açıdan oldukça önemli kabul edilir. Halk inançlarında geçiş dönemleriyle ilgili olan inanç ve uygulamalar, diğer dönemlerden daha yoğun ve fazladır. Doğum, evlenme ve ölüm gibi temel geçiş dönemleri, insan yaşamının belirli evrelerinde gerçekleşir ve her bir dönemin, kendine ait belirli inanç ve uygulamaları vardır. Bu inançlar, kişinin yeni durumunu kutsamak, kutlamak ve belirlemek amacı

²¹⁰ Şahin, ss. 298-299.

taşıırken, aynı zamanda kişinin bu zorlayıcı dönemde kötü enerjilerden korunmasını sağlamayı amaçlar.²¹¹

Doğum ritüelleri geçiş dönemlerinin başlangıcını oluşturur. Bu süreç, henüz dünyaya gelen bebeğin farkında olmadığı bir durumu işaret eder. Ancak asıl etkileşim, bebeğin etrafındakiler üzerinde yoğunlaşır. Bebek doğduğunda, tamamen başkalarına bağımlıdır ve bu bağımlılık, diğer canlılardan çok daha fazladır. Özellikle tıbbi bilgi ve imkânların yetersiz olduğu toplumlarda doğum, annenin ve bebeğin hayatı için büyük riskler ve belirsizlikler barındırır. Bu nedenle, doğum geçiş süreci ile ilgili bir dizi halk inanış ve uygulaması ortaya çıktığını görmekteyiz.²¹²

Akşehir ilçesine bakıldığında, geçiş süreçlerinde görülen inanç ve uygulamalar ile gelenek ve göreneklerin genel itibarıyla Konya iliyle çok benzer seyrettiği görülmektedir. Uygulamalara bakıldığında ve ilçedeki gözlemlerimiz neticesinde bunu söylemek mümkündür. Akşehir’de doğum geçiş süreciyle ilgili halk inanış ve uygulamalarında; Konya ve Konya’ ya bağlı diğer ilçelerde tespit edilen birçok ritüelin, Akşehir ilçesinde de çeşitli pratikler yoluyla halk tarafından yaşatıldığı görülmektedir. Bunda, coğrafi sınırların çok yakın oluşunun da büyük etkisi vardır. İnsan hayatında geçiş dönemleri itibarıyla “Doğum” süreci çok önem arz etmektedir. Bu süreci; “Doğum öncesi” ve “Doğum Sonrası” olmak üzere işlemek, konunun tasnifi açısından daha faydalı olacaktır.

3.1.1. Doğum Öncesi Uygulamalar

3.1.1.1. Kısırlık Ve Alınan Önlemler

Akşehir yöresinde evlenen çiftlerin vakit kaybetmeden sağlıklı çocuk sahibi olmak için, aile büyüklerinin de yönlendirmeleriyle gerek sağlık, gerekse dini nitelikli bir çok uygulamaya başvurduklarını görmekteyiz. Evli çiftlerin çocuk sahibi olma süreçleri uzadıkça, ailelerin ve çiftlerin bu yöndeki olumsuz bir süreç yaşama endişe ve korkuları artmakta ve ailelerin, bir dizi önlem alma psikolojisine büründükleri görülmektedir.

²¹¹ Arık, Eroğlu, s. 258.

²¹² Arık, Eroğlu, ss. 258, 259.

Akşehir ilçesi ve çevresinde çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin ve ailelerin başvurdukları uygulamalardan bazıları:

“Göbek Çektirme”: Akşehir’de çocuk sahibi olamayan kadınlar için, gelinlerin kasıklarını kaldırmak suretiyle gerçekleştirilen “göbek çektirme” ritüelinin, oldukça etkili olduğu ve üç gün devam edildiği takdirde, bu uygulamanın hamile kalmayı kolaylaştıran bir pratik olduğuna dair kuvvetli bir inanış olduğu gözlemlenmiştir.

“Çömlek Çekme”: Hamile kalamadığına inanılan kadının, toprak çömlek ile göbeği çekilerek yapılan uygulama ile şifa bulacağına inanılmaktadır. İçinde ufak bir ateş yakılarak, kupa yöntemine benzer bir usul ile çömlek ısıtılıp, üç gün boyunca kadının göbeği üzerinde bu işlem uygulanırsa, kadının göbeğinin yerine geleceğine ve bu sebeple kadının şifa bularak gebe kalacağına dair bir inanış olduğu görülmüştür. Bahsedilen bu uygulamanın, “Ocak” kabul edilen kişilerce yapıldığı gözlemlenmiştir.²¹³

“Cennet Elması”: Akşehir’de, Mekke ve Medine’den getirtilen “Cennet Elması” denilen bir tür meyve dövülerek un haline getirilir ve içine bal, arı poleni de eklenirse, elde edilen karışımın, çocuk sahibi olmak isteyen kişiye ve eşine yedirildiği takdirde bunun kısırlığı önlediğine dair bir inanış olduğunu görmekteyiz. Adem Elması meyvesinin, Mekke ve Medine’den getirtiliyor olması ise, sağlık arayışında olan aile tarafından dini niteliğe yapılan vurguyu göstermektedir.

“Keseye sarımsak koyma”: Bir kese içine, ayıklanmış sarımsak konularak çocuğu olmayan kadının rahminin ağzında bir gün boyunca bekletilir. Şayet kadının ağzından sarımsak kokusu gelirse, kadının hamile kalıp doğuracağına, koku gelmiyorsa gebe kalamayacağına inanılır. Bu işlemi yapan kişinin, Akşehir Kılar köyünde ikamet eden ve “Ocak” olduğuna inanılan “Çıkıcı Fadime” tarafından yapıldığı ve bu uygulamaya başvurarak sonuç alanların olduğu gözlemlenmiştir.²¹⁴

“Kırklanmak suretiyle hamile kalınabileceğine dair inanış”: İki gelin bir araya geldiği zaman şayet gelinler kırkları çıkmadan karşılaşırlarsa, “kırk basması” denilen olayın gerçekleşeceğine inanılır. Kırk basması sebebiyle şayet gelinlerin biri hamile kalır diğeri kalmazsa, hamile kalamadığına inanılan kadının hamile kalan kadından bir eşya alması gerekmektedir. Bu eşya, hamile kalan kadının üzerinden alınması

²¹³ Arık, Eroğlu, s. 316.

²¹⁴ Örnek, s. 133.

gereken; düğme, iplik, iğne vb. bir nesne olabilmektedir. Hamile kalamayan kadının kırklanacağı su için, bir tase kırk kaşık ölçek su konur ve tasın içerisine, hamile kalan kadından alınan nesne de atılır. Bu karışım, dualarla birlikte, kadın banyosunu yaptıktan sonra, başından aşağı dökülür ve bu yöntemle kadının kırklanarak şifa bulacağına ve hamile kalacağına inanılır.

“Kırklanma suyuna kırkı basan kadının idrarının eklenmesi”: Bazı bölgelerde, hamile kalan kadının kırkının, hamile kalamadığına inanılan kadını bastığı için, gebe kalamadığına inanıldığı ve farklı bazı uygulamalar yapıldığı bilgilerine rastlanılmıştır. Hamile kalan kadının idrarının toprağa akıtılmak suretiyle alınarak, hamile kalamayan kadının kırklanacağı suya eklendiği, kırklanma ritüelinin bu şekilde de gerçekleştirildiği ve bu yöntemle hamile kalamayan kadının gebe kalacağına dair bir inanış olduğu görülmüştür.²¹⁵

“Türbeye Bağlanmak ve adak adamak suretiyle”: Çocuğu olmayan kadınların, yörede isim yapmış türbelere götürülerek, adak adanması ve şayet adağın gerçekleşmesi durumunda, ziyaret edilen türbede yatan zatın isminin, doğan çocuğa verilmesi inanışının yaygın olarak yaşatıldığı gözlemlenmiştir.

3.1.1.2. Hamilelik ve Aşerme Süreci

Aşerme Süreci, hamile kadının genellikle gebeliğinin üçüncü veya dördüncü ayında başlayan ve kadın üzerinde yeme-içme ve beslenme alışkanlıklarının normalden farklı seyrederken, herhangi bir yiyeceğe karşı aşırı bir istek duyma veya daha önce hiç tatmadığı, alışılmışın dışında çok daha farklı yiyeceklere karşı bir yeme isteği şeklinde kendini gösterebilir. Bu süreçte anne adayını, bazen tek çeşit yiyeceğe karşı aşırı bir yeme isteği duyabileceği gibi, bazen de tatlı veya ekşi ve türevlerini tüketme isteği duyabilmektedir.²¹⁶ Aşerme sürecinin gebelikte çok önemli bir evre olduğu ve anne ve bebeğin sağlığı açısından bu süreçte akraba ve yakınlarınca, gebe kadının istekleri hassasiyetle yerine getirilmekte ve bu evrede bazı uygulamalar göze çarpmaktadır.

²¹⁵ Arık, Eroğlu, s. 314.

²¹⁶ Zeynep Asiye Samancı, **Konya/ Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans, Dan: Prof. Dr. Mehmet Aydın, Konya, 2008, s. 21.

Akşehir’deki uygulamalarda aşerme sürecindeki kadın canının çektiği gıdayı bulamazsa, avucunu koklaması veya yalaması gerektiğine inanılmaktadır. Bu yapılmadığı takdirde, bebeğin bir uzvunun eksik olacağına dair bir inanış hakimdir. O yüzden, gebenin canının çektiği besine ulaşması için büyük gayret sarf edilir. Akşehir ilçesinde yaptığımız gözlemlerde, camız yoğurduna aşeren bir kadının, istediği kendisine temin edilemediği için, çocuğunun alın bölgesinde bir çökük olduğuna inandığı ve bu sıkıntının, kendisine aşerdiği besinin yedirilmemesinden kaynaklı olduğuna bağladığı görülmüştür. Kadınlardan bir diğerrinin ise, dilinin ucundaki nar tanesine benzer şekilde oluşan et beninin, annesinin gebeliğinde yediğini ifade ettiği nar tanesi sebebiyle oluştuğuna inandığı, diğerr bir kadının ise; gebeliğinde un elerken elini yanlışlıkla saçına sürdüğü ve çocuğunun başının benzer bölümünde, doğuştan saçının bembeyaz olduğuna inandıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, gebe kadın “aklımda” demeden gül koklarsa, yüzünde lekeler olabileceğine inanıldığı görülmektedir. Gebenin, ciğer, kara dut, zeytin, çilek gibi besinleri tüketirken, aklımda demesi gerektiği ve bilinçli olarak söz konusu besinleri tüketmesi gerektiğine dair bir takım inanış ve uygulamalar olduğu da gözlemlerimiz arasında yer almaktadır.²¹⁷

Şayet bu besinler, hamile kadın tarafından yanlışlıkla “aklımda” denmeden yenilirse ve hamile kadın vücudunun herhangi bir yerini kaşırsa, vücudunun o bölgesinde, yüzünde veya bedeninde, tükettiği besinlere benzer şekiller veya lekelenmeler olabileceğine inanılmaktadır. Gebenin bu tarz besinleri yedikten sonra, besine temas ettiği ellerini yıkaması ise, önemli bir ayrıntı olarak görülmektedir. Bazı besinlerin tüketilmesi ise, bebeğin güzel olmasına sebep gösterilirken özellikle, “Ayva” tüketen gebe kadınların çocuklarının, gamzeli ve güzel olacağına inanıldığı görülmüştür.²¹⁸

Akşehir’de, hamile kadının, gebelik süresince bazı davranışlarına dikkat etmesi gerektiğine inanılmaktadır. Hamilelik sürecinde gebenin saçını kestirmesi uygun görülmeyp, doğacak bebeğin ömrünün kısa olacağına, dişini çektirirse, bebeğin kısmetsiz olacağına dair çeşitli inanış ve uygulamalar olduğu görülmüştür. Gebe kadınların kapı eşiğine oturmasının doğru olmadığı, ocak başına oturtulmadığı, oluk altından geçmesinin uygun olmadığı, pis suların üstünden geçmemesi gerektiğine dair

²¹⁷ Samancı, s. 21.

²¹⁸ Arık, Eroğlu, s. 264

bazı inanışların olduğu ve aksi hareket edildiği takdirde, gebenin hamilelik sürecinin sağlıklı ilerleyeceğine, bazı ruhani varlıklar tarafından korkutulup, korkulu rüyalar göreceğine inanıldığı da gözlemlerimiz arasında yer almaktadır. Akşehir ilçesinde, şayet hamile kadın bir cenazede bulunursa, çevresindekiler tarafından ayağa kalkması ve atletini yırtması istenmekte, bu yapılmadığı takdirde, hamile kadının bazı olumsuzluklar yaşayacağına dair bir inanış olduğu görülmüştür.²¹⁹

Hamilelik süresince, gebenin baktığı nesnelere ve kişilere karşı dikkatli olması gerektiğine inanılırken, altı parmaklı bir çocuğu görüp elinde olmaksızın tiksinen ve kendi çocuğunun kulağında küpe şeklinde sallanan et benlerini, gebelik sürecinde yapmış olduğu hataya bağlayan kadınların olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktadan hareketle Akşehir’de, gebelik süresince hamile kadının yaratılış itibarıyla çirkin görülen hayvanlara ve suretlere bakması uygun görülmezken,²²⁰ güzel suretli ve güzel yaratılışlı olan, ahlaken güzel olan kişilere çokça nazar ettiği takdirde, doğacak bebeğinin de güzel yaratılışlı ve güzel huylu olacağına dair bir inanış bulunmaktadır.²²¹

Akşehir’de “Aşerme” sürecinde çok bulantısı olan ve bu sebeple sürekli istifra eden gebeler için; doğacak çocuğun kız olacağına ve saçlı olacağına inanıldığı görülürken, bu tarz sıkıntılar yaşayan gebelere haberleri olmaksızın, tavuğun su içtiği çanakta yıkanan elma yedirildiği takdirde, gebelerin aşerme sürecinin ve belirtilerinin sona ereceğine inanıldığı gözlemlenmiştir.

3.1.1.3. Cinsiyet Tayini

Akşehir ilçesinde yaptığımız gözlemler neticesinde, doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemede bazı usul ve yöntemler hakkındaki uygulamaların şu şekilde olduğu görülmektedir:

Hayvanın kellesini ayırmak suretiyle: Hayvanın kellesi ütülenip ayrıldıktan sonra, çene ucunda et parçaları kaldıysa kız çocuğu, kelle temizse ve kelle üzerinde et parçaları yoksa erkek çocuğu olacağına inanılır.

²¹⁹ Arık, Eroğlu, s. 263.

²²⁰ İbrahim Erdem, **Bozkır İlçesi Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Tahlili**, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008, s. 21.

²²¹ Arık, Eroğlu, s. 264.

İlk çocuğun göbek çukuruna bakılmak suretiyle: Ailenin ilk çocuğunun göbek çukuru yukarı doğru bakıyorsa, arkadan gelen çocuğun erkek, aşağı bakıyorsa kız çocuğu olacağına inanılır.

İki ayrı minderden birinin altına makas diğerin altına bıçak veya iğne konulması suretiyle: Hamile kadın, altında bıçak bulunan minderin altına oturursa erkek çocuğu olacağına, makas bulunan minderin altına oturursa kız çocuğu olacağına inanılır.

Ailenin ilk çocuğunun iki kaşının arasına bakılmak suretiyle: Ailenin ilk çocuğunun iki kaşının arasında gök damar olursa, arkasından, ailenin erkek çocuğu olacağına inanılır.

Ailenin ilk çocuğunun oturma pozisyonuna bakılmak suretiyle; şayet çocuk otururken ayaklarını üstüste dolayarak oturuyorsa, arkasından ailenin erkek çocuğu olacağına inanılır.

Annenin adet döngüsüne bakılmak suretiyle: Şayet Anne, adet döneminin başında hamile kalırsa erkek, adet döneminin sonuna doğru hamile kalırsa kız çocuğu olacağına inanılır.

Hamile kadının karnına bakılmak suretiyle: Şayet annenin karnı sivriyse, doğacak çocuğunun erkek, karnı yana doğru yayılıyorsa ve sivri değilse, kız çocuğu olacağına inanılır.

Hamile kadının beslenmesine bakılmak suretiyle: Şayet hamile kadın, beslenmesinde ekşi ve türevlerini seviyorsa kadının oğlan çocuğu, tatlı seviyorsa kız çocuğu olacağına inanılır.

Hamile kadının yüzüne ve bedenine bakılmak suretiyle: Şayet kadının yüzü güzelleştiyse ve kilo almadıysa erkek çocuğu, yüzü çirkinleştiyse ve kilo aldıysa kız çocuğu olacağına inanılır.²²²

Uçkur değiştirme ritüeli: Hamile kalan kadın, istediği çocuk cinsiyeti neyse, o cinsiyetteki çocuğun annesi ile, şalvarın uçkurunu yani şalvarı bele bağlamak için kullanılan bağı, karşılıklı değiştirirler. Karşılıklı uçkur değiştirmek suretiyle gerçekleştirilen bu uygulama ile, arzu edilen kız veya erkek çocuğun kendisine nasip olacağına dair bir inanış olarak karşımıza çıkan bir ritüeldir.

²²² Erdem, s. 23.

3.1.2. Doğum Sonrası Uygulamalar

Akşehir ilçesinde yapmış olduğumuz gözlemlerde, doğum sürecinin kolay geçmesi ve bu sürecin en sağlıklı şekilde atlatılabilmesi için, gebe kadına sıcak su banyosu yaptırılması, bebeğin ana rahminde doğum pozisyonuna girerek doğum sürecini kolaylaştırmak için gebenin, traktör veya motorlu arabalarla gezdirilmesi, gebeye yürüyüş yaptırılması gibi uygulamalara baş vurulduğu görülmüştür. Doğum başladığı esnada, gebenin yanında bazı özel dualar ile Kuran-ı Kerim’ den birtakım sureler okunur. Doğum başladığında, “Fatıma Ana Eli” denilen yumruk şeklindeki bir bitki suyun içine atılır ve doğum sürecinde bu bitki suyun içinde açıldıkça, gebenin rahminin de açılacağı ve doğumun kolay geçeceğine dair yörede, bir inanış olduğu da görülmektedir.

Bu bölümde, doğum gerçekleştikten sonra dünyaya gelen bebek ve annesi etrafında gelişen bazı inanış ve uygulamaları sırasıyla vermeye çalışacağız.

3.1.2.1. Bebeğin, Tuzlanması, Yıkanması ve Toprağa Belenmesi

Akşehir ilçesinde, doğum gerçekleştikten sonra bebek üzerinde yapılan ilk işlem, bebeğin doğum pisliğinden arındırılmasıdır. Bebek, doğum pisliğinden arındırıldıktan sonra, bebeğin tuzlanması uygulamasına geçilir. Öncelikle, bebeğin koltuk altları, kasık bölgesi ve tüm vücudu tuzlanır. Bu uygulama sonrasında bebek yıkanır. Bebeğin teni hassas olduğu için, tuz uygulaması sonucu hassas olan teninde tuzun zehirini almak için, tuzun bebeğin bedenini yakmaması amacıyla, ince bir tabakayla bebeğin vücudu ballanarak, bir süre vücudunun bu balı emmesi için bekletilir ve daha sonra bebek tekrar yıkanır. Gerçekleştirilen uygulamada asıl amaç, bebeğin vücudunun ve terinin kokmasını önlemek ve hastalıklara karşı dirençli olmasını sağlamaktır.²²³

Yörede yaptığımız gözlemler neticesinde bebeğin ilk banyo uygulamasında, “Köklü Taş” olarak adlandırılan ve yerinden oynamayan bir taşın küçük küçük, kırk parçaya ayrılmak suretiyle kırılarak bebeğin banyo suyuna atıldığı, suyun içine tuz ilave edildiği ve bebeğin kırk gün boyunca gün aşırı veya her gün, bu karışımla

²²³ Samancı, s. 23.

yıkandığını görmekteyiz. Bebeğin banyo suyunun içine tuza ilaveten, pekmez, bal, süt, karanfil, eski madeni para gibi nesne ve karışımların da ilave edildiği görülmüştür. Bebeğin bu karışımlar ile yıkanmasında, bebeğin bedeninin sağlıklı olması, temiz ve hoş kokulu olması, dirençli olması gibi sebeplerin amaçlandığı anlaşılmaktadır.²²⁴

Akşehir ilçesinde bebeğin gaz sancısı yaşamaması için ve sağlıklı büyümesi adına yapılan geleneksel uygulamalardan biri, ince bir elekle elenen kuru toprak, bir tavada ısıtılır. Bebeğin poposu, ısıtılan toprak üzerine gelecek şekilde sıcak toprağın üzerine yatırılır ve bir avuç daha toprak alınarak, bebeğin belden aşağısına ve kasıklarına, ısıtılmış olan toprak sürülür. Bebeğin altına kat kat konulan bezlerle de, altının sıcak tutulması sağlanır ve kırk gün boyunca bu uygulama ile bebek belenirse, bebeğin büyüme sürecinde altını ıslatmayacağına dair bir inanış olduğu göze çarpmaktadır.

3.1.2.2. Bebeğin İsminin Belirlenmesi

Akşehir ilçesinde bebek dünyaya geldikten sonra, ilk bir hafta içinde kulağına ezan okunarak isminin konulması gerekmektedir. Bu uygulamada, bebeğin sağ kulağına ezan okunur ve ismi üç kez kulağına tekrarlanır.²²⁵ Bebeğin isminin belirlenmesinde bazı faktörler etkili olmaktadır. Akşehir’de geçmişte bebeğin isminin aile büyükleri tarafından belirlendiği, fakat günümüzde bu konuda, anne-babanın onayı ve isteğinin de öne çıktığı görülmektedir. Aile büyükleri, kendilerinden sonra arkalarından isimlerinin yaşatılması için, torunlarına kendi adlarının konulmasını istemektedirler. Bu yüzden çocuklara, dedelerinin veya ninelerinin isimlerinin konulması adetten kabul edilmiştir. Akşehir’de yaptığımız gözlemlerde, bebeğin isminin belirlenmesinde bazı başka faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir. Bu geçiş sürecine ait bazı uygulamalar arasında, bebeğe konulacak ismin rüyada gösterilmesi, aile içinde ölen yakınların isimlerinin yaşatılması amacıyla yeni doğana o isimlerin verilmesi bunlardan bazılarıdır. Ayrıca, erkek çocuğu arzusu olup da arka arkaya kız çocuk sahibi olan aileler, bu arzularını çocuklarının isimlerine yansıtarak, “Yeter”, “Döndü” gibi isimler tercih etmektedirler. Bunun dışında, fazla çocuk sahibi

²²⁴ Örnek, ss. 146-147.

²²⁵ Samancı, s. 25.

olma endişesiyle doğan çocuklara ise; “Yeter”, “Dursun”, “Durmuş”, “Son”nur, “Songül” gibi isimler verilmesi de yaygın bir uygulama olarak göze çarpmaktadır.²²⁶

Akşehirdeki gözlemlerimizde, çocuğu yaşamayan ailelerin doğacak çocuklarının yaşaması umuduyla yaptıkları ve isme dayalı bir ritüel olarak öne çıkan uygulama, oldukça ilginçtir. Evde “Mehmet” ismi olan yedi ayrı haneden bir eşya alınarak, alınan eşya çocuğa giydirilir veya çocuğun üzerinde bulundurulursa, çocuğun yaşayacağına inanılır ve doğan çocuk kız da olsa, erkek te olsa ismi “Yaşar” konulur.²²⁷

“Türbeye Bağlanma” uygulamasında, çocuk arzusu olan veya çocuğu yaşamayan ailelerin Akşehir’de, bu yönde öne çıkan bazı özel türbelere giderek adak adadıkları ve dua ettikleri görülmektedir. Bu uygulamaya göre, çocuğu olmayan kadınlar, adak adayacakları türbeye giderek, gelin kurdelasına benzeyen bir ipi bellerine dualar eşliğinde üç kez döndürerek bağlarlar. Hamile kalıncaya kadar ip, kişinin belinde kalır. Şayet kadın hamile kalırsa, kadının belindeki ip çıkarılarak, kurban veya horoz kesilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Bu türbelerden, Seydi Mahmut Hayrani, Şeyh Hacı İbrahim Veli ve Kesikbaş Abdülvahhab Gazi türbelerine giderek, bizzat bu hususta adak adayanlar gözlemlendiğinde; duaları sonucu adakları gerçekleştiğine inanan kişilerin çocuklarına, Seydi, Hayrani, Mahmud, İbrahim, Vahap vb. isimleri koydukları görülmüştür. Aileler, dünyaya yeni gelen çocuğa kendisine bağlanılan türbede yatan zatın adını koymadıkları takdirde, çocuklarının yaşamayacağına ve öleceklerine dair bir inanış beslerler. Hiç olmazsa çocuğun göbek adının, bağlandıkları zatın ismini taşıması gerektiğine inanırlar.

3.1.2.3. Göbek Bağı ile ilgili Uygulamalar

Türkiye' nin birçok bölgesinde olduğu gibi, Akşehir ilçesinde de yeni doğan bebeğin göbek bağı ile ilgili, çeşitli halk inanış ve uygulamaları vardır. Bebeğin göbek bağının kolaylıkla düşmesi, göbek çukurunun düzgün olması ve mikrop kapmaması için, pamuklu bir bezin yakılarak soğuduktan sonra külünün, çocuğun göbek deliğine ve etrafına sürüldüğü görülmektedir. Bebek ağladığı zaman göbeğinin fırlamaması

²²⁶ Erdem, s. 24; Örnek, ss.148-149.

²²⁷ Erdem, s. 24.

amacıyla, ufak bez parçalarından oluşan ve göbek çevresine denk gelecek yuvarlakta üst üste katlanarak elde edilen metal para büyüklüğündeki bir bez parçası, el ile bebeğin göbeğinin üzerine bastırılarak, altı sıkıca bağlanır. Diğer bazı uygulamalarda ise, bebeğin gaz sancısını önlemek amacıyla bir beze, katran ve çörek otu yağı sürülerek bebeğin göbeğinin bağlanması şeklinde bir takım uygulamalar olduğu da görülmüştür.

Bebeğin göbek bağının kesilmesi uygulaması, çocuğun bağımsız bir birey olarak hayata adım atmasının sembolik bir ifadesidir. Dünyaya gelen çocuk ile onun göbek bağı arasında irtibat kurulduğu için, yapılacak işlemlerin çocuğun hayatına etki edeceğine inanılır. Bu inanç çerçevesinde, bebeğin göbek bağının çocuğun yakınları tarafından, gelecekteki hayatına dair hedeflenen bir inanç ile bazı özel uygulamalara tabi tutulduğu görülmektedir.²²⁸ Örneğin: bebeğin göbek bağı akarsuya atılırsa, çocuğun ileride zengin olacağına, suya atılırsa; huyunun ve karakterinin güzel olacağına inanılır. Eğer göbek bağı cami avlusuna atılırsa çocuğun dindar bir birey olacağına, okul duvarına ya da bahçesine atılırsa, iyi bir eğitim alıp başarılı bir insan olacağına, eve gömülürse veya evde tutulursa çocuğun her zaman evde olacağına ve dış dünyaya karşı ilgisiz olacağına, evcimen bir kişilik olacağına inanılır.²²⁹ Akşehir ilçesinde yaptığımız gözlemlerde, bebeğin göbek bağı kesildikten sonra, göbek bağının annesi tarafından bir çalı süpürgenin arasına konularak kiremitlerin arasına dama konulduğu için kişinin bu durumu hayatı boyunca elinden süpürgenin hiç düşmemesine bağladığı, yine, göbek bağı bir tarlada ağacın dibine gömülen bir kadının, tarlayı ve tarla işlerini çok sevmesi sonucunu, bu ritüele bağladıkları gözlemlenmiştir.²³⁰

Bazı yörelerde, çocuğun göbek bağı kesildikten sonra, kötü yollara düşmemesi amacıyla, yastığının içine kar konulması uygulamasının yapıldığı görülmektedir. Akşehir ilçesinde yapmış olduğumuz gözlemlerde, söz konusu ritüelin yaşatılmadığını görmekle beraber bu inanış, toplumda çocukların geleceği ile ilgili duyulan endişeleri ve umutları yansıtmaktadır. Aileler, çocuklarının sağlıklı ve erdemli bir birey olarak büyümeleri için, çeşitli ritüel ve gelenekleri benimser. Yastığın içine kar koymak ise, çocuk için bir tür koruma ve iyi dilek sunma ritüelidir. “Kar”, saflığı ve temizliği temsil

²²⁸ Erdem, s. 58.

²²⁹ Örnek, ss,142-143, Samancı, s. 23.

²³⁰ Arık, Eroğlu, s.266, Erdem, s. 26.

ettiği düşünüldüğünde yastığın içine konulması, çocuğun zihninin ve ruhunun temiz kalması, kötü yollara sapmaması için bir tür niyet ve dua içeren bir uygulama olarak öne çıkmaktadır. Bu tür gelenekler, bireylerin sosyal normları ve kültürel değerleri ile olan bağlarını güçlendirir. Aileler, bu ritüeller aracılığıyla hem kendi geçmişlerine, hem de toplulukların değerlerine sahip çıkarlar. Ayrıca bu tür uygulamalar, toplumsal dayanışmayı artırarak, bireylerin birbirleriyle olan bağlarını kuvvetlendirir.²³¹

3.1.2.4. Kırk Basması, Kırklanma, Kırk Uçurma ve Kırk Hamamı

Doğum sürecini takip eden kırk günlük evreye, “Lohusalık dönemi” denilmektedir. Bu süreç, doğum yapan kadını hem fizyolojik hem de ruhsal olarak etkileyen çok özel bir evredir. O yüzden, bu süreci yaşayan lohusa kadınlara çevreleri tarafından özel ilgi ve alaka gösterilmektedir. Lohusa kadın ve bebek bu süreçte yalnız bırakılmaz. Erkeğin, lohusa olan eşini bu süreçte yalnız bırakmaması gerektiğine inanılır. Bu süreçte, kadının yediği içtiği şeylere çok dikkat edilir, lohusaya çok su içirilmez çünkü suyun şişkinlik yaparak ödem oluşturacağı için kadına ve çocuğa zarar vereceğine inanılır. Yakın çevresi tarafından lohusaya, anne sütünü arttıracığına inanılan: bulgur pilavı, soğan, terme gibi yiyecekler yedirilir. Annenin göğüslerine süt indireceği için ev süpürtülmesi de, geleneksel uygulamalar arasında yer almaktadır.

Akşehir’de yer alan, lohusanın yatağının ve yastığının altına makas veya bıçak konulması uygulamasında, anne ve bebeğin koruma altına alındığı düşünülmektedir. Gelenekte, lohusa sürecindeki kadına “Kırlı kadın” denilmekte ve lohusa kadının ve çocuğunun tehlikeli döneminin ancak, “Kırklanma” denilen bir uygulama yapıldıktan sonra geçtiğine inanılmaktadır.²³²

Akşehir ilçesinde, yeni doğum yapan bir kadının geleneklere göre, “kırklanma” ritüelini yerine getirmesi gereklidir. Bu geleneğe göre, bebek kırk günlük olana kadar anne, evden dışarı çıkamaz. Çünkü anne ve bebeğin, bu dönemde savunmasız olduğuna inanılır ve lohusanın mezarının kırk gün açık olduğuna dair bir inanış mevcuttur. Şayet loğusa, bu kritik evrede dışarı çıkar bir düğüne katılırsa, bir cenazede bulunursa veya kırkı çıkmamış bir başka gelinle karşılaşrsa, “Kırk basması”

²³¹ Tokur Kesgin ve Özcebe, s. 45.

²³² Örnek, ss.145-146.

denilen olayın vuku bulacağına inanılır. Akşehir’de, “Kırk basması” durumunun, lohusa ve çocuk üzerinde çok ciddi sıkıntılar oluşturacağına dair kuvvetli bir inanış mevcuttur. Bu yüzden, lohusa kadın ve çocuğun bu evrede yalnız bırakılmaması gerektiğine inanılır. Aksi takdirde çocuğun, bazı kötü ruhlar veya varlıklar tarafından kaçırılabilceği veya değıştirilebileceğine dair bazı inanışlar mevcuttur.

Akşehir’de, çocuğun kırkı çıkana kadar çamaşırları ve bezinin yıldız görmemesi gerektiği inanışıyla, akşam olmadan çamaşırlarının kurutulmasına önem verildiği görülmektedir. Adetli kadının, kırkı çıkmayan çocuğa bakmasının sakıncalı olduğuna dair bazı inanışların olduğu da görülmektedir. Tüm bu uygulamaların, bebeğin ve annenin kötü ruhlardan ve şeytanın etkilerinden korunarak, hassas olan sürecin, en sağlıklı şekilde atlatılabilmesi amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.²³³

“Kırk Basması” gerçekleştiği düşünüldüğünde Akşehir ilçesinde, kadınların yapmış olduğu bazı uygulamalar dikkat çekmektedir. Kırkı çıkmamış iki lohusa biraraya gelip karşılaşırlarsa, birinin kırkı diğerini basmaması için, iğne, düğme vb. kendilerine ait olan bir nesneyi karşılıklı değıştirmeleri gerektiğine inanılmaktadır. Bir diğer uygulamada, kırkı bastığı düşünülen gelin toprağa idrarını bırakır ve ardından idrarı alınarak suyun içine bir iki damla karıştırılır, kırk basması sonucu rahatsızlandığı düşünülen diğer geline haberi olmaksızın içirilirse, rahatsızlanan gelinin ancak bu şekilde, kırkı basan kişinin idrarıyla şifa bulacağına inanılır.

Akşehir ilçesinde yaptığımız gözlemlerde, sadece insanların değil, hayvanların da kırkının basabileceğine dair bazı inanışlar olduğu görülmüştür. Akşehir’de, bahçeli ve müstakil bir evde yaşadıklarını ifade eden kadın, gelininin lohusalık evresinde kendisini hiçbir yere çıkarmadığını ve kırkı çıkmadan kimseyle görüştürmediğini, hiçbir cemiyete katılmadıklarını lakin gelinde, bazı rahatsızlıkların oluşmasını, gelininin üzerine bir tavuğun civciv çıkarmasına bağladığını ifade ettiğİ gözlemlenmiştir. Tavuğun kırkının gelinini bastığını düşünen kadının, bunu bir ocağa giderek şifalanma işlemi sonrasında öğrendiğini ve “Ocak” denilen kişinin, gelininin kırkını çıkarıp onu kırkladıktan sonra, şifa bulduklarına inandıkları görülmüştür. Akşehirli bir başka kadının geliniyle ilgili olarak, Akşehir’e bağlı Mennik köyünde“Ocak” kabul edilen kişinin, bir naylonu eriterek kaptaki bir suyun içine döktüğünü ve suyun üzerinde bir köpek ve yavrusunun şeklini gördüğünü, ardından

²³³ Örnek, ss.146-147.

gelininin, aynı su ile kırklandığını ifade ettiği gözlemlenmiştir. “Köpek gelinimin üstüne gunlamış (yavrulamış), köpeğin kırkı gelinimi basmış.” ifadeleriyle kadının, bu ritüele karşı kuvvetli bir inanç beslediği gözlemlenmiştir.

Türkiye’de, yalnızca kadınların katıldığı kırklanma uygulamasının, bölgelere göre sulu veya susuz şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir.²³⁴ Lohusalığın kırkınıcı gününde, bebek kırk günlük olduğunda özel bir ritüel gerçekleştirilir. Bu uygulamaya göre, bir yumurtanın tepesi delinir ve içi boşaltılır. Yumurtanın kabuğuyla alınan kırk ölçü su hazırlanır. Akşehir ilçesinde bazı bölgelerde, kırk kaşık ile ölçü alındığı da görülmektedir. Anne ve bebek, hazırlanan bu su ile yıkanır. Akşehir ilçesinde, “Kırklanma” ritüelinde suya, bereket ve iyilik getirmesi için altın bilezik, yüzük gibi değerli eşyalar ile karanfil, pekmez, madeni para gibi unsurların da atıldığı görülmektedir. Hazırlanan bu su ile bebek ve annesi yıkanır ve bu uygulama yapılarak bebeğin ve annenin kırkı çıkarılmış olur.

“Kırk Uçurma” uygulaması, Akşehir ilçesinde kırkı çıkarılan annenin, bebeğiyle birlikte yakın akrabalarının evlerine giderek “Kırk Uçurma” adı verilen ziyareti gerçekleştirmesi yaygın olarak uygulanan bir gelenek olarak öne çıkmaktadır. Bu ziyarette bebeğe, çeşitli hediyeler sunulur. Evi fareler basmasın diye, “Sıçanlık” adı verilen bir uygulama ile bebeğe, mutlaka hediye verilmesi gerektiğine inanılır. Akşehir’de, bebeğin yumurta gibi, top gibi olması ve sağlıklı büyümesi için, koynuna bir yumurta konulması âdeti de yaşatılmaktadır. Ev sahibi ise misafirlerine, lokum, bisküvi başta olmak üzere çeşitli ikramlarda bulunur. Bu uygulamalar, toplumsal dayanışma ve iyi dileklerin ifadesi olarak önemli bir yere sahiptir.²³⁵

“Kırk Hamamı” uygulaması, Konya yöresinde dikkat çeken geleneklerden bir diğeridir. Kırk rakamına dayalı bu ritüel, yeni evlenen bir gelinin evliliğinin kırkınıcı gününde gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yalnızca az sayıda insan tarafından sürdürülen bu gelenek, kayınvalide ve komşuların hamamda bir eğlence düzenlemesiyle kutlanır. Ritüel sırasında bir yumurta kırılarak suya karıştırılır; ardından bu suya, altın bilezik, yüzük gibi değerli eşyalar eklenir. Hazırlanan sudan, gelinin başına kırk tas dökülerek, “kırkının çıkarılması” sağlanır. Bu adette, kırkı

²³⁴ Arık, Eroğlu, s. 272.

²³⁵ Samancı, s. 22.

çıkmamış gelinlerin çevrede bulunmasının uygun olmadığına inanılır. Bu durumun, ileride doğacak çocukların “aydaş” (cılız, zayıf.) olmasına yol açacağı düşünülür.²³⁶

3.1.2.5. Albasması, Alkarısı

Akşehir ilçesinde, çocuğun doğumuyla birlikte başta “Albasması” veya “Alkarısı” gibi kötü güçlerin tehdidi altında olduğuna inanılır ve bu nedenle, çeşitli koruma önlemleri alınır. Bu tedbirler, Türk dünyasında yaşanan coğrafyaya bağlı olarak farklılık gösterir. Lohusa kadının ve çocuğunun doğumdan sonra kırk gün içinde hastalanmasına ise, “kırk basması” ya da “kırk karışması” denilmektedir.²³⁷ Albasması veya Alkarısı denilen, cin, şeytan uğramasından, lohusa sürecini yaşayan bebeği ve anneyi korumak adına çeşitli kaçınmalar vardır.²³⁸ Anne ve çocuğunun, kırk gün evden çıkarılmaması, lohusa kadının evde yalnız bırakılmaması, lohusanın eşinin yanında bulundurulmasına özen gösterilmesi, kırk çıkmamış gelinlerin lohusa kadınlarla bir araya getirilmemesi,²³⁹ alınan önlemlerden birkaçıdır. Bu süreçte, lohusa kadının veya bebeğinin dışarı çıkması durumunda ise, anne ve bebeğin hastalanacağı, zarar göreceğine inanılmaktadır.²⁴⁰

Akşehir’de, Albasması veya Alkarısı’ nın ağırlığının bastığı düşünülen lohusa veya bebeğin, türlü belirtiler göstererek rahatsızlandıkları düşünülür. Albasması veya Alkarısı belirtilerinde, lohusanın konuşamayacak şekilde sesinin kısıldığı, nefessiz kaldığı ve boğulacakmış gibi büyük bir ağırlık ve baskı hissettiği, kendisinde bazı fiziksel ve psikolojik değişimler olduğuna inanılmaktadır. Lohusanın, üzerindeki bu ağırlıktan kurtulabilmesi için, Kur’ân-ı Kerim’den bazı özel sureler ve dualar okuyarak veya kendisine okunarak, Albasması veya Alkarısının etkisinden korunacağına inanılmaktadır.²⁴¹

Akşehir’deki gözlemlerimizde, Albasan’ ı boğarak öldürdüğü veya yendiği düşünülen kişilerin, “Ocak” olduğu ve bu tür rahatsızlık yaşayan kişileri kırklayarak

²³⁶ Örnek, s. 147.

²³⁷ Arık, Eroğlu, ss. 269-272.

²³⁸ Örnek, ss.144-146.

²³⁹ Yakup Kılıç, Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004, s. 39.

²⁴⁰ Arık, Eroğlu, ss. 271, 272.

²⁴¹ Örnek, ss. 144-145.

şifa dağıttıkları yönünde bazı inanışlar olduğu görülmüştür. Albasan veya Alkarısı' nı boğan kişiden, bir eşya veya nesne alınmasıyla şifa bulunacağına dair bir inanış olduğu da görülmektedir.

Akşehir'de, eski bir yerleşim yeri olan Anıt Mahallesi'ndeki gözlemlerimizde, “Albastı” yaşayan kadınlar olduğu görülmüştür. Bir kadının, siyah bir varlığın kapıyı açarak yatak odasına girdiği ve üzerine çullanarak; “çocuğu ver” dediğini hissettiği, fakat çocuğunu o varlığa vermediği, o günden sonra yaşadığı ağır ruhsal ve fiziksel sıkıntıları hâlâ üzerinden atamadığı ve bu durumu aşabilmek için ocak ocak gezdiği anlatılarında bulunduğu gözlemlenmiştir.

Akşehir'de gözlemlenen diğer uygulamalarda, lohusa kadınların şeytan veya cinlerden etkilenmesini önlemek amacıyla yataklarının yanına; makas, bıçak veya demirden nesnelerin konulduğu görülmektedir. Ayrıca başuçlarına, Kur'an-ı Kerim asılarak, manevi bir koruma sağlandığına inanılmaktadır.²⁴² Lohusa kadınların, “al basması” olarak bilinen kötü etkilerden korunması için, başlarına kırmızı bir kurdele bağlandığı, ya da kırmızı bir yemeni örtüldüğü de görülmektedir.²⁴³ Bu uygulamalar, hem doğum sürecinin hem de yeni evlilik ritüellerinin geleneksel anlamlarını korumaya yönelik birer semboldür.²⁴⁴

Halk inançlarında sıklıkla karşılaşılan, “Kırk Basması”, “Kırk Karışması” ve “Kırklanma” gibi ritüellerde kırk sayısının özel bir önemi olduğu görülmektedir. İslam inançlarına göre kırk sayısı, manevi bir anlam taşır. Hz. Muhammed (sav), kırk yaşında peygamberlik görevine başlamıştır. Kıyamet öncesinde, göklerin kırk gün boyunca dumanla kaplanacağı, yeniden doğuşun ise kırk yıl süreceği ifadeleri olduğu görülmektedir. Kırk sayısı, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde de yer almaktadır. Örneğin, Maide Suresi'nin 26. Ayetinde; yoldan sapmış Yahudi kavminin kırk yıl boyunca kutsal mekânlara giremeyeceği belirtilirken, Araf Suresi'nin 142. Ayetinde, Hz. Musa'ya Sina Dağı'nda verilen kırk günlük süreye işaret edilmektedir. Ahkaf Suresi'nin 15. Ayetinde ise kırk yaşın, olgunluk dönemi olduğu ve peygamberliğin başlangıcına denk geldiği ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca İslam'da, malın kırkta birinin zekât olarak verilmesi farz kılınmıştır. Schimmel'e göre, İslam geleneğinde kırk sayısının bu kadar önemli olmasının bir başka nedeni de, Hz. Muhammed'in

²⁴² Örnek, s. 145.

²⁴³ Erdem, s. 28.

²⁴⁴ Samancı, ss. 110-111.

ismindeki “M” harfinin sayısal değerin 40’a denk gelmesidir. Bu sembolik sayının, hem dini, hem de kültürel bağlamda özel bir anlam taşıdığı görülmektedir.²⁴⁵

3.1.2.6. Aydaş Olma

Çocukların sağlık durumu, özellikle geleneksel topluluklarda her zaman büyük bir önem taşımıştır. Bu nedenle çocuk aydaş olduğunda, yani zayıflayıp hastalandığında, köy halkı belirli ritüellerle çocuğa müdahale etmeye çalışır.²⁴⁶

Aydaş olma sebepleri arasında, inanışa göre; bir kadın, çocuğu henüz süttten kesilmeden tekrar hamile kalıpta, çocuğu annesini emmeye devam ederse, doğacak çocuğunun aydaş olacağı düşünülür.Yine, bir lohusa kadın diğer lohusa kadının yaşadığı eve veya bulunduğu ortama üzerine giderse, üstüne geldiği kadının çocuğu aydaş olur.Yine, bir çocuk doğduktan sonra, kırkı çıkmadan bir başka kırkı çıkmayan çocukla karşılaşır, önce doğan çocuk aydaş olur.²⁴⁷

Aydaş olan çocukla ilgili yapılan ritüellerden biri, çocuğun elbisesini köyün etrafında dolaştırmaktır. Bu uygulama, sadece fiziksel bir tedavi arayışı değil, aynı zamanda toplumsal bir dayanışma ve umut aktarma biçimidir. Elbisenin köyün etrafında dolaştırılması, çocuk için şans ve koruma sağlamak amacı taşırken, aynı zamanda topluluk üyelerinin birbirleriyle olan bağlarını da güçlendirir.²⁴⁸

Bazı durumlarda bu ritüel, mezarlığın etrafında da gerçekleştirilir. Mezarlığın etrafında dolaşmak, geçmişle bağlantı kurma ve ölenlerin ruhlarından yardım alma isteğini yansıtır. Bu tür uygulamalar, halk inançlarının bir parçası olarak, bireylerin ve toplulukların ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama çabasını simgeler. Mezarlıkların, hem geçmişe dair anılar taşıdığı, hem de toplumsal hafızayı güçlendirdiği düşünülür. Dolayısıyla bu ritüel, yalnızca çocuğun sağlığı için değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin ve bağların pekişmesi için de önemlidir.²⁴⁹

²⁴⁵ Özdemir, s. 29.

²⁴⁶ Eyüp Çelik ve Fatma Betül Çat, "Toplumda Değişen Çocuk Algısı, Eğitim Yöntemleri ve İnternetin Etkilerine Yönelik Nitel Bir Araştırma", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2018, s. 268.

²⁴⁷ Türkan Çelik, “Şamanistik Köken Bağlamında Aydaş Aşı Geleneği: Uşak İli Örneği”, **Uhad, Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2022, s. 220.

²⁴⁸ Sevim Atila Demir, "Çocukluğun Sosyolojik Serüveni Ve Toplumsal Kabulü", **AKSOS Dergisi**, Sayı: 11, s. 64.

²⁴⁹ Makbule Tokur Kesgin ve Hilal Özcebe, "Türkiye’de Çocuk Bakımındaki Geleneksel İnanç ve Uygulamalar", **HÜTAD Dergisi**, Sayı: 1, 2004, s. 47.

Akşehir’de, aydaş olan, iyileşemeyen hasta ve zayıf çocuklar için dörtyol ayırımında yapılan uygulama, oldukça dikkat çekicidir. Leylek kafasının kemiği, çocuğun yıkama suyuna atılarak, çocuk bu suyla yıkanır, hasta çocuğun iyileşeceğine dair bir inanış bulunmaktadır. Bir diğer uygulamada, çok ağlayan huysuz ve aksi çocuklar için, yine dörtyol ağzında yapılan uygulama dikkat çekicidir. Huysuz çocuğun ağzına babasının pabucu ile üç defa vurulduğu takdirde, çocuğun şifa bulacağına inanılmaktadır.

“Yakma” ritüeli Akşehir ilçesinde, çocukları ölen ve yaşamayan ailelerin, çocuklarının yaşaması için yaptıkları özel bir uygulamadır. “Ocak” olduğu bilinen kişiler tarafından ısıtılan bir iğne ile, bebeğin alınına, topuklarının altına ve avuç içlerine bu iğne dokundurulursa, çocukların güçlenerek yaşayacağına dair bir inanış olduğu görülmüştür.

“Aydaş Pişirtme” uygulaması Akşehir’de, annenin lohusalık sürecinde kendisini kırk basması sebebiyle çocuğunun aydaş olduğu inanışıyla gerçekleştirilen bir ritüeldir. Aydaş çocuğun, şayet şifası bulunamazsa, gelişemeyip hastalanacağı ve durumunun kötüye gideceği düşünüldüğünden, şifa bulması için bazı uygulamalar yapılmaktadır. Akşehir ilçesinde, aydaş çocuklar için yaygın olarak görülen ve ocak kabul edilen kişi tarafından yapılan, “Aydaş Pişirtme” uygulamasında, zayıf ve gelişemeyen çocuklar bir kazana oturtulur.²⁵⁰ Üç Cuma, ezan ile sala arasında yapılan bu uygulamada, ocak kabul edilen kişi eline altı tane değnek alır. Karşısına da biri oturur ve karşılıklı: “Selamün Aleyküm”, “Aleykümselam”, “Ne pişirin?”, “Aydaş Pişirim”, “Pişirebilir mi?”, “Pişirim” şeklinde karşılıklı selam alıp verme ifadeleri ile birbirleri ile konuşurlar ve bu konuşma üç kez tekrarlanır. Sonra, çocuğun üzerindeki gömlek ters giydirilerek çocuk, annesine verilir ve anne ile çocuk arkalarına bakmadan uzaklaşırlar. Bu uygulama ile çocuğun şifa bulacağına, günden güne dirilip canlanacağına inanılmaktadır.²⁵¹

“Dalak Kesme” uygulaması, Akşehir ilçesinde aydaş çocuklar için yapılan bir diğer uygulamadır. Aydaş çocuk, ocak kabul edilen kişinin önüne yatırılır. Çocuğun annesinden kuru soğan ve biraz tuz getirmesi istenir. Çocuğun karnının üzerine bir tahta konur ve üzerine kuru soğan konulur. Anne: “ne kesiyorsun?” diye ocak kabul

²⁵⁰ Kılıç, s. 41.

²⁵¹ Çelik, ss. 220-222.

edilen kişiye seslenince, “dalak kesiyorum.” cevabını alır. Anne devamında: “kesebilicen mi?” diye sorunca, “keserim” cevabıyla ocak kabul edilen kişi, soğanı ikiye böler ve üzerine tuz serper. Dalağın kesildiği düşünülerek kesilen soğan, evin damına atılır. Soğan kurudukça, çocuğun da büyüüp gelişeceğine ve sağlığına kavuşacağına inanılır.²⁵²

“Ahırın Deliğinden Geçirme” uygulaması, çok ağlayan ve huysuz olan çocuklar için, Akşehir’de yapıldığı gözlemlenen diğer uygulamalardan biridir. Bu uygulamaya göre, hayvanların pisliğinin dışarı atıldığı pencereden çocuklar geçirildiği takdirde, çocukların uslanacaklarına ve durulacaklarına dair bir inanış olduğu görülmektedir.

Çocuk hastalıkları ile ilgili uygulamalar, halk inançlarının ve geleneklerin birer yansımasıdır. Bu tür ritüeller, sadece fiziksel bir şifa arayışının ötesine geçerek, toplumsal ilişkilerin ve kimliklerin nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları da sunmaktadır. Her ne kadar modern tıbbın gelişimiyle bu geleneklerin bazıları zayıflasa da, köklü inançların ve ritüellerin hâlâ topluluklar için önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmektedir. Bu durum, geçmişten günümüze uzanan kültürel mirasın ve toplumsal bağlılıkların ne denli güçlü olduğunu göstermektedir.²⁵³

3.1.2.7. Boş Beşik Sallanması

Boş beşik sallanması ile ilgili halk inançlarına bakıldığında, bu ritüelin birçok toplulukta derin bir anlam taşıdığı görülmektedir. Akşehir ilçesinde de gözlemlenen bu inanışa göre, boş bir beşik sallanırsa, o beşiğin sahibi olan çocuğun hastalanıp rahatsızlanacağına veya öleceğine inanılmaktadır.²⁵⁴ Bu tür inanışlar, insanların doğum, ölüm ve yaşam döngüsü ile ilgili kaygılarını ve duygusal yüklerini yansıtmaktadır. Boş beşiğin sallanmasının yarattığı bu korku, ailelerin çocukları için hissettikleri derin bağlılık ve koruma içgüdüsünün bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Boş beşiğin sallanması ve sonuçları ile ilgili duyulan endişe, sadece bireysel bir kaygı olmayıp, aileler bu tür olayları göz önünde bulundurarak, çocukların güvenliği ve sağlığı konusunda daha dikkatli olma eğilimiyle toplumsal bir bilinç de

²⁵² Arık, Eroğlu, s. 324.

²⁵³ Tokur Kesgin ve Özcebe, s. 50.

²⁵⁴ Kılıç, s. 41; Erdem, s. 27.

oluşturmaktadır. Ayrıca bu uygulama, yasaklamalar ve ritüellerle desteklenen bir dizi davranış biçimi oluşturur. Örneğin; bazı topluluklarda boş beşiklerin sallanmaması için özel önlemler alınır veya bu durumu önlemek amacıyla çeşitli dualar edilir. Bu tür gelenekler, toplulukların geçmişten gelen değerlerini ve inançlarını sürdürme çabasıyla, bireylerin ruhsal huzurunu sağlamaya yönelik bir dizi önlemler olarak kendini gösterir. Boş beşiğin sallanmaması konusundaki inanış, yalnızca bir korkunun değil, aynı zamanda bireylerin ve toplulukların kayıplarını anlama ve bu süreçte birbirlerine destek olma biçimlerinin bir yansımasıdır. Bu tür inançlar, toplumun kültürel yapısında derin izlere sahiptir ve bireylerin yaşam deneyimlerini şekillendiren önemli unsurlar olarak hayat bulur.²⁵⁵

3.1.2.8. Bebeğin Tırnağının ve Saçının Kesilmesi

Doğum ile ilgili uygulamalarda bazı bölgelerde, bebeğin kırkı çıkmadan tırnağının kesilmesi uygun görülmez. Çünkü, bu durumda bebeğin ileride hırsız olacağına dair bir inanış bulunmaktadır.²⁵⁶ Bu tür inanışlar, halk kültüründe derin bir geçmişe sahiptir ve dini boyutlarda da geniş bir yer bulur. Bebeğin tırnağının kırkı çıkmadan kesildiği takdirde, o çocuğun şanssız veya talihsiz olacağına dair inanışın, Akşehir ilçesinde görülmediği fakat, bebeğin tırnağı kesilmeden önce babasının haberi olmadan cebinden para alınması gerektiği, aksi takdirde çocuğun hırsız olacağı gibi bir uygulamanın olduğu görülmektedir.²⁵⁷ Bebeğin kırkı çıkmadan tırnağının kesilmemesi inanışı, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine bir saygı duruşu olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bu dönem, bebekler için oldukça hassas bir dönemdir. Aileler, söz konusu uygulama ile sadece bir ritüeli yaşatmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal normları ve kültürel değerleri de yaşatmış olurlar. Bu tür gelenekler, topluluk içinde bir bağ oluştururken, kaygıları hafifletmek ve toplumsal dayanışmayı artırmak için de bir zemin sağlar.²⁵⁸

Akşehir ilçesinde eskiden, bebek yaşını doldurana kadar saçının kesilemeyeceğine dair bir inanışın olduğu da görülmektedir. Çocuğun saçını ilk kesen

²⁵⁵ Ögel, Cilt: 2, s. 475.

²⁵⁶ Özdemir, s. 28; Erdem, s. 26.

²⁵⁷ Erdem, s. 26.

²⁵⁸ Tokur Kesgin ve Özcebe, s. 50.

kişiyse, çocuğun ailesi tarafından para verilmesi veya hediye alınması uygulaması da gözlemlenmiştir. Bu tür gelenekler genellikle, bireylerin çocukları için hissettikleri koruma duygusunun bir yansıması olarak ortaya çıkar. Aynı zamanda bu uygulama, ailenin yeni doğan bebekleri için taşıdığı kaygıları ve umutları da yansıtır. Akşehir ilçesinde de ailelerin, çocuklarının sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmeleri amacıyla, bu tarz inanış ve uygulamalara başvurduklarını ve olası olumsuzlukları önlemeye çalıştıklarını görmekteyiz.

3.1.2.9. Diş Çıkarma ve Gölle Uygulaması

Gölle âdeti, çocukların gelişim süreçlerinde gerçekleştirilen ve çocukların büyüme sürecinde önemli görülen aşamayı sembolize eden, geleneksel bir uygulamadır. Akşehir’de, çocuk ilk dişini çıkardığında ailelerin bu özel anı kutlamak için bir araya gelmesi, hem kültürel hem de sosyal bir anlam taşır. Bu ritüelde Anne, çocuğunun dişlerinin sağlam olması dileğiyle, bulgur ve mısır gibi sağlıklı tahıllardan oluşan özel bir hazırlık yapar.²⁵⁹ Bu yiyecekler, çocuk için hem besleyici, hem de sembolik bir anlam taşır, sağlıklı bir büyüme sürecinin temellerini oluşturma amacı güder. Gölle âdeti, sadece bir yiyecek hazırlığı değil, aynı zamanda bir eğlence ve toplumsal bir dayanışma etkinliğidir. Gölle uygulamasında ayrıca, bir sini içerisine: makas, kitap, kalem, tarak, para vb. sembol içeren nesneler konulur. Çocuk bunlardan hangisine giderse, tuttuğu nesnenin, çocuğun ileriki hayatında yöneleceği mesleği ifade ettiğine inanılır.²⁶⁰ Aile üyeleri, hısım akraba ve yakın çevre, bu kutlamada bir araya gelerek çocuğun sağlığını ve mutluluğunu paylaşma fırsatı bulur. Bu tür etkinlikler, aile bağlarını güçlendirirken, toplumsal ilişkilerin de pekişmesine katkı sağlar. Çocukların diş çıkardığı bu önemli dönemde yapılan kutlamalar, aynı zamanda topluluk içindeki geleneklerin yaşatılması açısından da değerlidir. Bu tür ritüeller, kültürel mirasın aktarımını sağlarken, yeni nesillere bu değerleri tanıtarak, toplumsal kimliğin korunmasına da katkı sağlar.²⁶¹

²⁵⁹ Kılıç, s. 41; Erdem, ss.26-27.

²⁶⁰ Samancı, s. 26.

²⁶¹ Esra Tarhan, "Geleneğin Sosyal Medya Yolculuğuna Bir Örnek: Diş Hediği", **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, 2023, s. 357; Örnek, ss. 162-163.

Akşehir ilçesinde “Gölle” uygulamasında, bebeğin ilk dişinin çıktığını gören kişinin atletini yırtması ve bebeğe hediye alması geleneği de vardır. Bu uygulamanın altında, bebeğin dişini kolay çıkaracağına dair bir inanış mevcuttur. Hatta bebeğin annesi, çocuğunun dişinin çıktığını ilk gören kişiye ricada bulunarak, atletini yırttığı takdirde, kendisine yenisini hediye edeceğini ifade ederek, bu uygulama ile çocuğunu bir nevi koruma altına almak istemektedir. Akşehir’de bu özel gün geçmişte bayanların kendi aralarında eğlenmeleri ile icra edilirken, şu anda Gölle uygulaması, geçmişteki gibi eğlenceyle değil, genellikle mevlit merasimleriyle birlikte icra edilmektedir.

3.1.2.10. Köstek Kesme-İp Kesme uygulaması

“Köstek kesme” uygulaması, yaşlılarına göre yürümekte zorluk çeken, yürüyemeyen veya yürürken sık sık düşen çocukların iki ayakları arasına, Cuma vakti Sala verilirken bir ip bağlanarak gerçekleştirilir. Çocuk, bahçede uygun bir yerde bekletilir. Evin etrafında iki kişi dolandırılır ve ilk kim hızlı gelirse, çocuğun ayağındaki ipi keser ve böylelikle çocuğun şifa bulacağına inanılır.²⁶²

3.1.2.11. Bazı Hastalıklara Karşı Çocuğun Korunması

Akşehir’deki gözlemlerimizde, sarılık geçiren bebeğin yüzüne ve üzerine sarı renkte bir örtü örtülmesi uygulaması ile çocuğun hastalığının geçeceğine ve şifa bulacağına inanılmaktadır. Yine, Akşehir ilçesinde görülen bir diğer uygulama, kadınların özel günlerde geleneksel kıyafetlerinin üzerine, başlarına giydikleri fes üzerinde bulunan “penez” ile ilgili ritüeldir. Penez üzerinde bulunan altınlar gerçek olabildiği gibi, sahte de olabilmektedir. Akşehir’de, sarılık geçiren çocuğun kundağına veya zıbınına takılan penezin, rengi ve kendisine atfedilen gücü nedeniyle, sarılığı çekeceğine ve bu sebeple çocuğun iyileşeceğine dair bir inanış bulunmaktadır.²⁶³ İlçedeki gözlemlerimiz sonucunda, sarılık geçiren çocuğun içeceği suya, bir damla kadar idrarından katılması ile çocuğun şifa bulacağına dair bir başka inanışa da

²⁶² Kılıç, s. 41; Örnek, ss. 164-166.

²⁶³ Samancı, s. 24.

rastlanılmaktadır. Yine, çocuğa hurma tattırılması uygulaması da, sarılık ile ilgili alınan önlemler içinde yer almaktadır.

Akşehir’de, lohusalık sürecinde bebeğin ayaklarının düz olması, kalça çıkığı vb. rahatsızlıklar geçirmemesi için, kırkı çıkıncaya kadar bebeğin bir örtü ile sarılarak kundaklanması uygulaması olduğu da gözlemlenmiştir. Bu uygulama ile bebeğin, omurga gelişiminin daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Bronşit geçiren çocuklar için Akşehir’de yapılan bir uygulamada, bir miktar üzerlik tohumu, çörek otu, çekirdekli kara üzüm dövülerek elde edilen karışım, leblebi büyüklüğünde yuvarlanıp kurutulur ve çocukların ceplerine verilerek bunu tüketmeleri sağlanırsa, bu uygulamanın çocuklar üzerinde büyük şifa vesilesi olduğuna dair bir inanış göze çarpmaktadır.

Akşehir ilçesindeki gözlemlerimizde, bazı otların ve bitkilerin çocuklar üzerinde birtakım hastalıklara şifa vereceğine dair çeşitli inanışların olduğu görülmektedir. “Sığır Kuyruğu Otu” denilen ve sarı renkli çiçekleri olan bitkinin, çiçeğiyle birlikte kulağı ağrıyan çocukların kulaklarına hafif hafif vurulmasıyla ve bir iki damla yağının kulağa damlatılmasıyla ağrının geçeceğine inanıldığı görülürken, “İdris Otu” denilen bitkinin yaprağı ve bir iki damla çiçeğinin ezilerek ağrıyan kulağa damlatılmasıyla, bu uygulamanın da şifa vereceğine dair bir inanış olduğu göze çarpmaktadır. Yine, kız bebeği olan bir kadının memesinden alınan birkaç damla sütün içine, çok az tuz karıştırılarak çocuğun ağrıyan kulağına damlatılırsa, bu sütün çocuğa şifa vereceğine inanıldığı da, gözlemlerimiz arasında yer almaktadır.

“Miras karası” (Ocak Karası) uygulaması Akşehir’de, kabakulak rahatsızlığı yaşayan çocuklar için, ocak kabul edilen kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu uygulama ile, üç gün boyunca tencerenin arkasındaki kara toz, çocuğun kulak çevresine okunarak çevrilirse, çocuğun şifa bulacağına dair bir inanış olduğu görülmektedir.

“Kursak Çevirme” uygulaması Akşehir’de, çok kusan çocuklar için gerçekleştirilen bir uygulama olup, çocuğun midesi önce saat yönüne doğru el yordamı ile hafifçe bastırılarak çevrilip, sonra çocuk tepetaklak ayaklarından tutulup baş aşağı sallandığı takdirde, çocuğun midesine yapılan bu masajla birlikte, şifa bulacağına dair bir inanış olduğu gözlemlenmiştir.

“Bulgur Püskürtme” uygulaması Akşehir ilçesinde, çocuğun yüzünde çıkan ve kızamık veya isilik tarzında görülen minik minik kızarıklıklar için gerçekleştirilen bir ritüeldir. Bu uygulama ile ocak olduğuna inanılan kişi, ağzının içine aldığı bulgurla birlikte çeşitli duaları okumak suretiyle çocuğun yüzüne, ağzındaki bulgurları da hafif hafif üflerse, çocuğun şifa bulacağına inanılmaktadır. Uygulama sonrası, çocuğun ailesi tarafından ocak olan kişiye bozuk para verilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

3.1.2.12. Öksürük Taşı

Anadolu’nun birçok bölgesinde olduğu gibi, Akşehir’de de boğmaca ve diğer öksürük türlerinin halk inanışları çerçevesinde tedavi edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, özellikle çocukları etkileyen öksürük nöbetlerine karşı halk arasında “öksürük taşı” olarak adlandırılan delikli kayalara başvurulmuştur. Öksürük taşlarının, delikli yapılarıyla halk arasında öksürüğü geçirme amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Akşehir’deki uygulamalarda geçmişte, hasta çocuklar öksürük taşlarının altından geçirilir veya öksürük taşının dar deliklerinden çocukların eşyaları geçirilir ve bu eşyalar çocuğa giydirilirse, aynı etkinin hissedilerek, hasta çocuğun şifa bulacağına ve çocukların öksürüklerinin geçeceğine dair bir inanış olduğu bilinmektedir. Bazı bilimsel verilerde, delikli nesnelerden geçmenin “giriş” ya da “yeni başlangıç” anlamı taşıdığı belirtilirken, bazıları ise bu tür yerleri ana rahmine benzeterek, yeniden doğuşun mekânları olarak nitelendirmişlerdir. Akşehir’deki bu taşlar, kimi zaman türbe, yatır veya dede olarak ifade edilen kutsal mekânlarla ilişkilendirilirken bazıları ise, bağımsız biçimde varlık göstermektedir. Yalnızca çocukların değil, zaman zaman yetişkinlerin de bu taşların altından geçerek şifa aradığı ve söz konusu taşlara ellerini ve yüzlerini sürerek bu tür uygulamalara başvurduğu bilinmektedir. Bu uygulama, Akşehir’i Anadolu’nun halk inançları coğrafyasında dikkat çeken merkezlerinden biri hâline getirmektedir. Öksürük taşlarına yalnızca Akşehir’de değil; Afyon, Ankara, Bolu, Erzurum, İzmir, Karaman, Gaziantep gibi Anadolu’nun bir çok bölgesinde de rastlanmaktadır. Ancak bu uygulamanın Akşehir’deki örneği, bölgedeki halk inanış ve uygulamaları açısından ayrı bir öneme sahiptir.²⁶⁴

²⁶⁴ Süheyl Ünver, *Akşehir Defteri*, no: 2016, s. 86.

Öksürük Taşı Akşehir’de Seyran Mahallesi’nde, eski hastane binasının bulunduğu alanda bulunmaktaydı. 1945 yılı öncesinde bu taş, Akşehir’in Musallası, yani Namazgahı olarak bilinen bölgede yer alıyordu. Musalla, Nasreddin Hoca mezarlığının güneyinde, çayırılık bir alanda bulunmakta olup, burada bir mihrap ve taş minber de vardı. Bu yapılar, eski mimari eserlerden alınan taşlarla inşa edilmişti. Akşehir’ de geçmişte, öksürük taşı ile İmarek Camii arasında Selçuklu dönemine ait Mesut Paşa Külliesi yer almaktaydı. Zamanla yıkılan külliyeinin cami ve hamamına ait kalın temelleri, yakın geçmişe kadar görülebilmekteydi. Bugün ise, varlığı sadece sözlü ve yazılı kaynaklarla bilinen bu yapılardan geriye herhangi fiziksel bir iz kalmamıştır. Öksürük taşının, bu külliyeeye ait hamam kalıntılarından biri olduğu düşünülmektedir. Bu taşın, halkın zarar görmemesi adına, tehlikeli olduğu gerekçesiyle belediye tarafından yıktırıldığı bilinmektedir. Ayrıca Akşehir halkının geçmişte, öksürük taşının üzerine çıkarak yağmur duası yaptığı da rivayetler arasında yer almaktadır. Akşehir’de öksürük taşının bulunduğu yere, 1955 yılında bugünkü hastanenin inşa edildiği bilinmektedir.²⁶⁵

3.1.2.13. Nazara Karşı Koruma Uygulamaları

Akşehir’de yaygın olarak görülen uygulamalar arasında, nazara karşı korunma ritüelleri yer almaktadır. Anneyi ve bebeğini nazardan korumak adına yapılan uygulamalar arasında, çocuğun ve annenin okunmasıen başta gelen uygulamalar arasında yer almaktadır. Şayet nazarı değen kişi biliniyorsa, kendisinden çocuğu veya anneyi okuması istenir. Bilinmiyorsa, bir su üzerine veya doğrudan annenin veya çocuğun üzerine, Kur’an-ı Kerim’den bazı özel ayetler ile surelerin veya bazı özel duaların okunması suretiyle, nazar belirtisi olarak görülen olumsuz durumların, bebeğin veya annenin üzerinden kalkacağına inanılmaktadır.²⁶⁶

Nazardan korunmanın diğer yöntemleri arasında, deve boncuğu dizerek bunu uygun bir yere asmak, annenin veya bebeğin üzerine mavi boncuk takmak, iğde çekirdeği takmak, muska takmak, kurşun döktürmek, gibi uygulamaların, Akşehir ilçesinde yaygın bir şekilde uygulandığı gözlemlenmiştir.²⁶⁷

²⁶⁵ Ünver, s.86.

²⁶⁶ Örnek, s.167.

²⁶⁷ Erdem, s.44.

Akşehir’de, nazar ile ilgili olarak üzerlik otu yakma uygulamasında, bir tava içinde üzerlik otu yakıldığı ve ilave olarak tavaya soğan ve sarımsak kabuklarının da eklenerek yakıldığı gözlemlenmiştir. Bu tütsü, özellikle bebeğin ve annenin olduğu odada dolaştırılır, bebeğe ve anneye koklatılır ve ev içinde gezdirilirse, nazara karşı çok kuvvetli bir koruyucu olduğuna inanılmaktadır.²⁶⁸

Akşehir ilçesindeki gözlemlerimizde, nazara karşı uygulanan bazı ilginç yöntemler olduğu görülmüştür. Bu uygulamalardan birinde, yedi farklı kapıdan çer çöp toplanır. Eğer kapılar ahşapsa, her bir kapının köşesinden küçük birer kıymık alınır; eğer kapı demirden ise, ev sahiplerinin haberi olmadan kapı önünden ayak basılan yerden küçük bir miktar çer çöp toplanır. Bu malzeme bir tavada yakılır ve ev içinde dolaştırılırsa, nazarın geçeceğine inanılmaktadır. Bu uygulama, Akşehir halkı arasında nazardan korunmak amacıyla gerçekleştirilen geleneksel bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bir diğer uygulamada, nazarı değen kişi biliniyor fakat kendisinden çocuğu okuması istenmeye çekiniliyorsa, kadının ayak bastığı yer takip edilerek alınan toz, çocuğa yalıtılır. Gerçekleştirilen bu uygulama ile çocuğun nazara karşı korunacağına ve şifa bulacağına inanılmaktadır.

Akşehir’de görülen diğer bir geleneksel ritüelde; bir parça tavuk pisliği, sarımsak kabuğu, soğan kabuğu, üzerlik otu, annenin saç teli, bir beze sarılarak muska haline getirilir. Hazırlanan bu muska bebeğin omuzuna takılırsa, nazara karşı koruyucu olduğuna inanılmaktadır. Bazı kadınların, yaptıkları uygulama ve inanışlarıyla çelişerek; “meleklerde gelmez aslında bu tavuk pisliğine ama yapıyoruz işte.” şeklinde gülümseyerek, bu ritüeli aktardıkları gözlemlenmiştir.

Akşehir’de görülen farklı bir uygulamada, eve gelen misafirlerin elbiselerinin iç tarafından alınan ufak ipler, bir tavada yakılarak evde gezdirilir. Bu ritüelin, nazarın kötü etkilerinden koruyacağına dair bir inanış bulunmaktadır. Asıl ilginç olan husus ise, kendini bilen kişilerin bu ipi kendiliğinden vermesi beklentisidir. Zira bu, hem bir farkındalık hem de nazarın varlığının etki alanını göstermesi açısından çok önemli bir ayrıntıdır.

²⁶⁸ Nedim Öz, **İlgının Tekke Köyünde Manevi Halk İnançlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Mehmet Aydın, Konya, 1995, s. 39.

3.1.2.14. Sünnet Uygulaması

Akşehir'de sünnet törenleri, çocuğun toplumsal kimlik kazanmasında basamak olarak görülen özel bir geçiş evresidir. Yörede gerçekleştirilecek “Sünnet” merasimi için hazırlıklar haftalar öncesinden başlar. Sünnet odası hazırlanır, aileler çocukları için özel sünnet kıyafetleri temin eder. Akşehir'deki gözlemlerimizde, sünnet çocukları için yapılan özel bir uygulama vardır. Evlilik hazırlığında olduğu gibi, kız çeyizine benzer şekilde sünnet çocuğu için “sünnet çeyizi” hazırlanır. Bu çeyizler, (yorgan, yastık, havlu takımları) sünnet günü misafirlerin beğenisine sunulur ve ileride çocuğun evlilik hayatında kullanması için saklanır. Ayrıca, bebeğin ilk dişinin çıktığı süreçte yapılan ve Akşehir'in geleneksel besinlerinden olan “gölle” pişirilerek misafirlere ikram edilir.²⁶⁹

Sünnet töreninin en dokunaklı kısmı, sünnet öncesi düzenlenen kına gecesidir. Sünnet çocuğunun ellerine, askerliğini tamamlamış bir kirve (manevi abi) tarafından kına yakılır.²⁷⁰ Bu ritüel, çocuğun erkekliğe adım atışının sembolik bir işaretidir. Kına gecesinde, diğer geçiş uygulamalarında da gördüğümüz ve düğün ve kına gecesine ayrı bir coşku katan tefçi kadınlar eşliğinde geleneksel türküler söylenir, icra edilen müziklerle oyunlar oynanır. Aynı gün, sünnet çocuğunun bir at ile veya özel olarak süslenen bir araba ile Akşehir'in gezdirilmesi adeti vardır. Bu kısa gezide konvoy, sünnet çocuğunu ve beraberindekileri mutlaka, Nasreddin Hoca' nın bulunduğu mezarlığın dört bir yanını gezdirerek dolaştırır. Akşehir'de aynı uygulamanın, evlenecek kız için de yapıldığını görmekteyiz. Bu uygulamanın altında, manevi güç sağlama inancı ile, hayat-ölüm arasındaki sürece dair bir hatırlatma yatmaktadır.²⁷¹

Akşehir'de, sünnet merasimi günü çocuk, geleneksel kıyafetleriyle davul-zurna eşliğinde çevrede dolaştırılır. Sünnet çocuğunun üzerinden etraftaki topluluğa, şeker ve bozuk para saçılması uygulaması yapılır. Sünnet işlemi eskiden köylerde, “sünnetçi” ünvanını taşıyan, işin ehli kişiler tarafından yapılırken, günümüzde bu iş için doktorların tercih edildiği görülmektedir. Kesilen sünnet derisi, temiz bir beze sarılarak toprağa gömülür. Bu uygulama, halk inançlarında çocuğun, sağlıklı

²⁶⁹ Akşehir Belediyesi, “19. Geleneksel Sünnet Şöleni 2024”, <https://www.youtube.com/watch?v=Bdh1v1py2xA>, (11 Mart 2025).

²⁷⁰ Örnek, s. 183.

²⁷¹ Akşehir İlçesi Sosyal Doku Analizi, ABİGEM, Kasım 2023, s. 51.

büyümesi için yapılmaktadır. Akşehir’de, çocuk sünnet olurken, çocuğun annesi tarafından oklava çevirme uygulaması yapıldığını da görmekteyiz. Bu ritüelin ise, sünnet uygulamasının kolaylıkla ve ağrısız sızısız geçmesi düşüncesiyle gerçekleştirildiği düşünülmektedir.²⁷²

Akşehir’de sünnet uygulaması sonrası çocuk, sünnet odasında misafirler tarafından ziyaret edilir. Sünnet çocuğuna, altın veya para takma uygulaması gerçekleştirilir. Ardından misafirlere, geleneksel Akşehir yemekleri ile sünnet ziyafeti verilir. Törenin sonunda mevlit okunur ve dualarla sağlık dilekleri tekrarlanır. Günümüzde kent merkezinde hastane sünnetleri yaygınlaşsa da kırsalda, geleneksel uygulamalar hala canlılığını korumaktadır. Özellikle çeyiz hazırlama ve kına yakma gibi ritüeller, kuşaklar arası aktarımın en belirgin örnekleridir. Akşehir Belediyesi’nin düzenlediği toplu sünnet şölenleri ise, bu geleneğin modern bir yorumu olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu pratikler, çocuğun bireysel kimliğinin onaylanmasının yanı sıra, toplumsal aidiyetinin de pekişmesi amacıyla gerçekleştirilen önemli ritüeller arasında yer almaktadır.²⁷³

3.2. ASKERLİK

Akşehir’de askerlik ile ilgili halk inanış ve uygulamaları, bölge halkının yaşamının önemli bir evresini oluşturmaktadır. Çeşitli kültürel etkileşimlerle zenginleşerek varlığını sürdürdüğü görülen “Askerlik” eksenli halk inanış ve uygulamalarının, Türkiye’nin genelinde olduğu gibi, Akşehir’de de yaygın bir şekilde varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Askerlik vazifesi, hem kutsal bir vatan görevi, hem de genç erkeklerin hayatında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu nedenle, Akşehir’de asker uğurlamaları ve bu uygulamalar etrafında görülen dini ritüeller, asker dönüşlerinde yapılan uygulamalar, toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak etkisini sürdürmektedir. Askerlikle ilgili Akşehir’de gördüğümüz halk inanış ve uygulamaları, sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumun dayanışmasını ve halkın birbiriyle olan bağını daha da güçlendiren ve kaynaştıran, çok güçlü bir sosyal unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁷² Örnek, s. 175.

²⁷³ Örnek, s. 180.

Akşehir’de görülen askerlik ile ilgili halk inanış ve uygulamalarını “Askerlik Öncesi” ve “Askerlik Sonrası” uygulamalar başlıkları altında incelemeye çalışacağız.

3.2.1. Askerlik Öncesi Hazırlıklar

Akşehir’de askerlik öncesi hazırlıklar, hem maddi hem de manevi anlamda büyük bir önem arz etmektedir. Genç bir erkeğin askere gitmesi, ailesi ve çevresi için oldukça önemli bir aşamadır ve ailesi için gurur kaynağıdır. Askere gidecek olan genç, çevresindeki insanlar tarafından “asker adayı” olarak anılmaya başlar ve bu süreçte ailesi, hısım akrabası ve arkadaşları tarafından kendisine özel bazı hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıkların başında ise asker uğurlama törenleri gelir.²⁷⁴

3.2.1.1 Perşembe Pazarı’ na Çıkarak Harçlık toplama geleneği

Akşehir’deki gözlemlerimizde, asker adayı gençlerin toplanarak, Akşehir’in en büyük pazarı olan; “Perşembe Pazarı” na çıkarak harçlık toplama geleneği olduğu görülmüştür. Elleri davul alan gençler, ritimler eşliğinde harçlık çağrılarında bulunarak, pazar esnafını dolaşırlar. Her bir esnaf, gücü nispetince bu uygulamaya katılarak gençlere harçlık verir. Toplanan bu para, askerler arasında bölüştürülerek paylaşılır. Bu geleneğin Akşehir’de, hala yaşatıldığını görmek, geleneklerin varlığını koruması ve kültürel mirasın devamı noktasında, oldukça mutluluk veren bir gelişmedir.

3.2.1.2. Asker Kınası Geleneği

Akşehir’de asker kınası uygulaması, gencin askere gitmesinden bir gün önce gerçekleştirilen, en anlamlı ve duygusal törenlerden biridir. Bu tören, evlenecek bir genç için gerçekleştirilen kına gecesine benzer özellikler taşır. Askere gitmek, vatan borcu olarak görüldüğü için bu kına aynı zamanda, gencin vatana olan bağlılığını ve görevine duyduğu sadakati simgeler. Kınanın amacı, askere giden gencin hayırlı bir

²⁷⁴ Asker uğurlama geleneği ne zaman başladı, nereden geliyor? Asker uğurlama töreninde neler yapılır?, **Medya Tava**, <https://www.medyatava.com/yasam/asker-ugurlama-gelenegi-ne-zaman-basladi-nereden-geliyor-asker-ugurlama-torende-neler-yapilir-385960>, (5 Aralık 2024).

şekilde görevini tamamlayıp, sağ salim dönmesi için yapılan dualar ve ritüellerle onu manevî olarak koruma altına almaktır.²⁷⁵

Akşehir’de “Asker kınası”, gencin arkadaşları, ailesi ve yakın çevrenin katılımıyla düzenlenir. Kına töreninde hem coşku, hem de hüzün hakimdir. Kına, gencin sağ elinin avucuna veya serçe parmağına tekbirler eşliğinde, gerekirse vatani için canını kurban edeceğine dair bir inanışla yakılır. Kınayı askerin annesi veya aile büyüklerinden biri yakar. Annenin bu ritüeli yerine getirmesi, onun oğluna olan sevgisini ve fedakarlığını simgeler.²⁷⁶

Oğlunu vatana uğurlayan bir annenin duası, törenin en dokunaklı anlarından biridir. Kına yakılırken sıkça şu dua edilir: “Allah seni hayırlı eylesin, sağ salim gidip gelmeni nasip etsin, seni korusun ve her türlü beladan uzak tutsun.” Bu dua, askere giden genç için manevi bir kalkan olarak görülür. Asker kınası sırasında yakılan kına, aynı zamanda askerin vatani için fedakarlıkta bulunmaya hazır olduğunun bir göstergesidir. Kınanın kırmızı rengi, kanla simgelenen vatana adanmışlığı, sadakati ve bağlılığı temsil eder. Akşehir’de kına yakılan gence, “pullu” denilen kırmızı bir örtü yaptırılarak omuzlarına atılır. Bu ritüelde, gencin omuzlarına atılan örtünün kırmızı renkte oluşu, gencin vatani için kanını hatta canını dahi feda edebileceğini vurgulayan bir semboldür. Gencin eline yakılan kına, askerliğin bir nevi sembolik mührü olarak kabul edilir.²⁷⁷

Asker kınası törenine katılan misafirler, kına töreni boyunca çalınan türküler, oyunlar ve yaptıkları sohbetlerle, askere giden gencin moralini yüksek tutmayı amaçlarlar. Gece sonunda gence, askerde kullanacağı iç çamaşırı, içlik, çorap, eldiven, yün çorap vb. türden giyim eşyaları ile para verilir. Bu ritüel, gencin yalnızca ailesi tarafından değil, tüm toplum tarafından sahiplenildiğini göstermesi bakımından önem arz eder.²⁷⁸ Asker kınası, gencin askerlik sürecine adım atmadan önceki son büyük

²⁷⁵ Akşehir Düğünleri / Akşehir Çimenli Mahallesi’nde ki asker eğlencesi çekiminden, 12 May 2018, https://www.youtube.com/watch?v=kdlFuE6MM_A (12 Mart 2025)

²⁷⁶ Ebru Şenocak, “Kültürel Bellekte Askere Yollama Geleneği: Baskil (Elazığ) ve Çevresi Örneği”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, 2020, Sayı: 22, Cilt: 8, s. 51.

²⁷⁷ Asker Kınası Nasıl Yakılır? Hangi Ele Yakılır? Duası Nasıldır?, https://www.askernoktasi.org/asker-kinasi.html?utm_source=chatgpt.com, (5 Aralık 2024).

²⁷⁸ Şenocak, s. 51.

törenlerden biridir ve toplumsal bir bağ oluşturur. Bu tören, aynı zamanda toplumun geleneksel değerlerinin, vatan sevgisinin ve toplumsal dayanışmanın bir ifadesidir.²⁷⁹

3.2.2. Akşehir’de Görülen Bazı Asker Uğurlama Uygulamaları

Akşehir’de yaptığımız gözlemler neticesinde, gencin askere gideceği sabah, erkenden evde helva kavrulması uygulaması olduğunu görmekteyiz. Yapılan helva, bir yufka ekmeğinin içine sarılarak ikiye bölünür ve askere gidecek genç, bu yufkadan bir parça ısırır, kalan kısmı bir tülbente sarılarak, genç askerden dönene kadar evin yukarı bir köşesine asılıp, saklanarak korunur. Asker evine döndükten sonra, saklanan yufka yerinden indirilerek, askere bir lokma verilir. Bu uygulamanın altında, gencin askerlik görevine sağ salim gidip gelmesi, sağlık ve huzurla evine dönmesi inancının yattığı gözlemlenmiştir.²⁸⁰

Akşehir'deki asker uğurlama törenleri, askere giden gençlerin manevi olarak desteklendiği önemli ritüellerden biridir. Asker uğurlamaları, genellikle imam veya dini bir liderin katılımıyla ve askerin yakın çevresi, arkadaşları, akraba ve komşuların da olduğu bir topluluğa karşı, askerin sağ salim gidip dönmesi için dualar edilmesiyle başlar. Yapılan dualar, gencin ve asker ailesinin iç huzurunu sağlama amacı ve inancıyla yapılır. Diğer bir uygulamada, genci askerliği süresince başına gelebilecek tüm olumsuz durumlara karşı koruması amacıyla, içinde Kur'an-ı Kerim'den bazı özel ayetlerin veya surelerin bulunduğu deriden bir muska yaptırılarak, askere üzerinde taşınması için verilmesidir. Bunun, asker için manevi bir zırh olduğuna inanılmaktadır.²⁸¹

Toplu yapılan dualar çoğunlukla, cami önünde ya da asker adayının evinde yapılır. Aileler, duaların ve yapılan törenin, genç askerin karşılaşılabileceği zorluklara karşı bir tür manevi kalkan olacağına inanır. Asker uğurlama törenlerinde, dini ritüellerin yanı sıra, halkın bir araya gelip dayanışma sergilemesi de önemli bir unsur

²⁷⁹ https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya/videos/do%C4%9Frug%C3%B6z-mahallesinde-d%C3%BCzenlenen-ve-ak%C5%9Fehir-belediye-ba%C5%9Fkan%C4%B1-say%C4%B1n-drsalih-akkay/690492646103540/?locale=ms_MY, (12 Nisan-2025).

²⁸⁰ Şenocak, s. 51.

²⁸¹ Şenocak, s. 56.

olarak öne çıkar. Törene katılan herkes, gencin sağ salim dönmesi için el açıp, genç askerin kazasız belasız görevini yerine getirmesi için Allah' a niyazda bulunur.²⁸²

Akşehir'de, diğer geçiş aşamalarında da gördüğümüz ve askerin sorunsuz bir şekilde vatani görevine gidip dönmesi amacıyla, “kurban” kesilmesi uygulaması, askerlik geçiş sürecinde de varlık göstermektedir. Asker ailesi, evlatlarının vatani görevini sağ salim yapıp dönmesi için kurban keser. Asker uğurlandıktan sonra, askerin evine salimen dönmesi için de, kurban adama ritüelini görmekteyiz. Kurban kanı akıtmanın, genci yaşayabileceği tüm kaza ve belalardan koruyacağına inanılır.²⁸³

Akşehir'de asker uğurlanırken, arkasından su dökme inanişinin olduğu görülmektedir. Geçmişten gelen, suyun kutsallığına atfedilen inanişlar gereği su, ferahlığın ve saflığın bir simgesi olduğu için, bu uygulamanın altında, askerin vatani görevini sağ salim yapıp, kolaylıkla dönmesi inanişi yatmaktadır. Askerin karşısına çıkabilecek bütün sıkıntıların ve zorlukların, gerçekleştirilen ritüel ile, suyla temizleneceğine inanılırken, askerin tez gidip tez gelmesi amacıyla da bu ritüelin uygulandığı görülmektedir.²⁸⁴

Akşehir'de askerin, gençler arasındaki kutlamalarda hep birlikte havaya atılmasının ardında da, geçmişten getirilen bir takım inanişların etkilerinin olduğu görülmektedir. Askerin üç kez göğe atılması, İslamiyet öncesi dönemin inanç sisteminden izler taşıdığı görülmektedir. Bu uygulama, eski Türk inançlarında, gökte yaşadığına inanılan Tanrı'nın kutsaması ile, askerlerin korunacağına dair bir inanışla bağlantılıdır. Bu ritüel, askerler üzerinde Tanrı'nın ilahi gücüne olan güveni simgeler. Türkler, göğe ve doğa güçlerine olan inançlarını, askerlik ve savaş gibi önemli toplumsal olaylarla da ilişkilendirerek, bu tür ritüelleri uygulamışlardır.²⁸⁵

3.2.2.1. Asker Uğurlama Törenleri

Akşehir'de asker uğurlamaları büyük bir coşku ve heyecanla gerçekleştirilir. Asker uğurlama, sadece bir aile etkinliği değil, aynı zamanda toplumsal yönü olan bir ritüel olarak öne çıkan bir uygulamadır. Asker uğurlamaları genellikle bir hafta

²⁸² Başkan Adayı Köksal Asker Uğurlamasına Katıldı, 14 Şubat 2024, <https://aksehirpostasi.com/baskan-adayi-koksal-asker-ugurlamasina-katildi/934/>, (22 Aralık 2024).

²⁸³ Şenocak, s. 57.

²⁸⁴ Şenocak, s. 57.

²⁸⁵ Şenocak, s. 56.

öncesinden başlar ve bu süre boyunca asker adayı için, bireysel ve toplumsal yönü olan bazı ritüel ve uygulamalar gerçekleştirilir.

3.2.2.2. Asker Yolu ve Toplanma

Akşehir'de asker uğurlama geleneği, birlik ve beraberlik duygularının önde olduğu toplumsal bir kutlamadır. Askere gidecek olan genç, mahalle veya köy halkının katılımıyla topluca uğurlanır. Bu uğurlamalar, genellikle köy meydanında ya da mahallenin belirli bir noktasında yapılır. Akşehir'de askere uğurlanan gençler için düzenlenen konvoylar, bu geleneğin vazgeçilmez bir parçasıdır. Genç asker, arabalarla veya yürüyerek, askere gitmek üzere çıkacağı yola, ailesi, arkadaşları ve çevresi tarafından uğurlanır. Konvoy sırasında arabalar süslenir, arabalara Türk bayrakları asılır ve davul zurna eşliğinde askere gidecek genç için coşkulu bir atmosfer oluşturulur. Türk bayrakları sallanarak, tezahüratlarla askerin, vatani için yapacağı askerlik görevine uğurlanması coşkuyla kutlanır.²⁸⁶

3.2.2.3 Asker Yemekleri ve Misafir Ağırılama

Akşehir'de asker uğurlama günlerinde asker ailesi, askerin arkadaşlarını, komşu ve akrabalarını evinde misafir eder. Bu misafirlikler, toplumsal bağların pekiştiği, askere gidecek gence ve ailesine moral verilen özel zamanlardır. Genç askerin yolculuğu öncesinde aile misafirlerine, geleneksel Akşehir yemekleri ikram eder. Asker uğurlama süresince hazırlanan sofralar, genellikle köklü ve geleneksel Akşehir yemekleriyle donatılır. Özellikle et yemekleri ve tatlılardan oluşan yöresel lezzetler ikram edilir. Bu süreçte sadece bir yemek paylaşımı değil, aynı zamanda askere giden genç için manevi bir destek de sunulur.²⁸⁷

²⁸⁶ Tiktok, "Asker Eğlencesi", 22 Aralık 2024, <https://www.tiktok.com/@ogunvaroglu/video/7447272732405828881>, (15 Ocak 2025).

²⁸⁷ Şenocak, s. 52.

3.2.3. Askerlik Sürecindeki Uygulamalar

Akşehir’de halk arasında gencin, askerlik görevini yaptığı süre içerisinde de bazı halk inanış ve uygulamalarının tekrar edildiği görülmektedir. Asker için sadaka vermek, hayır yapmak, belirli dualarda bulunmak, asker ailelerini bu süreçte rahatlatmaktadır. Tüm bu uygulamaların altında ise, bu süreci en sağlıklı şekilde geçirebilme inancı yatmaktadır Askere giden genç için dua etmeye devam etmek, özellikle asker annelerinin her namaz arkasında oğlunun sağ salim evine dönmesi için Allah’a dua etmesi ve yakarışları hassasiyetle süregelen bir ritüeldir.

3.2.3.1. Mevlit Okutmak

Mevlit okutma uygulaması, Akşehir’de askerlik sürecine dair önemli bir uygulamadır. Aileler, askerlik süresince belirli zamanlarda mevlit okutarak, evlatları için manevi bir koruma sağlamak ve tüm askerlerin sağ salim görevlerini tamamlayıp dönmeleri için toplu dua etkinlikleriyle Allaha’ a yalvarır. Özellikle askerlik sürecinin ortasında, “asker ocağına alışma” sürecinin ardından veya askerin geri dönmesine kısa bir süre kala mevlit merasimleri düzenlenir.²⁸⁸ Bu törenlerde, önce vatana ve millete dua edilir, sonrasında hem askerin güvenliği ve sağlığı için, hem de vatani görevini yerine getiren diğer askerler için dualar edilir. Mevlit sırasında, yöredeki imam veya bir hoca tarafından Kur'an-ı Kerim okunur ve dualar edilir. Özellikle askerin geri dönüşünden önce yapılan mevlitler, şükür duygusuyla birlikte kutlama havasında geçer. Gencin ailesi tarafından hazırlanan geleneksel Akşehir yemekleri misafirlere ikram edilir. Yemeklerin ardından yapılan dualarla, genç askerin hayırlı bir şekilde vatani görevini tamamlaması ve sağ salim ailesine dönmesi için dua ve niyazda bulunulur.²⁸⁹

²⁸⁸ Şenocak, s. 56.

²⁸⁹ Akşehir Belediyesi'nden Şehit Ümmet Ufacık İçin Mevlid-i Şerif, **Pervasız Gazetesi**, 05 Mayıs 2018, <https://www.pervasiz.com.tr/aksehir-belediyesinden-sehit-ummet-ufacik-icin-mevlid-i-serif>, (25 Aralık 2024).

3.2.3.2. İnanç ve Semboller

Akşehir'de askerlik sürecine dair köklü ve yaygın bir uygulama olarak görülen inanışlardan biri de, aileler ve toplum tarafından koruyucu sembolere karşı duyulan güvendir. Asker aileleri, gencin manevi olarak korunmasını sağlamak amacıyla çeşitli sembolleri ve ritüelleri kullanır. Bu inanışlar, askere giden gencin hem fiziksel hem de ruhsal açıdan koruma altında olduğuna dair derin bir güven yaratır. En yaygın uygulamalardan biri, askere gitmeden önce, gencin boynuna nazar boncuğu takılmasıdır. Nazar boncuğu, Akşehir'de ve Türkiye'nin pek çok yerinde kötü enerjilerden ve nazardan korunma amacıyla sıkça kullanılan bir semboldür. Özellikle, askerlik gibi zorlu ve belirsizliklerle dolu bir göreve çıkarken bu tür sembollerin askeri, kötü gözlerden koruyacağına inanılır. Bunun yanı sıra, asker adayının cebine yazılıp konan bazı dualar ve “muska” da, önemli bir koruyucu unsur olarak görülür. Kur'an'dan seçilen bazı ayetlerin yazılı olduğu küçük kağıtlar ya da dualar, özenle katlanarak bir muskaya dönüştürülür ve askerin cebine ya da kıyafetlerinin içine yerleştirilir. Bu muskalar, askeri kötülüklerden, tehlikelerden, tüm kaza ve belalardan koruma amacıyla askere takılır. Muska hazırlama ritüeli, genç askerin annesi ya da ailedeki diğer büyükler tarafından yapılır ve büyük bir ciddiyetle gerçekleştirilir. Bu uygulama, ailelerin askere giden gençleri koruma altına alma arzusunu ve inancını pekiştirir.²⁹⁰

Koruyucu semboller, sadece askerlik sürecinin başlangıcında değil, aynı zamanda askerlik boyunca da önemli kabul edilir. Askerlerin cep telefonlarının kılıflarına ya da ceplerine konan dualar, askerin her daim Allah'ın koruması altında olacağına dair bir umut taşır. Asker aileleri için bu semboller, aynı zamanda moral kaynağıdır. Çoğu zaman bu tür ritüellerin, askerin hem bedensel, hem de ruhsal sağlığını koruduğuna inanılır ve onun evine sağ salim dönmesi için bir vesile olarak kabul edilir.²⁹¹

²⁹⁰ Haşim Karpuz, "Akşehir", **Konya Ansiklopedisi**, 26 Aralık 2024, https://www.konyapedia.com/makale/406/aksehir?utm_source=chatgpt.com, (30 Ocak 2025).

²⁹¹ Tahsin Gülhan, "Manevi Kültürün Ordu-Asker Üzerindeki Etkisi", **Yeni Asya Köprü**, 01 Ekim 1996, https://www.koprudergisi.com/guz-1996/manevi-kulturun-ordu-asker-uzerindeki-etkisi/?utm_source=chatgpt.com, (26 Aralık 2024).

3.2.4. Askerden Dönüş ve Kutlamalar

Askerlik görevini tamamlayarak evine sağ salim dönen gençler, Akşehir’de büyük bir coşkuyla karşılanır. Bu karşılama, sadece aile ile değil, tüm köy ya da mahallenin katıldığı bir kutlama, hem gencin vatani görevini yerine getirmesi, hem de toplulukla yeniden birleşmeyi, bütünleşmeyi sembolize eder.

3.2.4.1. Karşılama Töreni

Askerden dönen genç için, Akşehir’de düzenlenen karşılama törenleri, adeta bir bayram havasında geçer. Ailenin yanı sıra akrabalar, komşular ve gencin arkadaşları bu karşılama törenine katılır. Yine, Türk bayraklarıyla birlikte gurur ve coşkuyla genç asker karşılanır. Askerin eve dönüşü, toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir ritüeldir. Eve gelen genç asker, topluluk tarafından bu kutsal görevi layıkıyla yerine getirdiği için tebrik edilir. Toplumsal katılımı gerçekleştiren bu karşılama törenleri, askerliğin toplum nezdindeki önemini ve değerini yansıtır. Askerlik, gençlerin hayatında önemli bir geçiş dönemi olarak kabul edilir ve bu süreç, sadece bireysel bir kutlama değil, toplumsal bir kutlama olarak da görülür.²⁹²

3.2.4.2. Asker Yemekleri ve Kutlamalar

Askerin evine döndüğü gün, askerden dönen genç için düzenlenen geleneksel yemeklerden oluşan bir ziyafet verilmesi, Akşehir’de önemli ve anlamlı bir gelenek olarak kabul edilir. Genç askerin vatani görevinden sağ salim dönmesi, aile için büyük bir gurur kaynağıdır ve bu gurur, geniş kurulan sofralarda verilen ziyafetle taçlandırılır. Muhabbetler daha ziyade askerlik üzerine gelişirken, askerliğin zorlukları, genç askerin askerlik sürecinde yaşadığı anıları, büyük bir merakla dinlenir. Asker yemeği, hem dini hem de geleneksel boyutlarıyla büyük bir anlam taşıırken bu ritüel, sadece askeri değil, onun ailesini de kuşatan toplumsal bir uygulamadır.²⁹³

²⁹² Şenocak, s. 58.

²⁹³ Yılmaz Irmak, "Türk Kültüründe Tören Yemeklerine İşlevsel Bir Yaklaşım", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 46, 2024, s. 496.

3.2.4.3. Hediyeleşme ve Ziyaretler

Askerden dönen gençlerin ailelerine ve akrabalarına hediyeler getirmesi, Akşehir’de güzel bir gelenek olarak devam etmektedir. Askerlik görevini tamamlayan genç, ailesine ve yakınlarına duyduğu minnetin bir ifadesi olarak görev yaptığı yerden, görev yapılan bölgenin kültürel simgelerinden oluşan ve o. yöreye özgü küçük hatıralar, hediyeler getirir. Askerin getirdiği hediyeler, vatanın farklı köşelerinde geçirilen günlerin bir hatırası olarak özenle saklanır.²⁹⁴

Genç asker, evine döndükten sonra aile büyüklerini ve yakın akrabalarını ziyaret eder. Bu ziyaretler sırasında asker ağırlanır, büyüklerinden hayır dualar alır. Genç askerin, aile büyükleri ve komşularıyla yeniden kaynaşması, onun topluma dönüş sürecini kolaylaştırır. Askerlik görevini tamamlamış olmanın verdiği olgunlukla askerden dönen genç, artık toplumda bir yetişkin olarak görülür ve toplumsal bakış açısından, sorumluluk alabilecek olgunluğa ve kimliğe ulaştığına inanılır. Ailelerin askerliğini yapmamış bir gence kız vermek istememelerinin altında, bu inanış yatmaktadır. Asker, toplumsal görevini yerine getirmenin huzuruyla, toplum tarafından kişiliği güçlenerek ve erkek kimliği onaylanarak yeni bir hayata adım atar.²⁹⁵

Önemli geçiş aşamalarından biri olarak, aşama aşama işlemeye çalıştığımız Akşehir’de askerlikle ilgili halk inanış ve uygulamaları, sadece bireyler üzerinde değil, toplum üzerinde de etkileri çok derin olan ritüel ve uygulamalardan oluşmaktadır.

3.3. EVLENME

Evlenme, Türk kültüründe hayatın en önemli geçiş ritüellerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Her toplumda olduğu gibi, Anadolu’da da evlenme merasimleri, sadece iki bireyin bir araya gelmesi değil, aynı zamanda iki aile ve iki toplumun da birleşmesi anlamına gelir. Bu süreçte gelenekler, ritüeller ve çeşitli halk

²⁹⁴ Feddi, "Askere uğurlama geleneği nedir?", https://feeddi.com/askere-ugurlama-gelenegi-nedir?utm_source=chatgpt.com, (25 Aralık 2024).

²⁹⁵ Şenocak, s. 51.

inaniş ve uygulamaları, evlilik töreninin temel taşlarını oluşturur. Akşehir’de düğünler, zengin folklorik unsurlarla süslenmiş gelenekler eşliğinde kutlanır.²⁹⁶

Akşehir’de geçiş evreleri itibariyle çok önemli bir süreç olan “Evlenme” safhasını incelerken, her bir uygulamayı aşama aşama vermeye çalışacağız. Bu şekilde, oldukça zengin bir kültürel mirasa sahip olan Akşehir ilçesinde düğün geçiş aşaması, daha net bir şekilde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kız isteme, nişan, evlenme öncesi hazırlık ve düğün evresi çok önemli aşamalar olması açısından, tüm bu süreçte gerçekleşen uygulamalar, başlıklar halinde verilerek Akşehir’e özgü bazı uygulamalar tespit edilerek, açıklanmaya çalışılacaktır.

3.3.1. Kız İsteme, Kadınlar Dünürü, Erkekler Dünürü

Akşehir’de, evlilik çağına gelen ve oğulları için kız arayışında olan ailelerin araştırdıkları kızın, yine bir Akşehir ifadesiyle, “köklü kökmekli” olması gerektiği yani, ailesi bölgede eskiden beri herkes tarafından iyi bilinen, sayılan ve hürmet gören bir aile olmasına özen gösterildiği görülmektedir. Kızın hamarat oluşu, saygısı, hürmeti ve diğer olumlu hususlar da, erkek tarafı için önem arz eden hususlar arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda, kız beğenilir ve istenmeye karar verilirse, erkek evi tarafından tecrübeli bir kişi; “Ağız Arama” denilen usul ile kız tarafına mevzuyu çıtlatarak, oğlan hakkında bilgi verirdi. Şayet kız tarafı anlatılanlar neticesinde konuya olumlu bakarsa, gelen kadının ayakkabıları çevrilir, olumsuz bakarsa, gelişigüzel orta yere bırakılırdı.²⁹⁷

Evliliğe vesile olmak amacıyla gelişen süreçte, aileler arasında irtibatı kuran, erkek tarafının oğulları için münasip gördükleri kızı ailesinden istemek için zemini ayarlayan kişiye; “Dünür Başı” denilmektedir.²⁹⁸ Akşehir’de, daha hayırlı olduğuna inanıldığı için, kız tarafına dünür gidilecek günün, Pazartesi veya Perşembe Akşamı olması gerektiği yönünde bir inaniş vardır. Belirlenen günde, önce erkek tarafından kız evine giden bir grup kadın, kızı ailesinden ister. Hayırlı işin güzel sonuçlanması

²⁹⁶ Oktay Berber, "Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik unsuru Olarak Düğünler", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 10, 2009/2, s. 2.

²⁹⁷ Akşehir Dünyanın Ortası, Mehmet Güleray’ın Kaleminden Akşehir’de Evlenme-Düğün Gelenek ve Göreneklere, https://aksehir.web.tr/?page_id=572, (23 Aralık 2024).

²⁹⁸ Muammer Karabağlı, “Akşehir Düğün Geleneği”, **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi**, Sayı: 71-72, 1944, s. 40.

amacıyla, dünürçülerin kız evine girerken, sağ ayakla girip, evden sol ayakla çıkmaları gerektiği yönünde bir inanış ve uygulama olduğu görülmektedir. Kız istenirken, erkek tarafı kadınlarından hürmet edilen aile büyüğü, Allah' ın emriyle kızı ister. İki aile, bu ilk görüşmede kızın ve oğlanın meziyetlerinden bahsederek, evlenme yolunda olan gençler hakkında birbirlerini aydınlatırlar. Bu uygulamaya Akşehir'de; "Kız Bitirme" denilmektedir.²⁹⁹

Akşehir deki gözlemlerimizde, bazı uygulamalara bakıldığında, kız evine erkek tarafı kadınlarından dünür geldiği zaman, dünürçüler eve varır varmaz içlerinden birinin abdest yoluna gitmesi inanışı olduğu görülmektedir. Bu uygulama, kızın gönlü bize aksın, işimiz kolayca yürüsün anlamı taşımaktadır. Yine, erkek tarafının büyüklerinden bir kadın, başörtüsünü ters takar ve kız tarafından biri şayet: "başörtünü ters takmışsın düzle" derse, o işin hayırla tamamlanacağına dair bir inanış olduğu görülmektedir. Araya soğukluk girer düşüncesiyle dünür gidildiğinde, kız evinde soğuk bir şey yenilmemesi ve içilmemesi uygulaması olduğu da görülmektedir. Özellikle, soğuk su içilmemesi gerektiğine inanılırken, soğan, sarımsak gibi gıdalar ise, araya acı girer inanışıyla tüketilmez.

"Kaşık Çalma" uygulaması, Akşehir'de kız evine dünür gidildiğinde, erkek tarafından bir kadının kızın evinden bir kaşığı habersiz alması uygulamasının altında, çalınan kaşığın ardından kızın da kolaylıkla erkek tarafına gönlünün kayıp gitmesi inanışının yattığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca Akşehir'de, kız evine dünür giden kadınlar, kızın yaptığı kahvenin köpüğüne bakarak, kızın yetenekli veya yeteneksiz olduğuna kanaat getirebilir. Kız isteme uygulamasında, kız evi naz evidir düşüncesiyle kızın ortalarda çok görünmesi doğru karşılanmazken, kızın hürmetine bakılır, sorulan sorulara kısa cevap vermesi beklenir, çok konuşması uygun görülmez. Kız istendikten sonra, kız evi oğlan evini görmeye gider. Aile büyüklerinin katılımıyla gerçekleştirilen ziyarete kız götürülmez. Akşehir'deki gözlemlerimizde, evlilik amacıyla kız ve erkeğin görüştürülmesi eskiden uygun görülmezken, hatta çoğu kız, evleneceği erkeği düğün gecesi görürken, şimdilerde bu uygulamanın kalktığı ve kız isteme aşamasına gelmeden önce, erkek ve kızın görüştürülerek onaylarının alındığı görülmüştür.

²⁹⁹ Akşehir Dünyanın Ortası, **Mehmet Güleray'ın Kaleminden Akşehir'de Evlenme-Düğün Gelenek ve Göreneği**, https://aksehir.web.tr/?page_id=572, (23 Aralık 2024).

Akşehir’de; kız evi tarafından oğlan evi görüldükten ve oğlan hakkında daha detaylı bilgi alındıktan sonra, gelişen süreçte kız tarafı, erkek tarafından ailenin erkekleri ve büyükleriyle konunun görüşülmesi için müsaade ister. Şayet kız tarafı bu birlikteliğe olumlu bakarsa, erkek dünürünü Perşembe akşamı evlerine kabul eder. Erkekler dünürü tarafından, erkek tarafının aile büyüklerince kız tekrar istenir. Kadınlar dünüründe, ilk aşama olan kızın istenmesi ve konunun kız tarafına bildirilmesi esas iken, erkekler dünürü; evlilikteki mali konuları ve erkeğin yükümlülüklerini, kız tarafının erkek tarafından beklenti ve isteklerini konuşmaya açar.³⁰⁰ Bu aşamada, kıza yapılacaklar ve alınacak hediyeler belirlenir. Şayet kız tarafı, istemeye karşı “hayırlı olsun” ifadesiyle olumlu yanıt verirse, kız verilmiş olur.

Akşehir’deki uygulamalarda, söz kesildikten sonra kız, kayınvalidesinin elini öpmeye doğru yönelince kayınvalidesi, yanında hazır bulundurduğu iğne oyalı beyaz çemberi kızın omuzlarına veya başına atar. Bu beyaz örtü, kız hakkındaki olumlu duyguları ifade ederken, başlanılacak hayırlı işteki temiz niyeti simgelemekte ve işin en hayırlı şekilde tamamına ermesi niyetini taşımaktadır. Erkek tarafı, kızın verileceğini umarak, hazırlıklı gider. Kız verilirse, arabada hazır bekletilen lokum, şeker, bisküvi, fıstık, gofret, vb. ikramlıklar, ağız tadı olması amacıyla getirtilerek dağıtılması için kız evine sunulur. Kız kahve yaptıktan sonra, büyüklerin ellerini öper ve herkese lokum dağıtır. Lokum ve bisküvinin ikiye bölünerek kız ve oğlana yedirilmesinin altında, hayırlı olan işin ağız tadıyla devam edip, hayırla tamamına ermesi inancı yatmaktadır. Akşehir’deki gözlemlerimizde; söz merasimlerinde yeni yeni, kız ve erkeğin beyaz mendil değiştirme uygulamaları ile Akşehir’de bazı yörelerde, kızın verildiği ve söz kesildiği gün, şerbet yapıp ikram edildiği de görülen ritüeller arasında yer almaktadır.

3.3.2. Nişan

Akşehir’de “Nişan töreni”, kızın istenme ve verilme sürecinin ardından, kız için verilen sözlerin yerine getirilmesi, kıza belirlenen mehir gereği yapılacak tüm takı ve hediyelerin alınması ve iki aile arasında daha sağlam bir bağ ile evlilik yolunda

³⁰⁰ Bahattin Ereş, **Akşehir Yöresi Halk Kültürü Araştırması**, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 114, Ankara, 1992, s. 70.

ilerlemek amacıyla düzenlenir. Erkek dünürü kız evinde, “hayırlısı olsun” cevabını aldıktan sonra iki taraf, “Şerbet-Nişan” için gün tayin eder ve gerekli hazırlıklara koyulmaya başlar.³⁰¹

3.3.2.1. Kadınlar Şerbeti

Akşehir’de, “Okuyucu” diye ifade edilen davetçiler, nişan için belirlenen gün ve saatte hısım akrabayı kız evine davet ederek, “Okuntu” denilen uygulamayı bizzat yürütürler. Köy yerlerinde traktörlere binen kadınların, ellerindeki beyaz çemberi sallayarak düğünü ilan ettikleri ve okuntu eylemini, herkesin yüzünü bizzat görerek davette bulundukları gözlemlenmiştir. Aksi takdirde çevre tarafından: “nişanı, düğünü bize okumadın!” denilerek, ayıplanmalarının kaçınılmaz olduğuna inanıldığı görülmüştür.

Akşehir ilçesinde “Kadınlar şerbeti”, kız evinde gerçekleştirilir ve sadece kadınlara yönelik tertip edilen bir merasimdir.³⁰² Yapılacak olan “Şerbet-Nişan” gününde yüzük takma merasimi, erkek ve kız için ayrı ayrı düzenlenir. Damadın yüzüğü erkekler arasındaki şerbet gecesi takılırken, kızın yüzüğü de kadınlar arasındaki şerbet gününde takılır.³⁰³

Geleneğe göre Akşehir’de, nişandan bir gün önce oğlan evinden kız evine dürü ve kına gider. Kız evi ise, oğlan evine şerbet gönderir. Büyük bir bakır sini içerisine, çeşitli kuruyemişlerden oluşan ve üzeri renkli pullu örtülerle süslenen ve özenle hazırlanan bir tepsi ile cam bir sürahi ve şerbet bardakları, şerbetin üzerine eklenmesi için badem ve erkek tarafında şerbetin sulandırılarak servis edilmesi için şeker konulur. Üzeri pullu örtülerle süslü şekerleme tepsisi, kız evinden oğlan evine gönderilir.³⁰⁴

³⁰¹ Karabağlı, s. 41.

³⁰² Ereş, s. 71.

³⁰³ Şerife Küçükosmanoğlu ve diğerleri, “Nasreddin Hoca Diyarı AkşehirYöresi Geleneksel Kadın Giyimleri ve Düğün Adetleri”, **1. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bilgi Şöleni Bildirileri Kitabı**, Akşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayın No: 6, Akşehir, 6-7 Temmuz 2005, s. 159.

³⁰⁴ Rahime Deveci, "Türk Dünyası Evlenme Ritüellerinde Akrabalık, Yakınlık Kurma ve Yabancılık Gidermeyi Amaçlayan Yeme-İçme Ritleri", **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı: 1, 2023, s. 1637; Küçükosmanoğlu ve diğerleri, ss. 158-159.

Akşehir’de kız evinde tertip edilen “Şerbet Günü” kadınlar, tefli çalgılar eşliğinde kendi aralarında eğlenir. Nişan töreninde gelin kız, kayınvalidesinin dürtüye yerleştirdiği özel içlik ve şalvarı giyer. Kızın başında, geleneksel motiflerden oluşan iğne oyalı bir çember bulunur. Genellikle gelin olacak kızlara, hercai motifli çemberler takılır. Bu özel günde, kızın eline kına yakılması geleneği vardır. Tepsinin içine, ipek bir mendille sarılmış nişan yüzüğü de eklenerek kız evine sunulur.³⁰⁵ Erkek tarafının kıza takacağı takılar, kız için alınan hediyelikler, yapılan alışverişler, o gün kıza ve ailesine takdim edilir. Evin orta bölümüne ve en merkeze alınan kıza, ilk olarak kayınvalidesi takılarını takar. Erkek tarafının durumuna göre kıza, beşbiryerde takması usuldendir.³⁰⁶

Erkek tarafından gelenler, misafirlere dağıtılmak üzere ikramlarıyla birlikte gelir. Merasim sonlanıp, nişan yüzüğü de kıza takıldıktan sonra, kız ve oğlan evinden belli kişilerin, bellerine bağlamış oldukları bir önlüğün cebinden misafirlere çerez ikram etmesi adettir.³⁰⁷ Misafirlerle birlikte, ağız tadı için şerbet içilir ve fıstık yenilir. Böylece nişan töreni tamamlanmış olur.³⁰⁸

“Söyletmelik” uygulamasının Akşehir’de, nişan yüzükleri takıldıktan sonra, kızla ilgili gerçekleştirilen bir uygulama olduğu gözlemlenmiştir. Yüzüğü parmağına takılan kızın artık, nişanlısının ve erkek tarafının ailesi karşısında el pençe divan durmak zorunda olduğuna, saygı gereği onlardan kaçınması ve yanlarında oturmaması gerektiğine inanılır. Bu uygulamada nişanlı kızın, erkek tarafı ailesinden kim varsa, kendilerine karşı fısıltılı ve oldukça sessiz bir şekilde konuşması ve hep aynı tonla sorulara cevap vererek, onlardan kaçınması gerektiğine inanılır. Bu şekilde başlatılan uygulama, kıza verilen “Söyletmelik bahşişi” ile sona erdirilir ve “hadi artık konuşabilirsin, söyle” denildiğinde kız, ancak normal bir ses tonuyla konuşmaya başlayabilir. Bu süreci, kızın yeni ailesi belirlemektedir. Bu uygulamanın arkasında, kızın yeni ailesine karşı sabrı ve tahammülü ölçülürken, aynı zamanda eğitilerek, aileye ve kurallarına koşulsuz itaati hedeflenmektedir. Akşehirli kadınlardan, kendi

³⁰⁵ Akşehir Dünyanın Ortası, **Mehmet Güleray’ın Kaleminden Akşehir’de Evlenme-Düğün Gelenek ve Görenekleri**, https://aksehir.web.tr/?page_id=572, (23 Aralık 2024).

³⁰⁶ Karabağlı, s. 41.

³⁰⁷ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 159.

³⁰⁸ Facebook, Akşehir’in Yörtesel Kıyafetleri, https://www.facebook.com/Aksehir.de/posts/ak%C5%9Fehirin-y%C3%B6resel-k%C4%B1yafetleriak%C5%9Fehir-aksehirturizmrehberiaksehir/1032383630157130/?locale=tr_TR, (09 Aralık 2024).

evliliklerinin birinci hatta ikinci yıllarına kadar bu uygulamanın devam ettiğini ifade edenler olduğu, nişanlılık sürecinde bu uygulamaya uymadığı ve kendisinden kaçınıp saygı göstermediği iddia edilerek, bizzat nişanlısı tarafından sert bir muameleye maruz kalanların dahi olduğu gözlemlenmiştir.

3.3.2.2. Erkekler Şerbeti

Akşehir’de “Erkekler Şerbeti”, kadınlar şerbetinin yapıldığı günün gecesinde gerçekleştirilir. Tertip edilecek nişana, yine aynı şekilde “okuntu” usulü ile hısım akraba, oğlan evine davet edilir. Erkeğe yakılacak kına, kız tarafında hazırlanarak oğlan evine getirilir. Mevrit merasimi düzenlenir, dualar edilir. Erkeğin arkadaşları, damadın yalnızca sağ eline veya işaret parmağına düz kına yakar. Kız evinden gelen kına tasının içindeki madeni parayı bulan kişi, tası kaçırarak misafirlere bahşiş toplar. Oldukça eğlenceli geçen ve geceye ayrı bir renk katan bu uygulamaya, “Tas Kaçırma” denilmektedir.³⁰⁹

Nişan yüzüğü damada, erkekler içinde bir aile büyüğü tarafından takılır. Erkekler arasında da kız tarafındakine benzer geleneksel bir eğlence tertip edilir. Akşehir’de bu tür geçiş uygulamalarında misafirlere genellikle, lokum ve bisküvi ikram edilmesi geleneği vardır.

Nişan gerçekleştikten sonra düğüne kadar geçen süreçte, erkek tarafının kız evine her Perşembe günü çerez gönderme âdeti olduğu bilinmektedir. Erkek evi, nişandan sonra özel dini gün ve gecelerde, bayramlarda, kıza ve ailesine hediyelikler götürür. Bu uygulamanın, iki aile arasında muhabbet vesilesi olacağına inanılır.³¹⁰

Akşehir’de, nişanla düğün arasına “Kurban bayramı” girerse, erkek evi tarafından nişanlı kız için bir kurbanlık koç götürülmesi ve bunun süslenmesi geleneği vardır. İmkânı olanların, kurbanlık koçun boynuzlarına, kıza hediye olmak üzere altın bilezik takmaları da uygulanan gelenekler arasındadır. Akşehir’de nişan gerçekleştikten sonra, düğünden önce şayet “Hıdırellez Günü” isabet ederse, o güne has, aileler arasında bazı uygulamaların gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Erkek tarafının, nişanlı kıza ve ailesine ikram edilmek üzere, Akşehir’e özgü peynirli pide

³⁰⁹ Ereş, s. 72.

³¹⁰ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 159.

yaptırarak nişanlı kızı, Akşehirli' in Hıdırellez günü özel olarak ziyaret ettikleri İgdeli Dede ve Nimetullah Nahçıvani türbelerine ziyarete götürmeleri ve etrafındaki mesirelik alanı gezdirmeleri, süregelen gelenekler arasındadır.³¹¹

3.3.3. Düğün Merasimi

Akşehir'de düğün süreci, geleneksel olarak üç gün sürmektedir. Birinci gün, kız için ayrı erkek için ayrı düzenlenen “Kına Gecesi”, ikinci gün “Gelin Alma”, üçüncü gün de “Erte” uygulamasıyla düğün tamamlanmaktadır. Üç aşamada gerçekleşen düğün uygulaması, bu şekilde incelenmeye çalışılacaktır.

3.3.3.1. Düğün Öncesi Hazırlıklar

3.3.3.1.1. Çeyiz

Konya'da evlenme gelenekleri içinde önemli bir yere sahip olan çeyiz kültürü, geçmişten günümüze halk sanatlarının ve el işlerinin korunarak yaşatılmasına katkı sağlamıştır. Bu gelenekte yer alan figüratif motifler, doğadaki kurt, tırtıl ve kırkayak gibi sürüngen hayvan türlerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Halk arasında, “kıllı kurt” motifi, kötülükle ilişkilendirilir ve sinsi bir düşmanı simgelediği düşünülür. Konya çeyiz geleneğinde kullanılan bu motif, nişanlı veya evli kadınların kayınvalideleriyle yaşadıkları kırgınlıkları temsil eder. Bu tür simgesel motifler, yalnızca estetik bir unsur olmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve duyguların anlatımında da önemli bir rol oynamaktadır.³¹²

Konya yöresinde, evlerin genellikle bahçe içinde yer alması, kadınların doğadan etkilenecek çeşitli motifler tasarlamalarına ilham kaynağı olmuştur. Bu bağlamda, yeşillik, çim veya çimenlerden esinlenerek oluşturulan “filize” motifi, düğün öncesinde gelinin ailesinden kayınvalideye hediye götürülen “dürü” geleneği içinde önemli bir yere sahiptir. Kayınvalide, bu hediye, düğün sırasında başına bağlayarak gelinini onurlandırır. “Filize motifi”, kayınvalide ile gelin arasındaki

³¹¹ Koç, s.19, Ereş, s. 71.

³¹² Emine Nas, "Konya Yöresi El Sanatlarında Anlam Yüklü Motiflerin Halk Diline Yansıması", *Turkish Studies*, Cilt: 7, Sayı: 1, Kış-2012, s. 1922.

ilişkinin çayır çimen gibi huzurlu, ferah ve mutluluk dolu olmasını simgeler. Yörede, menekşeli, sümbüllü ve filize türleri de yaygındır. Diğer bir anlamlı motif ise, “gül küpe” veya “boncuk oyası”dır. Bu motif, Konya düğünlerinde zengin ailelerin gelinlere, elmas küpe gibi değerli hediyeler takmasının sembolik bir yansımasıdır. Gül motifi kullanan genç kızın, dolaylı bir şekilde ailesine evlenme isteğini ifade ettiğine inanılırdı. Aynı zamanda bu motif, zenginlik ve refah arzusunun bir sembolü olarak da değerlendirilir. Bu tür geleneksel motifler Konya kültüründe, hem estetik bir değer taşır, hem de toplumsal mesajların aktarılmasında önemli bir rol oynar.³¹³

Akşehir ilçesindeki gözlemlerimizde, eskiden evlenecek kızların çeyizinde yer alan ve kayınvalide için hazırlanan, yünlü, kaneviçe veya etamin işi denilen geleneksel işlemeli yer minderleri de dikkat çekmektedir. Ayrıca, “Üç elti dokuz görümce” isimli geleneksel bir motiften oluşan karyola takımı, geleneksel el işleriyle yapılan kaneviçe veya etaminden sandık örtüsü, elbise örtüsü, kız için yünden yapılan çorap ve patiklerin yanı sıra; erkek için süveter, atkı, kazak ve yelek gibi ürünler ile dokuma halılardan oluşan çeyizliklerin hazırlandığı görülmektedir. Günümüzde ise çeyiz geleneğinin, eskiden çok farklı olarak, zamanın ihtiyaçlarına ve gençlerin kullanımına uygun olarak şekillenip değişmiş olduğu, geleneksel ürünlere gençlerin ön yargılı ve mesafeli bir tutum içerisinde yaklaştıkları gerçeği karşımızda, soğuk bir şekilde durmaktadır.

3.3.3.1.2. Kalın Bozma, Keten Biçme, Baş Bozma

Akşehir’de düğün öncesi hazırlıklar, gelin ve damadın aileleri tarafından titizlikle yürütülür. Düğünden bir hafta önce gelinin kıyafet alışverişi yapılır. Bu alışveriş, gelinin yeni hayatına hazırlanması anlamına gelir. Gelin, evinden ayrılmadan önce, sosyal olarak kabul gören, uygun kıyafetlere sahip olmalıdır. Aynı zamanda geline ve akrabalarına düğün için alınan hediyeler, toplumsal bağları da pekiştirme görevi görmektedir. Akşehir’de düğünler, geleneksel olarak üç gün sürer. Bu üç gün içerisinde gerçekleştirilen ritüellerin her biri, kendi içinde özel anlamlar barındırır ve çeşitli uygulamalarla belirginleşir.³¹⁴

³¹³ Nas, s. 1622.

³¹⁴ Düğün.com, Türk Düğün Gelenekleri: Yörelere Göre Türk Düğün Adetleri, <https://web.archive.org/web/20201124071910/https://dugun.com/tavsiye-ve-ipucu-kosesi/turk-dugun-gelenekleri-yorelere-gore-turk-dugun-adetleri-2271>, (13 Aralık 2024).

“Kalın Bozma” uygulamasında, erkek tarafı ile kız tarafının yakınları, daha önceden kız için belirlenen “Mehir” gereği çarşıya çıkarak, kız için belirlenen hediyelikleri ve eşyaları alır. Akşehir’e ait olan ve gelinin kına gecesinde ve düğünde giyeceği geleneksel kıyafetler için kumaş alınır ve bu kıyafetler, özel terzilere diktirilir.³¹⁵ Akşehir’in köylerinde bu uygulamaya: “Kalın Bozma” denilmektedir.³¹⁶

“Keten Biçme” uygulamasında, kız için ve oğlan için alınan birer parça kumaş, ucundan biçilerek kesilir ve kesilen iki ayrı kumaş parçası birleştirilerek, kızın eline verilir. Kız, ayrı kumaş parçalarını bütünleştirerek, yeni hayatında ve evinde kullanmak üzere, bebek battaniyesi veya evinde kullanacağı başka bir şey üreterek bu kumaşı değerlendirir. Bu ritüelde kıza, “yuvayı dişi kuş yapar” misali, evlilik üzerindeki rolüne atıf yapılarak; tüm yapıcılığıyla ve üretkenliğiyle yeni hayatında evliliğin gerektirdiği tüm sorumlulukların ve beklentilerin kendisine bir sembol üzerinden hatırlatıldığı görülmektedir.

“Baş Bozma” uygulamasında, Akşehir’de, düğünden bir hafta önce erkek tarafından bir grup kadın, kız evine giderek kızın başına kına yakar. Bu uygulamaya “Baş Bozma” denilmektedir. Akşehir in bazı bölgelerinde baş bozma uygulamasının, hamamda da yapıldığı gözlemlenmiştir. Gelin kızın başına kına yakıldıktan sonra, yapay çiçeklerden oluşan bir taç takılması da uygulamalar arasında yer almaktadır.³¹⁷

“Baş Bozma Hamamı”, Akşehir de yaygın olarak görülmeyen, fakat gelenekler arasında yer alan bu âdeti şayet erkek tarafı kız için gerçekleştirmek isterse, kız için bir hamam bohçası hazırlayarak, kız evine götürür. Düğünden önceki hafta baş bozma hamamı yapılan gelinin, kayınvalidesi tarafından kendisine hediye edilen “Hacı Yaşmağı” örtüsünü düğüne kadar başına takması gerektiği gibi, bazı uygulamalar olduğu da görülmektedir. Başbozma hamamı uygulamasının da, diğer birçok uygulama gibi, Akşehir’in köklü aileleleri tarafından gelenek olarak devam ettirildiği, fakat genel olarak bu uygulamanın da artık, Akşehir’de çok yaygın olmadığı görülmektedir.

³¹⁵ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, ss. 161-164.

³¹⁶ Akşehir Dünyanın Ortası, **Mehmet Güleray’ın Kaleminden Akşehir’de Evlenme-Düğün Gelenek ve Görenekləri**, https://aksehir.web.tr/?page_id=572, (23 Aralık 2024).

³¹⁷ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 159.

3.3.3.1.3. Dürü, Bayrak Dikme

“Dürü”, Akşehir’de, evlenecek kız için hem nişan öncesi, hem de düğün öncesi dürü hazırlama geleneği vardır. Düğün öncesi erkek tarafı, kıza ve kızın ailesindeki bütün aile büyüklerine hediyeler olarak, özel hediye bohçaları yapar. Özel bohçalara sarılarak hazırlanan bu hediyelere “dürü” denilmektedir. Kız tarafı da, gücü nispetince erkek tarafı ve bazı aile büyüklerine bohça yapabilir. Fakat Akşehir’de bazı bölgelerde, “Kız evinin eli cebine gitmez.” anlayışı gereği, düğüne ait tüm masrafların genellikle erkek tarafınca karşılanmasının esas olduğu ve Akşehir’de özellikle, “Aşağı Köylüler” olarak nitelendirilen “Traş” larda bu geleneğin, katı bir şekilde uygulandığı görülmektedir.

Akşehir’de, düğünden birkaç gün önce, erkek tarafı kız tarafına boş bir sandık götürür. Kızın düğün hazırlığı için yapılan tüm eşyalar, kıza alınan bütün hediyeler, kızın erte günü el öperek erkek tarafının büyüklerine hazırladığı dürü bohçaları, özel olarak hazırlanıp süslenen ve düğün gecesi sonrası misafirlere dağıtılacak çerez tepsisi ve diğer her şey, bu sandığa konulur. Gelin alma günü olan Pazar günü, oğlan evi kızı aldıktan sonra “sandık”, kıza ait olan tüm eşyalarıyla birlikte gelinin yeni evine getirilir.

“Harç” uygulamasında, erkek tarafı, Cuma günü kız evinin düğünde misafirlerine ikram edeceği düğün yemeğinde kullanılacak bütün malzemeleri, kız evine götürür. Götürülen yemek malzemelerine, “harç” denir. Aynı gün, oğlan evi tarafından kıza, özel hazırlanan ve süslenen bir “kurbanlık koç” da götürülür.

“Bayrak Dikme”geleneğinde, Cuma günü oğlan evi, kız evine düğün harcını götördükten sonra, evin uygun bölümüne kapının önüne, hanenin düğünü olduğunu vurgulayan, Türk bayrağımızı dikerek, “Bayrak Dikme” geleneğini yerine getirir. Akşehir’de bazı bölgelerde bayrağın dikildiği gün, erkek tarafı kız evinden birkaç sofra kuracak kadar misafiri evine davet ederek, o gün için yemek verir.³¹⁸

³¹⁸ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 159.

3.3.3.2. Kına Gecesi

3.3.3.2.1. Kız Kınası, Kız Ağlatma

Akşehir’de “Kız Kınası”, düğünden bir veya iki gün önce, genellikle Cumartesi günü gündüz ve kadınlar arasında icra edilir. Kına gecesinin en önemli ritüellerinden biri, kına yakma törenidir. Bu tören, gelinin el ve ayaklarına kına yakılmasıyla başlar.³¹⁹ Akşehir’deki kına uygulamalarında, gelinin yüzü başından aşağıya kadar bir şalla örtülüdür. Kına yakarken, herkesin elinde bir mum tutarak katıldığı bu ritüel, düğün gecesinin başlangıcını işaret eder. Gelinin ağlaması, duygusal bir geçişin ve geleneksel olarak çocukluktan evliliğe geçişin bir simgesidir. Bu tören, toplumsal bir kutlama ve aynı zamanda duygusal bir vedadır. Akşehir’de tören sırasında söylenen “Gıcılar” türküsü, düğün gecesinin özünü yansıtır. Bu türkü, bir yandan eğlenceli bir hava yaratırken, diğer yandan gelinin içsel hüznünü ve duygusal geçişini anlatır. Gelinin ağlaması, hem bu geçişin, hem de toplumsal normların bir yansımasıdır. Gelin, annesinden ve evinden ayrılacak olmanın hüznünü yaşar. Bu geçiş, genç kızın evlilik için hazır hale gelmesini simgeler.³²⁰ Kına gecesi ve kına gecesi etrafında dönen tüm ritüeller, gelinin hem bireysel, hem de toplumsal geçişini simgeler. Her bir detay, kadının toplumsal statüsünü, gelinin ailesi ile ilişkisinin bitişini ve yeni ailesine katılmasını simgeler.³²¹

Gelin ve damat evlerinin arasındaki sembolik geçişin bir ifadesi olarak görülen “Kına Tası”, oğlan evinde kırmızı renkteki bir kumaşla sarılarak kız evine getirilir. Kına tası, sadece gelin için değil, aynı zamanda gelinin ailesinin yeni bir sosyal hayata adım atmasının da bir işareti olarak kabul edilir. Kına tası, bir sembol olarak ifade ettiği anlam gereği, düğün töreninin önemli bir parçasıdır.³²²

“Kına Tası Alayı”, Akşehir ilçesinde görülen özel adetlerden biridir. Kına tasını taşıyan alay, kasaba erkeklerinin koruyuculuğunda ilerler. Bu, gelinin ve alayın güvenliğini sağlamak amacıyla yapılan bir gelenektir. Ortada küçük bir oğlan

³¹⁹ Örnek, s. 194.

³²⁰ Besler, s. 123.

³²¹ Şirin Yılmaz, "Kına Gecesi Ritüelinde Anlamsal İşleyiş: Çağrışımlar, Düşünyapılar, Dönüşümler", **Millî Folklor Dergisi**, Sayı: 125, Bahar 2020, s. 163.

³²² Cemalettin Yavuz, "Türk Kültüründe Gelin Ağlatma Ritüeli Ve Çuvaşlar Örneği", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, 2021, Cilt: 14, Sayı: 35, s. 923.

çocuğunun elinde kına tası, onun arkasında oğlan evinden gelen kadınlarla birlikte, kız evine girilir. Kasabanın ihtiyar erkeklerinin, alayın önünde ve yanında yürüyerek gelini koruması, eski zamanlardan gelen bir geleneği anımsatması açısından çok önemli mesajlar içerir ve toplumsal düzeni simgeleyen bir ritüel olarak göze çarpar.³²³

Yörede kına yakma geleneği, düğün öncesinde oldukça önemli bir ritüeldir. Bu ritüeller, düğün sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır ve sosyal bağları güçlendiren, mutlu bir evliliğe başlangıcı simgeleyen önemli bir kutlama biçimidir.³²⁴ Kız kınasına, oğlan evinde düğün hazırlıkları olması sebebiyle, ortak tanıdıklar haricinde oğlan evinden katılan olmaz.³²⁵ Kız evinde, mevlit okunduktan sonra, geline kına yakma merasimi gerçekleştirilir. Kınayı kızın, “Başı bütün”, ana babası sağ olan ve şayet evliyse, mutlu mesut bir evliliği olan arkadaşının yakması esastır.³²⁶

Kına gecesinde genç kızların ellerinde taşıdığı mumlar, eski Türk inanışlarında ateşe ve ocak kültürüne atfedilen anlamları çağrıştırır. Türkler ateşi, sadece bir ısınma aracı olarak görmemiş, aynı zamanda onu kirden arındıran, kötülüklerden uzaklaştıran ve kişiyi koruyan bir güç olarak kabul etmiştir. Ocak ise, soyun devamını ve ailelerin sürekliliğini simgeler. Bu nedenle evlilik ritüelleri genellikle, ocak kurma ile ilişkilendirilmiştir. Ocakta yanan ateş, soyun sürekliliğini ve aile birliğinin korunmasını simgeler, bu da evliliğin kutsal bir başlangıç olarak görülmesini sağlar.³²⁷

“Kız Ağlatma”, Akşehir’de; kına yakma merasiminden önce, kadınların topluca iştirak ettiği ve oldukça dokunaklı ve hüzünlü geleneksel ağıtlar ve türküler eşliğinde, kızın ağlatılması uygulamasına denilmektedir.

“Kınayı koyarlar tasa
Oğlan evi pek havasta
Kız evi de kara kara yasta
Gelinim gınan gutlu olsun
Vardığın yerde ağzın datlı olsun.”

Akşehir’de, kına yakılmadan önce, kıza abdest aldırılır. Gelin kız kibleye döndürülerek, İhlas, Fatiha ve diğer dualar okutulur. Tam kına yakılma esnasında ise, ağıtlar başlar. Kına gecesinin en dokunaklı anı, bu evrede gerçekleşmektedir.

³²³ Küçükosmanoğlu, ve diğerleri, s. 160.

³²⁴ Erdem, s. 35

³²⁵ Yılmaz, s. 163.

³²⁶ Ereş, s. 72.

³²⁷ Yılmaz, s. 172.

Misafirlerin hep bir ağızdan söylediği, yöreye has türkülerle oldukça hüzünlü geçen merasimde, kına yakılırken kızın ağlaması beklenir ve “kız ağlatma” uygulaması böylece gerçekleştirilmiş olur.³²⁸

Kına merasimi sırasında gelin, genellikle başı önde, ağlayan ve içe dönük bir tavır sergileyerek edilgen bir bedensel söylemde bulunur. Gelin, kına yakılmadan önce avucunu açmamakta ve bu noktada birkaç dakika boyunca edilgenliğinden uzaklaşarak bir koşul öne sürer. Ancak kına yakıldıktan sonra, ağıtlar ve ilâhiler okunmaya başladığında, tekrar edilgen durumuna geri döner. Bu atmosferi, gelinin etrafındaki kadınlar yaratır. Onların sözleri ve tavırları, gelinin bu duygusal ve edilgen halini pekiştirir ve ritüelin tamamlayıcı bir parçası olarak işlev görür.³²⁹

Akşehir ilçesinde icra edilen kına merasimlerinde, gelin kıza farklı uygulamalarla beş ayrı kına deseni yakıldığı görülmektedir. Bunlar, iplikli, leblebili, taraklı, muskalı ve düz kına yakımı şeklinde beş ayrı şekilde olup, kızın arzusuna göre tercih ettiği usulde kınası yakılır.³³⁰ Akşehir’de kıza kınayı, “başı bütün” yani ana babası sağ olan ve mutlu bir evliliği olan kişinin yakması inanışı hâkimdir. Kızın iki el ve ayaklarına, oğlanın ise sadece sağ eline kına yakılması geleneği vardır.³³¹ Kına yakılması esnasında kayınvalide, gelinin avucuna madeni para veya altın koyarak, yeni evliliğin bereketli olacağına dair inancı pekiştirir. Kına bitince, kızın yüzü açılır ve yüzü açılan gelin, büyüklerin elini öper. Kına yakma işlemi tamamlandığında, gelinin kına tasına bir madeni para yerleştirilir. Bu, gelinin yeni bir hayata adım atmasının sembolü olarak, onun yaşamının bolluk ve bereket içinde geçmesi dileğiyle gerçekleştirilir. Tas, gelinin gelecekteki evine, yani oğlan evine gönderilmek üzere hazırlanır. Kına gecesi, yalnızca bir eğlence değil, aynı zamanda geleneksel değerlerin aktarıldığı ve toplumsal bağların güçlendiği önemli bir fırsattır.³³²

Kına yakılırken, kına gecesinde çalgı olarak genellikle, zilli def ve ud (ince saz) gibi geleneksel enstrümanlar kullanılır. Bu çalgı aletleri eşliğinde, Akşehir’e özgü yöresel türkülerden; Gıcılar, Karanfilsin türküleri hep bir ağızdan seslendirilir. Kına yakıldıktan sonra, Akşehir’e özgü ve kadınlar tarafından oynanan düz oyun, galkıma,

³²⁸ Samancı, s. 13.

³²⁹ Yılmaz, s. 173.

³³⁰ Ereş, s. 72.

³³¹ Karabağlı, s. 40.

³³² Youtube, Müzisyen Özlem Ökten Akşehir düğünleri Elevres köyü mahallesinden Sevginur & Osman Arslan çiftinin, <https://yandex.ru/video/preview/2812539110996897517>, (23 Aralık 2024).

kadın zeybeği gibi oyunlar neşe içinde icra edilir. Gelin kız oynatılırken, üzerine para ve şeker saçılması adettir. Kızın arkadaşlarından bekâr olanlar, bu şeker ve paralardan ne kadar çok kaparsa, nasibinin o kadar çok açılacağına ve gelin kızın ardından kısa bir süre sonra evleneceğine inanılır.³³³

Gecenin sonunda ev sahipleri, herkesin keyifli bir şekilde zaman geçirmesini sağladıktan sonra: “Eğlenceyi tadında bırakalım.” Diyerek, kutlamayı sonlandırırlar. Kına gecesinin bitiminin ardından ev sahipleri, misafirlerini tek tek kapıya kadar uğurlar. Bu, misafirlere teşekkür etme ve onlara iyi dileklerde bulunma anlamına gelir. Kına gecesini, bu şekilde tamamlanmış olur ve düğün öncesinde önemli bir hazırlık süreci nihayete erer.³³⁴

3.3.3.2.2. Erkek Kınası

Akşehir’de “Erkek Kınası”, Cuma veya Cumartesi gecesini erkek evinde icra edilir. Bu gecede oğlana yakılacak kına, genellikle kız tarafında hazırlanarak oğlan evine getirilir. Erkek kınasına genellikle, damadın yakın akrabaları, arkadaşları ve dostları katılır. Erkekler için yapılan kına gecesini, kız tarafındaki törenin devamı niteliğindedir.³³⁵

“Damat Hamamı”, kına gecesinin ardından damadın yakınları, akrabaları ve dostları onu hamama götürür. Hep birlikte hamamda yıkanarak temizlenirler ve ardından damada, geleneksel düğün kıyafeti olan “damatlık” giydirilir. Bu uygulamaya, “Damat Hamamı” denilmektedir.³³⁶

Kına yakma ritüelinin başlangıcında, Mevlid okunur. Ardından, damadın arkadaşları tarafından kına yakma işlemi başlar. Dini atmosferin ardından kına yakılmasına geçilir ve katılımcılar hep bir ağızdan, “Gıcılar” ve “Karanfilsin” gibi geleneksel türküler söyleyerek atmosferi coştururlar. Kına yakma anı, geleneksel olarak neşeli bir atmosferde geçer ve herkesin katılımı ile daha eğlenceli hale gelir.³³⁷

³³³ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 159.

³³⁴ Ereş, s. 73; Yılmaz, s. 163.

³³⁵ Yılmaz, s. 169.

³³⁶ Karabağlı, s. 41.

³³⁷ Akşehir Belediyesi, Şehir Kültürü, <https://www.aksehir.bel.tr/aksehir/yerel-kulturumuz/sehir-kulturu>, (3 Aralık 2024).

“Tas Kaçırma”, Akşehir’de kına gecesinde gerçekleştirilen ve geceye renk katan uygulamaların başında gelmektedir. Kına yakma işlemi sırasında, kına tasına madeni para yerleştirilir. Kına tasının içindeki para, kına yakılırken hangi misafir tarafından bulunursa, o kişi tası kaçıtır. Bu uygulama, “Tas Kaçırma” olarak adlandırılır ve oldukça eğlenceli bir gelenektir. Bu tas daha sonra, tası kaçıran kişi tarafından, bahşiş toplamak için kullanılır. Ritüel, kutlamaların eğlenceli ve hareketli geçmesini sağlar.³³⁸

Erkek tarafındaki kına gecelerinde de, kız evinde icra edilen müzik aletleri kullanılır. Genellikle zilli def ve ud gibi geleneksel enstrümanlar eşliğinde, yöresel türküler söylenir. Katılımcılar, yöresel oyunlar oynar ve geleneği yaşatmak adına topluca oynayıp eğlenirler. Bu tür etkinlikler, misafirlerin bir araya gelip eğlenmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal birlikteliği de canlı tutar ve sosyal bağları kuvvetlendirir.³³⁹

Gecenin ilerleyen saatlerinde ev sahibi: “Düğünde çorbayı bizde içelim.” diyerek misafirleri düğün yemeğine davet eder ve aynı zamanda kına gecesinin sona erdiğini ifade eder. Bu geleneksel söz geceyi sonlandırırken, misafirleri ertesi gün yapılacak düğün kutlamalarına hazırlayan, nazik bir davet niteliği taşır. Hısım akraba ve diğer tüm misafirler de çok önceden, aynen nişan bahsinde geçtiği gibi, “Okuntu” denilen geleneksel usul ile düğüne davet edilir.³⁴⁰

3.3.3.3. Düğün Günü

3.3.3.3.1. Gelin Alma Uygulamaları

Zamanla kalıplaşmış bir gelenek haline gelen “Gelin Alma” uygulamaları, geçmişten günümüze devamlılığını koruyarak, Akşehir ilçesinde de düğün ritüellerinde yerini almıştır.

“Gelin Alma” uygulaması Akşehir’de kızın, bu uygulama ile ailesinden, eşinin evine doğru yapacağı önemli geçişi simgeler. Geleneksel olarak tören, karma bir

³³⁸ Yılmaz, s. 169.

³³⁹ Akşehir Belediyesi, Şehir Kültürü, 3 Aralık 2024, <https://www.aksehir.bel.tr/aksehir/yerel-kulturumuz/sehir-kulturu>.

³⁴⁰ Ereş, s. 73.

etkinlik şeklinde düzenlenir ve tefçilerin çalıp söyledikleri müziklerle coşkulu bir atmosfer yaratılır. Gelin, ailesinin evinden alınırken, tüm aile üyelerine veda eder. Bu geçişin, şenlikli bir şekilde yapılması, toplumsal bir kutlama eşliğinde gerçekleşmektedir.

3.3.3.3.1.1. Kız Evinde Görülen Uygulamalar

Akşehir’de düğün günü olan Pazar günü, kız evi erkenden hazırlanır. Gelinin saçına kahrkül, zülûf kesilir. Başına ise, Akşehir’in geleneksel kıyafetlerinin üzerine giyilen ve üzerinde “Penez” denilen altın veya altın renkli, altın taklidi pullardan oluşan fes giydirilir, fesin üzerine ise, al ve pullu örtülür.³⁴¹ Gelin, düğün için özel olarak hazırlanır ve süslenir. Kız alma süreci başlamadan önce geleneksel bir uygulama olarak, kız evinin önüne davul ve zurna getirilir ve geleneksel türküler çalınır. Bu sırada kız tarafı, gelin almaya gelen erkek tarafı ve onların yakınları, çeşitli geleneksel ritüelleri gerçekleştirirler. Örneğin, gelinin çeyiz sandığının üzerine çocuk oturtulur, gelinin bulunduğu odanın kapısı bağlanır ve oğlan evi yakınlarından bahşiş talep edilir. Bu süreç devam ederken oğlan evinde de, gelini evinde karşılamak için bekleyen damat kaçırılarak, ya da damadın ayakkabıları saklanarak da, oğlan evinden para veya çeşitli hediyeler talep edilir. Tüm bu geleneksel uygulamalarda sağdıç, damadın sağında solunda, ona yardım etmek ve tüm engelleri aşmak için çaba sarf etmek zorundadır. Bu uygulamalar, düğün öncesi eğlenceli bir atmosferin oluşmasını sağlarken, aynı zamanda toplumsal bağları ve gelenekleri pekiştiren ritüeller olarak göze çarpmaktadır.

“Kapı Tutma Uygulaması” Akşehirde, kızın ailesi veya yakınları, gelin, evinden çıkmadan önce kapıyı tutarak veya erkek tarafından gelen diğer kişileri odaya kapatmak suretiyle, bahşiş isteme geleneğini uygular ve damadın ailesinden çeşitli hediyeler talep eder.³⁴²

“İğne Batırma” uygulaması olarak bilinen ve Akşehir’de kız tarafının erkek tarafının kadınlarına yaptığı uygulama, oldukça dikkat çekicidir. Kız tarafı yakınlarının, ellerindeki iğneyi hafif hafif erkek tarafının kadınlarına batırma

³⁴¹ Rahmi Doğanay, Gül Yılmaz, “Milli Mücadele Yıllarında Akşehir Kazasının Sıhhi ve İctimai Durumu”, **Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 15, 2023, s.70.

³⁴² Kalafat, ss. 185-186.

uygulamasının altında, kızın evden çıkıyor oluşunun acısını karşı tarafa bir nebze de olsa hissettirmek, yaşatmak ve kızın arkasında olduklarını onlara bildirmek amacının yattığı düşünülmektedir.

Akşehir’de kızın beline, bekâreti sembolize eden kırmızı kuşak bağlanmadan önce, bir fesin içine kızın babası ve kız tarafının yakınları bahşiş atar. Toplanan paralar, bir bohça ile kayınavlideye verilir. Sonra, kızın beline üç kez, kırmızı kuşak dolanır, başına ise duvak örtülür.³⁴³ Baba evinden çıkmadan önce kıza takılacak bilezik, kızın belindeki kuşağa bağlanır. Kızın abisi, gelinin koluna girerek gelini, baba evinden çıkarır. Ağabeyi yoksa babası, babası da yoksa diğer aile büyükleri kıza iştirak eder. Kız almaya gelen erkek tarafı, kızı dualarla evinden çıkarır.³⁴⁴

3.3.3.3.1.2. Erkek Evinde Görülen Uygulamalar

Akşehir’de erkek kınası gerçekleşikten sonra, ertesi gün damat ve arkadaşları damat hamamına giderler. Eğlenceli bir atmosferde geçen damat hamamında, ekeğin arkadaşları oğlana damatlığını giydirirler. Düğünün her aşamasında damadın yanında olan ve kendisine düğün boyunca refakat eden “Sağdıç” ın, damadı bir an olsun yalnız bırakmaması gerekir. Akşehir’de gelin ve damada refakat eden sağdıçların evli olmaları ve gelin ve damada ayrı ayrı eşlik etmeleri uygulaması görülmektedir.³⁴⁵

Düğün günü, erkek tarafı evinde, misafirler için yemek hazırlanır. Bu yemek genellikle, yoğurtlu yayla çorbası, haşlanmış et, yaprak dolması, ırmik helvası ve hoşaf gibi geleneksel lezzetlerden oluşur.³⁴⁶

Akşehir’de eskiden bazı bölgelerde, yokluktan olsa gerek, düğün yemeklerinin daha sade olduğu ve iki çeşitten oluştuğu bilinmektedir. Bunlardan “Alaş”, buğdaydan oluşan bir nevi aşure benzeri tatlı; “Toyga”: yağ (tereyağ) suyundan yapılan tuzlu çorba olmak üzere iki çeşit olup, halen Akşehir’in bazı köylerinde bu geleneğin devam ettiği görülmektedir.

Erkek tarafında düğün yemeği erken saatlerde verilmeye başlanır. Yemeklerin ardından erkek tarafı, akraba ve dostlarıyla birlikte kız evine giderek, gelini almak için

³⁴³ Samancı, ss.16-17.

³⁴⁴ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s.160

³⁴⁵ Erdem, s. 39.

³⁴⁶ Ereş, s. 73.

hazırlanır. Gelin, erkek evine genellikle at üzerinde veya araba ile götürülür. Gelinin getirilmesiyle düğün töreni resmen başlamış olur.³⁴⁷

Akşehir’de kız, erkek evi tarafından baba evinden çıkarıldığında kayınvalidesi, gelinin eline gaz lambası verilir. Bu uygulamanın, gelinin ıslıl ıslıl ıslıdaması için ve merkezdeki konumunu belirlemek amacıyla icra edildiği düşünülmektedir. Kayınvalide kızı aldıktan sonra, gelin arabasında kızın yanına oturur ve bahtının açık olması için gelinin yüzüne ayna tutar.³⁴⁸

Gelin arabadan inerken damat, kıza koltuk yaparak kıızı arabadan indirir ve gelini yeni evine alır ve kıza yüz görümlüğü takar. Bu takının genellikle beşbiryerde olması umulur. Daha sonra, evin balkonuna veya yüksek bir bölümüne çıkararak gelini topluluğa gösterir. Koltuk uygulamasından sonra damat, sağdııcıyla birlikte Akşehir’deki Nasreddin hoca türbesine giderek hayır duada bulunur ve yatsı namazı sonrasına kadar eve gitmez. Namaz bitiminde damat ve sağdııcı eve gider ve hoca eşliğinde dini nikâh merasimi gerçekleştirilir. Gelin, odasından kafasını çıkararak nikâha iştirak ederek evliliği onaylar.³⁴⁹

3.3.3.3.1.2.1. Saçı Uygulaması

Akşehir’de, düğün günü gelin, yeni evine girmeden önce kapıdan girerken üzerine buğday ve arpa saçılması geleneği vardır. Arpalı buğdaylı çocukları olsun, kızlı oğlanlı evlatları olsun anlamında yörede arpa ve buğday saçılması inancı hâkimdir. “Saçı”nın, gelin eve girerken müstakil evlerin damlarından veya balkonlarından atılması âdeti vardır. Yine, arpa ve buğdayın yanısıra, para atılması da gelenekler arasındadır. Bu uygulamadaki amacın, gelinin yeni kurulan yuvaya bolluk ve bereket getireceğine inanılması³⁵⁰ ve saadet dolu bir yuva kurulması inancıyla gerçekleştirildiği düşünülmektedir.³⁵¹

³⁴⁷ Erdem, s.38; Olegcassını, **Kına Gecesi Nedir? Gelenekler Nelerdir? En Kapsamlı Rehber**, <https://olegcassini.com.tr/blog/kina-gecesi-nedir-gelenekler-nelerdir-en-kapsamli-rehber?srsltid=AfmBOoozWfV7KrwNxHDIUhyLlykcyO1O63K8CiWzDaQrCdpXnyPMlhJ>, (3 Aralık 2024).

³⁴⁸ Örnek, s. 203.

³⁴⁹ Ereş, s. 73.

³⁵⁰ Arık, Eroğlu, s. 274.

³⁵¹ Özdemir, s. 30.

Eski Türk inançlarında, ata ruhlarını ve çeşitli doğaüstü güçleri mutlu etmek, Tengri'nin rızasını kazanmak ve destek elde etmek amacıyla kurbanlar sunulmuş ve hediyeler verilmiştir. Eski dönemlerde “saçı” olarak adlandırılan bu hediyeler, doğaüstü varlıklara ve ruhlara sunulan nesnelerdi. Saçılar, bir çeşit kurban özelliği taşır ve Türkler' in düğün ritüellerinin tüm aşamalarında bu uygulama görülür. Gelinin üzerine atılan buğday da geçmişte, “saçı” olarak nitelendirilmiş ve bereketi simgelemiştir. Buğdayın geçim ve beslenme kaynağı olması, bu inanışın anlamını ve toplumdaki önemini desteklemektedir. Bu, aynı zamanda evlilik çağındaki kızlar için bir kısmet çıkarma amacı taşır, genç kız ne kadar çok para kaparsa, o kadar kısa sürede evleneceğine inanılır.³⁵²

Saçı geleneği Akşehir'de, halk arasında yaygın olarak uygulanmakta ve geçmişten günümüze devamlılık göstermektedir. Düğünler, sadece bireyler için değil, toplumsal kimlik ve kültürel miras açısından da büyük bir önem taşır ve bu nedenle her detay, geçmişle bağ kurarak geleceğe taşınır.³⁵³

3.3.3.3.1.2.2. Koç Kurban Etme, Koyun Postuna Bastırma

“Koç Kurban Etme” uygulaması, Akşehir'de önemli uygulamalardan biridir. Geçiş aşamalarından olan düğün ritüellerinde, koç, koyun gibi çeşitli kurbanlar kesilir. Bu uygulama, eski Türk inançlarının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Koyun ve özellikle beyaz koç, eski Türk geleneklerinde kutsal kabul edilen ve Tanrı'ya ve ata ruhlarına adanan kurbanlar arasında yer almaktadır. Koyunun, aynı zamanda kendisine atfedilen önem gereği, on iki hayvanlı Türk takviminde bir yılın simgesi olarak yer aldığını görmekteyiz. Koyun ve koç, İslami dönem itibarıyla bakıldığında ise, huzurun, bereketin, güç ve kudretin bir simgesi olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüzde ise koyun veya koç kurban etme ritüeli, düğün ve diğer geçiş aşamalarında içinde barındırdığı anlamla, yaygın olarak gördüğümüz bir uygulama

³⁵² Dügün.com, **Türk Düğün Gelenekleri: Yörelere Göre Türk Düğün Adetleri**, <https://web.archive.org/web/20201124071910/https://dugun.com/tavsiye-ve-ipucu-kosesi/turk-dugun-gelenekleriyorel-ere-gore-turk-dugun-adetleri-2271>, (13 Aralık 2024).

³⁵³ Youtube, **Akşehir Düğünleri**, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLquy0qXDSPV86bKfVoRy4lz61wAoOehSU>, (23 Aralık 2024).

olarak karşımıza çıkmaktadır. Düğün ritüelinde, kurulacak yuvaya bolluk, bereket, saadet ve huzur getirmesi gibi temennilerle uygulanmaktadır.³⁵⁴

“Koyun Postuna Bastırma Uygulaması”, Akşehir’de gelin yeni evinin kapısından girerken, keçenin üstüne bastırılır veya gelinin ayağının altına koyun postu açılır. Bu uygulama, gelinin yeni ailesine karşı koyun gibi sakin, yumuşak huylu ve saygılı olması için, geldiği aileye uyum sağlaması ve bereket getirmesi inancıyla yapılmaktadır.³⁵⁵

Bu bilgiler ışığında koç kurban etme, koyun ve koyun postuyla ilgili inançların köklerinin, eski Türk geleneklerine dayandığı ve zamanla halk arasında da önemini koruyarak yaygınlık kazandığı görülmektedir. Konya’ nın Kadınhanı ilçesinde de, her düğünde uygulanan bu gelenek, koyun postunun simgesel değerini koruyarak, geçmişten gelen inanış ve uygulamaların günümüze nasıl uyarlanarak yaşam bulduğuna dair bize çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Ayrıca, halk arasında dileklerin kabul edilmesi amacıyla adanan kurbanların, çoğunlukla koyun kesimi şeklinde olması, bu hayvana atfedilen manevi önemin bir yansımasıdır. İslam dininde kurban kesmenin, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail ile ilişkilendirilen hadise bağlamında farz kılınması, koyunun dini açıdan da değerini ortaya koymaktadır. Bu kutsal hadisenin, koyun inancının halk kültüründeki yerini ve gücünü pekiştirdiği görülmektedir. Dolayısıyla, koyun ve koyun postuna dayalı geleneklerin, hem eski Türk inançları hem de İslamî rivayetlerle uyum içinde günümüze kadar devam ettiği görülmektedir.³⁵⁶

3.3.3.1.2.3. Eşik Uygulaması

Gelin alma uygulamasında, yeni gelin oğlan evinin kapısından girinceye kadar, davul ve zurna sesleriyle ve çeşitli yöresel türküler eşliğinde yeni evine girer.³⁵⁷ Gelin, yeni evinin kapısından girmeden önce, bir koluna ekmek, diğer koluna ise Kur’ an-ı Kerim verilir. Ekmek, bereketin simgesi olarak görülmektedir. Eline Kur’an verilmesi

³⁵⁴ Özdemir, s. 23.

³⁵⁵ Erdem, s. 39, Arık, Eroğlu, s. 274; Facebook, **Akşehir köy düğünü**, https://www.facebook.com/100063848775623/videos/1990908891344071/?__so__=permalink, (23 Aralık 2024).

³⁵⁶ Özdemir, s. 23.

³⁵⁷ Samancı, s. 17

ise, kurulan yuvanın bir nevi koruma altına alınarak, yeni evli çiftin her türlü kötülükten muhafaza altında olması amacıyla gerçekleştirilir.³⁵⁸

Eşikten geçme uygulamasında, gelinin eline su dolu bir testi verilerek, bunun gelin tarafından kırılması gerektiği inancı da Akşehir’de uygulanan ritüeller arasında yer almaktadır. Gelinin kırması beklenen testiden çıkan su gibi, eşinin ve yeni ailesinin gönlüne akması ve onları benimsemesi amacıyla bu uygulamanın yapıldığı ifadelerine rastlanılmıştır. Aynı zamanda, bolluk, bereket ve saadet temennisiyle bu uygulamanın gerçekleştirildiği düşünülmektedir.³⁵⁹

Gelin, yeni evinin eşliğinden geçerken, kapının üstüne çivi çakılması uygulamasında, gelinin eve imanı ile girmesi, hanesine bolluk ve bereket getirmesi inancıyla bu uygulamanın yapıldığı gözlemlenmiştir. Çivi, gelinin dipli köklü olması, yeni ailesine karşı bağının bir çivi kadar sağlam olması ve aileye sarsılmaz bir bağla bağlanması amacıyla çakılmaktadır.³⁶⁰

Akşehir’deki gözlemlerimizde, yeni evlerine giren gelin ve damada şerbet içirme uygulaması olduğu da görülmektedir. Evli çiftlerin ağzının tadı bir ömür boyu bozulmasın, huzurları yerinde olsun düşüncesiyle, bu adet yerine getirilmektedir. Akşehir’ e özgü olduğu düşünülen uygulamada, şayet gelinin teni koyu renkte ve biraz esmerse, kendisine ikram edilecek şerbetin içine bir miktar nişasta atılır. Şerbetin içine atılan nişasta ile gelinin teninin açılmasının umut edildiği ifadelerine rastlanılmıştır.

Akşehir ilçesinde, gelin yeni evine girdikten sonra, kucağına bir oğlan çocuğu verilmesi uygulaması da vardır. Bu uygulamada çocuk, soyları yürümesi ve ilk çocuklarının erkek olması amacıyla gelin ve damadın yatağında yuvarlanır.³⁶¹

3.3.3.4. Düğün Gecesi

3.3.3.4.1. Erte Uygulaması

Akşehir’de “Erte” uygulaması, düğünden sonraki gün olan Pazartesi günü, gelinin yeni evinde tertip edilen eğlenceye denilmektedir.³⁶²

³⁵⁸ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s.160.

³⁵⁹ Samancı, s.18.

³⁶⁰ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 160.

³⁶¹ Erdem, s. 40.

³⁶² Ereş, s. 73.

Kız evinden oğlan evine, gelin ve damadın ilk gece evlerinde yemeleri için bir tepsi baklava ve kızarmış tavuk hazırlanarak gönderilir. Gerdek gecesinde, namaz kıldıktan sonra gelin ve damadın bu ikramlardan bir tadımlık bile olsa alması gereklidir. Bu ritüelin altında, yeni kurulan yuvada gelin ve damadın evliliklerini bir ömür boyu ağız tadıyla, bolluk, bereket ve saadet içinde geçirmeleri inancı yatmaktadır.³⁶³

Akşehir’de “Erte” uygulaması, iki aşamadan oluşmaktadır. Gelinin yeni evindeki odası, eltisi veya görümcesi tarafından hazırlanır. Akşehir’ li kadınların ifadeleriyle, düğün gecesi damat ve gelin “ev” olduktan sonra, damat ve gelin, erteyi bekleyen ve evde toplanan kalabalığa çerez çıkarır. Çerez çıkana kadar gelin ve damadın beklenilmesi uygulaması vardır. Buna, damat çıktıktan sonra, silah atılması uygulamaları eşlik eder. Bu aşama, “Erte” nin ilk aşamasıdır. Kızın sandığında getirmiş olduğu çerezleri, gelinin görümcesi veya eltisi topluluğa ikram eder ve mesajı alan topluluk, bu ikramlardan yiyerek gece evlerine dağılır.³⁶⁴

Gelin kız ve damat sabah erkenden kalkıp sabah namazlarını kırlarlar. Gelinin, sabah gün aydınlanmadan, aynı evde ise, kayınpederinin elini yüzünü yıkayıp, abdest alması için kendisine ibrikle su dökmesi gerekmektedir. Bu ritüel sonrasında kayınpederi, gelinine bir hediye verir. Gelini ise, kayınpederi için hazırladığı dürüyü kendisine sunar. Gün aydınlanmadan ailenin bütün büyükleri, amca, hala, dayı, herbiri dolaşılır ve hazırlanan dürü bohçaları, gelin kız tarafından kendilerine verilir, onlar da geline el öptürüp, para veya kurban hediye ederler.³⁶⁵

“Erte” nin ikinci aşaması, gündüz gerçekleştirilir. Daha önceleri, gelin kızın geleneksel kıyafetlerini giyerek süslenip, sandığının üzerine oturtulması ve her gelen misafirin elini öperek karşılaması ve birlikte çerez yenmesi gibi bir uygulama varken, sonraları bu uygulama biraz farklılaşmıştır.

Düğün gecesi damat ve gelin “ev” olduktan sonra sabah, elti ve görümce, gelin odasında yastığın altına gelin ve damat tarafından bırakılan para veya hediyeyi alır.³⁶⁶ Sonrasında, gerek kız evinden, gerekse oğlan evinden gelen hısım akraba, geline ve gelinin yeni evine serilen çeyizine bakmak için toplanır. Çeyiz, gelinin evlilik

³⁶³ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 160.

³⁶⁴ Miyase Güzel, “Konya İlinde “Yenge” Olma Ritüeli”, **9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.178.

³⁶⁵ Örnek, s. 199.

³⁶⁶ Güzel, s. 179.

hayatındaki statüsünü gösteren ve misafirlere sergilenen önemli bir kültürel öğedir. Bu, sadece gelinin değil, ailesinin de sosyal konumunu gösteren bir işarettir. Gelin çeyizi üzerinden yapılan değerlendirmeler, toplumsal değerlerin ve normların bir yansımasıdır.

“Erte kutlaması” na genç kızlar katılmazlar. Bu uygulamaya katılmak isteyen kızlara kadınlar: “yarasını mı saracaksın? ”, cevabıyla karşılık verirler. Erte günü kutlaması kadınlar arasında olur ve geleneksel kıyafetleriyle giyinip süslenen gelinler ve kadınlar, genellikle tef eşliğinde çalıp oynarlar, eğlenirler.³⁶⁷

Akşehir’deki gözlemlerimizde, geline yapılacak takı ve hediyeleşmenin, erte günü yapıldığı ve Akşehir’deki civar köylerde çoğunlukla uygulamanın bu yönde olduğu ifadelerine rastlanılmıştır. Takı uygulamasından sonra, hısım akrabaya erte yemeği verilir. Yemekte misafirlere, yoğurtlu yayla çorbası, yufka ekmeği içerisinde haşlanmış et, pilav ve ırmık helvası gibi geleneksel yemekler ikram edilir. Bu yemek, düğünün sona erdiğini işaret eder ve misafirlere, son bir ikramda bulunulur.³⁶⁸

3.3.4. Tefçi Kadınlar Geleneği

Akşehirde kadınlar, tarihsel süreç içerisinde, düğünlerde, bayramlarda ve diğer kutlamalarda; bazen karma ortamlarda, çoğunlukla ise yalnızca kadınların bulunduğu ortamlarda, tef ve darbuka gibi vurmalı çalgılar çalmışlardır. Bu çalgılar bulunamadığında ise, tencere, tava, elek gibi alternatif malzemeler kullanarak benzer ritimler yaratmışlar ve yöreye özgün türkülerıyla bu ritimlere eşlik etmişlerdir. Ayrıca, bu geleneği sadece eğlence için sürdüren kadınlar olduğu gibi, ölümlerinin ardından isimleri hala hatırlanan ünlü profesyonel tefçiler olduğu da bilinmektedir.³⁶⁹

Akşehir’in eski bir yerleşim yeri olan Anıt Mahallesi’ ndeki gözlemlerimizde, Tefçi Hayriye, Serpil, Ayşe Dudu gibi bu alanda yörede nam salan kişiler olduğu ve kendi düğünlerinde bu tefçi kadınların, çaldıkları tefle ve tuttukları ritimle, ortama renk kattıklarını ifade eden kadınlar olduğu görülmüştür. Kadınların hayatındaki geçiş

³⁶⁷ Küçükosmanoğlu ve diğerleri, s. 160.

³⁶⁸ Muammer Karabağlı, **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi**, 1944, ss. 71-72, <https://www.aksehir.bel.tr/>, (7 Aralık 2024).

³⁶⁹ Aydın, s. 111.

dönemleri ile birlikte, tefçi ve darbukacı kadınların bu dönemlerdeki rolleri üzerine yapılan gözlemler, bizlere önemli bir izlenim sunmuştur.

Hayat, bireysel ya da toplumsal düzeyde belirli döngüsel süreçleri takip eder. Doğum, büyüme, yetişkinlik, evlilik, yeni bir yaşamın başlaması ve nihayetinde ölüm. Toplamlar, bu doğal döngülerin yanı sıra, karşılaştıkları diğer yaşam krizlerine uyum sağlamak veya onlarla başa çıkmak için farklı ritüel ve yöntemler geliştirmiştir. Bu uygulamalar, bireyler arası dayanışmayı güçlendirirken, aynı zamanda toplumsal düzenin sürekliliğini de sağlar. Bu yöntemlerin en yaygın olanı, bu döngüleri törenselleştirerek geçiş dönemlerini vurgulamak ve toplumsal duygudaşlık yaratmaktır. Arnold Van Gennep' in, yaşam döngüsüne dair törenleri, "Geçiş Ayinleri" olarak tanımladığı ve bu uygulamaları; Ayrılık ayinleri, intikal ayinleri ve bütünleşme ayinleri olarak üç türde sınıflandırdığı görülmektedir. Ayrılık ayinleri, ölümle ilgili uygulamalarda, bütünleşme ayinleri ise evliliklerde karşımıza çıkmaktadır. İntikal ayinleri ise hamilelik, nişan gibi törenlerde görülmektedir. Bu ayinler, yaşam döngüsünün çeşitli evrelerini kutlamanın yanı sıra toplumsal bağları da güçlendiren özellikleriyle de dikkat çekmektedir.³⁷⁰

Akşehir ilçesinde, düğün sürecinin ilk aşaması olan kına gecesi, genellikle yalnızca kadınların katıldığı bir etkinlik olarak kutlanmaktadır. Her ne kadar Anadolu'nun bazı bölgelerinde erkeklere özel kına gecesi versiyonları olduğu bilinse de, bu gelenekle ilgili yaygın bir uygulama bulunmamaktadır. Kına, gelin çıkarma, erte kutlamalarıyla ilgili yörede nam salmış tef çalan kadınların bazı ifadeleri dikkat çekicidir:

"Kına gecesi olurdu, bayağı tefli, kadınlar arasında gine. Ertesi sabah gine tefilen şeyilen gelin çıkarma olurdu. Taksiler gelir, faytonlar gelir. ... geline taksir gelir, arkasından da faytonlar kız evinden alır götürürler oğlan evine o gün, goltuk derdik gari, gider yüzünü açar, yüz görmeliğini verir. İnersin aşağıya halk seni görür, tefçi de bir-iki daha dımbırdatır, gider. Ertesi gün gelirler, erte olur. Kadınlar gine toplanır, oynar, defçi çalar oynarlar, ondan sonra tamam, düğün biter ... çoğunlukla cumartesi akşamı kına, pazar gündüz gelin alma, pazartesi erte olurdu."³⁷¹

³⁷⁰ E. Şirin Özgün, "Anadolu Ve Çevresinde Tefçi Kadınlar Geleneği", **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar Dergisi**, Sayı: 3, Haziran 2007, s. 63.

³⁷¹ Özgün, s. 60.

Bu ifadelerle geçiş aşamalarından olan üç aşama ile düğün sürecinin örtüştüğünü görmekteyiz. Kına gecesi, gelin kızın ailesinden ve çocukluk döneminden ayrıldığı bir “ayrılık töreni” iken, “gelin alma”, gelinin kendi evinden çıkarak yeni yaşamına adım attığı bir “geçiş töreni” dir. “Erte kutlaması” ise; gelinin hem kadınlar dünyasıyla hem de yeni ailesiyle bütünleşmesini simgeleyen bir “bütünleşme töreni” dir. Kına gecesinin ayrılık töreni ile bağlantısı, Akşehir’ li bir başka tefçi kadın tarafından şöyle ifade edilmektedir:

“Gelin kızı oturtursun, pulluyu örtünür. Abdest alır gelirler sağdıcın (sağdıla) ikisi, pijamaları giyerler, asmalı konak pijamaları var ya ışıl ışıl. Onları giyerler otururlar. E hadi bakalım ilkin bi yanık yanık türkü söyle derler. İlkin bi yanık yanık türkü söyleriz. Mesela: Anadan ayrı, ayrı, babadan ayrı...sonra gelin kızı oturtursun gıcılara başlarsın: Gıcılar, gavak gıcılar Gelmez olsun gınacılar Gal evimiz gal Gal, şen gızımız şen.... diyip, bunu söylersin. Kınasını yaktırı, gelin gız gider pullusuynan. Bi sefer daha söylersin, dağıtmak için, orta yeri dağıtmak için mesela. Ondan sonra herkes evine gelir.”³⁷²

Akşehir’de tefçi kadınlar, düğün sürecinin üç gününe de damgasını vuran önemli figürlerdir. Kına gecesindeki hüznü atmosferin yönetilmesinden, gelinin ağlatılmasına, gelin alma töreninin coşkusuna ve “erte günü” düzenlenen eğlencelerin neşelendirilmesine kadar birçok görev tefçilerin sorumluluğundadır. Akşehirli Tefçi Ayşe Dudu, bir örnek olarak hatırlandığında: “O, öylesine popülerdi ki, herkes onu ‘kaparmış’. Kim onu alırsa, öteki tefiyi 5 liraya alırken, Ayşe Dudu 25 liraya gelirmiş. O kadın, kına gecesinde, gelin alma töreninde ve ertede üç gün boyunca çalmaya devam ederdi.”³⁷³

Kadınlara ait geçiş törenleri, toplumsal kurallara uyum sağlarken, aynı zamanda kadınlara, bu kurallara karşı direniş gösterme fırsatı tanıyan özgür alanlar oluşturur. Özellikle kına geceleri, kadınların kendi aralarında şarkılar söyleyip, tef ve geleneksel türküler eşliğinde dans ettikleri, erkek kılığına girerek toplumun dayattığı normlara karşı eğlenceli ve eleştirel bir tavır sergiledikleri anlar olarak öne çıkar. Bu etkinlikler, kadınların yaşadıkları olumsuz durumları mizahi senaryolar aracılığıyla ifade etmelerine olanak verir. Bu şekilde, etraflarındaki insanları güldürerek, toplumsal baskılara karşı bir tür tiyatral direnç ve özgürleşme fırsatı yaratmış olurlar. Bu eğlenceler, kadınlara bir özgürleşme imkânı sunar. Kadınlar, başka bir yerde dile

³⁷² Özgün, s. 61.

³⁷³ Özgün, s. 62.

getiremeyecekleri duygu ve düşüncelerini, yapmış oldukları mizansenlerde dile getirme fırsatı bulurlar.³⁷⁴

Akşehir’de tefçi kadınların önderliğinde, düğünlerde ve kına gecelerinde söylenen ayrılık şarkıları, gelinin yuvasından ayrılışını vurgular. Bu şarkılar, gelinin annesinden ve evinden beklenmedik bir şekilde ayrılmasını dile getirir ve gelinin ağlatılmasına sebep olur. Ancak, yalnızca zorla evlendirilen gelinler değil, mutlu bir şekilde evlenen gelinler de bu şarkılarla ağlarlar. Ayrılık şarkıları, bir dönemin bitişini ve yeni bir başlangıcı simgeler. Bu şarkılar, eski geleneklerin izlerini taşıırken, aynı zamanda gelinin yaşamındaki büyük değişimi ve geçişi anlatan önemli duygusal öğelerdir.³⁷⁵

Ağıt benzeri serbest doğaçlamalar, kadınların müzikal kültüründe çok önemli bir yer tutar. Bu tür şarkılar, duyguların anlık ve kişisel bir şekilde ifade edilmesini sağlar. Genellikle belirli bir olayın veya duygu durumunun yoğun bir şekilde dile getirildiği bu şarkılar, başkaları tarafından tekrar edilmesi zor olan, bireysel bir anlam taşıyan ezgili şiirlerdir. Ayrıca, tef gibi enstrümanlarla eşlik edilmezler ve genellikle doğaçlama olarak söylenirler.³⁷⁶ Örneğin, Konya-İlgın yöresindeki bir annenin ağzından söylenen ağıt benzeri doğaçlama türkü şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“İşte geldi atımızın izi kuzum oy
Havluya doldu ayağının tozu
Çekilmez illerin kahırlı sözü kuzum oy
Ne zaman kız ettim de ne zaman gelin ettim
Allı gelinim oy oy
Tan yerleri arttı mı kuzum oy
Cem-i kuşlar öttü mü kuzum
Benim kapıda hizmetkarıydın da ayın günün gitti mi kuzum oy
İllerde kız olaydın da bende gelin olaydın
Allı gelinim oy oy
Attım seni daşlarınan kuzum
Selam yolladın kuşlarınan kuzum”
...

³⁷⁴ Özgün, s. 71.

³⁷⁵ Youtube, **Akşehir Düğünleri**, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLquy0qXDSPV86bKfVoRy4lz61wAoOehSU>, (28 Aralık 2024).

³⁷⁶ Cemalettin Baydağ, "Duygudurum Bağlamında Müzik ve İnsan Sesi", **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 3, Aralık 2019, s. 370.

Tarlaya bıraktım guzum bir eğri saban
Yaktı yüreğimi guzum ayrılık yaban
Burada anana kimi ettin çoban kuzum oy.”³⁷⁷

Bu ağıt, annenin gelinin ayrılığını, gelin olduktan sonra yaşadığı zorlukları ve duygusal yükünü dile getirir. Annenin, kızının evden ayrılışına dair yaşadığı hüznün ve kırılma anlarını vurgular. “Allı gelinim” gibi ifadeler, geleneksel olarak gelini tanımlayan terimlerdir ve ağıtta sıkça tekrarlanarak gelinin önemini ve kaybını simgeler. Aynı zamanda “gurbet ellere yolladım” ve “yaktı yüreğimi ayrılık” gibi dizeler, ayrılığın duygusal etkisini açıkça ifade eder ve ağıtta dramatik bir yoğunluk katar. Bu tür ağıtlar, özellikle kadınların içsel dünyalarını, toplumsal normlara ve yaşamın zorluklarına karşı nasıl direndiklerini, aynı zamanda geçiş dönemlerinde yaşadıkları duygusal yoğunluğu ve kaybı nasıl işlediklerini gösteren önemli kültürel ifadeler olarak kabul edilmektedir. Ağıtta yer alan ifadeler, geleneksel Anadolu müziğinin ve kadınların sosyal yaşamındaki önemli ritüellerin bir yansımasıdır. Kına gecesi, düğün ve kadınların eğlenceleri sırasında söylenen geleneksel türküler ve ağıtlar, duygusal ve toplumsal deneyimleri ifade etmek için kullanılan güçlü araçlardır.³⁷⁸

“İllerde kız olaydın da bende gelin olaydın
Allı gelinim oy oy”.³⁷⁹

Bu dizeler, geleneksel türkülerle kadınların içsel dünyalarını ve toplumsal geçişlerini ifade eder. Kına gecesi gibi törenlerde gelinin evden ayrılışı ve yeni bir hayata adım atışı anlatılır. Bu nağmeler, gelinin yaşadığı duygusal değişimi ve onu izleyen anne figürünün hüznün ve gurur karışımı duygularını vurgular.

Akşehir’de, kına gecesi gibi törenlerde, “Gıcılar gavak gıcılar / İşte geldi gelin alıcılar / Gal evimiz gal, gal gal...” şeklinde söyledikleri türkülerle kadınların, topluca eğlendikleri ve bir arada olmanın gücünü yansıttıkları görülmektedir. Burada eğlence bir toplumsal bağ yaratırken, aynı zamanda gelinin evden ayrılışı gibi önemli bir geçişi kutlamak ve bu süreci neşeyle karşılamak amacı öne çıkmaktadır.³⁸⁰

³⁷⁷ Özgün, s. 73.

³⁷⁸ Miyase Besler, *Anadolu Sahası Ağıtlarında Gelin*, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Ayva, Konya, 2022, s. 111.

³⁷⁹ Özgün, s. 74.

³⁸⁰ Özgün, s. 75.

Ağıtlar ve ninniler ise, duygusal ifadeyi daha da derinleştirir. Ağıtlar, ölüm veya ayrılık gibi dramatik olaylarla ilişkilendirilse de, gündelik duyguların dışavurumu olarak da kullanılır. Ağıtların geleneksel olarak “ağıt ağlamak” şeklinde söylenmesi, duygusal bir yoğunluğu, kişinin kaybettiği yakınları için duyduğu hüznün ve onları arayışını dile getirir.³⁸¹

Ninniler, ağıtlardan farklı olarak, daha çok bireysel ve özel bir mahremiyet taşır. Kadınlar, bebeklerine duygusal dünyalarını, kaygılarını ve arzu ettikleri şeyleri aktarırken ninni söylerler. Kadınlar, bu ninnilerde bazen ağlarlar, dertlerini bebeğiyle paylaşır, yaşadıkları zorlukları bir tür içsel monolog şeklinde dile getirirler. “Yaslanırsın, göğnüklenirsin, ağlarsın böyle ninni çekerken...” ifadesi, ninninin sadece bir bebek uyutma aracı değil, aynı zamanda kadının ruhsal durumunu ifade etme biçimi olduğunu gösterir.³⁸²

Tüm bu geleneksel müzikler, sadece bireysel duyguları ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda kadınların toplumsal rollerini ve geçiş süreçlerini anlamamıza da yardımcı olur. Ağıtlar, ninniler ve eğlencelerde söylenen geleneksel türküler, farklı duyguların, kimliklerin ve sosyal dinamiklerin bir arada harmanlandığı müzikler vasıtasıyla kadınların seslerini duyurdukları, yaşamlarındaki değişimleri kutladıkları veya yas tuttukları alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konya’daki folklor araştırmacısı Âşık Salihi, tefçilerin tarihinin, Cumhuriyet öncesine dayanan bir gelenek olduğunu ve özellikle dağ köylerinde orta yaş üstü kadınların tef çalma geleneğini sürdürdüğünü, tef çalmanın başladığı yerlerde, bu işin para için yapılmadığı ve bu işte daha çok komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin etkili olduğunu ifade eder. Para ile tef çalma uygulamasının, 1890’lardaki Balkan göçmenleriyle birlikte başladığını ve tefin yerini darbuka ve dümbeğe bıraktığını aynı zamanda, ud ve kemanın da çalınmaya başlandığını ifade etmektedir.³⁸³

Bu anlatılardan, geleneksel düğün törenlerinde tefçilerin, bir zamanlar çok önemli bir rol oynadığını ve toplumsal törenlerde önemli bir yer edinmiş olduklarını anlıyoruz. Ancak ne yazık ki günümüzde, bu geleneğin ve kültürün, zamanla kaybolmaya yüz tuttuğunu görmekteyiz. Akşehir’de, geleneklerin zamanla değişmesi, düğünlerin dışarıya taşması ve erkeklerin çalıp oynaması vb. etkenler ile birlikte,

³⁸¹ Halil Altay Göde, "Kına Türküleri Üzerine", *Folklor/edebiyat*, Cilt: 16, Sayı: 64, 2010/4, s. 172.

³⁸² Besler, s. 19.

³⁸³ Özgün, ss. 63-64.

geleneksel kadın eğlencelerinin giderek yok olduğunu ve tefçi kadınların toplumdaki yerinin, yavaş yavaş kaybolmaya yüz tuttuğunu üzülererek görmekteyiz.

3.4. ÖLÜM

Hayatın geçiş aşamalarından biri olan Ölüm, halk inançlarının önemli temalarından biridir. Ölüm, insanlar için en ürkütücü gerçeklerden biridir ve bu nedenle Akşehir ilçesinde de, ölümle ilgili pek çok inanış ve uygulama ortaya çıkmıştır. Ölüm, insanların hayatlarını doğrudan etkileyen ve genellikle iki şekilde tepki gösterilen bir gerçektir. İlkinde insan, sonunun ölüm olduğunu bilmesine rağmen, ölümsüzlük arzusuyla yok olmayı istememekte ve yaşamını sürdürmek arzusundadır. Diğerinde ise ölüm, insanın sevdiklerinden ayrılma ve onları kaybetme korkusunu beraberinde getirmektedir. İnsanlar, ölen yakınlarına karşı hislerini, sevgi ve bağlılıklarını hayatlarında kendilerine yeterince ifade edemediklerini düşünerek, onları kaybettikten sonra, çeşitli duygularla birlikte, birtakım inanış ve uygulamalara yönelirler. Bu uygulamalar, ölünün yakınlarının acılarını hafifletmeye ve onlara bir nebze olsun huzur vermeye yardımcı olur.³⁸⁴

Ölümün kaçınılmaz bir son olması ve doğasında taşıdığı ürkütücülük, insanları ölümü çağrıştıran her şeyden kaçınmaya yönlendirir. Bilinçaltındaki ölüm korkusu, insanı sürekli olarak huzursuz eder ve insan üzerinde tedirginlik yaratır. Sıradışı gelişen durumlar, çeşitli meteorolojik olaylar, hayvanların garip hareket ve sesleri, görülen rüyalar ya da hastaların bazı davranışları, sözleri veya istekleri, insanlar tarafından ölümün belirtileri olarak kabul edilir. Anadolu'da, ev eşyalarından gelen sesler; çatırdama, kütürdeme, kırılma vb. sesler, felaketin habercisi olarak görülür. Aynı şekilde, kapının gıcırdaması, gece aniden kapının açılması ya da bir eşyanın beklenmedik bir şekilde yere düşüp kırılması da, ölüm habercisi olarak algılanır. Ayrıca, makasın ağzının açık kalması da kefen biçmeye yorulur ve bu yüzden makasın ağzının her zaman kapalı tutulmasına özen gösterilir. Bu tür inanış ve uygulamalar, insanların ölümle ilgili korkularını ve endişelerini yansıtan toplumsal davranışlardır.³⁸⁵

³⁸⁴ Arık, Eroğlu, s. 276.

³⁸⁵ Örnek, ss. 208-209; Arık, Eroğlu, s. 277.

3.4.1. Ölüm Öncesi

3.4.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler

Ani ve beklenmedik ölümlerin haricinde, son nefesini vermek üzere olduğu düşünülen ve ölümün kendisine yakın olduğu izlenimi doğan kişilerde, çevresince bazı belirtiler gözlemlenir.

Akşehir'deki gözlemlerimizde, ölüm döşeğindeki kişinin yemeden içmeden kesildiği, kişinin taşıdığı canın, ayaktan bedenine yukarısına doğru çekildiğine inanıldığı için, el ayak ve bedenin soğumaya başladığı, aynı şekilde ellerin ve yüzün sarararak; balmumu denilen renge dönüştüğü, kişinin yüzünün ölüm sıfatına büründüğü, gözlerini sabit bir noktaya diktiği, burnunun isli bir görüntüye bürünüp karardığı, hırıltılı bir ses ile nefes alıp vermeye başladığı, ağzında beyaz yaralar çıktığı ve bu yaraların “kabir çiçeği” olarak yorumlanarak, tüm bu belirtilerin çevresince ölümün işareti olarak kabul edildiği görülmüştür. Ölüm döşeğindeki kişinin yüzüne ölüm sıfatının vurması, çevresindekiler tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır. Ölüm döşeğindeki kişilerin, Cennete mi yoksa Cehenneme mi gideceği vurgusu, yüz ifadelerine bakılarak anlaşılmaktadır. İyi ve güzel ameli olan kişilerin yüzlerinde bir nur ve tebessüm olduğu ifade edilirken, kötü ve kötü ameli olan kişilerin yüzlerinin kapkara kesilerek ölüm suretlerinin çirkinleştiğine inanılır. Yine, iyi ruhların öleceklerini bildiklerine inanılır ve kendilerinin son sözleri, çevreleri tarafından ayrıca önem arz eder.

Akşehir'deki gözlemlerimizde, ölüm anında kişinin evinde, sokağında dahi hissedilen, “Ölüm Kokusu” denilen değişik bir koku olduğu ve bu kokunun, özellikle bazı yaşlılar tarafından daha iyi hissedilebildiği yönünde bazı inanışlar olduğu görülmüştür.

Akşehir ilçesinde, ölüm döşeğindeki kişinin, fiziksel değişimi yanında, iç dünyası ile ilgili de bazı değişimler yaşadığına inanılmaktadır. Bu belirtiler, çevresi tarafından, kendisine ölümün yaklaştığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölüm döşeğindeki kişinin, diğer dünya ile irtibatının başladığına ve kaybetmiş olduğu yakınlarının rüyasına girerek, kendisine bazı mesajlar verdiğine inanılmaktadır. “Sekerat hali” denilen ve ölmek üzere olan bir kimsenin farklı bir boyuta geçerek,

kendinden geçmesi halinde, boyut değiştirerek diğer dünya ile irtibatının olduğuna inanıldığı için, ölüm döşeğindeki kişinin görmüş olduğu rüyalar, çevresince çok önemlidir. Ölüm döşeğindeki kişinin: “Annem, babam geldi, rüyamda bana seslendiler.” vb. şeklindeki ifadeleri ile rüyaları, genellikle kişinin ölümüne yorumlanır.

Akşehir’deki gözlemlerimizde, ölüm döşeğindeki kişi veya yakın çevresi, rüyalarında büyükbaş hayvan görürse, o evde bir ölüm gerçekleşeceğine inanılır. Camız, bodak (camız yavrusu), öküz arabası görülmesi, çatı göçmesi, evin yıkılması gibi görülen rüyalar, Azrail’e ve onun, söz konusu evden bir can alacağına yorumlanmaktadır.³⁸⁶

Köpeklerin ezan okunurken ulumasının ölüm habercisi olarak kabul edilmesi,³⁸⁷ Türk kültürü’ nde köpekle ilgili geçmişten gelen sembolik anlamlarla bağlantılıdır. Köpek, eski Türk Kültürü’ nde düşük bir statüye sahip olarak algılanmıştır. Şaman ritüellerinde güçlü şamanlar, kurt veya kartal gibi güçlü ve yüce hayvanların görünümüne bürünürken, güçsüz şamanların köpek görünümüne bürünmesi, köpeğin olumsuz çağrışımlarla ilişkilendirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu nedenle, bazı Türk topluluklarında cenaze törenlerinde köpek kurban edilmiş ve köpek, ölümü temsil eden işaretlerden biri olarak görülmüştür. İslamî dönemde ise köpeğe ilişkin algılar, daha karmaşık bir hal almıştır. Avcılığın ve av sporunun soylular arasında yaygınlaşması, köpeğin değerini artırmış, özellikle av köpekleri sadakatin sembolü olarak görülmüştür. Bununla birlikte, köpeklerin bazı türlerine yönelik olumsuz düşünceler, İslamiyet’in yerleşmesinden sonra da süreklilik göstermiştir. Bu farklı anlamlar, köpeğin Türk kültüründe çok yönlü bir sembol haline gelmesine neden olmuş ve halk inançlarında önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır.³⁸⁸ Eski Türk toplulukları arasında köpeğin ulumasının olumsuz bir işaret olarak yorumlanmasıyla şekillenen bu inanış, günümüzde de benzer şekilde devam etmektedir. Köpeğin uluması, günümüzde de olumsuzluk bildiren bir durum, özellikle de ölümün habercisi olarak kabul edilmektedir.³⁸⁹ Eski Türk inançlarının etkisinin hala sürdüğünü bu örnekle net bir şekilde görmekteyiz. Bu doğrultuda, Akşehir ilçesinde olduğu gibi,

³⁸⁶ Örnek, s. 210.

³⁸⁷ Samancı, ss. 55-56.

³⁸⁸ Çoruhlu, ss. 178-179.

³⁸⁹ Erdem, s. 47.

Konya-Kadınhanı ilçesinde de köpeğin ulumasının, yaygın bir şekilde ölüm habercisi olarak algılandığı görülmektedir.³⁹⁰

3.4.1.2. Ölüm Döşesindeki Kişiyeye Yapılan Uygulamalar

Akşehir ilçesindeki gözlemlerimizden elde edilen verilerden yola çıkarak, ölüm döşesindeki kişinin canını kolay teslim edemediğine inanılıyorsa, sevdiği veya veda edemediği kişinin yolunu gözlediğine inanılmaktadır. Yörede, ölüm döşesindeki kişiye, özlemini çektiği kişinin bir fotoğrafı veya kişisel bir eşyası veya kıyafeti verilirse, kişinin ruhunu kolay teslim edeceğine dair bir inanış olduğu görülmektedir.³⁹¹

Akşehir’de, “Sekerat hali” ile ölümü yaklaştığı düşünülen kişi, sağ tarafı üzerine ve kibleye çevrilerek yatırılır. Sekerat halindeki hastayı şeytanın kandırabileceği düşünüldüğünden, kendisine telkin yapılarak “Kelime-i Şehadet” ve “Kelime-i Tevhid” i söylemesi sağlanır. Ölmek üzere olan kişiyi rahatsız etmemek ve ürkmemesi için, telkinin çok yüksek sesle yapılmaması gerektiğine inanılır. Hastanın yanında ağlayıp sızlamanın, ölüyü ürküteceğine ve ruhunu kolay teslim edememesine sebep olacağına inanılır. Şeytanın, ölüm döşesindeki hastayı kandırmak için elinde su ile yaklaştığına inanıldığından, hastanın ağzına zenzem damlatılması ve ağzı kuruduğu için, dudaklarının pamuk vb.bir şeyle ıslatılması gerektiği inanış ve uygulaması vardır. Ölüm döşesinde yatan kişinin odasının temiz tutulması gerektiğine inanılır. Çünkü, melekler odaya girip hastanın ruhunu alacakları için ve maddi manevi pislikleri sevmediklerine inanıldığı için bu husus çok önem arz etmektedir. Sekerat halinde olduğuna inanılan kişiye, Kur’an-ı Kerim’ den “Yasin” suresi okunursa, ruhunu kolay teslim edeceği yönünde de bir inanış olduğu görülmektedir.³⁹²

³⁹⁰ Özdemir, s. 29.

³⁹¹ Samancı, s. 37.

³⁹² Örnek, s. 214; Samancı, s. 37.

3.4.2. Ölüm Sonrası

Akşehir ilçesindeki gözlemlerimizde, ölüm gerçekleşikten ve hasta ruhunu teslim ettikten sonra, ölen kişi üzerinde ve odası üzerinde bazı uygulamalar yapıldığı görülmektedir.

Ölüm gerçekleşikten sonra ilk olarak, ölünün üzerine, vücudunun şişmesini önlemek amacıyla demir bir bıçak veya demirden bir nesne, ya da bakır bir eşya konulduğu görülmektedir.³⁹³ Eski Türklerde demir, yer unsurları arasında kutsal kabul edilen bir maddeydi. Bu kutsiyetin temel nedenlerinden biri, Türkler’ in yaşadığı bölgelerde demir yataklarının bulunması ve özellikle Altay Demircileri olarak anılan Türklerin, demir işleme becerileriydi. En önemlisi, demirin silah yapımında kullanılması, ona stratejik ve sembolik bir değer katmıştır. Demirin, kötü ruhları uzaklaştırdığına dair inanışın, yörede bu uygulama ile yaşatıldığını görmekteyiz.³⁹⁴ Bu bağlamda, ölünün veya bekletilen cesetlerin üzerine konulan demir ile, hem fiziksel bir koruma hem de manevi bir güvence sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır.³⁹⁵ Eski Türklerde, hükümdar ve şaman figürlerinin, demirci karakteriyle ön plana çıktığı bilinmektedir. Bu durum, demirin yalnızca bir madde değil, aynı zamanda kutsallık ve güç sembolü olarak algılandığını da göstermektedir. Bu nedenle demir, özel bir saygı görür ve kutlu kabul edilirdi. Özellikle demirden yapılmış kılıçlar, kutsallığın ve gücün bir ifadesi olarak, ant içme ritüellerinde kullanılırdı. Bu uygulamalar, demirin toplumsal ve manevi hayattaki önemli yerini açıkça ortaya koymaktadır.³⁹⁶

Geçmişte demirin gücüne dayalı olarak ortaya çıkan çeşitli halk inanış ve uygulamalarının, günümüze yansımalarının hala etkisini sürdürmekte olduğunu görmekteyiz. Günümüzde, ölünün üzerine bıçak veya demir bir nesne koyma geleneği, genellikle vücudun şişmesini engellemek amacıyla uygulansa da, eski inanışlar incelendiğinde bu uygulamanın asıl amacının, ölüyü kötü ruhlardan korumak olduğu söylenebilir. Bu durum, eski halk inanışlarında yer alan; “şeytanın ölüyü su vererek kandırabileceği” düşüncesiyle de ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, ölünün üzerine demir nesne konulmasında asıl amacın, ölüyü kötü ruhlardan korumak olduğu

³⁹³ Samancı, s. 37.

³⁹⁴ Özdemir, s. 27.

³⁹⁵ Çoruhlu, s. 37.

³⁹⁶ Örnek, ss. 214-215; Kalafat, s. 77.

düşünülmektedir. Böylece, yörede var olan bu inanış, aslında ölüye yönelik koruyucu bir işlev taşımış ve bu anlamıyla günümüze kadar sürekliliğini korumuştur.³⁹⁷

Akşehir’de, ölüm gerçekleşip, hasta ruhunu teslim ettikten sonra yapılan ilk işlemler şu şekilde gözlemlenmiştir: Ölünün gözleri kapatılır, üzerindeki giysiler çıkarılarak, odanın ortasına sırt üstü yere yatırılır, ayak uçları ve çenesi bağlanır. Üzerine, makas, bıçak vb. metal bir eşya konulur. Bu uygulamalar sonrasında, özellikle evin kadınlarının, ölen kişiye mersiyeler düzerek ağıt şeklinde hüznelerini dile getirerek ağladıkları görülmektedir. Ölü evden kaldırılmadan vefatı yakınlarına duyurulur ve diğer işlemlere geçilir.³⁹⁸

Akşehir’deki uygulamalarda, ölüm gerçekleşince, ölünün kaldırıldığı yatağa su serpmeye inanışı vardır. Bu uygulamadaki amacın; hane halkına su serinliğinin gelmesi ve ölünün yakınlarının, ölüm ağırlığından korunmak istenmesidir. Geçmişte, ölünün yıkandığı yer, evlerin bahçe bölümünde veya uygun bir yerde gerçekleştirilirken, kazanlarla su ısıtıldığı ve yıkama bölümüne bir perde çekilip, ölünün yakınlarının da bizzat yıkama işlemine iştirak ettikleri bilinmektedir. Günümüzde ise bu işlem artık, devlet eliyle yürütülmektedir. Ölünün yıkanması, imam veya bir kadın yıkayıcı eşliğinde yapılmaktadır. Akşehir’de, ölüyü yıkama işlemi için yakılan kazanların su ile söndürülemeyeceği inanışı hakimdir. Yanan ateşin, kendi kendine sönmesi gerekirken, kırk basması sebebiyle çocuğu olmayan kadınlar, cenazenin yıkama suyuyla kırklanırsa, şifa bulup çocuklarının olacağına dair bir inanış ve uygulama olduğu da görülmektedir. Aynı zamanda Akşehir’de, su kazanının ters çevrilerek üzerine taş konulması inanışı ile,³⁹⁹ ölünün bedeni donmadıysa ve hala sıcaksa, arkasından bir kişiyi daha götüreceğine dair bir takım uygulamaların da olduğu görülmektedir.

Akşehir’de, ölü yıkanıp kefenlendikten sonra, tabutuna gülsuyu, zemberek ile, şeytan uğramasın diye çörek otu serpilir. Yıkama işlemi sonrası ölü, evinin önüne getirilerek, çevresinden üç kez helallik alınır ve ölünün makamı için dua edilir. Cenaze tabutun içinde ıgranırsa(sallanırsa), arkasından bir kişinin daha öleceğine inanılır. Cenazeyi, kişinin sevdikleri ve selam alıp verdikleri, sevabını da umarak taşırlar.

³⁹⁷ Özdemir, s. 26.

³⁹⁸ Erdem, s. 43.

³⁹⁹ Erdem, s. 42.

Akşehir’de görülen diğer uygulamalardan birinde, bir kavak dalına, ölü kadınsa çember, erkekse, bir kumaş bağlanır. Mezarlığa kadar götürülen bu kavak dalı, ölü defnedilince baş ucuna dikilir ve kavak dalına asılı olan kumaşı veya çemberi, dalı taşıyan kişi alır. Şayet, ölünün cenazesi kalabalık olduysa, tabut hafıfse ve kolaylıkla taşınıyorsa, ölen kişinin iyi ve güzel bir ruh olduğuna ve günahının olmadığına inanılırken, aksi durumda, ölenin ruhunun kötü ve günahkar olduğuna inanılır. Ölen kişinin yeri hazırlanıp toprağı kazılırken; toprak çok sertti, kazamadık çok yorulduk ifadeleri de ölenin ruhunun ve makamının kötü olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Defin işlemi esnasında, ölünün selam alıp verdikleri ve sevdiklerinin, mezarına birer kürek toprak atması adettendir ve bu uygulamanın, çok büyük sevap vesilesi olduğuna inanılmaktadır.⁴⁰⁰ Definden sonra bir toprak testi götürülerek ölünün baş ucuna dökülür ve sonrasında taziyeler, ölünün yakınları tarafından mezarlıkta kabul edilmeye başlanır.

Akşehir’deki gözlemlerimizde, vefatları sebebiyle, anne-babasını çok özleyen ve hasreti dinmeyen çocuklara, anne-babalarının mezar toprağının yalatılarak, hasretinin ve özleminin dineceğine yönelik bir inanış olduğunu da görmekteyiz. Buna, ölünün kabrinden alınan ölüm toprağının saklanması, gibi uygulamalar da eşlik etmektedir.

Ölü defnedildikten sonra yakınlarınca arkasından, konu komşuya ve çevreye ekmek ve helva dağıtılması geleneksel bir uygulamadır.⁴⁰¹ Akşehirde yapmış olduğumuz gözlemlerimizde, vefat eden kişi ölümünden sonra, güzel ve tatlı anılsın diye “helva”, günahlarının affına sebep olup bağışlanması adına da “pide” dağıtıldığını görmekteyiz. Ekmek ve helvayı yiyen kişinin ölüyle helalleştiğine inanılmaktadır. Ölünün bütün kıyafetlerinin toplanarak yıkanması ve fakirlere dağıtılması inanışı da, yaygın bir uygulamadır. Fakat aile yakınları, ölünün manevi hatırasını yaşatmak amacıyla, ölüye ait olan eşyalardan birer parça hatıra alabilmektedirler. Ölünün kıyafetlerinin fakirlere verilerek, hem yardımlaşmanın sağlanacağına, hem de ölünün ruhunun huzura kavuşacağına inanılmaktadır.⁴⁰² Vefatıyla birlikte ölünün

⁴⁰⁰ Samancı, s. 38.

⁴⁰¹ Özdemir, s. 27.

⁴⁰² Kılıç, s. 42.

ayakkabılarının kapı önüne konulması uygulaması da, hala devam eden gelenekler arasındadır.⁴⁰³

Akşehir’deki diğer bazı uygulamalara bakıldığında, ölünün evinde üç gün, ışıkların kapatılmayıp açık bırakılmasına dair bir inanış ve uygulama olduğu görülmektedir. Çünkü, ölen kişinin ruhunun, evini kontrole geleceği yönünde bir inanış hakimdir. Ölü defnedildikten sonra evinde, yedi gün boyunca, “ölünün yeri” okuması yapılır. Eş, dost ve akrabaların bu okumada bulunması gelenektir ve bu ritüele katılmak, ölünün ardından bir vazife olarak kabul edilir. Ölü evinde yemeğin pişirilmesi hoş karşılanmazken, ilk üç gün, bazı bölgelerde yedisine kadar, hane halkı için, eli kolu kalkmaz denilerek yemek yapıp getirilir. Üç gün sonra veya yedisinde ölü evinde, ölünün ruhu için eş dosta yemek verilir. İlk Cuma, köylerde camilerde, “Cuma kapısı” na durularak pişi dağıtılması adeti de vardır.⁴⁰⁴ Günümüzde Akşehir’de ilk süreçte, ölü evinde yemek pişmemesi hususundaki eskilerin hassasiyeti ile, bu konudaki geçmişteki inanış ve uygulamaların, yavaş yavaş kaybolduğu gözlemlenmektedir.⁴⁰⁵

Ölen kişinin ardından, ölümünün 7. günü, “ölünün yeri” okuması yapılırken, ölünün kabirdeki makamının selamette olması için, Kuran-ı Kerim’ den bazı bölümler okunur. 40. gün, ölünün burnunun düşüp toprağa karıştığına, karnının şişip patladığına ve bedeninin toprağa karışmaya başladığına inanılır. 52. gün ise, ölünün etinin kemiğinden ayrıldığına ve toprağa karıştığına inanılır.⁴⁰⁶ Bu günlerde Akşehir ilçesinde de, diğer yörelerde olduğu gibi, ölü için hatimler okunarak ve ruhu için dualarda bulunarak, ölünün ruhunun huzura kavuşması için çeşitli hayırlar yapılması inanışı hakimdir.⁴⁰⁷ Ölünün kırkı çıktığında, ölenin ailesi veya çocukları tarafından tüm halka açık bir yemek verilir ve bu yemeğe tüm yakınlar ve komşular davet edilir. Bu ritüel ile, ölünün ruhunun rahatladığına inanılır. Bu uygulama, hem geçmiş Türk geleneklerinin, hem de toplumsal dayanışmanın bir yansıması olarak günümüze kadar sürekliliğini korumuştur.⁴⁰⁸ Ölünün kabirde yerine yerleşmesinin altı ay, veya bir yıl

⁴⁰³ Samancı, s. 39.

⁴⁰⁴ Erdem, s. 59.

⁴⁰⁵ Samancı, s. 39.

⁴⁰⁶ Kılıç, s. 43.

⁴⁰⁷ Öz, s. 42.

⁴⁰⁸ Kalafat, s. 199.

alacağı düşünüldüğünden, bir yıl sonra senesi dolunca kendisine yakınları tarafından kabir taşı yaptırılır.

Akşehir’de, ölünün ardından gerçekleştirilen tüm bu uygulamalar, insan hayatının önemli geçiş evrelerinden biri olan “Ölüm” olgusunun, hem bireysel hem de toplumsal yönü olan ve içinde çok önemli mesajlar barındıran bir süreç olduğunu göstermektedir.

3.4.3. Ağıt

Ağıt, Türk kültüründe derin bir yer tutan, genellikle ölüm, kayıp veya acı olaylar için söylenen hüzünlü türkü ve şiirlerdir.⁴⁰⁹ Akşehir gibi tarihi bir yerleşim yerinde, ağıtların sosyal ve kültürel anlamı, toplumsal belleği ve kimliği pekiştiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı dönemi nüfus kayıtları, şehrin tarihine dair önemli bilgiler sunarken, bu kayıtların içerisinde yer alan ağıtların kökeni ve anlatımı da ayrıca incelenmeye değerdir. Akşehir, geçmişteki tarihi boyunca ve Osmanlı döneminde, çok çeşitli etnik ve dini gruplara ev sahipliği yapmıştır. Bu çeşitlilik, ağıtların da farklı biçimlerde söylenmesine ve içeriğinin zenginleşmesine yol açmıştır. Tarihsel süreç içerisinde yörede, özellikle, “Ahilik” teşkilatının varlığı ve kentin sosyo-ekonomik yapısı, ağıtların toplumsal işlevini güçlendirmiştir. Ahiler ve esnaflar, yaşanan ölüm ve kayıplar karşısında oluşturdukları ağıtlarla, hem yas tutmuş, hem de toplumsal dayanışmayı pekiştiren bir tutum ve tavır sergilemişlerdir.⁴¹⁰

Ağıtlar, aynı zamanda bireylerin ve toplumun duygusal yükünü hafifletmeye yarayan birer ifade biçimidir. Akşehir’de ağıtların, sadece bireysel kayıplar için değil, toplumsal kayıplar için de söylenmesi, bu tür müziksel formların derin sosyal bağlamını ortaya koymaktadır. Yüzyıllar boyunca süregelen göç hareketleri, savaşlar ve doğal felaketler, kentin demografik yapısında değişimlere yol açarken “ağıtlar”, bu değişimlerin izlerini taşıyan kültürel bellek unsurları olarak öne çıkmaktadır.⁴¹¹

⁴⁰⁹ Örnek, s. 230.

⁴¹⁰ Youtube, "Bir Kent Hikayesi: 'Konya / Akşehir' - TRT Avaz", <https://www.youtube.com/watch?v=0E98uYq0Oq8>, (07 Ocak 2025).

⁴¹¹ Dursun Solmaz, "Akşehir’de Çanakkale Şehitleri İçin Söylenen Bir Ağıt", **Pervasisız Gazetesi**, 19.03.2022, https://www.pervasisiz.com.tr/aksehirde-canakkale-sehitleri-icin-soylenen-biragit#google_vignette, (07 Ocak 2025).

Bununla birlikte ağıtların içeriği de, dönemin sosyal yapısını yansıtmaktadır. Örneğin, kadınların toplum içindeki rollerine ve yaşadıkları acılara dair ağıtlar, Akşehir'de kadınların sosyal statülerine ışık tutmaktadır. Ağıtlarda sıkça rastlanan “bive” (dul kadın) figürü, hem bireysel dramı, hem de toplumsal baskıları dile getirir. Böylece ağıtlar, sadece bir yas sembolü değil, aynı zamanda toplumsal bir eleştiri ve sorgulama aracı haline gelir. Akşehir'de ağıtlar, sadece acı ve kaybın ifadesi değil, aynı zamanda toplumun tarihini, kültürünü ve sosyal yapısını anlamak için önemli birer kaynaktır. Bu bağlamda ağıtlar, geçmişle günümüz arasında köprü kurarak, kültürel sürekliliği sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır.⁴¹²

3.4.4. Mezar Taşları

Akşehir, mezar taşları bakımından Anadolu'nun en önemli yerleşim merkezlerinden biridir. Dönemin en nadir ve kıymetli eserleri burada bulunmaktadır. XIV. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren figürlü mezar taşlarının görülmesi, Akşehir'i bu alanda Anadolu'nun dikkat çeken bölgelerinden biri haline getirmiştir. Akşehir'de, XVI. yüzyıldan sonra, figürlü mezar taşlarına rastlanmamaktadır. Bu mezar taşlarının büyük bir kısmı, Nasreddin Hoca Mezarlığı'ndan alınarak bugün bulundukları yer olan, Taş Medrese'ye taşınmıştır. Ancak, bu taşınma sürecinde bazı mezar taşları birbirine karışmış ve üzerlerindeki tarihler ile kime ait oldukları belirsiz hale gelmiştir. Anadolu'da mezar taşları, her dönemde kullanılmış ve bulundukları yöreye özgü belirgin özellikler sergilemiştir. Akşehir'deki mezar taşlarında yer alan figürlerin, o dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıttığı kuvvetle muhtemeldir. Komşu kasaba ve köylerde bulunan mezar taşlarında kullanılan figürler ve kıyafetler de, Akşehir'deki mezar taşlarıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra, birçok mezar taşında rastlanan haşhaş motifinin, Akşehir ve çevresinde tarih boyunca önemini koruyan bitkiler arasında olması, bu motifin bölgenin kültürel ve ekonomik yapısıyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir.⁴¹³

⁴¹² Yörük, s. 174.

⁴¹³ Başak Başbay, "Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı'ndan Beylikler Ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri", **Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 23, 2021, s. 94; Fatih Başbuğ, "Akşehir Müzesinde Bulunan Figürlü Mezar Taşları", **1. Uluslararası Selçuklu'dan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri Kitabı**, Akşehir, 2008, ss. 178-179.

Figürlü mezar taşları incelendiğinde, bu eserleri yalnızca İslami döneme ait yapılar olarak değerlendirmek, eksik bir yaklaşımdır. Zira yörede daha eski ve gayri İslami dönemlerden kalma mezar taşlarına da rastlanmıştır. Bu durum, mezar taşlarında figürlerin kullanılmasında, eski dönem taşlarından da etkilenmiş olunabileceğini düşündürmektedir. Ancak, dönemin ustaları, bu etkileşimleri kendi lehlerine çevirerek, inançları doğrultusunda daha özgün ve üsluplu eserler ortaya koymuşlardır. Bu taşlar, adeta bir nakış işçiliği gibi özenle yontulmuştur. Mezar taşlarıyla ilgili bazı araştırmacıların görüşlerini aktarmak da konunun anlaşılmasında faydalı olacaktır. Örneğin, Süheyl Ünver'e göre, günümüzde dahi resim sanatının günah sayılabileceği tartışmaları sürerken, Anadolu'da çok önceleri yaşamış halkların, bu sanat dalını eserlerine, mabetlerine ve hatta mezar taşlarına yansıtmaları dikkat çekici bir davranıştır. Bu yorum, figürlü mezar taşlarının tarihî ve sanatsal değerini gösterirken, kültürel bir miras olarak önemini de gözler önüne sermektedir.⁴¹⁴

Çağdaş Türk heykel sanatının önemli temsilcilerinden Hüseyin Gezer, Akşehir mezar taşlarını, Türk heykel sanatının kökeni olarak değerlendirmiş ve çağdaş Türk heykel sanatının gelişim sürecinde bu taşların araştırılarak incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ünlü tarihçi İbrahim Hakkı Konyalı ise, figürlü mezar taşlarının özenle korunması gerektiğine dikkat çekmiş ve bu eserlerin, çeşitli nedenlerle tahrip edilmesine sitem etmiştir. Sanat tarihçisi Beyhan Karamağaralı da, Akşehir mezar taşlarının sanatsal değerine işaret etmiş ve bu taşların, Anadolu'da hayat ve ölüme dair yaşatılan, estetik anlayışın bir yansıması olduğunu belirtmiştir. Mezar taşlarında kullanılan motiflerin, kaşık, bardak gibi günlük hayatta kullanılan eşyaların, mezar taşlarında işlenen motifler olarak kendisini göstermesini, sanatsal zevkin sürekliliğini ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Söz konusu mezar taşlarının birer tarihî belge olarak korunması, daha sağlıklı ve uygun ortamlarda sergilenmesi, kültür ve medeniyetimizin devamı açısından elzemdir. Bu şekilde, taşların sanatsal ve tarihî değerleri gelecek nesillere aktarılabilir ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlanabilir.⁴¹⁵

Akşehir, Anadolu'da başka hiçbir yerde rastlanmayan sayıda figürlü şahideleriyle dikkat çekmektedir. Akşehir'deki mezar taşlarının karakteristik

⁴¹⁴ Ünver, s. 15.

⁴¹⁵ Konyalı, s. 387.

özelliklerinden biri, şahidelerin⁴¹⁶ taç kısmının, iki kavisli veya dilimli sivri kemer biçiminde olmasıdır. Şahidelerin yanlarında burmalı sütunceler yer alır ve bu özellik, bölgeye özgü bir tasarım anlayışını yansıtır. Şahidelerin taç kısımları, genellikle hatai⁴¹⁷ motifleriyle bezenmiştir, ön yüzlerinde ise, alçak kabartma olarak işlenmiş çeşitli figürler bulunmaktadır. Bağdaş kurmuş bir genç, gergef işleyen kadınlar, birbirine sarılmış ana ve çocuk, rahledeki bir kitabı okuyan erkek ve elinde şahin tutan bir avcı bu figürlere örnektir. Bağdaş kurmuş genç figürüne sahip mezar taşı, El Masum Ahmet bin Halil'e ithaf edilmiştir. El-Masum Ahmed b. Halil'e ait olan mezar taşı, nadide eserlerden biri olarak kabul edilmekte olup, tarihi Uygur harabe ve mabedlerinde yer alan duvar resimleriyle dikkat çekici benzerlikler taşımaktadır. Uygur sanatına özgü çizgisel formlar, bu taşın karakteristik yapısında belirgin bir şekilde görülmektedir. Ancak bu taşta herhangi bir tarih yer almamaktadır. Figürün yüz hatları ve çizgileri belirsizdir. Akşehir mezar taşlarının bu tür özgün tasarımları, bölgenin kültürel ve sanatsal mirasını ortaya koymaktadır.⁴¹⁸

Ayşe binti Davut'a ithaf edilen başka bir mezar taşında ise, iki haşhaş dalı arasında gergef⁴¹⁹ başında oturan bir kadın figürü, kabartma olarak mezar taşına işlenmiştir. Kabartmada ayrıca, karşılıklı birer dala konmuş iki kuş figürü de yer almaktadır. Ancak, kadın figürünün yüz hatları detaylı bir şekilde belirgin değildir. Bu mezar taşı, Selçuklu dönemi mesleklerinden dokumacılık veya işlemecilik sanatını resmetmesi ve kadının figürünün mezar taşına işlenmesi sebebiyle, zengin bir tarihi bilgi sunmakta, Akşehir tarihinde önemli bir dönemi aydınlatması açısından çok kıymetli kabul edilmektedir. Ayrıca, dönemin sanatsal anlayışını ve sembolik ifadelerini yansıtan bu taşlar, kültürel ve tarihî mirasın önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır.⁴²⁰

Sonuç olarak, halk tarafından ölüm, öteki dünya ve ahiret inancını simgeleyen mezar taşları, üzerlerine çeşitli şekiller işlenerek, nesnelere anlam yüklenmiş motifler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tasarımlar, yalnızca ölümü ve ahireti ifade etmekle

⁴¹⁶Şahide; genellikle bir kişinin mezarını işaret eden ve üzerine yazılar, figürler veya semboller yerleştirilen taşlar.

⁴¹⁷ Hatai; Osmanlı dönemi mezar taşlarında yer alan, süslü ve estetik yazı stili.

⁴¹⁸ Konyalı, s. 503.

⁴¹⁹ Gergef; genellikle ahşap veya metal malzemelerden yapılmış bir çerçeve şeklinde olup, içine kumaş veya ipek gibi dokumalar gerilerek, üzerlerine işlemeler yapılan araç gereç.

⁴²⁰ Konyalı, s. 502, Başbuğ, ss. 178-179.

kalmaz, aynı zamanda bireylerin duygusal ifadelerine de bir araç olur. Örneğin, gelinin kayınvalidesine karşı duyduğu olumsuz duygular ve öfke, bu motifler aracılığıyla sembolik bir şekilde dile getirilir. Mezar taşları bu bağlamda: “Bu dünyadan gitmeni istiyorum.”, “Aramızdaki kin ve soğukluk mezara dek sürecek.” gibi anlamları içerebilen güçlü birer ifade aracı haline gelir.⁴²¹ Orta yaş ve üzeri kadınların mezar taşı motifli çemberleri, derin bir manevi anlam taşır. Bu motifler, iman ve ibadete önem verilmesi, dünyevi işlere fazlaca dalmaktan kaçınılması ve ölümü her an hatırlamanın gerekliliğini simgeler. Bu semboller, yalnızca estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda topluma, dini ve ahlaki yönde mesaj veren birer hatırlatıcı olarak da işlev görür.⁴²²

Akşehir mezar taşları, zarif hattat kitabeleriyle de dikkat çeker ve sanatsal bir estetik sunar. Bu bağlamda, yöredeki mezar taşları, hem geçmişin izlerini taşıyan kültürel belgeler, hem de sanat tarihinin önemli birer parçası olarak bir hazine kıymetindedir.⁴²³

⁴²¹ Nas, s. 1656.

⁴²² Nas, s. 1622.

⁴²³ Başbuğ, s. 176.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKŞEHİR'DEKİ DİĞER GELENEKSEL HALK İNANIŞ VE UYGULAMALARI

4.1. NASREDDİN HOCA TÜRBESİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Akşehir denilince akla gelen ilk türbelerden biri, Nasreddin Hoca'nın türbesi olmaktadır. Halk arasında, Nasreddin hocanın türbesi etrafında pek çok farklı inanç ve uygulama gelişmiştir. Örneğin, Nasreddin Hoca'nın Türbesi, dünyanın merkezi olarak kabul edilmiş ve bu mizahi yaklaşım, onun felsefesi etrafında bu şekilde anlam bulmuştur. Nasreddin Hoca'nın türbesiyle ilgili çeşitli halk inançları, Akşehir ve çevresindeki halkın, Hoca'ya duyduğu saygı ve onun hayat felsefesine bağlılığını yansıtan önemli kültürel ve dini pratiklerle şekillenmiştir. Nasreddin Hoca halkın zihninde; yalnızca mizah ve bilgelikle değil, aynı zamanda manevi bir figür olarak da yer almıştır. Bu inançlar; türbenin yapısından, ziyaret ritüellerine kadar uzanan geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır.⁴²⁴

Nasreddin Hoca Türbesi' nin, Anadolu Selçukluları döneminde inşa edildiği, 13. yüzyıldan itibaren çeşitli dönemlerde türbenin, birçok kez onarım ve tadilat gördüğü tarihî belgelerde yer almaktadır. Asırlardır ziyaret edilen bu türbe, halkın gönlünde yer etmiş olan Nasreddin Hoca'ya duyulan saygının bir yansımasıdır. Her ne kadar Anadolu'nun bazı şehir ve ilçeleri, onun mezarının kendi topraklarında bulunduğunu iddia ederek sahiplenme eğiliminde bulunsalar da, genel kabul gören güçlü kanaat; Akşehir'de yer alan bu türbenin, Nasreddin Hoca'ya ait olduğu yönündedir.⁴²⁵

30 Kasım 1925'te yürürlüğe giren 677 sayılı kanunla; cami ve mescit dışında, ülkedeki tüm türbeler kapatılmış, türbe ziyareti ve türbedarlık yasaklanmıştır. Kapatılan tekke, zaviye ve türbeler arasında, Nasreddin Hoca Türbesi' de yer almaktadır. 1950'de ülkede çok partili siyasi hayata geçiş ile birlikte değişen din politikaları ve türbeleri “millileştirme politikası” gereği: Osmanlı tarihi ile koparılan bağ, milliyetçilik ve din üzerinden yeniden kurulmak istenmiştir. Bu çabaların bir

⁴²⁴ Mehmet Koç, **Türbetü'l-Merhum: Tüm Yönleriyle Nasreddin Hoca Türbesi**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015, s. 160; Konyalı, s. 387.

⁴²⁵ Koç, önsöz.

yansıması olarak; 1 Mart 1950’de 677 sayılı kanunda yapılan değişiklikle, “Türbelerden Türk büyüklerine âit olanlarla, büyük sanat değeri bulunanlar, Milli Eğitim Bakanlığınca umûma açılabilir.” ibaresi gereği; Nasreddin Hoca Türbesi; kapatıldıktan sonra tekrar açılan ilk Türk Büyüğü türbelerinden biri olarak varlığını ve önemini korumuştur.⁴²⁶

Türbelerin; bilinçsizlik, eğitimsizlik vb. sebeplerle, “iplik bağlamak, mum dikmek, adak adamak” gibi batıl itikadların ve hurafelerin kaynağı olmasının, yasaklanma sürecinde etkili olan faktörler arasında görülmektedir. Bazı türbedarların, dini şifa pratikleri etrafında, batıl itikadlar peşinde yaptıkları iş ve eylemlerle çıkar sağlamaları gibi hususlar sebebiyle de; Cumhuriyet döneminde çıkartılan kanunla kapatılan ve 1950’den sonra müze olarak açılan bazı türbelere, devlet memuru olarak bekçiler tayin edilmiştir. Nasreddin Hoca Türbesi’ nin, yasaklama sonrası açılan ilk Türk büyüğü türbelerinden biri olması, şüphesiz ki onun derin manevi şahsiyetinin doğru anlaşılması, yeni gelen nesillere onun mirasını doğru aktarmak ve bu hususta duyulan ihtiyacın zaruretinden hâsıl olan en doğru eylemlerden biri olarak görülmektedir.⁴²⁷

Mustafa Kemal Atatürk İstiklal Harbi sırasında; 26 Ağustos Zaferi’ni hazırlamak için Akşehir’de kaldığı süreçte, Nasreddin Hoca’ yı çok incelemiş ve onun türbesi’ni ziyaret etmiştir. Hatta Kurtuluş savaşı öncesi harbe başlamak üzere Akşehir’den ayrılmadan önce, Nasreddin Hoca’nın Türbesi’ni ziyaret ettiği, bilinmektedir. Büyük Taarruz öncesi M. Kemal Atatürk’ ün; Akşehir’e gelen Rusya Büyükelçisi Aralov’u, Nasreddin Hoca’ nın türbesine götürdüğü ve bazı tarihi vesikalarda; Aralov’ un türbeden bahsettiği ve türbeyi tasvir ettiği görülmektedir.⁴²⁸

Akşehir’de; uzun tarihi süreç içerisinde, halkın dini pratikleri içerisinde yer alan ve Nasreddin Hoca’ ya duyulan sevgi, saygı ile Hoca’ nın manevi şahsiyeti ve dini etkisi etrafında gelişen çeşitli halk inanç ve uygulamaları belirmiştir. Bu bölümde; Nasreddin Hoca’ nın türbesi ve şahsiyeti etrafında şekillenen çeşitli halk inanç ve uygulamaları, başlıklar halinde verilmeye çalışılacaktır.

⁴²⁶ Koç, ss. 154-157; Gökçen Beyinli Dinç, “657 Sayılı Kanun, Türbeleri “Millileştirme” ve Yıkıcı Sonuçları: Genç Osmanlıdan Cumhuriyet’e Türbedarlık”, **Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, No: 2, Aralık 2017, ss. 128-129.

⁴²⁷ Beyinli Dinç, ss. 131-132.

⁴²⁸ Koç, s. 153.

4.1.1. Türbede İslami Özellikler Var İnanışı

Nasreddin Hoca Türbesi; tarih boyunca halk arasında pek çok inanç ve uygulamaya ev sahipliği yapmıştır. Bu örneklerden biri, türbenin inşa süreciyle ilgilidir. Anlatılanlara göre, Hoca'nın vasiyeti üzerine kendisine ait olacak türbenin altı kapılı olması istenmiştir. Hoca, bu isteğini "İmanın şartı altıdır, inanmayanlar için bir kapıyı kapatın" diyerek açıklamıştır. Bu söz; Hoca'nın bilge ve esprili kişiliğinin bir yansıması olarak halk arasında yaygın bir şekilde anlatılmaktadır. Aynı zamanda Hoca'nın bu talebi; türbenin yapısına da derin bir sembolik anlam kazandırmıştır.⁴²⁹

Zamanla, türbenin dış yapısı genişletilerek, on iki kapılı hale getirilmiştir. Bu kapıların her biri, İslam'ın namazla ilgili farzlarını simgeleyecek şekilde tasarlanmıştır. Namazın hem içsel, hem de dışsal unsurlarına gönderme yapan bu kapılar, Hoca'nın manevi derinliğini ve İslami değerlere olan bağlılığını yansıtmaktadır. Türbenin bu sembolik yapısı; Hoca'nın, halkın manevi dünyasında ne kadar derin bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu tür semboller, sadece Hoca'nın dini hassasiyetini değil, aynı zamanda onun mizah dolu öğretisini ve halk arasında kendisine duyulan derin sevgi ve saygıyı da yansıtmaktadır. Türbenin mimari yapısındaki bu sembolik unsurlar, Hoca'nın halk üzerindeki etkisinin somut bir örneği olarak kabul edilmektedir.⁴³⁰

4.1.2. Bu Kilitli Türbeye Gülünür İnanışı

Nasreddin Hoca'nın türbesinin her tarafının açık olmasına rağmen kapısında büyük bir kilit asılı olması, onun mizahi ve bilge kişiliğini yansıtan önemli sembollerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu kilit; Hoca'nın zekâsını ve nüktedanlığını simgeler ve halkın gözünde Hoca'nın dünya görüşünün bir ifadesi olarak yorumlanır. Bir yandan, türbenin kapısındaki kilit kötü niyetli kişilere karşı fiziksel bir engel oluşturmazken, Hoca'nın düşünce dünyası yönüyle bakıldığında, derin bir mesaj taşır. Asıl önemli olan kilitler değil, düşünsel ve manevi engellerdir.

⁴²⁹ Haşim Karpuz, "Nasreddin Hoca Türbesi", **Nasreddin Hocaya Armağan**, Haz: M. Sabri Koz, Oğlak Yayıncılık, 1996, s. 200.

⁴³⁰ Karpuz, s. 194.

Bu durum, Hoca'nın olaylara mizahi bir bakışla yaklaşarak karmaşık durumları basit ve eğlenceli bir dille açıklama yeteneğinin somut bir örneğidir.⁴³¹

Akşehir'de halk arasında; Nasreddin Hoca'nın türbesine gülmeden bakan kişilerin başına bir şey geleceğine dair yaygın bir inanç vardır. Bu inanç, Hoca'nın mizah dolu öğretilerinin halk üzerinde ne kadar derin bir etkisi olduğunu gösterir. Hoca'nın fıkraları; insanları güldürmenin ötesinde, onları düşünmeye sevkeden ve hikmetli dersler içeren mesajlarla doludur. Dolayısıyla; türbenin yanında bulunan kilit ve gülme zorunluluğu, Hoca'nın felsefesinin ve onun halk arasındaki saygınlığının bir uzantısıdır. Halk, bu ritüeller aracılığıyla Hoca'nın mizah dolu yaşam tarzından beslenir ve bu kültürel miras gelecek nesillere aktarılır.⁴³²

4.1.3. Yeni Doğan Bebeğin Göbek Bağını Türbe'ye Gömmeye İnanışı

Akşehir'de yeni evlenen çiftler, doğum gerçekleştikten sonra çocuğa duada bulunurken; “Allah sana Hoca'dan üç tüy versin.” şeklinde çocuğa niyazda bulundukları ve bu inança göre çocuğun; güler yüzlü, şakacı ve tatlı dilli olacağı yönünde bir inanç olduğu görülmektedir.⁴³³

Akşehir'de ailelerin, dünyaya gelen ilk çocuklarının göbek bağını, Nasreddin Hoca'nın türbesinin bulunduğu mezarlığa gömmeyi gelenek haline getirdikleri bilinmektedir. Sürdürülen bu gelenekle ailelerin; çocukların şahsiyetinin, Hoca'nın mizahi, bilge ve nüktedan karakterinden bir pay alacağına dair bir inanç içinde oldukları görülmektedir. Halk arasında bu uygulama; “Hoca'dan tüy almak” şeklinde ifade edilirdi. Bu tabir; Hoca'nın derin bilgeliğini ve güler yüzlü mizah anlayışını sembolize ederdi. Bu uygulama, Nasreddin Hoca'nın halk üzerindeki etkisini ve onun bilge kişiliğine duyulan saygıyı yansıtırken aynı zamanda, Hoca'nın hem Akşehir halkı, hem de genel Türk kültürü içinde sadece bir mizah figürü değil, derin bir manevi lider olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu ritüel Akşehir'de, çocuğun geleceğine

⁴³¹ Akşehir Belediyesi, **Nasreddin Hoca Türbesi**, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/nasreddin_hoca_turbesi/, (28 Aralık 2024).

⁴³² Akşehir Belediyesi, **Nasreddin Hoca Türbesi**, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/nasreddin_hoca_turbesi/, (28 Aralık 2024).

⁴³³ Koç, s. 161.

yönelik iyi dilekler ve umudun yansıması olarak gerçekleştirilmiş ve halk arasında uzun yıllar devam etmiştir.⁴³⁴

4.1.4. Türbe Çocuğun Ömrünü Uzatır İnanışı

Akşehir’de, çocukları ölen kadınların, yeni doğacak çocuklarının ömrünün uzun olması ve sağlıklı bir yaşam sürmesi için, Nasreddin Hoca’nın türbesine giderek bir ip bağlama ritüeli gerçekleştirdikleri görülmektedir. Pamuk ipliğinden örülmüş bir kuşağı beline saran kadınlar, bu kuşağı üç kez bellerine dolayıp, türbenin demir parmaklıklarına bağlar ve doğacak çocuklarının uzun ömürlü olması niyetiyle dua ederlerdi. Bu ritüel, hem anne adayının hem de çocuğun sağlığı ve geleceği için yapılan sembolik bir dilek ve inanç göstergesi olarak görüldü.⁴³⁵ Kadınlar, türbeye bağlanan bu ipin, çocukları kötü ruhlardan ve hastalıklardan koruyacağına inanırlardı. Ritüelin tamamlanmasının ardından hamile kadınlar, çocuk doğana kadar bu ipi belinde taşır ve böylelikle doğacak çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüyeceğine, ailenin yaşadığı kayıpların tekrar etmeyeceğine dair umut beslerlerdi. Bu ritüel halk arasında; özellikle çocuk ölümleri karşısında duyulan derin endişeyi ve çocukları koruma arzusunu yansıtır. Nasreddin Hoca’nın türbesine yöneltilen bu tür dilekler, halk tarafından onun manevi koruyuculuğuna duyulan güvenin de bir ifadesidir.⁴³⁶

4.1.5. Hocayı Düğüne Davet Etme İnanışı

Akşehir’de düğün yapılacağı zaman, Nasreddin Hoca’nın düğün sahipleri tarafından düğüne davet edilmesi uzun yıllar devam edegelmiş bir gelenektir. Düğün sahipleri, düğün öncesinde Hoca’nın türbesine giderek; “Hocam, filan gün düğünümüz var, mollalarını da al gel.” diyerek, Hoca’yı sembolik olarak düğünlerine davet ederlerdi. Bu ritüel, düğünün bereketli ve hayırlı geçmesi için, manevi bir davettir. Eğer Hoca düğüne davet edilmezse, düğünün iyi geçmeyeceğine, hayırlı sonuçlanmayacağına dair bir inanç hâkimdir. Eski uygulamalardan bir diğerine bakıldığında; varaklanan bir şimşir dal üzerine dikilen mumları ellerinde taşıyan bir

⁴³⁴ Karpuz, s. 189.

⁴³⁵ Koç, s. 162.

⁴³⁶ Karpuz, s. 190.

kadın gurubunun, türbeye giderek türbenin kapısını çalıp; “Ahmet’in kızı Ayşe’yi Mehmet’in oğlu Ali’ye veriyoruz. Perşembe günü gelin alınacak. Cuma akşamı güvey daveti var. Hocaefendi; kepçeni küreğini al da, düğünümüze buyur. Mollalarını da beraber getir.” şeklinde, Hoca’ya davette bulundukları rivayetleri olduğu görülmektedir.⁴³⁷

Bu gelenek; Nasreddin Hoca’nın sadece bir mizah ustası ve bilge kişi olarak değil, aynı zamanda Akşehir halkı için bir manevi koruyucu ve toplumsal yaşamın önemli bir parçası olarak kabul edildiğini gösterir. Hoca’nın bu rolü, düğün gibi önemli sosyal olaylarda bile ona duyulan saygının ve bağlılığın sembolik bir ifadesi olarak yaşatılmaktadır.⁴³⁸

4.1.6. Türbeyi Ziyaret Etmemek Günah İnancı

Akşehir’de, Nasreddin Hoca’nın türbesini yılda en az bir kez ziyaret etmemek, halk arasında büyük bir günah olarak kabul edilirdi. Hoca; halk arasında sadece fıkralarıyla değil, aynı zamanda manevi bir şahsiyet olarak da büyük bir saygı görmüştür. Bu nedenle, türbesine yapılan ziyaretler, halk için önemli bir ritüel haline gelmiştir. Ziyaret sırasında Hoca’nın fıkraları anlatılır ve onu anarken; “Rahmetullahi Aleyh” denilirdi. Bu ifade; evliyaların anısına saygı gösterilirken kullanılan: “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun” anlamına gelmektedir. Bu gelenek; Hoca’nın halk arasındaki manevi kimliğini, onun mizah anlayışıyla harmanlayarak, bilgelik dolu mirasını canlı tutmayı amaçlamıştır..⁴³⁹

Mustafa Kemal Atatürk’ün, Kurtuluş Savaşı yıllarında kaldığı Akşehir’den ayrılırken, Nasreddin Hoca’nın türbesi’ni ziyaret ettiği bilinmektedir.⁴⁴⁰ Hoca’ nın manevi kimliğinin büyüklüğünü gösteren bir diğer unsur ise; Akşehir’de her yıl geleneksel olarak tertip edilen Nasreddin Hoca Şenliklerine ilk davet edilenin, yine Hoca’ nın kendisinin olmasıdır.⁴⁴¹

⁴³⁷ Koç, s. 162.

⁴³⁸ Karpuz, s. 191.

⁴³⁹ Karpuz, s. 192.

⁴⁴⁰ Sakaoğlu 2004, s. 139.

⁴⁴¹ Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin, **Nasreddin Hoca**, Akşehir Belediyesi, 3. Baskı, Konya, 2018, s. 81.

4.1.7. Türbeye Bez Bağlama İnancı

Türbeye bez bağlama inancı, kökleri Şamanizm'e dayanan eski bir Türk geleneğidir. Bu uygulama; dilek dileme ve adak adama ritüelleriyle yüzyıllar boyunca yaşatılmış ve halk inançlarının önemli bir parçası olmuştur. Türklerin Anadolu'ya göçüyle birlikte bu gelenek varlığını yeni topraklarda da devam ettirmiş ve dileklerinin gerçekleşmesi için insanlar bu bezleri ağaçlara, taşlara ve türbelere bağlamıştır. Nasreddin Hoca'nın türbesi de bu geleneğin yaşatıldığı yerlerden biridir. Ziyaretçiler türbeye giderek, Hoca'nın kavuğuna veya türbenin koruluklarına bez bağlamış, Hoca'nın huzurunda dilekler dileyerek çeşitli adaklar adanmış, sağlık, bereket veya başka ihtiyaçları için ondan yardım istemişlerdir.⁴⁴²

Akşehir'de halk arasında "Kavuk"; Nasreddin Hoca'nın halk arasında sahip olduğu derin manevi nüfuzun bir sembolü olarak görülürdü. Özellikle hastalık, bereket, evlilik gibi dilekleri olanlar, bez bağlama ritüeli aracılığıyla Hoca'nın yardımını istemeyi bir alışkanlık haline getirmişlerdi. Bu bezlerin, dileğin gerçekleşmesiyle birlikte Hoca'nın manevi koruyuculuğunu pekiştireceğine dair de bir inanç mevcuttu. Akşehir'de, Nasreddin Hoca'nın türbesinde bez bağlama inancı, halkın Hoca'ya olan manevi bağlılığını ve ona duyulan saygıyı ifade eden bir ritüel olarak uzun yıllar uygulanmıştır. Bu inanç, Hoca'nın, halk arasında yalnızca bir mizah ustası olarak değil, aynı zamanda manevi bir şahsiyet olarak da kabul gördüğünü göstermektedir.⁴⁴³

Zamanla, türbenin onarım süreçleri ve modern yaklaşımlar, bu eski geleneğin sona ermesine neden olmuştur. Bez bağlama adeti sona erdiğinde bu uygulama yerini, türbeye, içinde çeşitli dilek ve duaların yazıldığı kâğıtların asılmasına bırakmıştır. Ziyaretçiler yeni uygulamada; dilek ve dualarını küçük kâğıtlara yazarak türbeye asıp, Hoca'nın manevi gücünden yararlanmayı ummaktadırlar. Bu yeni ritüel de, Hoca'nın halk arasında manevi bir rehber ve yardımsever bir figür olarak görüldüğünü ve inançların zamanla değişime uğradığını göstermesi açısından önemli bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴⁴

⁴⁴² Koç, s. 163.

⁴⁴³ Ögel, Cilt: 2, s. 450; Koç, s. 163.

⁴⁴⁴ Karpuz, s. 193.

4.1.8. Türbeye Para Atma İnanışı

Nasreddin Hoca'nın türbesine para atmak, halk arasında bereket ve şans getireceğine inanılan önemli bir ritüeldi. Ziyaretçiler, Hoca'nın türbesine giderek dualar eder ve türbenin içine para atarak Hoca'dan bolluk, bereket ve şans dilerlerdi. İbrahim Hakkı Konyalı: Osmanlı döneminde dilenci türbedarların, kolay yoldan para kazanmak amacıyla, türbenin kenarına koydukları kırık testilerle para topladıklarını rivayet etmiştir.⁴⁴⁵ Özellikle maddi sıkıntı yaşayanlar, ya da ticarete başarı arzulayanlar bu ritüeli gerçekleştirir, attıkları paranın kendilerine bolluk, bereket ve saadet olarak döneceğine inanırlardı. Türbenin kenarına yerleştirilen kaplarda toplanan bu paralar, aynı zamanda türbenin bakımı ve korunması için de kullanılırdı. Ancak, zamanla bu inançın da etkisi azalmış ve para atma ritüeli de yavaş yavaş sona ermiştir. Türbenin tamiratları ve modern yaklaşımlar, yaşanan değişim süreciyle birlikte bu tür inanç ve uygulamaları etkileyerek ortadan kaldırmıştır. Geçmişteki bu gelenek; halkın Hoca'yı yalnızca mizahi ve öğretici bir unsur olarak değil, aynı zamanda bolluk ve bereket kaynağı olarak da gördüğünü ve türbesine bu inançla yaklaştığını göstermektedir.⁴⁴⁶

4.1.9. Yolculuk Öncesi ve Sonrası Ziyaret

Akşehir'den ayrılacak olan kişi, yolculuğunun güvenli ve sorunsuz geçmesi için, Nasreddin Hoca'nın türbesini ziyaret ederek duada bulunurdu. Uzun bir yolculuğa çıkmak, insanlarda çeşitli duyguların ortaya çıkmasına neden olur. Yolculuk sırasında karşılaşılabilecek tehlikelerin yanı sıra, “gidenin dönmemesi, ya da döndüğünde sevdiklerini bulamaması” düşüncesi, halk arasında derin bir endişe yaratır. Bu endişeden yola çıkan insanlar, kendilerini manevi olarak koruma altına almak amacıyla, bazı ritüelleri yerine getirirler. Bu uygulamalar; hem yolculuğun hayırlı geçmesi, hem de geride kalanlara sağ salim kavuşulması temennisiyle gerçekleştirilir.⁴⁴⁷ Bu gelenek; Hoca'nın halk üzerindeki manevi koruyuculuğuna olan

⁴⁴⁵ Koç, s. 164.

⁴⁴⁶ Mehmet Eröz, *Türk Kültüründe Din ve Ritüeller*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1997, ss. 190-192.

⁴⁴⁷ Arık, Eroğlu, s. 31.

güçlü inancı yansıtır. Türbeye yapılan ziyaret sırasında kişi, Hoca'ya dua eder ve ondan kaza, bela ve kötülüklerden korunma talebinde bulunurdu. “Hocam, beni kaza ve belalardan koru, yolculuğumu sağ salim tamamlamamı sağla.” şeklindeki dualarla, Hoca'dan yardım dilerken, onun manevi gücünün koruma sağlayacağına inanılırdı. Bu uygulamadaki ifade ve dualar, kişilerin dini-manevi boyuttaki eğitim seviyelerine göre de değişmektedir. Ziyareti gerçekleştirip, dua ve dileklerini sadece Allah' a yöneltip Hoca' yı dualarının kabulüne bir vesile görenlerin yanısıra, direk Hoca' ya dua ve niyaz ile yönelerek ondan türlü taleplerde bulunanların olması, bu durumu göstermektedir. Yapılan ziyaretlerin ardından kişi, güven duygusuyla birlikte manevi bir rahatlama yaşarken Hoca'nın türbesi, yalnızca bir ziyaret yeri değil, aynı zamanda yolculuk öncesi moral ve manevi destek kaynağı olarak kabul edilirdi. Yolculuktan döndüğünde de aynı kişi, şükran duygularıyla tekrar türbeye uğrayıp, sağ salim döndüğü için, Hoca'ya teşekkür ederdi. Bu uygulama da, Nasreddin Hoca'nın halk nezdinde sadece mizahi kişiliğiyle değil, aynı zamanda manevi şahsiyetiyle de ön plana çıktığını gösteren bir ritüeldir.⁴⁴⁸

4.1.10. Nasreddin Hoca Türbesi'nde Yağmur Duası

Akşehir'de, kuraklık dönemlerinde Nasreddin Hoca'nın türbesinde yapılan yağmur duaları, Hoca'nın halk nezdindeki manevi nüfuzunun ve türbesine atfedilen kutsallığın güçlü bir ifadesi olmuştur. Akşehir halkı, yağmur duası için toplandığında, Nasreddin Hoca'nın türbesine giderek, Allah'tan yağmur yağdırmasını niyaz ederdi. Bu toplu dualar, hem manevi bir arınma, hem de toplumsal bir ritüel niteliği taşırdı. Yağmur duası öncesinde, halk arasında bazı hazırlıklar yapılırdı. Dargınlar barıştırılır, haksız olarak alınan eşyalar sahiplerine iade edilirdi. Fakirlere sadaka verilmesi, günahlardan tevbe edilmesi ve toplumsal barışın sağlanması gibi uygulamalar da, yağmur duası öncesi gerçekleştirilen ritüeller arasındaydı. Topluca türbeye gidildiğinde dualar, mütevazı bir şekilde, niyaz ve tevbe ile Allah'a yönelerek yapılırdı. Hoca'nın türbesinin önünde ayakta yapılan dualarda; “Ey Rabbimiz! Biz

⁴⁴⁸ Akşehir Belediyesi, **Nasreddin Hoca Türbesi**, <https://www.aksehir.bel.tr/aksehir/tarihi-sahsiyetler/nasreddin-hoca/turbesi>, (11 Ocak 2025).

senden mağfiret isteriz. Şüphesiz sen çok mağfiret edicisin. Bize gökten bol bol yağmurlar yağdır.” şeklinde Allah’tan af ve bereket dilenirdi.⁴⁴⁹

Bu tür duaların, Hoca'nın sadece fıkraları ve bilgeliği ile değil, aynı zamanda manevi şifa ve yardım vesilesi olarak da halk arasında itibar gördüğünün bir göstergesidir. Yağmur yağmaya başladığında, halk arasında büyük bir sevinçle şükredilir ve Allah'ın dualarına karşılık verdiği düşünülürdü. Nasreddin Hoca'nın türbesi, bu gibi toplu ritüellerde, Akşehir halkının dini ve kültürel hayatında önemli bir yer tutmuş ve halk inançları içinde derin bir anlam kazanmıştır.⁴⁵⁰

4.1.11. Nasreddin Hoca Türbesi’nin Hastalıklara Şifa Olacağı İnanışı

Nasreddin Hoca'nın sağlığında değerinin ne ölçüde takdir edildiği pek bilinemesi de, ölümünden sonra çok büyük bir saygı ve itibar gördüğü aşıkardır. Kendisiyle ilgili halk nezdinde yaşatılan fıkraların yanı sıra, kendisine atfedilen pek çok inanç ve uygulama da ortaya çıkmıştır. Nasreddin Hoca ile ilgili inançların sadece Türkiye’de değil, Türkiye dışındaki Türkler ve komşu toplumlar arasında da yaşatıldığı bilinmektedir.⁴⁵¹

Nasreddin Hoca'nın türbesi, halk arasında sadece manevi bir ziyaret mekanı değil, aynı zamanda çeşitli hastalıklara şifa arayışında olanların da uğrak noktasıydı. Özellikle baş ağrısı, sarılık, felç gibi rahatsızlıklar için, Hoca'nın türbesi adeta bir şifa kaynağı olarak kabul edilirdi. Bu inanç doğrultusunda Hoca'nın türbesinden alınan toprağın, tedavi amaçlı kullanılması yaygın bir uygulama haline gelmişti. Halk, türbeye giderek, Hoca'nın kabrinden aldığı bir miktar toprağı suyla karıştırarak bir tür çamur haline getirir ve rahatsızlık hissettiği bölgeye sürerdi. Hoca'nın mezarından alınan toprağın: “kuru ağrı” olarak bilinen göz ağrısına ve sıtma hastalığına iyi geldiğine olan inancın, Akşehir ilçesinde yaşatılan en yaygın inançlardan biri olduğu görülmektedir. Örneğin, sürekli baş ağrısı çeken biri, bu çamuru başına sürerek ağrılarını kurtulmayı umardı. Benzer şekilde, felç veya sarılık gibi hastalıklar için de bu ritüel uygulanırdı. Bu uygulamanın, halk arasında Hoca'nın sahip olduğu manevi

⁴⁴⁹ Ahmet Yaşar Ocak, **Türbeler ve Ziyaret Yerleri: İnanç ve Ritüeller**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, (ELF), s. 220.

⁴⁵⁰ Ocak, (ELF), ss. 215-218.

⁴⁵¹ Konyalı 1945, s. 476.

etkinin ve gücün, ölümünden sonra bile varlığını sürdürdüğü inancıyla bağlantılı olduğu düşünüldü. Bu tür şifa arayışları, halk üzerinde aynı zamanda, manevi bir rahatlama da sağlardı. İnsanlar, Hoca'nın türbesine giderken dua eder, onun ruhaniyetinden medet umarlardı. Hoca'nın bilgeliği, halkın gözünde sadece fıkralarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda manevi bir şifa kaynağı olarak da görülmüştür. Bu inanç ve uygulama da, yıllar boyunca Akşehir'de ve çevresinde güçlü bir gelenek olarak varlığını sürdürmüştür.⁴⁵²

Çok eski bir inança göre, baş ağrısı yaşayanların yaptığı diğer bir uygulamada: rahatsız olan kişiler, Nasreddin Hoca' nın türbesine giderek, Hoca' nın kavuğunu Euzu Besmele çekerek dua edip, üç defa başına geçirdiği takdirde, baş ağrılarının anında geçeceğine dair bir inanç olduğu da bilinmektedir. Fakat, türbenin tamiriyle Hoca' nın kavuğu sabit hale getirildiğinden, bu inanç günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.⁴⁵³

Neticede Nasreddin Hoca' nın türbesi; halk inançları açısından derin bir manevi ve kültürel anlam taşımaktadır. Hoca' nın hayatı ve felsefesi, yalnızca fıkralarıyla değil, aynı zamanda türbesine atfedilen bu tür inançlarla da yaşatılmaktadır. Bu inançlar, Nasreddin Hoca' nın halk üzerindeki kalıcı etkisinin bir göstergesidir.

4.1.12 Türbeden Çocuk Dileme İnanışı

Akşehir'de geçmişte halk arasında gerçekleştirilen uygulamaya göre; Nasreddin Hoca' nın türbesinin demirlerine iplerden salıncak yapılarak, içine bir oyuncak bebek konulmak suretiyle Hoca' ya niyazda bulunarak: “Hocaefendi bu bebeği al, yerine bana canlı bebek ver.” diye niyazda bulunulduğu takdirde, çok kısa bir süre içinde dileklerin gerçekleşeceğine dair bir inanç olduğu rivayetleri mevcuttur. Şayet dilek gerçekleşir ve çocuk dünyaya gelirse, türbeye gidip üç kez etrafında dönmek gerektiği yönünde bir uygulama olduğu da görülmektedir.⁴⁵⁴

⁴⁵² Koç, s. 159.

⁴⁵³ Koç, s. 167.

⁴⁵⁴ Koç, s. 161.

4.1.13 Türbedarlar ile İlgili İnanışlar

Nasrettin Hoca ile ilgili olarak, halk arasında dolaşan ve sıkça zikredilen bir anlatımda; halkın inancına göre, Nasreddin Hoca' nın Türbesi' nin kalp gözü açık olduğuna inanılan bir türbedarı olduğu bilinmektedir. Türbedarın, Akşehir Ulu Cami' nde bir sabah namazı esnasında, farz namaz kılınırken, cemaat ikinci rekâta kalktığı esnada; “Ey cemaat Nasrettin Hoca Türbesi’nden kalkmış sizi çağırıyor.” diyerek koşturarak hikmetli bir uyarıyla cemaati uyardığı ve türbeye doğru koşar adımlarla uzaklaştığı rivayet edilmektedir. Türbedarın namazını bozduğunu gören cemaatte, onu takip ederek namazını bozar ve onlar da türbeye doğru yol alırlar. Bir müddet, olan bitene anlam veremeyen ve türbedarın çağrısının yanlış olduğunu fark eden cemaat, namazlarının bozulmuş olmasının öfkesiyle de türbedara yüklenmeye başlayıp onu suçlarlar ve aralarından ileri gidenler de olur. Bu olayın akabinde, Akşehir’in en büyük depremlerinden biri olarak tarihe geçen, 1500 yılındaki deprem meydana gelir ve her yer sarsılmaya başlar. Türbedar etrafındaki cemaate; işaret parmağıyla çok büyük bir ses ve gürültüyle kubbesi çöken Ulu Camii’ yi gösterir. Bu manevi işaretle pek çok kişinin büyük depremden zarar görmeden kurtulması, Nasreddin Hoca’ nın manevi gücü ve türbedarın bu olaydaki rolüyle anlamlandırılır.⁴⁵⁵

Bu minvalde; Nasreddin Hoca ekseninde ve türbedarları üzerinden halk arasında dolaşan pek çok rivayet bulunmakta, Nasreddin hoca’ nın manevi şahsiyeti etrafında şekillenen bu tür uygulamaların, Akşehir ilçesinde, halkın dini yaşantısında ve pratiklerinde canlılığını koruyarak insanlar tarafından yaşatıldığı görülmektedir.

4.2. SIRA YARENLER GELENEĞİ

Sıra Yarenler Geleneği, Akşehir’de varlık gösteren, Türkler’in Orta Asya’ dan göç ederken Anadolu’ ya getirdiği ve yüzyıllar boyunca şekillenerek günümüze kadar gelmeyi başaran, yaklaşık 700-800 yıl öncesine kadar uzanan köklü bir gelenektir.⁴⁵⁶ Büyük ihtimalle İslamiyet öncesine kadar uzandığı düşünülen ⁴⁵⁷ “Yaren” sohbet ve

⁴⁵⁵ Bayar, s. 429; Koç, s. 34.

⁴⁵⁶ Yurdakul, s. 86.

⁴⁵⁷ Gökhan Tarıman Cenikoğlu, “Akşehir’ de Sıra Yarenleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, İstanbul, 1998, s. 15.

geleneğinin temelinde, insanların bir araya gelerek sosyalleştiği, eğlendiği ve birbirine destek olduğu bir toplumsal yapı bulunmaktadır. Akşehir’de ve Akşehir’in köy ve kasaba odalarında yakın zaman öncesine kadar yaşatılan yaren geleneği; temel felsefesi itibariyle bakıldığında; sözlü-sazlı olarak icra edilen bir gelenek olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir eğitim işlevi de görmektedir. O dönemde bugünkü gibi televizyon, radyo, internet gibi imkanlar bulunmadığı için insanlar, vakitlerini birlikte geçirebilecekleri topluluklar oluşturmuşlar, eğlenirken öğrenme düsturu ile bu geleneğe yön vermişlerdir. Akşehir’de yüzyıllar boyunca yaşatılan bu geleneğe; “Sıra Topluluğu” adı verilmiş ve bu toplulukların üyelerine ise; “Yaren” denilmiştir.⁴⁵⁸

Günümüzde Akşehir’de, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu, bu eşsiz geleneğin, sadece bazı köy ve kasabalarda “Yaren” töre, usul ve kaidelerinin daha basitleştirilmiş şekliyle ve az sayıda yarenin katılımıyla yaşatılmaya çalışıldığını görmek, oldukça üzüntü verici bir durumdur.⁴⁵⁹

“Yaren” kelimesi; dost ve arkadaş anlamına gelmekle birlikte, çok daha derin anlamlar içerir. Yarenler, sadece eğlenmek için bir araya gelen kişiler değildir; topluluğun temel felsefesinde eğitim ön plana çıkmaktadır. Yaren olmanın en temel özelliklerinden biri, topluluk içinde dayanışma ruhu ile hareket etmek ve her bir yarene saygı göstermektir. Temel vasıflarıyla yarenler; dürüst, mert, sözünün eri, güvenilir ve sır tutmasını bilen kişiler olarak tanımlanırlar. Bir yaren, sorumluluk bilinciyle kendisine verilen görevleri eksiksiz bir şekilde yerine getirmek zorundadır. Bu bağlamda yarenlik, bir topluluk olmanın ötesinde, insanın kendisini geliştirmesini sağlayan bir okul gibidir.⁴⁶⁰

Yarenlik, hem bireylerin hem de toplumun ruhsal sağlığına katkıda bulunur. Yarenlikte eğlenmenin yanı sıra, birbirine yardım etmek, dayanışma içinde olmak, toplumsal sorumlulukları yerine getirmek gibi çok önemli değerler ön plana çıkar. Bir kişi, farklı nedenlerle yaren olmak isteyebilir. Bu geleneksel topluluğa katılmanın çeşitli motivasyonları vardır ve bu nedenler, bireylerin kişisel tercihlerine ve sosyal beklentilerine göre şekil alır.⁴⁶¹

⁴⁵⁸ Ereş, s. 53.

⁴⁵⁹ Cenikoğlu, s.16.

⁴⁶⁰ Kemal Aydın, "Yarenler Sıra Gecesi", **Yeşil Akşehir Dergisi**, Sayı: 3, Ekim-1986, s. 5.

⁴⁶¹ Ö. Handan Özdamar, “Akşehir’ de Sıra Yarenleri, Dr. G. Tarıman Cenikoğlu.”, **Milli Folklor Dergisi**, Sayı: 43, 1999, s. 86.

Bir kişinin yaren olmak istemesinin sebepleri arasında şu başlıklar yer almaktadır:⁴⁶²

Gelenek ve görenekleri sürdürmek: Yarenlik, Akşehir gibi köklü geçmişe sahip bir ilçede, yüzyıllardır devam eden bir gelenektir. Bir kişi, bu köklü gelenek ve görenekleri hem yaşamak, hem de kendi kültürel mirasını devam ettirmek için, yaren olmak isteyebilir.

Kahvehane, meyhane ve kumarhane gibi ortamlardan uzak durmak: Yarenlik, toplumsal anlamda temiz ve erdemli bir yaşam sürmek isteyen kişiler için bir kaçış noktası sunar. Kahvehanelerde, meyhanelerde ya da kumarhanelerde vakit geçirmeyi tercih etmeyip, kendisine zarar verebilecek bu ortamlardan uzak durmayı seçen kişiler, daha pozitif bir çevrede bulunmak amacıyla yaren olmayı seçer.

Kendisine iyi bir çevre sağlamak: Yarenler, birbirine güvenen, saygı gösteren ve yardım eden kişilerden oluşan bir topluluktur. Bu toplulukta yer almak, bireyin kendisine iyi bir sosyal çevre kurmasına olanak tanır.

Hafta boyunca biriken çalışma yorgunluğunu atmak: Yarenler, haftanın stresini, yorgunluğunu atmak ve eğlenmek için bir araya gelir. Bu sosyal etkinlik, hem eğlenceli hem de rahatlatıcıdır ve katılımcıların keyifli bir zaman dilimi geçirmelerini sağlar.

Hobi olarak katılmak: Yaren olmak, bazı kişiler için bir hobidir. Geleneksel bir yapının parçası olmak ve yarenlik faaliyetlerine katılmak, birçok kişi için boş zamanları değerlendirmenin en anlamlı yoludur.

Yaren olabilmek için belirli koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar, topluluğun düzenini sağlamak ve yarenliğin değerlerine uygun olan kişileri bir araya getirmek amacıyla belirlenmiştir. Yarenlerin kendine has oluşturdukları çeşitli kural ve kaidelerden oluşan bir tüzükleri vardır.⁴⁶³

“Yarenler Tüzüğü” nü başlıklar altında incelemek gerekirse:⁴⁶⁴

Erkek olmak, Türk vatandaşı olmak ve Akşehir'de ikamet etmek: Yaren topluluğu, Akşehir ile köklü bir bağa sahiptir ve bu nedenle katılımcıların Akşehir'de

⁴⁶² Nevzat Gürbüz, **Akşehir Sıra Yarenliği - Gelenek ve Göreneklerimiz**, Akşehir Belediyesi, Konya, 2017, s. 31.

⁴⁶³ Gürbüz, s. 83; Yurdakul, s. 87.

⁴⁶⁴ Cenikoğlu, s. 61.

yaşıyor olması gerekmektedir. Türk vatandaşı olma şartının yanısıra yaren topluluğu, sadece erkek üyelerden oluşmaktadır.

Askerliğini yapmış olmak: Yarenler arasında sorumluluk bilinci önemlidir ve askerlik, bu sorumluluğun önemli bir parçası olarak görülür.

Evli olmak: Yarenliğin, özellikle aile bağları güçlü olan kişileri bir araya getirmeyi amaçlaması nedeniyle evlilik, bir şart olarak belirlenmiştir.

Sabıkasız olmak: Yarenler arasında güveni temin etmek amacıyla, adli sicili temiz olan kişiler topluluğa kabul edilir.

Bulaşıcı hastalığı bulunmamak: Toplum sağlığını korumak adına, sağlık açısından engeli olmayan kişiler yaren olabilir.

İçki ve kumar alışkanlığı bulunmamak: Yarenliğin temel felsefesi, kişileri kötü alışkanlıklardan uzak tutmak olduğu için içki ve kumar gibi zararlı alışkanlıkları olan kişiler, topluluğa alınmaz.⁴⁶⁵

Yaren toplantıları Akşehir’de, Aralık ayında başlar, Mayıs ayında sona erer ve kış aylarında belirli günlerde yapılan sıra gösterileri şeklinde kış eğlencelerinden oluşur. Yirmi beş yaren tarafından oluşturulan sıra günleri, kura ile belirlenir.⁴⁶⁶

Yaren toplantılarında sırası gelen yaren geniş bir ev bulur, misafirlerini davet eder ve sırayı yerine getirdikten sonra, başka bir yaren arkadaşına sırayı devreder. Sıra gösterisi; bir “Sıra Çavuşu” nun evi düzenlemesiyle başlar. Sıra Çavuşu yarenlerin, çalgıcıların ve misafirlerin oturacağı yerleri belirler ve gerekli hazırlıkları yapar. Daha sonra yarenler ve çalgıcılar, belirlenen saatte gösteri evinde toplanır. Çalgıcılar yerlerine yerleştirilir ve yarenler, kendilerine ait özel elbiselerini giyerek hazır hale gelirler.⁴⁶⁷

Yarenlerin yerel ve milli kıyafetleri ile sıra topluluğunda bulunmaları şarttır. Günlük kıyafetleri ile oyun ve eğlencelere iştirak etmeleri yasaktır. Dört büyük yarenin kıyafetlerine bakıldığında, sırtlarında yakasız bir gömlek, başta fes ve boyunda ise bir poşu olduğu görülmektedir. Alt giysiler arasında ise, içlik, şalvar, bele sarılan bir kuşak ve bir köstek olduğu görülmektedir. Sıra gösterileri kış gecelerinde yapıldığı için, yarenlerin ayaklarına, el örgüsü uzun yün çoraplar giydikleri de görülmektedir.⁴⁶⁸

⁴⁶⁵ Gürbüz, s. 32.

⁴⁶⁶ Ereş, s. 53.

⁴⁶⁷ Gürbüz, s.32; Ereş, s. 61.

⁴⁶⁸ Cenikoğlu, s. 66.

Yarenler’ in icra ettiği oyun ve gösteriler ile, “Sıra Eğlenceleri” nde giymiş oldukları özel mahalli kıyafetlerinin yanı sıra, bu gösterilerde kullandıkları “Sıra Gecesi” ne has bazı özel demirbaş eşyaları da vardır. Bu eşyalar arasında, yaren üyeleri arasında en değerli görülen ve kutsal kabul edilen atlas bir kumaştan ve üzeri simle işlenmiş olup yaren gurubunun adının ve kuruluş yılının yazılı olduğu “Sıra Bayrağı”, törende salonun en özel köşesine asılmaktadır.⁴⁶⁹

Yarenlerin sıra toplantılarında kullandıkları, kendilerine has özel eşyaları arasında: Oyun ve eğlencelerde, gösterilerin yapıldığı evin duvarlarına asılan, “Sıra Evi, Nizam ve İntizam Evidir.”, “Nasreddin Hoca Meydan Sırası-1969.” vb. yazılı işaretlerden oluşan “Sıra Levhaları” bunlar arasındadır. Oyun ve gösterilerde Yiğitbaşı’ nın elinden hiç düşmeyen “Disiplin Sopası”; yarenler arasında düzen ve intizamı kurmak için bir disiplin aracı olarak kullanılmaktadır. “Sıra Topuzu” ise; yine Yiğitbaşı tarafından kullanılan ve oyunlarda yenilen tarafın hizaya sokulması için, peyderpey havada sallanarak, yarenlerden birinin kalçasına veya sırtına vurmaya yarayan bir eşyadır. Sıra Topuzu’ nun, yaren oyunlarından “Yattı Kalktı Oyunu” gibi bazı oyunlarda da kullanıldığı görülmektedir. Yarenlerin, oyun ve gösterilerde cezalı yarenlerden kestikleri paralar, aidatlar veya bağışların toplandığı “Kasa” ile, yarenlerin işle miş olduğu kabahatlerin ve cezaların, yarenler tüzük ve kanunlarının, gelir ve bağışların, aidatların yazıldığı “Karar Defteri” ile, diğer masrafların yazılı olduğu “Muhasebe Defteri”, yarenlerin başlıca eşyaları arasında yer almaktadır.⁴⁷⁰

4.2.1. Yarenlikte Hiyerarşı ve Görev Dağılımı

Yaren topluluğunun içinde belirli bir hiyerarşı vardır. Dört büyükler olan yaren topluluğu; Yiğitbaşı, Kahya Beyi, Yaren ağası, Bölük Başı şeklinde sıralanırken, yarenliğin düzenini sağlamak açısından bu hiyerarşı, oldukça önemlidir. Her yaren, topluluk içinde bir sorumluluğa sahiptir ve bu sorumluluklar belirli kurallar çerçevesinde uygulanır.⁴⁷¹

Yaren topluluğundaki görev dağılımı şu şekildedir:⁴⁷²

⁴⁶⁹ Cenikoğlu, s. 66.

⁴⁷⁰ Cenikoğlu, ss. 66-67.

⁴⁷¹ Gürbüz, ss. 32-33

⁴⁷² Yurdakul, s. 87.

Yiğitbaşı: Topluluğun en üst lideridir ve yarenlerin başında bulunur. Topluluğun iç işleyişi, gösterilerin düzenlenmesi ve genel yönetiminden sorumludur. Sözleri emir kabul edilir ve “Yaren Mahkemesi” ne başkanlık eder.

Kahya Beyi: Yiğitbaşı’nın yardımcısıdır, işlerinde Yiğitbaşı’ na karşı sorumlu olup, o olmadığı zamanlarda “Sıra” ya başkanlık eder. Organizasyonun işleyişini sağlamak için gerekli işleri üstlenir. Topluluğun disiplinini ve düzenini korur, yaren mahkemesi üyelerindendir.

Yaren Ağası: Topluluğun üçüncü derecedeki görevli yöneticisi olup, törenlerde misafirlerle ilgilenen, onlara yardımcı olan kişidir. Topluluğun dış ilişkilerinden sorumludur ve misafirlerin ortamda rahat hissetmesini sağlar. Yaren mahkemesi üyesidir.

Bölükbaşı: Hiyerarşide dördüncü yönetici olup, diğerleri olmadığı yaren topluluğuna başkanlık eder. Sıra gösterilerinin planlanmasında ve yönetilmesinde sorumluluk alır. Sıra gösterileri sırasında işleyişin düzenli olmasını sağlar, aynı zamanda yaren mahkemesi üyelerindendir.

Sıra Çavuşu: Dört büyüklerin en önemli yardımcısı olup, gösteri düzeninde aktif olarak rol alır. Sıra evine erken gelir, çalgıcıları ve diğer yarenleri organize eder, yiyecek ve içecek ikramlarının servislerini ayarlar, misafirlerin yerlerini belirler.

Yarenler: Düzenlenen gösteri ve oyunlarda belirli bir ünvan ve yetkisi olmayan kişilerdir. Yarenler gösterilerde eşit olarak ikiye ayrılarak, bir bölümü Yiğitbaşı’ nın, bir bölümü ise Kahya Beyi’ nin tarafına oturtulmak suretiyle karşılıklı yüzyüze gelecek şekilde düzen alırlar. Yöresel türküleri koro halinde söylerken, yöreye has oyun havalarını kaşıkla veya kaşiksız olarak çalgılar eşliğinde oynar ve eğlenirler. Çeşitli taklitler yaparak orta oyunlarında veya gösterilerde rol alarak eğlencelere iştirak ederler.⁴⁷³

Sıra Günlerinde çeşitli meslek sahibi ve özel nitelik ve şartlara sahip olan yarenler; uzun kış mevsimi gecelerinde şehirlerde “Sıra Evi”, köy ve kasabalarda ise “Sıra Odası” olarak adlandırılan mekanlarda, sazlı sözlü tertip edilen eğlenceler ve oyunlar düzenlerdi. Sıra Evleri’ nde veya Sıra Odaları’nda misafirlere genellikle, çay kahve eşliğinde pişmaniye, lokma tatlısı, kurabiye, gibi çeşitli ikramlar sunulurdu. Kasaba ve köy odalarında düzenlenen sıra günlerinde, çay, kahve ve çerez gibi basit

⁴⁷³ Cenikoğlu, ss. 64-65.

ikramlıklara “Kuru Ateş” denilirken, çeşidi daha zengin ve mükellef kurulan sofralara ise “Yaş Ateş” denildiği görülmektedir. Yaren sohbetlerinde, Akşehir’e has olan ve uzun kış gecelerinde yarenler tarafından yenilen “Herse” yemeğinin ise, günümüzde kültür olarak bazı kurum ve kuruluşlar tarafından yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir.⁴⁷⁴

4.2.2. Yaren Topluluğunun Sosyal İşlevleri

Yarenlik, sadece eğlenmek ve sosyalleşmek amacıyla değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk bilinciyle de sürdürülür. Yarenler, mahallelerinde veya topluluklarındaki ihtiyaç sahiplerine yardım etme, düğün gibi özel günleri olan kişilere destek olma veya cenaze törenlerinde dayanışma gösterme gibi görevleri de yerine getirir.⁴⁷⁵

Yardımlaşma ve Dayanışma: Yarenlik, yardımlaşmayı teşvik eden bir yapıdır. Yarenler arasında, maddi veya manevi desteğe ihtiyacı olan kişilere yardım edilir. Bu yardımlaşma, topluluk içinde güçlü bir bağ kurulmasını sağlar.⁴⁷⁶

Sosyal Etkinlikler: Yarenler, düğünler, bayramlar ve özel günlerde bir araya gelirler. Bu etkinliklerde, eski gelenekler yaşatılır ve genç nesillere aktarılır. Bayram sabahları ve diğer özel günlerde toplu olarak yapılan kutlama ve etkinlikler, yarenliğin sosyal hayata katkısını ifade eden önemli örneklerdir.⁴⁷⁷

Eğitim ve Bilgi Aktarımı: Yarenlik, geleneksel bilginin aktarılmasında önemli bir rol üstlenerek geçmişten gelen gelenekleri, ahlaki değerleri ve sosyal kuralları genç nesillere öğretir. Bu özelliğiyle yarenlik felsefesi, üyeleri üzerinde eğitim ve öğretim usulüyle hayat bulan bir yapıya sahiptir.⁴⁷⁸

4.2.3. Yarenlik Kuralları ve Tüzükler

Yaren topluluğu, bazı kurallar çerçevesinde ve gurup üyelerince oluşturulan “tüzük” ile yönetilir. Her yaren, belirlenen kurallara uymak zorundadır ve topluluk

⁴⁷⁴ Cenikoğlu, s.104, 107.

⁴⁷⁵ Gürbüz, s. 31.

⁴⁷⁶ Ereş, s. 53.

⁴⁷⁷ Ereş, s. 65.

⁴⁷⁸ Cenikoğlu, ss. 60-61.

içinde uyumun sağlanması için disiplin önemlidir. Bu kuralların ihlali durumunda, cezai yaptırımlar uygulanır. Bu cezalar, genellikle topluluğa zarar verecek davranışlardan kaçınılması ve yarenliğin ahlaki değerlerine uygun davranılması için caydırıcı niteliktedir. “Sıra Yarenleri Kanun Metni” nde, yarenlerin uyması gereken bütün usul ve esaslar ile, bunlara uymayanlara verilecek çeşitli cezalar belirlenmiştir.⁴⁷⁹

Disiplin Kuralları: Topluluk içinde saygı ve nezaket esasları önemlidir. Büyüklerine saygı göstermeyen veya topluluğun düzenini bozan kişiler uyarılır ve gerekirse cezalandırılır.⁴⁸⁰

Ceza Sistemi: Yarenlikte verilen cezalar genellikle, sosyal cezalar şeklinde olup, yarenler arasındaki hiyerarşiye uygun olarak düzenlenir ve “Yaren Mahkemesi” nde yapılan yargılama ile kesinleşir. Bu cezalar, topluluğun belirlediği bir cezayı çekmek ya da topluluk önünde özür dilemek gibi işlevleri olan sosyal içerikli cezalardır. Uygulanan cezalarda amaç, hatalı davranışları düzeltmek ve yarenler arasındaki uyumu yeniden sağlamaktır. Tüm gösteriler bitince, cezalar neticesinde yarenler arasında toplanan paralar, yaren gurubu tarafından toplanılarak ortak kararlar alınarak harcanırdı. Yarenler topladıkları paraları genellikle hayır işlerinde kullanır, evlenenlere, düğün yapanlara yardım eder, iş kuranları gözetir veya toplanan paralar, yarenlerin sosyal ihtiyaçlarında, gezi veya seyahat süreçlerinde kullanılırdı.⁴⁸¹

Yarenlik, yüzyıllardır devam eden bir gelenek olduğu için, geleceğe taşınması büyük önem taşır. Bu amaçla, yarenliğe yeni üyelerin katılması, yarenlik felsefesi için çok önem arz etmektedir. Topluluğun sürekliliğinin sağlanması, yeni üyelerin eskilerden bu özel geleneği öğrenerek devam ettirmesi ile mümkün olup, yeni üyeler yaren kuralları ve eğitimiyle topluluğun bir parçası haline gelir.⁴⁸²

Yarenliğin genç nesillere aktarılması ve modern dünyada da yaşatılması, bu kültürel mirasın korunması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, yarenlik törenleri ve etkinlikleri, bölgedeki topluluklara sadece tarihsel bir miras olarak değil, aynı zamanda sosyal bir sorumluluk bilinci olarak da verilmelidir.⁴⁸³

⁴⁷⁹ Cenikoğlu, ss. 83-84; Gürbüz, ss. 83-84.

⁴⁸⁰ Ereş, ss. 54-55.

⁴⁸¹ Gürbüz, ss. 84-85; Yurdakul, s. 87.

⁴⁸² Ereş, ss. 54-55.

⁴⁸³ Cenikoğlu, s. 105.

4.2.4. Yarenlikte Eğlence, Müzik ve Oyun

Yaren gösterilerinde müzik, eğlence ve oyun iç içe geçmiştir. Bu özel gecede yarenler, özellikle geleneksel Türk halk müziği çalgıları olan bağlama, davul gibi enstrümanlar eşliğinde türküler söyler, oyunlar oynar.⁴⁸⁴ Bu gösteriler, hem yarenlerin hem de misafirlerin büyük keyif aldığı bir sosyal etkinlik olarak icra edilir. Müzik ve oyunlar, yarenlik kültürünün bir parçasıdır ve bu etkinlikler sırasında topluluğun dayanışması ve birlikteliği esastır.⁴⁸⁵ Ayrıca, her yarenin bu etkinliklerde rol alması, topluluğun bir parçası olduğunu hissetmesi açısından önemlidir.⁴⁸⁶

Sıra topluluğunda yarenler yerlerine yerleşinceye kadar, geleneksel Türk halk müziği çalgıları yöreye özgü çeşitli türküler söyleyerek fasıl yapar.⁴⁸⁷ Yarenlerin herbiri yerlerini aldıktan sonra, dört büyük yaren görevlerine göre diğer yarenleri yönetip, yerli ve mahalli pek çok gösteri ve oyunlar sergilenmesini sağlar. Yarenlerin sergilediği oyunlarda hazır bir senaryo olmazken, çoğunlukla kendi aralarında seçmiş oldukları konuyu gelişigüzel oynayarak hayal dünyalarını konuşuran yarenler, söz konusu oyunlarda aktif rol alırlardı. Oldukça eğlenceli geçen bu oyunların yanı sıra, yarenler tarafından, Findili Fistan, Yüzük (Fincan) Oyunu, Yattı-Kalktı Oyunu, Üçlü Vız Vız Oyunu, Dilsiz Oyunu, Deve Okşaması, Tombala, İbibik-Guguguk gibi bilinen pek çok oyun büyük bir katılımı ile oynanırdı.⁴⁸⁸ Oyunlar sonrasında verilen aralarda sazlar, misafirlerin istek eserlerini çalar ve yarenler, söyledikleri türkülerle geceye renk katardı.⁴⁸⁹

Akşehir’de eskiden, hemen hemen her mahallenin, o mahalleye has özel ve farklı isimlerle anılan bir yaren topluluğu olduğu ve uzun kış gecelerinde hem eğlenmek, hem öğrenmek, hem de vakit geçirmek adına birbirlerine, “Sıra Baskını”⁴⁹⁰ yaptıkları günlerden, modern çağın ve kültürün, kuru ve ruhsuz hayatı ile gençlerimizi esir aldığı günler arasında, geleneğin ve kültür aktarımının en özel şekillerinden biri olarak var olmuş, mazisi Orta Asya’ ya kadar uzanan köklü bir

⁴⁸⁴ Gürbüz, s. 101.

⁴⁸⁵ Ereş, s. 64.

⁴⁸⁶ Gürbüz, s. 63.

⁴⁸⁷ Gürbüz, ss. 127-137.

⁴⁸⁸ Gürbüz, ss. 94-100.

⁴⁸⁹ Cenikoğlu, ss. 95-102.

⁴⁹⁰ Cenikoğlu, s. 16.

gelenek olan; “Sıra Yarenler” kültürünü, yeni nesillere tanıtmak asli görevlerimiz arasında yer almalıdır. Bu özel geleneğin yaşatılması hususunda çok geç kalınmadan esaslı adımlar atmak, bir hazine kıymetindeki kültür ve medeniyetimizin devamı açısından elzem görünmektedir.

4.3. DEYİŞLER VE FIKRALAR

Akşehir, derin tarihi kökleri ve zengin kültürel mirası ile Türkiye’nin önemli ilçelerinden biridir. Bu mirasın içinde halk inançları ve sözlü gelenekler, toplumsal yaşamın ve kültürel kimliğin önemli unsurlarını oluşturur. Akşehir halkı inançlarını, deyimler, atasözleri ve Nasreddin Hoca fıkraları gibi sözlü geleneklerle yüzyıllar boyunca aktarmış ve bu öğeler, bölgenin manevi dünyasını zenginleştirmiştir.⁴⁹¹

Akşehir’in en bilinen kültürel figürlerinden biri olan, Nasreddin Hoca’ya dair anlatılagelen fıkralar, hem Hoca’ nın derin mizah anlayışını yansıtır, hem de halkın günlük yaşamına dair inançları aktarır. Hoca’nın fıkraları aynı zamanda halkın adalet, akıl ve hoşgörü gibi değerlerini de dile getirir. Halk arasında sıkça anlatılan fıkralar, yalnızca eğlenceli hikâyeler olmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bilgelik taşıyan mesajlar içerir. Örneğin, “Ye kürküm ye” fıkrası, toplumdaki görünüşe dayalı önyargıları ve insanların dış görünüşlerine göre değer yargılarında bulunmayı eleştirir. Bu fıkra, sadece Akşehir’de değil, tüm Anadolu’da yaygın bir şekilde bilinir ve toplumsal değerlere eleştirel bir bakış açısı sunar. Nasreddin Hoca’nın bu yöndeki fıkraları, halk arasında her zaman doğru ve adil olmanın önemini vurgulamıştır. Yine Hoca’nın, “Parayı veren düdüğü çalar” fıkrası, günlük yaşamda geçerliliğini koruyan bir gerçeği yani, çoğu zaman maddi gücün söz sahibi olduğunu esprili bir dille anlatır. Bu fıkra, halk arasında, olaylara mizahi ve eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşma geleneğini aktarır.⁴⁹²

⁴⁹¹ Nurettin Albayrak, "Nasreddin Hoca" **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 32, İstanbul, 2006, ss. 419- 420.

⁴⁹² İsmet Şanlı, "Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 10, Cilt: 1, 2009, s. 269.

4.3.1. Deyişlerde Doğa ve İnsana Yansıyan İnançlar

Akşehir’de sıkça kullanılan deyimler, doğa ile insan arasındaki ilişkiyi derinlemesine vurgular. Örneğin, “Yağmurun altında kalma, bereketin peşinde ol.” gibi deyimler, yağmurun bereket getirdiğine dair köklü bir inancı yansıtır. Bu ifade, özellikle tarım toplumlarında yağmurun yaşam kaynağı olduğu gerçeğini pekiştirir. Halk, bu tür deyimlerle doğanın döngüsüne ve tarımsal yaşamın gerekliliklerine olan bağlılıklarını dile getirir. Aynı şekilde, “Güneşin doğuşunu bekle, umut hep vardır.” ifadesi de, doğanın döngüsünün insan hayatındaki önemine vurgu yapar. Güneşin doğuşu, yeni başlangıçların ve umutların simgesi olarak kabul edilir. Bu tür deyimler, insanların zorluklarla dolu hayatlarında bile, umutlarını korumalarını teşvik eder. Bununla birlikte, doğanın sadece bir kaynak değil, aynı zamanda bir öğretmen olduğu inancı da deyimlere yansır. “Rüzgârı dinle, akıl ona sorar.” gibi sözler, doğanın sunduğu bilgeliği anlamaya yönelik bir çağrıdır. Bu tür ifadeler; doğanın gözlemlenmesi ve onun sunduğu derslerin hayata entegre edilmesi gereğini ifade etmesi açısından da oldukça önemlidir.⁴⁹³

Deyimlerin yanı sıra Akşehir halkı, doğa olaylarına dair çeşitli gözlemlerini de mizahi bir dille aktarır. Örneğin, “Kışın kar yağmazsa, baharda bahar çiçekleri açmaz.” sözü, kışın gerekliliğine ve her mevsimin kendi döngüsünü tamamlaması gerektiğine dair bir inanç taşır. Bu, halkın mevsim döngüsüne olan saygısını gösterip, doğal olayların birbirine bağlı olduğunu ifade ederken, verilen mesajlar üzerinden bireysel ve toplumsal anlamlar öne çıkar. Akşehir’de hayat bulan bu deyimler, sadece günlük yaşamı değil, aynı zamanda toplumsal değerleri ve inançları da şekillendirir. “Kışı güzel geçiren, baharı güler yüzle karşılar” sözü, zorluklarla baş etmenin ve sabırlı olmanın er geç olumlu sonuçlar doğuracağına dair bir mesaj taşır. Bu tür ifadeler, insanları dayanıklılığa ve umut dolu bir bakış açısına yönlendirir. Akşehir’deki deyimler, doğa ile insan arasındaki derin bağı ve halkın dünya görüşünü yansıtan önemli unsurlardır. Bu sözler, insanların yaşam felsefelerini, değerlerini ve inançlarını

⁴⁹³ Egegrupmimarlik, "Akşehir Tarihi Yasamis Ve Yasayan Unluleri Aksehirliilerin Aksehirle Ilgili Bilmek Zorunda Oldugu Degerler Nelerdir", <https://www.egegrupmimarlik.com.tr/ilgincb-4-01-----aksehir-tarihi---yasamis-ve-yasayan-unluleri---aksehirliilerin-aksehirle-ilgili-bilmek-zorunda-oldugu-degerler-nelerdir----.html>, (5 Ocak 2025).

eğlenceli ve öğretici bir şekilde ifade eder. Doğa, bu deyimlerde hem bir öğretmen, hem de bir yaşam kaynağı olarak öne çıkar.⁴⁹⁴

4.3.2. Fıkralarda İyilik ve Kötülük Teması

Nasreddin Hoca fıkraları, halkın iyilik ve kötülük anlayışını mizahi bir dille ele alarak, toplumsal değerleri ve etik anlayışları eğlenceli bir şekilde aktarır. Bu fıkralar, derin bir ahlaki öğüt sunmanın yanı sıra, insanların yaşamındaki karmaşık durumları sade ve anlaşılır hale getirir. Örneğin Hoca'nın, "İyilik yap, denize at" sözü, iyi davranışların karşılığının bir gün mutlaka alınacağına dair güçlü bir inancı pekiştirir. Bu ifade, yapılan iyiliklerin neticesinin, bir gün mutlaka alınacağı ve kişiye geri döneceği inancını yansıtır. Hoca'nın bu tarz öğütleri, toplumda yardımlaşma ve dayanışmanın önemini vurgular. Fıkralar, aynı zamanda insanların kötü niyetli davranışlarını da eleştirir. Nasreddin Hoca'nın hikâyeleri, akılcı düşünme ve mantıklı yaklaşımın altını çizer. Bu fıkralar, bireylerin yaşamlarına dair pratik çözümler sunarken, aynı zamanda derin anlamlar içerir.⁴⁹⁵

Nasreddin Hoca fıkraları, insan doğasına dair gözlemleri de içermektedir. Hoca'nın fıkraları, insanların zayıf yönlerini, kibirlerini ve komik hallerini mizahi bir dille ele alarak, verdiği mesajlarla okuyucuyu düşündürür. "Kendini bil, haddini aşma" gibi özlü sözleriyle Nasreddin hoca, insanların sınırlarını bilerek hareket etmesi gerektiği mesajını verir.⁴⁹⁶

Akşehir halkı arasında, Nasreddin Hoca'nın fıkralarının anlatılmadığı gün, kıyametin kopacağına dair derin anlam taşıyan bir inanış da mevcuttur. Bu inanış, Nasreddin Hoca'nın yalnızca bir mizah figürü olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve manevi değerlerin taşıyıcısı olarak görüldüğünü de gösterir. Bu sebeple, Akşehir ve çevresindeki insanlar, Hoca'nın fıkralarını günlük hayatlarının vazgeçilmez bir parçası haline getirmişlerdir. Hoca'nın fıkraları, toplumun genel kültürüne, mizah anlayışına ve düşünce yapısına öylesine işlemiştir ki, halk arasında fıkraların anlatılmadığı ve

⁴⁹⁴ Egegrupmimarlik, "Akşehir Tarihi Yasamis Ve Yasayan Unluleri Aksehirliilerin Aksehirle Ilgili Bilmek Zorunda Oldugu Degerler Nelerdir", <https://www.eggrupmimarlik.com.tr/ilgincb-4-01----aksehir-tarihi---yasamis-ve-yasayan-unluleri---aksehirliilerin-aksehirle-ilgili-bilmek-zorunda-oldugu-degerler-nelerdir----.html>, (5 Ocak 2025).

⁴⁹⁵ Şanlı, s. 265.

⁴⁹⁶ Şanlı, s. 265.

yaşanmadığı bir gün, dünya düzeninde büyük bir boşluk ve hissiyatsızlık yaşanacağına dair bir algı oluşmuştur. Hatta bu boşluk o kadar derindir ki, Nasreddin Hoca'nın fıkraları anlatılmadığı takdirde, kıyametin kopacağına dair bir kuvvetli bir inanış olduğu rivayet olunmuştur. Aynı zamanda bu inanış, halkın Hoca'nın nüktedan ve bilge kişiliğine duyduğu saygıyı ve bağlılığı ifade ederken, fıkraların yalnızca güldürü amacı taşımadığı, aynı zamanda toplumsal bilinci pekiştiren, öğüt veren ve bireylerin hayatına anlam katan birer yaşam rehberi olduğunu göstermesi açısından da çok kıymetlidir.⁴⁹⁷

4.3.3. Fıkralarda Düşünce ve Gözlem

Akşehir halkı, günlük yaşamda karşılaştığı olayları ve deneyimlerini mizahi bir dille fıkralar aracılığıyla birbirine aktarır. Bu fıkralar, sadece bir eğlence kaynağı olmanın çok ötesinde, toplumsal değerleri, ahlaki dersleri ve günlük yaşamın zorluklarını yansıtan önemli bir kültürel miras niteliği taşır.⁴⁹⁸ Bu tür fıkralar, halkın gündelik yaşamındaki zorlukları ve meşakkatleri, eğlenceli ve hafif bir dille ele alarak, dinleyici veya okuyucunun gülümsemesini sağlar. Ayrıca, Nasreddin Hoca'nın karşılaştığı absürt durumlar, insanların hayat karşısındaki esnekliğini ve mizah anlayışını pekiştirir. Hoca'nın başına gelen tuhaf olaylar, aslında halkın günlük yaşamda karşılaştığı benzer durumları aynıyla yansıtır. Bu da, toplumsal bağların güçlenmesine ve insanların birbirleriyle empati kurmalarına katkı sağlar. Sonuç olarak, Nasreddin Hoca' nın fıkraları, eğlenceli birer hikâye olmanın çok ötesinde, derin anlamlar taşıyan kültürel birikimlerdir. Nasreddin Hoca' nın hikâyeleri, toplumsal değerleri, inançları ve yaşamın karmaşıklığını mizahi bir dille yansıtarak, Akşehir halkı' nın düşünce yapısını ve dünya görüşünü şekillendirmiştir. Bu fıkralar, nesilden nesile aktarılarak, halkın kültürel hafızasında önemli bir yer edinmektedir.⁴⁹⁹

⁴⁹⁷ Albayrak, s. 418.

⁴⁹⁹ Serdar Gürçay, "Nasrettin Hoca'nın Seçili Fıkralarının Birey, Toplum Ve Halk Değişleri Ekseninde Değerlendirilmesi", ss. 3, 5, 10, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2304696>, (10 Aralık 2024).

4.3.4. Kıssalar ve Eğitim

Halk arasında yaygın olan kıssalar, özellikle genç neslin eğitilmesinde önemli bir rol oynar. Akşehir’de sıkça duyulan “Güzel ahlak, her kapıyı açar” gibi deyimler, iyi davranışın ve ahlakın değerini vurgular. Bu ifadeler, genç bireylere toplumsal yaşamda rehberlik eden temel ilkeleri aktarma işlevi görür. İyi ahlak, toplumda kabul gören normların bir yansımasıdır ve bu tür deyimlerle pekiştirilir. Kıssalar, yalnızca bireysel ahlakı değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da ön plana çıkarır. Örneğin, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” gibi söylemler, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini dile getirir. Bu tür kıssalar, gençlerin başkalarına karşı duyarlı olmalarını, empati kurmalarını ve toplumsal sorumluluklarını benimsemelerini teşvik eder. Aynı zamanda, kültürel mirasın korunmasına ve aktarılmasına da katkı sağlar.⁵⁰⁰

Halkın yaşamında önemli yer tutan bu kıssalar, genç neslin karakter gelişimine de yardımcı olur. Ahlaki dersler, genellikle kısa ve özlü bir biçimde anlatılır. Bu sayede gençler, kıssaların içindeki derin anlamları kolayca kavrayabilir. Örneğin, “Taşın altına elini koymayan, işin yükünü taşıyamaz.” sözü, çalışkanlığın ve sorumluluğun gerekliliğini ifade eder. Bu tür dersler, bireylerin kendilerini ve çevrelerini daha iyi anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca kıssalar, sosyal ilişkilerin güçlenmesine de katkı sağlar. Akşehir halkı, kıssalar aracılığıyla tarihsel ve kültürel deneyimlerini paylaşır. Bu paylaşım, toplumsal bağları kuvvetlendirir ve kuşaklar arası iletişimi destekler. Gençler, büyüklerinden dinledikleri kıssalar sayesinde yaşam bilgeliğini öğrenir.⁵⁰¹

Akşehir’de kıssalar, sadece eğlenceli hikâyeler olmanın çok ötesinde, eğitsel ve kültürel işlevleriyle öne çıkmaktadır. Bu kıssalar, toplumsal normları pekiştirirken, ahlaki değerlerin genç nesillere aktarılmasına da yardımcı olur. Aynı zamanda, toplumu bir arada tutan unsurların başında gelir ve kültürel mirası yaşatır. Bu nedenle, kıssaların toplum içindeki yeri ve önemi her zaman çok büyük olmuştur.

⁵⁰⁰ Meral Doğru ve Aziz Ayva, "Nasreddin Hoca Fıkralarında Ahilik Değerlerinin İzleri", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi**, Sayı: 106, Haziran 2023, s. 374.

⁵⁰¹ Yusuf Batar, "Kur'an Kıssalarının Bazı Eğitsel Özellikleri", **İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1, Bahar-2016/7, s. 100.

4.3.5. Geleneklerin Yaşatılması

Değişler ve fıkralar, Akşehir halkının geleneklerinin ve kültürel kimliğinin yaşatılmasında büyük bir rol oynar. Sadece günlük hayatta kullanılan ifadeler olmanın ötesinde değişler ve fıkralar, toplumsal değerleri ve inançları aktaran güçlü birer iletişim aracıdır: “yanı yere gelmek, devrilmek; terle kuzum terle, terlemezsen parla, çalış aslanım çalış; eleee kaç anam kaç, yapılan işi onaylamama; od’un ocağın yansın, evin barkın işyerin yansın batsın; aşın aşına kaşığın kaşığına denk olsun, işin işine yaşın yaşına eşit olsun; çatı rengine uğrayasica, yaptığın işten ötürü utanılacak duruma düşmek; hay anam azarı kavağı gibiymiş, uzun boylu olmak; alasan etmek, rahatsız edici gürültü yapmak; bana necik, beni ilgilendirmez; börtü böcü, haşarat; cambul cumbul, suyu çok katılmış yemek; çılı çırpı, kuru ağaç dalları; çoluk çömlek, çocuklar torunlar; efil efil, serin rüzgar; fetür fütür, niyeti bozuk olmak; fırıncı küreği gibi dili uzamak, çok konuşmak dedikodu yapmak; gap gacak, madeni veya porselen mutfak eşyası; gıdım gıdım, azar azar; hangiri hingiri, tatlı yaramazlık; hapaz hapaz, avuç dolusu; içine ilmek; içine sinmek; incik boncuk, züccaciye malı; işgil müşgül, zorlu işlerle uğraşmak; keşik keşik, sıra ile ard arda; nursuz pirsiz, suratından kötülük akan; pertlek gözlü, kurbağa bakışlı; pılı pırtı; ufak tefek, çaput bez; sapı silik, kalitesiz; sarpın serpin, tahta yapı anbar depo; sıtkım sıyrıldı, kızdım tiksindim vazgeçtim; şiril sipit, sısılsıklam; teneşire gelesice, musalla taşına konulasica; vılık vırtık, gelişi güzel; yırtık pırtık; yere batasica mezara giresice; yeter gari, tetsin başım şişti; zanbur zunbur, yönü belli olmayan deli rüzgar; zel zeval, saf bön”⁵⁰² gibi deyimler, insanların kendi kültürel miraslarını gelecek nesillere aktarma çabasını simgeler. Bu tür ifadeler, bireylerin hayat felsefelerini ve dünya görüşlerini yansıtırken, aynı zamanda toplumsal hafızanın korunmasına da katkıda bulunur.

Deyimler, halkın ortak deneyimlerini ve bilgeliklerini içeren birer hafıza kaynağıdır. İnsanlar, yaşadıkları olaylar ve gözlemleri üzerinden oluşturdukları bu sözleri yeni kuşaklara ve genç nesillere aktararak, kültürel bir aktarımda bulunur.

⁵⁰² Egegrupmimarlik, "Akşehir Tarihi Yasamis Ve Yasayan Unluleri Aksehirliilerin Aksehirle Ilgili Bilmek Zorunda Oldugu Degerler Nelerdir", 5 Ocak 2025, <https://www.egegrupmimarlik.com.tr/ilgincb-4-01-----aksehir-tarihi---yasamis-ve-yasayan-unluleri---aksehirliilerin-aksehirle-ilgili-bilmek-zorunda-oldugu-degerler-nelerdir----.html>, (3 Aralık 2024).

Deyişler, bireylerin kimliklerini pekiştirirken, toplumsal açıdan da kültürel aktarım yoluyla, kollektif hafızaya katkıda bulunur.

Deyimler gibi, fıkralar da benzer bir işlev üstlenir. Akşehir'de yaygın olan Nasreddin Hoca fıkraları, mizahi bir dille toplumsal değerleri, ahlak anlayışını ve insan ilişkilerini dile getirir. Bu fıkralar, halkın zekâsını ve mizahını yansıtırken, aynı zamanda eğitici bir yön taşır. Her fıkrada yer alan dersler, genç nesillerin ahlaki değerlere sarılmasını sağlar ve kültürel mirası canlı tutar. Özellikle çocuklar ve gençler için fıkralar, eğlenceli bir öğrenme aracı haline gelir. Deyişler ve fıkralar aracılığıyla, nesiller arası kültürel aktarım yoluyla toplumsal bağ güçlenirken, bireylerin topluma entegrasyonu da sağlanır. Sonuç olarak deyimler ve fıkralar, Akşehir'in zengin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmakta, aynı zamanda yeni nesillere, geleceğe yönelik bir vizyon sunmaktadır. Toplumsal değerlerin ve inançların aktarılmasında kritik bir rol üstlenen bu öğeler, kültürel sürekliliğin sağlanmasında en etkili araçlardır.⁵⁰³

Akşehir'de halk inançları, deyimler ve fıkralar aracılığıyla zengin bir şekilde ifade edilir. Bu unsurlar, hem toplumsal değerlerin aktarımında, hem de halkın dünya görüşünün anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Halkın günlük yaşamı, inançları, mizahi ve öğretici bir dil ve üslupla, gelecek nesillere yansıtılır.⁵⁰⁴

Halkın, günlük yaşamda karşılaştığı olaylar fıkralar aracılığıyla ele alınır. Akşehir'de halk arasında yaygın olan kıssalar, özellikle genç kuşakların eğitilmesinde önemli bir rol oynar. "Güzel ahlak, her kapıyı açar" gibi deyimler, iyi davranışın ve ahlakın değerini vurgular. Bu kıssalar, toplumsal normları pekiştiren ve öğreten bir işlev görür, bireyleri doğru davranışlar sergilemeye teşvik eder. Akşehir halkının deyim ve fıkraları, zengin bir kültürel mirası yansıtmaktadır. Bu unsurlar, sadece geçmişin izlerini taşımakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendirirerek kültürel sürekliliği sağlar. Deyimler ve fıkralar, Akşehir'in kimliğinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.⁵⁰⁵

Deyimler ve fıkralar gibi, Akşehir yöresinde kullanılagelen kimi kelimeler de, bölgenin geleneksel ruhunu geleceğe taşıma konusunda önemli bir işlev görmektedir. Bunlardan bazı örnekler vermek gerekirse: acık, az biraz; badılcan, pathıcan; badılcan,

⁵⁰³ Şanlı, ss. 265.

⁵⁰⁴ Şanlı, ss. 268.

⁵⁰⁵ Akşehir Belediyesi, "Fıkralar", <https://www.aksehir.bel.tr/fikralar.pdf>, (3 Aralık 2024).

ahmak saf; benez, bu kez bu sefer; bennikli, kendini beğenmiş; cimidik, tadımlık; çekişmek, kavga etmek didişmek; cingar, kavga çıkarmak; dadanmak, bir şeyin tadını alıp alışmak;deşmek, yarmak; didek, tavuk gagası; dinelmek, ayakta durmak; don entari, kadın takım giysisi (şalvar ve üstü); döşek, yer yatağı; ebişmek, sırtına binmek (çocuklar için); evedi, çabuk acele; fişgelek, sümüklü böcek salyangoz; fişgirdak, suyun tazzikli akması; fitça, topaç; gafalik, iri cam bilya; galete, domates; galgımak, oynayıp zıplamak; gancık, dişi; gancık, sözünde durmayan hain; gavut, leblebi tozu; gesi, giysi,çamaşır; gezenti, çok gezen kadın; gidişmek, kaşınmak; gincimak, caymak vazgeçmek; günaşık, ayçekirdeği; hapazlamak, avuçlamak; helke, kova; hollamak, cevizi bademi kabuğundan ayırmak; ığranmak, kıpırdamak yerinde duramamak; ilice, kaplıca; inez, zayıf kalmış; ingiraz, hastalıklı; ışalamak, ağaç dalını silkelemek; ispirte, kibrit; işgillenmek, şüphelenmek; kakışlamak, arkadan itelemek; kelik, eski ayakkabı; kelikli, pasaklı derbeder; kerde, bahçede bölüm; kıynaştırmak, aralamak aralık bırakmak; kösülmek, çok yorulmak; maşrapa, su kabı; nalın, takunya; naşal, yaramaz çocuk haylaz çocuk; okuntulu, büyülenmiş büyü; peşgir, dokuma havlu; pür, kuru çam yaprağı; püs, ağaçtan toplanan zamk; sabisi, sahibi; salgara, gözü kapalı atılmak; senit, hamur açılan düzlem tahta; seyirt, hızla buraya gel; sıçan, fare; silkelek, ağacı sallamak; singilli, uyşuk; sınmak, inmek; (topun havasının inmesi) şaplak, enseye tokat; şepit, pişmiş yufka; şirnemek, şırmarmak azıtmak; tısmak, yorulmak(dalağım şişti anlamında); tızıkmak, çok hızlı kaçmak; tosbağa, kaplumbağa; urba, elbise; ülük, testinin su akıtan borusu; velesbit, bisiklet; yapışmak, tutunmak; yunmak yıkanmak gibi kelimeler, Akşehir'in kültürünü ve geleneksel ruhunu yansıtan unsurlar olarak varlık göstermektedir.⁵⁰⁶

⁵⁰⁶ Egegrupmimarlik, "Akşehir Tarihi Yasamis Ve Yasayan Unluleri Aksehirliilerin Aksehirle Ilgili Bilmek Zorunda Oldugu Degerler Nelerdir", 5 Ocak 2025, <https://www.egegrupmimarlik.com.tr/ilgincb-4-01-----aksehir-tarihi---yasamis-ve-yasayan-unluleri---aksehirliilerin-aksehirle-ilgili-bilmek-zorunda-oldugu-degerler-nelerdir----.html>, (2 Ocak 2025).

SONUÇ

Halk inançları, insanlığın varoluşu ile birlikte ortaya çıkan ve toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen derin köklere sahiptir. Yalnızca bireylerin kişisel düşünce ve deneyimlerini değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri, gelenekleri ve tarihsel süreçleri de yansıtır. Genellikle günlük sorunları çözmeye ve kişisel güvenliği artırmaya yönelik bir işlev taşır. Toplumların resmi dinlerinin dışında, ancak onlarla kimi zaman iç içe geçmiş, kimi zaman onlara paralel veya onlardan bağımsız olarak sürdürülen inanç, ritüel ve uygulamaları kapsar.

Bu çerçeveden hareketle Akşehir ilçesi, tarihi ve jeopolitik konumu sebebiyle bir çok etkiye maruz kalmıştır. Tarih boyunca farklı kültürlerin ve inanç sistemlerinin kesişim noktalarından biri olması ilçenin halk inançları ve ritüellerinde zengin bir çeşitlilik oluşturmuştur. Bölge halkının gündelik yaşantısından sosyal hayatına kadar, bireylerin manevi yaşantısını da şekillendiren inanç ve ritüeller, doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın önemli geçiş aşamalarında daha fazla gün yüzüne çıkarak, halk pratikleri arasına girmiştir. Geçiş aşamalarından hareketle görmüş olduğumuz pek çok örnekte, halk inanç ve uygulamalarında geçmişin izleriyle İslamiyetin getirdiği ilkelerin bazen çatıştığını, bezen de bir uyum halinde, fakat zamanla şekil değiştirerek bu inançların varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Düğünlerde gelin ve damadın evlerine girerken üzerlerine buğday veya para atılan saç adetinden, asker uğurlama törenlerinde gençlerin havaya kaldırılmasına, aydaşlık, kurşun dökme vb. inanış ve uygulamalara kadar tüm örneklerde bu analizi yapmak mümkündür.

Kuruluşu, gayesi ve hizmetleri bağlamında bakıldığında Ahilik kurumunun bir uzantısı olarak görebileceğimiz Yarenlik geleneğinin, Akşehir'in toplumsal yapısının en önemli unsurlarından biri olarak yörede varlığını hala korumakta olduğunu görmekteyiz. Halk hikayelerinin ve efsanelerin anlatıldığı, geleneksel müziğin türküler eşliğinde icra edildiği, eğitsel yönüyle çeşitli oyun ve gösterilerin sergilendiği yaren toplantılarında, eğlence ve eğitimin birarada olduğu görülmektedir. Eğlenirken öğrenmek felsefesiyle icra edilen sıra yarenler toplantılarında, aynı zamanda toplumun ihtiyaç sahibi fertlerine uzanarak yaralarına merhem olmak, bu geleneğin en önemli amaçlarından biridir. Neticede yarenlik geleneği, Akşehir'e has tutumlarla, toplumsal

dayanışma ve kültürel devamlılığı simgeleyen çok önemli bir gelenek olarak özel bir örnek teşkil etmektedir.

Türk halk kültürünün en önemli mizah ve hikmet figürlerinden biri olan Nasreddin Hoca'nın Akşehir'de yer alan türbesi ve onun kimliği üzerinden gelişen pek çok halk inanç ve uygulamasının, halkın manevi yaşantısına yön verdiğini görmekteyiz. Nasreddin Hoca türbesinin, halkın inanç ve uygulamaları bağlamında bir nevi adak yeri olarak görülerek çok çeşitli uygulamalara ev sahipliği yaptığı gözlemlenmiştir. Her yıl 5-10 Temmuz tarihleri arasında geleneksel olarak Akşehir'de düzenlenen "Nasreddin Hoca Şenlikleri", Hoca'nın kültürel mirasını ve derin felsefesini yeni nesillere aktarmak amacıyla düzenlenen önemli etkinliklerden biridir. Bu şenliklerde Hoca'nın fıkraları ve deyişleri, tiyatro oyunları ve halk gösterileriyle yeniden canlandırılmakta, böylece geleneklerin yaşatılması ve Hoca'nın derin bilge kişiliğinin genç nesil tarafından idrak edilmesine önemli bir katkı sağlanmaktadır.

Akşehir ilçesinde yapmış olduğumuz çalışma neticesinde vardığımız en önemli kanaat, toplumda sağlıklı bir dini-manevi eğitim alan kişilerin halk inanç ve uygulamalarında, geçmişten gelen kültürel değerleri koruduğu, fakat İslam' ın temel prensiplerine ters düşen inanç ve uygulamaları iyi analiz ederek bilinçli bir aksiyon sergilemeleri olmuştur. Akşehir'de bireylerin gerçek dini bilgiye ulaşabilme hususundaki farklılıkları, halk inanış ve uygulamalarında da çeşitli farklılıkların oluşmasına sebep olmuştur. Bu husus da, gerçek dini bilgiye ulaşılması noktasında halkın iyi aydınlatılması gereğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle Akşehir'de, özellikle türbe ziyaretlerinde, türbe ve yatırlar etrafında dönen uygulamalara bakıldığında halkın bir kısmında, şirk olarak nitelendirilebilecek bazı uygulamalar gözlemlense de, halkın çeşitli inanış ve uygulamalarının bütününe batıl veya hurafe olarak kabul edilmesi de aynı oranda yanlış olacaktır. Zira bu, halkın yüzyıllarca oluşturmuş olduğu zengin bir kültür birikimine büyük haksızlıktır. Halk inanç ve uygulamalarının çok çeşitli vechesi göz önünde bulundurulduğunda, bireyler üzerindeki psikolojik faydaları, toplumsal kazanımları ve olası kriz anlarında büyük işlev gören yapısıyla halk inançları, toplum nezdinde büyük önem arz etmektedir.

Neticede Akşehir halkı, ilçenin tarihsel süreci ve yörede etkisi büyük olan manevi şahsiyetlerin bıraktığı izlerle birlikte, İslamiyetle gelişen uyum sürecini etkili bir şekilde benimsemiş ve yaşatmıştır. Bu süreçte Akşehir halkı, geçmişle olan bağı

koparmadan, ama karşılaştığı yeni gelişmelere de kayıtsız kalmadan, ayrı bir farkındalık oluşturmuştur. Böylece kendi yerel halk inanış ve uygulamalarını, töre ve geleneklerini geliştirerek farklı bir kültürel kimlikle yeniden inşa etmiş ve bunları gündelik halk pratiklerine taşımıştır. Çeşitli etkinliklerle ve bölgenin yakın çevresinde bulunan diğer şehirler ile ortak inanç ve kültürel öğelerini harmanlayan Akşehir ilçesi, tüm bu değerleri geleceğe taşıma noktasında örnek bir farkındalık ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

“Akşehir Belediyesi'nden Şehit Ümmet Ufacık İçin Mevlid-i Şerif”, **Pervasisz Gazetesi**, 05.05.2018, <https://www.pervasisz.com.tr/aksehir-belediyesinden-sehit-ummet-ufacik-icin-mevlid-i-serif>, (25 Aralık 2024).

Ak, Muammer. "Türk Halk Dindarlığı ve Evliya İnancı: Sosyolojik Bir Yaklaşım", **Türk Klütürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 86, Yaz-2018, s. 96.

Akgüngör Nebi, “Akşehir Deresi Suskun Akar”, https://www.izedebiyat.com/yapit/aksehir_deresi_suskun_akar, (29 Ocak 2025).

Akşehir Belediyesi. “Akşehir kültürü ve gelenekleri akşehir lezzetleri”, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_kulturu_ve_gelenekleri/aksehir_lezzetleri/, (2 Ocak 2025).

Akşehir Belediyesi. “İğdeli Dede”, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/igdeli_dede/, (13 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi. “Mustafa Turabi Türbesi” https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/mustafa_turabi_turbesi/, (13 Aralık 2024).

Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi – Konya, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/aksehir-bati-cephesi-karargahi-muzesi>, (10 Kasım 2024).

Akşehir Belediyesi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Köroğlu Matbaası, Akşehir, 2012.

Akşehir Belediyesi, “19. Geleneksel Sünnet Şöleni 2024”, <https://www.youtube.com/watch?v=Bdh1v1py2xA>, (11 Mart 2025).

Akşehir Belediyesi, “Fıkralar”, <https://www.aksehir.bel.tr/fikralar.pdf>, (3 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi, “Mahalle Muhtarları”, <https://www.aksehir.bel.tr/kurumsal/mahalle-muhtarlari>, (14 Nisan 2025).

Akşehir Belediyesi, “Mustafa Türabi Türbesi”, 13 Aralık 2024, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/mustafa_turabi_turbesi/, (18 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi, “Nasreddin Hoca Türbesi”, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/nasreddin_hoca_turbesi/, (28 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi, “Şehir Kültürü”, <https://www.aksehir.bel.tr/aksehir/yerel-kulturumuz/sehir-kulturu>, (3 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi, “Şeyh Eyyüb (Yağlı Dede) Türbesi”, 18 Aralık 2023, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_turbeleri/yagli_dede_seyh_eyyub_turbesi/, (13 Aralık 2024).

Akşehir Belediyesi. “İplikçi Camii”, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_camii_ve_mescitleri/iplikci_camii/, (08 Kasım 2024).

Akşehir Belediyesi. “Ulu Cami”, 01 Kasım 2024, https://www.aksehir.bel.tr/galeri/aksehir_camii_ve_mescitleri/ulu_cami/?utm_source=chatgpt.com, (22 Aralık 2025).

Akşehir Düğünleri / Akşehir Çimenli Mahallesi'nde ki asker eğlencesi çekiminden, 12 May 2018, https://www.youtube.com/watch?v=kdlFuE6MM_A, (12 Mart 2025).

Akşehir Dünyanın Ortası. "Mehmet Güleray'ın Kaleminden Akşehir'de Evlenme-Düğün Gelenek ve Görenekləri", https://aksehir.web.tr/?page_id=572, (23 Aralık 2024).

Akşehir İlçesi Sosyal Doku Analizi, ABİGEM, Kasım 2023, s. 51.

Akşehir Kurşun Dökme, <https://www.turuncucafe.pub.com/Fal/aksehir-kursun-dokme/>, (14 Ocak 2025).

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi - Konya, 09 Kasım 2024, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/aksehir-nasreddin-hoca-arkeoloji-ve-etnografya-muzesi-rustu-bey-konagi>, (22 Şubat 2025).

Akşehir Sosyal Medya, <https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya>, (10 Kasım 2019).

Akşehir ve Yöresel Yemekleri. Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015.

Akşehir'in İplikçi Camisi, <https://www.pusulahaber.com.tr/aksehirin-iplikci-camisi5590yy.htm>, (06 Kasım 2024).

Akşehir'in Tarihi Yapıları ve Eserleri, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2010.

Albayrak, Nurettin. "Nasreddin Hoca", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 32, İstanbul, 2006, ss. 419- 420.

Altuğ, Nihat. "Hac Yolu Üzerinde Anadolu'da Manevi Duraklar", **İstanbul Araştırmaları Enstitüsü**, İstanbul, 2005.

Altuğ, Nihat. **Akşehir'deki Selçuklu Mimarisi: Seyyid Mahmud-ı Hayranî Türbesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2002.

Altuğ, Nihat. **Akşehir'in Manevi Mimarları ve Seyyid Mahmud-ı Hayranî**, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2005.

Anadolu Selçuklu Yapı Envanteri. "Taş Medrese", <http://www.anadoluselculumimarisi.com/360/veri-tabani/tas-medrese>, (13 Aralık 2024).

Arık, Durmuş ve Eroğlu Ali. **Halk İnançları**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017.

Askernoktasi.org. **Asker Kınası Nasıl Yakılır? Hangi Ele Yakılır? Duası Nasıldır?**, https://www.askernoktasi.org/asker-kinasi.html?utm_source=chatgpt.com, (5 Aralık 2024).

Aslanapa, Oktay. **Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2019.

Atasoy, Berkant ve Öztürk Kuter, Füsun. "Küreselleşme ve Spor", **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Bursa, 2005, s. 15.

Atila Demir, Sevim. "Çocukluğun Sosyolojik Serüveni Ve Toplumsal Kabulü", **Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS)**, Sayı: 11, s. 64.

Aydın, Kemal. "Yarenler Sıra Gecesi", **Yeşil Akşehir Dergisi**, Sayı: 3, Ekim-1986, s. 5.

Bakırcı, Muzaffer. "Kırsal Türkiye; Tarihsel Gelişim, Sorunlar ve Kırsal Kalkınma Yaklaşımları", **Coğrafya Dergisi**, Sayı: 11, İstanbul, 2003, ss. 78-79.

Bakırcı, Muzaffer. "Kırsal Türkiye; Tarihsel Gelişim, Sorunlar ve Kırsal Kalkınma Yaklaşımları", **Coğrafya Dergisi**, Sayı: 11, İstanbul, 2003, ss. 78-79.

Barkan, Ömer Lütfi. “Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Çalışmalar”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Sayı: 23, No: 1-2, İstanbul, 1963, s. 239.

Başbay, Başak. "Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı'ndan Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri", **Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 23, 2021, s. 94.

Başbuğ, Fatih. "Akşehir Müzesinde Bulunan Figürlü Mezar Taşları", **1. Uluslararası Selçuklu'dan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri**, Akşehir, 2008, ss. 178-179.

Başkan Adayı Köksal Asker Uğurlamasına Katıldı, 14 Şubat 2024, <https://aksehirpostasi.com/baskan-adayi-koksal-asker-ugurlamasina-katildi/934/>, (22 Aralık 2024).

Batar, Yusuf. "Kur'an Kıssalarının Bazı Eğitsel Özellikleri", **İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1, Bahar-2016/7, s. 100.

Bayar Muharrem, **Akşehir Tarihi-Anadoluda bir Selçuklu Şehri Akşehir**, Akşehir Matbaası, Akşehir, 2018.

Baydağ, Cemalettin. "Duygudurum Bağlamında Müzik ve İnsan Sesi", **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 3, Aralık 2019, s. 370.

Baykara, Tuncer. **Türkiye Selçukluları Zamanında Konya ve Çevresi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.

Begiş, Hacer Nurgül. "Anadolu Nazar İnancı ve Nazarlıklar", **Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı**, Hars Akademi, Mart-2022, ss. 185.

Berber, Oktay. "Türk Kùltüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 10, 2009/2, s. 2.

Besler, Miyase. **Anadolu Sahasi Ağitlarında Gelin**, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Ayva, Konya, 2022, s. 111.

Beyinli Dinç, Gökçen. "657 Sayılı Kanun, Türbeleri "Millileştirme" ve Yıkıcı Sonuçları: Genç Osmanlıdan Cumhuriyet'e Türbedarlık", **Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, No: 2, Aralık 2017, ss. 128-129.

Birdoğan, Nejat. **Anadolu'nun Gizli Kùltürü: Alevilik**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020, s. 211.

Boratav, Pertev Naili. **Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği**, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Bozyiğit, Recep ve Güngör, Şenay. "Konya Ovasının Toprakları ve Sorunları", **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 24, Temmuz-2011, s. 183.

Cenikoğlu, Gökhan Tarıman. "Akşehir'de Sıra Yarenleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**, İstanbul, 1998, s. 22.

Coşkun, Tuğçe. "Kars Balıklı Göl Etrafındaki Halk İnançları ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", **Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi**, 2024, s. 48.

Çatal, Ali ve Dengiz, Orhan. "Akşehir Gölünün Akşehir Çölüne Dönüşü Süreci ve Etki Eden Faktörler", **Toprak Su Dergisi**, Sayı: 4, Cilt: 1, 2015, s. 20.

Çelik, Eyüp ve Çat, Fatma Betül. "Toplumda Değişen Çocuk Algısı, Eğitim Yöntemleri ve İnternetin Etkilerine Yönelik Nitel Bir Araştırma", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, 2018, s. 268.

Çelik, Türkan. “Şamanistik Köken Bağlamında Aydaş Aşı Geleneği: Uşak İli Örneği”, **Uhad, Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2022, s. 220.

Çıblak, Nilgün. "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar", **TÜBAR**, Sayı: XV, Bahar-2004, s. 105.

Çobanoğlu, Ahmet Vefa. “Ulucami (Akşehir Ulucamii)”, **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 42, İstanbul 2012, s. 84.

Çobanoğlu, Özkul. **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.

Dağı, Fahri ve diğerleri. "Türk Dünyası Hayvan Masallarında Tespit Edilen Değerler", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 43, 2018, s. 235.

Demiralp, Yekta, “Akşehir-Maruf (Alanyurt) Köyü Şeyh Hasan Türbesi”, **Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s. 5.

Demiralp, Yekta. **Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları**, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1996.

Deveci, Rahime. "Türk Dünyası Evlenme Ritüellerinde Akrabalık, Yakınlık Kurma ve Yabancılık Gidermeyi Amaçlayan Yeme-İçme Ritleri", **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı: 1, 2023, s. 1637.

Doğanay, Rahmi ve Yılmaz, Gül. “Milli Mücadele Yıllarında Akşehir Kazasının Sıhhi ve İctimai Durumu”, **Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 15, 2023, s. 70.

Doğru, Meral ve Ayva, Aziz. "Nasreddin Hoca Fikralarında Ahilik Değerlerinin İzleri", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi**, Sayı: 106, Haziran 2023, s. 374.

Duman, Oğuz ve Dilek, İbrahim. "Türk Dünyası Destanlarında Tilki Sembolizmi", **Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 6, Cilt: 2, 2023, s. 399.

dunyarehberi.blogspot.com, "Üç kızlar Türbesi Akşehir-Konya" , <https://dunyarehberi.blogspot.com/2013/03/uc-kzlar-turbesi-aksehir-konya.html>, (12 Mart 2025).

Düğün.com, "Türk Düğün Gelenekleri: Yörelere Göre Türk Düğün Adetleri", <https://web.archive.org/web/20201124071910/https://dugun.com/tavsiye-ve-ipucu-kosesi/turk-dugun-gelenekleri-yorelere-gore-turk-dugun-adetleri-2271>, (13 Aralık 2024).

Egegrupmimarlik, "Akşehir Tarihi Yasamis Ve Yasayan Unluleri Aksehirliilerin Aksehirle Ilgili Bilmek Zorunda Oldugu Degerler Nelerdir", <https://www.egegrupmimarlik.com.tr/ilgincb-4-01-----aksehir-tarihi---yasamis-ve-yasayan-unluleri---aksehirliilerin-aksehirle-ilgili-bilmek-zorunda-oldugu-degerler-nelerdir----.html>, (5 Ocak 2025).

Ercan, Necla Gül. "Türk Halk Kültüründe Baykuş", **Artuklu Humanities**, Sayı: 16, 2024, ss. 65-75.

Erdem, İbrahim. **Bozkır İlçesi Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Tahlili**, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç. Dr. Hidayet Işık, Konya, 2008.

Eren, Metin. "Halk İnancı Çalışmalarına Teorik ve Metodolojik Yaklaşımlar", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 3, Cilt: 17, 2013, s. 27.

Eren, Metin. "'Halk İnancı' Kavramının Sınırları ve Sınırlılıkları Üzerine Bir İnceleme", **Turkish Studies**, Ankara, 2013, s. 862.

Ereş, Bahattin. **Akşehir Yöresi Halk Kültürü Araştırması**, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 114, Ankara, 1992, s. 70.

Ergenç, Özer. "Osmanlı Şehrindeki "Mahalle"nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", **Osmanlı Araştırmaları**, Sayı: 4, İstanbul: 1984, ss. 72- 73.

Ergin, Muharrem. **Anadolu'daki Selçuklu Mirası ve Türbe Onarımları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2002.

Eröz, Mehmet. **Türk Kültüründe Din ve Ritüeller**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1997.

Evliya Çelebi. **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Cilt: 9, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

Facebook. "Akşehir köy düğünü", https://www.facebook.com/100063848775623/videos/1990908891344071/?__so__=permalink, (23 Aralık 2024).

Facebook. "Akşehir'in Yörtesel Kıyafetleri", https://www.facebook.com/Akşehir.de/posts/ak%C5%9Fehirin-y%C3%B6resel-k%C4%B1yafetleriak%C5%9Fehirakşehirizmrehberiakşehir/1032383630157130/?locale=tr_TR, (09 Aralık 2024).

Feddi. “Askere uğurlama geleneği nedir?”, https://feeddi.com/askere-ugurlama-gelenegi-nedir?utm_source=chatgpt.com, (25 Aralık 2024).

Ferit M. ve M, Mesut. **Selçuklu Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri**, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1934.

Ferruhsah Mescidi, <https://www.konyapedia.com/makale/1530/ferruhsah-mescidi>, (13 Aralık 2024).

Genç, Özlem. "Ortaçağ Avrupasının Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri: Duplex Legationis Edictum", s. 39, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/781255>, (10 Ocak 2025).

Genç, Özlem. “Ortaçağ Avrupasının Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri: Duplex Legationis Edictum”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/781255>, (10 Ocak 2025), s. 39.

GoKonya, “Mustafa Turabi Türbesi”, <https://gokonya.com/tr/mustafa-turabi-turbesi>, (13 Aralık 2024).

GoKonya, “Seyh Hacı İbrahim Veli Turbesi”, <https://gokonya.com/tr/seyh-haci-ibrahim-veli-turbesi>, (13 Aralık 2024).

Göde, Halil Altay. "Kına Türküleri Üzerine", **folklor/edebiyat**, Cilt: 16, Sayı: 64, 2010/4, s. 172.

Gölpınarlı Abdülbaki, **Nasreddin Hoca: Tarih ve Efsaneler Işığında**, MEB Yayınları, İstanbul, 1980.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Anadolu Evliyalrı ve Tasavvufi Gelenekler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1980.

Gülhan, Tahsin. "Manevi Kültürün Ordu-Asker Üzerindeki Etkisi", **Yeni Asya Köprü**, 01.10.1996, https://www.koprudergisi.com/guz-1996/manevi-kulturun-ordu-asker-uzerindeki-etkisi/?utm_source=chatgpt.com, (26 Aralık 2024).

Günay, Ünver. "Modern Sanayi Topluluklarında Din: I", ss. 53-54, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/66859>, (15 Ocak 2025).

Gündüz Alptürker, İmran ve Alptürker, Hakan. "Gelenekten Geleceğe Yöresel Kültürün Taşınmasında Festivallerin Rolü", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2021, s. 1410.

Gülbüz Nevzat, **Akşehir Sıra Yarenliği - Gelenek ve Göreneklerimiz**, Akşehir Belediyesi, Konya, 2017.

Gürçay Serdar, "Nasrettin Hoca'nın Seçili Fıkralarının Birey, Toplum Ve Halk Değişleri Ekseninde Değerlendirilmesi", ss. 3, 5, 10, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2304696>, (10 Aralık 2024).

Güzel Miyase, "Konya İlinde "Yenge" Olma Ritüeli", **9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri Kitabı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2018.

Hallaç, Ahmet Tacetdin ve Kotan, Mehtap Müçük. "Halk İnançlarının Aktarılmasında Sosyal Medyanın Etkisi", **Kuramsal Yaklaşımlar Işığında Kent Folkloru**, Çizgi E-Kitap, Ekim-2023, ss. 156-157.

<http://www.seyhhaciibrahimsultan.com/>, (23 Ocak 2025).

<https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya/posts/ak%C5%9Fehir-i%C4%9Fdeli-dedet%C3>, (28 Ocak 2024).

https://www.facebook.com/AksehirSosyalMedya/videos/do%C4%9Frug%C3%B6z-mahallesinded%C3%BCzenlenenveak%C5%9Fehirbelediye%C5%9Fkan%C4%B1-say%C4%B1n-drsalih-akkay/690492646103540/?locale=ms_MY, (12 Nisan-2025).

<https://www.facebook.com/groups/1182207285755895/posts/1495044301138857/>, (28 Ocak 2024).

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2783542405097003&id=437245429726724, (28 Ocak 2024).

https://www.kitaptakipcileri.com/urun/nahcivani-tefsiri-kuran-kerim-aciklama-el-fevatih-turkcetercumesinimetullahmahmud?srsltid=AfmBOop_I8CBdkfyRfjFhQndA uomKyBIO8TeyxpDWimIn8Slk8AiH4EQ, (13 Nisan 2025).

Irmak, Yılmaz. "Türk Kültüründe Tören Yemeklerine İşlevsel Bir Yaklaşım", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 46, 2024, s. 496.

İmamoğlu, Tuncay. "Orta Çağ Batı Dünyasında Din – Siyaset İlişkisi ve Sekülerleşme Seyrine Genel Bir Bakış", **Marife Dergisi**, Sayı: 2, s. 106.

İnalcık, Halil. **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003.

İpşirli, Mehmet. **Osmanlı Dönemi Akşehir Mahalleleri ve Toplumsal Yapı**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2004.

İvgin, Hayrettin. "Türkiye/Akşehir'de Medfun Mutasavvıf Ni'metullah Nahçıvani ve Türbesi", **Bilimsel Eksen**, Sayı: 19, 2016, s. 39.

Kabay, İrem. "Düğün Gelenekeleri Bağlamında Damat Etrafında Şekillenen Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme: Bandırma Örneği", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 39, 2022, s. 779.

Kahraman, Derya Mert. "Bir Kültürel Miras Örneği Olarak Akşehir Evleri Cephe Düzeninde Ahşap Elemanlar", **Journal of Academic Tourism Studies**, Cilt: 2, No: 2, 2021, s. 120.

Kahraman, Kasım. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 21, Mayıs 2010, s. 233.

Kahraman, Kasım. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 21, Mayıs 2010, s. 233.

Kalafat, Yaşar. **Anadolu’ da Ulu Kadın Kişiler Ve Halk İnançları**, Hacı Bektaş Veli Araştırma Derneği, 2004/32, s. 40.

Kandemir, Fatih. "Halk İnançlarının Psiko-Sosyal Nedenleri ve Türkiye’deki Halk İnançlarının Tarihi Temelleri", **ERZSOSDE**, Sayı: 9, Cilt: 1, 2016, ss. 103-105.

Karabağlı, Muammer. "Akşehir Düğün Geleneği", **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi**, Sayı: 71-72, 1944, s. 40.

Karabağlı, Muammer. **Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi**, 1944, ss. 71-72, <https://www.aksehir.bel.tr/>, (7 Aralık 2024).

Karpuz, Haşim. "Akşehir", **Konya Ansiklopedisi**, https://www.konyapedia.com/makale/406/aksehir?utm_source=chatgpt.com, (26 Aralık 2024).

Karpuz, Haşim. "Nasreddin Hoca Türbesi", **Nasreddin Hocaya Armağan**, Haz: M. Sabri Koz, Oğlak Yayıncılık, 1996.

Kesikbaş Hz. (Abdul Vahap Gazi), <https://www.turbeler.org/detay/952-kesikbas-hz-abdul-vahap-gazi>, (22 Aralık 2024).

Kılıç, Yakup. **Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili**, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Mehmet Aydın, Konya 2004.

Koç, Mehmet. “Akşehir’de Evliyaların En Büyüklerinden Biri: Seydi Yunus” , <https://www.pervasiz.com.tr/aksehirde-evliyalarin-en-buyuklerinden-biri-seydi-yunus>, (18 Aralık 2024).

Koç, Mehmet. 11. 2014, <https://www.pervasiz.com.tr/aksehirde-evliyalarin-en-buyuklerinden-biri-seydi-yunus> (18 Aralık 2024).

Koç, Mehmet. 11. 2014, <https://www.pervasiz.com.tr/pek-cok-muftu-cikaran-bir-aksehirli-aile-turabi-ailesi>, (18 Aralık 2024).

Koç, Mehmet. “Tarih Sayfalarında Akşehir”, 12 Kasım 2014 Çarşamba, <https://tarihsayfalarindaaksehir.blogspot.com/2014/11/aksehirde-bir-eren-seyh-eyyub-yagli-dede.html>, (18 Aralık 2024).

Koç, Mehmet. **Türbetü'l-Merhum: Tüm Yönleriyle Nasreddin Hoca Türbesi**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015, s. 160; Konyalı, s. 387.

Koç, Mehmet. **Akşehir Din Âlimlerinden Bir Demet**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2023.

Koç, Mehmet. **Tevfik Ulema-Akşehir Din Alimlerinden Bir Demet**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Nasreddin Matbaası, 2023.

Koç, Mehmet. **Türbetü'l-Merhum: Tüm Yönleriyle Nasreddin Hoca Türbesi**, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir, 2015.

KONYA ABİGEM, “Akşehir'i Dünyaya Tanıtıyoruz, Konya”, s. 93, <https://aksehirtso.org.tr/uploaded/dosya/Ak%C5%9Fehiri%20D%C3%BCnyaya%20Tan%C4%B1t%C4%B1yoruz%202019.pdf>, (18 Ocak 2025).

Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, **Restorasyon Proje Dosyası**, Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, 2006.

Konya-Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi, <https://www.ktb.gov.tr/TR-96378/konya---aksehir-bati-cephesi-karargahi-muzesi.html>, (10 Kasım 2024).

Konya-Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/aksehir-bati-cephesi-karargahi-muzesi>, (10 Kasım 2024).

Konyalı, İbrahim Hakkı. **Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi**, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya, 1964.

Konyalı, İbrahim Hakkı. **Akşehir Nasreddin Hoca'nın Şehri**, Numune Matbaası, İstanbul, 1945.

Kozan, Ali. “XIV. yüzyıl Akşehir’inde Bir Sufi: Hacı İbrahim Sultan ve Manzumesi”, **Vakıflar Dergisi**,41-Haziran-2014, s. 3.

Köprülü, Fuat. **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar ve Halk İnançları**, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2013.

Kutoğlu, Muhammed Hanefi. "Kavalalı Mehmed Ali Paşa", **Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 25, Ankara, 2022, s. 62.

Küçükosmanoğlu, Şerife ve diğerleri. "Nasreddin Hoca Diyarı Akşehir Yöresi Geleneksel Kadın Giyimleri ve Düğün Adetleri" **Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu (Bilgi Şöleni) Bildirileri**, 6 Temmuz 2005, s. 156.

Kültürportali, "Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi – Konya", <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/aksehir-nasreddin-hoca-arkeoloji-ve-etnografya-muzesi-rustu-bey-konagi>, (09 Kasım 2024).

Lokmacı, Süleyman. "Türk Halk Hekimliğinde İnanç ve Uygulamalar: Tarihsel ve Kültürel Bir İnceleme", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Sayı: 11, Cilt: 4, 2024, s. 2033.

Medya Tava. "Asker uğurlama geleneği ne zaman başladı, nereden geliyor? Asker uğurlama töreninde neler yapılır?", <https://www.medyatava.com/yasam/asker-ugurlama-gelenegi-ne-zaman-basladi-nereden-geliyor-asker-ugurlama-torende-neler-yapilir-385960>, (5 Aralık 2024).

Medyatava, "Asker uğurlama geleneği ne zaman başladı, nereden geliyor? Asker uğurlama töreninde neler yapılır?", <https://www.medyatava.com/yasam/asker-ugurlama-gelenegi-ne-zaman-basladi-nereden-geliyor-asker-ugurlama-torende-neler-yapilir-385960>, (5 Aralık 2024).

Meriç, Rıfki Melül. "Akşehir Türbe ve Mezarları", **Türkiyat Mecmuası**, Türkiyat Enstitüsü Yayınları, Cilt: 5, İstanbul 1936, s. 142.

Mert Kahraman, Derya. "Bir Kültürel Miras Örneği Olarak Akşehir Evleri Cephe Düzeninde Ahşap Elemanlar", **Journal of Academic Tourism Studies**, Cilt: 2, no: 2, 2021, s. 120.

Nas, Emine. "Konya Yöresi El Sanatlarında Anlam Yüklü Motiflerin Halk Diline Yansıması", **Turkish Studies**, Cilt: 7, Sayı: 1, Winter-2012, s. 1922.

Ocak, Ahmet Yaşar. "Nasreddin Hoca'nın Yaşadığı Sosyal Çevre", **I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 275.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Anadolu'da İslam'ın Yayılışı ve Mutasavvıfların Rolü**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Osmanlı'da Tasavvuf ve Mutasavvıflar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Türbeler ve Ziyaret Yerleri: İnanç ve Ritüeller**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Olegcassini, "kına-gecesi-nedir-gelenekler-nelerdir-en-kapsamli-rehber?", <https://olegcassini.com.tr/blog/kina-gecesi-nedir-gelenekler-nelerdir-en-kapsamli-rehber?srsId=AfmBOoozWfV7KrwNxHDIUhynLlykcyO1O63K8CiWzDaQrCdpXnyPMlhJ>, (15 Aralık 2024).

Ortaylı, İlber. **Osmanlı Toplumunda Aile**, Kronik Kitap, Ankara, 2020.

Öney, Gönül. "Akşehir Ulu Camisi", **Anadolu/Anatolia**, Sayı: 9, 1965, ss. 179-180.

Örnek, Sedat Veyis. **Türk Halk Bilimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976.

Öz, Nedim. **İlgının Tekke Köyünde Manevi Halk İnançlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans Tezi, Dan: Prof. Dr. Mehmet Aydın, Konya, 1995, s. 39.

Özdamar, Ö. Handan. "Akşehir'de Sıra Yarenleri, Dr. G. Tarıman Cenikoğlu.", **Milli Folklor Dergisi**, Sayı: 43, 1999, s. 86.

Özgün, E. Şirin. "Anadolu Ve Çevresinde Tefçi Kadınlar Geleneği", **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**, Sayı: 3, Haziran 2007, s. 63.

Rambo, Lewis. "Din Değiştirme Teorileri: Dini Değişimi Anlama ve Yorumlama", çev: Hatice Gül, **KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı, 17, 2011, s. 205.

Sakaoğlu, Saim ve Alptekin, Ali Berat. **Nasreddin Hoca**, Akşehir Belediyesi, 3. Baskı, Konya, 2018.

Samancı Zeynep Asiye, **Konya/ Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans, Dan: Prof. Dr. Mehmet Aydın, Konya, 2008, s. 21.

Sargın, Sevil ve Akengin, Hamza. "Akşehir Kırılarında Nüfus, Yerleşme ve Arazi Kullanımı", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:19, Mayıs 2009, s. 151.

Savur, Hilmi ve Gökçen Kayabaşı, Rabia. "Türebelerin Dağ ve Mağara Kültü Bağlamında Türk Kültüründeki Yeri: Adana Örneği", **Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 2, Cilt: 6, 2023, s. 501.

Sayın Aslan, Şenay. "Türk Kültüründe Ölüm Olgusu ve Ölüm Sonrası Ritüelleri", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 37, 2022, s. 180.

Sayın Aslan, Şenay. "Türk Kültüründe Ölüm Olgusu ve Ölüm Sonrası Ritüelleri", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 37, 2022, s. 180.

Sert, Metin. "Mitolojide ‘ölmez ağaç’ zeytin ağacı efsaneleri ve mucizeleri", https://ekolojibirligi.org/mitolojide-olmez-agac-zeytin-agaci-efsaneleri-ve-mucizeleri-metin-sert/?utm_source=chatgpt.com, (29 Aralık 2024).

Solmaz, Dursun. "Akşehir’de Çanakkale Şehitleri İçin Söylenen Bir Ağıt", **Pervasız Gazetesi**, 19.03.2022, https://www.pervasiz.com.tr/aksehirde-canakkale-sehitleri-icin-soylenen-bir-agit#google_vignette, (07 Ocak 2025).

Sünnet Düğününde Neler Yapılır?, https://weddingpalace.com.tr/sunnet-dugununde-neler-yapilir/?utm_source=chatgpt.com, (18 Aralık 2024).

Şahin İlhan, “Konya İli ve İlçelerinin Tarihî Süreç Çerçevesinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği”, **T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı**, Alioğlu Matbaası, İstanbul, Nisan 2023, s. 45.

Şahin, İlhan. "Akşehir", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, c. 2, İstanbul, 1989.

Şanlı, İsmet. "Nasreddin Hoca Fikralarında Kültürel Unsurlar", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 10, Cilt: 1, 2009, s. 269.

Şenocak, Ebru, “Kültürel Bellekte Askere Yollama Geleneği: Baskil (Elazığ) ve Çevresi Örneği”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, 2020, Sayı: 22, Cilt: 8, s. 51.

Tarhan, Esra. "Geleneğin Sosyal Medya Yolculuğuna Bir Örnek: Diş Hediği", **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, 2023, s. 357.

Taşer, Seyit. "Akşehir'de Sul Tan Orhan Bey'in Torununun Mezarı ve Bazı Tarihi Eserler Hakkında", **1. Uluslararası Selçuklu'dan Günümüze Akşehir Kongresi Ve Sanat Etkinlikleri**, Akşehir, 2008, s. 185.

Taşkın, Hilal ve Boran, Tuğçe. "Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynağı Olarak Düğün Törenlerinin Kuşaklar Arası Uzlaşı Unsuru Şemsiyesinden Gözlemlenmesi", **IBAD Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 17, 2024, s. 106.

Tatlıoğlu, Durmuş. "Küreselleşme Din İlişkisi", **Din Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 17, s. 186.

Tecir, Elif Tuğçe. "Çift Başlı Kartal Motifinin Sembolik Anlamları ve Tekstillerde Kullanımı", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Sayı: 46, Cilt: 17, 2024, s. 951.

Tecir, Elif Tuğçe. "Çift Başlı Kartal Motifinin Sembolik Anlamları ve Tekstillerde Kullanımı", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Sayı: 46, Cilt: 17, 2024, s. 951.

Tiktok, "Asker Eğlencesi",
<https://www.tiktok.com/@ogunvaroglu/video/7447272732405828881>, (22 Aralık 2024).

Tokur Kesgin, Makbule ve Özcebe, Hilal. "Türkiye’de Çocuk Bakımındaki Geleneksel İnanç ve Uygulamalar", **HÜTAD Dergisi**, Sayı: 1, 2004, s. 47.

Turan, Osman. **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1971.

Turkish Museums, "Konya Aksehir Tas Eserler Muzesi",
<https://www.turkishmuseums.com/museum/detail/2132-konya-aksehir-tas-eserler-muzesi/2132/1>, (13 Aralık 2024).

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Ünal, Mehmet Ali. "Osmanlı Devleti’nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 6, Ankara, 1999, s. 111.

Ünver, Günay. "Modern Sanayi Topluluklarında Din: 1", ss. 53-54,
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/66859>, (15 Ocak 2025).

Ünver, Süheyl. **Akşehir Defteri**, No: 2016, s. 86.

Yağlı Dede-Şeyh Eyyüb Türbesi, <https://gokonya.com/tr/yagli-dede-seyh-eyyub-turbesi>, (18 Aralık 2023).

Yalçın, Enes. "Toplumsal Tabakalaşma Sistemlerinin Genel İncelemesi", **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt: 8 Sayı:20, 2019/1, s. 160.

Yavuz, Cemalettin. "Türk Kültüründe Gelin Ağlatma Ritüeli Ve Çuvaşlar Örneği", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, 2021, Cilt: 14, Sayı: 35, s. 923.

Yavuz, Mehmet. **Akşehir’de İnanç Turizmi ve Halk İnançları**, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2010.

Yavuz, Mehmet. **Akşehir’de İnanç Turizmi ve Halk İnançları**, Akşehir Belediyesi Yayınları, Akşehir, 2010.

Yavuz, Mehmet. **Anadolu'da Bektaşî Kültürünün Tarihsel Gelişimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.

Yılmaz, Kerim. “Uğursuzluğun Psiko-Sosyal Sebepleri ve Kur’an’da Uğursuzluk Olgusu”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 16, Cilt: 8, 2019, s. 277.

Yılmaz, Şirin. "Kına Gecesi Ritüelinde Anlamsal İşleyiş: Çağrışımlar, Düşünyapılar, Dönüşümler", **Millî Folklor Dergisi**, Sayı: 125, Bahar 2020, s. 163.

Yoder, Don. "Halk Dininin Bir Tanımına Doğru", **folk/ed. Dergisi**, 2022; Sayı: 109, s. 223.

Youtube, "Akşehir den asker kınası", https://www.youtube.com/watch?v=Wl4-Vid9NWA&ab_channel=Hamituysal, (11 Aralık 2024).

Youtube, "Akşehir Düğünleri", <https://www.youtube.com/playlist?list=PLquy0qXDSPV86bKfVoRy4lz61wAoOehSU>, (28 Aralık 2024).

Youtube, "Bir Kent Hikayesi: 'Konya / Akşehir' - TRT Avaz", <https://www.youtube.com/watch>.

Youtube, "Müzisyen Özlem Ökten Akşehir düğünleri Enevres köyü mahallesinden Sevginur & Osman Arslan çiftinin", <https://yandex.ru/video/preview/2812539110996897517>, (23 Aralık 2024).

Yörük, Doğan. "XV-XVI. Asırlarda Akşehir Kent Merkezinin Nüfus Yapısı", **Bilig**, Sayı: 45, Bahar-2008, s. 171.

Yüksel, Mücahit. "Bizans Topraklarında Bir Mücahit Abdülvehhab Gazi, Mütefekkir", **Aksaray Üniversitesi İslami İlimlar Fakültesi Dergisi**, Sayı 10, Aralık 2018, ss. 9, 463-475.

Yüner, Recep. "Alevî Geleneğinde Doğum Ritüelleri", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, Cilt: 10, 2021, s. 3794.

Resim 1: Geleneksel Akşehir Evleri

Resim 2: Nasreddin Hoca Mizah Yolu

Resim 3: Akşehir Ulu Camii

Resim 4: Akşehir Ulu Cami 2

Resim 5: Hasan Paşa İmarek Camii

Resim 63: Hasan Paşa İmarek Camii Evliya Çelebi'nin El Yazısı

Resim 7: Ferruhşah Mescidi

Resim 84: Ferruhşah Mescidi Yıldırım Bayezid'in Hapsedildiği Yer

Resim 9: İplikçi Camii

Resim 50: İplikçi Camii

Resim 61: Taş Medresesi Camii

Resim 72: Taş Medrese

Resim 83: Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi

Resim 94: Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi İçi

Resim 105: Sinaneddin Külahduz (Meyyitzade) Soğan Dede Mezarı

Resim 11: Sinaneddin Külahduz (Meyyitzade) Soğan Dede Mezarı

Resim 127: Yağıldede Türbesi

Resim 13: Yağıldede Türbesi İçi

Resim 1914: Nimetullah Nahçıvani Mezarı

Resim 150: Nimetullah Nahçıvani Mezarı 2

Resim 161: Seyyid Yunus Türbesi

Resim 172: Seyyid Yunus Türbesi Haziresi

Resim 183: Mustafa Turabi Türbesi

Resim 194: Şeyh Hacı İbrahim-i Veli Türbesi

Resim 205: İğdeli Dede Mezarı

Resim26: İğdeli Dede Mezarı 2

Resim 21: Nasreddin Hoca Türbesi

Resim 22: Nasreddin Hoca Türbesi 2